

0-95 P. OVIDII NASONIS 84

OPERA OMNIA.

TEXTUM

AD CODICUM LIPSIENSIIUM

ALDINARUMQUE FIDEM

ACCURATE RECOGNOVIT

C. H. WEISE.

B. g. CA² = 6.146/07

NOVA EDITIO STEREOTYPA.

2091

~~*27921*~~

K A L E N D A R I U M.

I A N U A R I U S.

- A Kal. Iannari. Iani festum, Iunonis, Iovis et Aesculapii.
b IV. No.
c III. No. Cancer occidit cosmice.
d II. No.
e Nonis. Lyra oritur.
f VIII. Id.
g VII. Id.
A VI. Id. Festa Iani, Agonalia. Delphin oritur
b V. Id. Medietas hiemis.
c IV. Id.
d III. Id. Festa Carmentis et Iuturnae.
e II. Id.
f Idibus. Festum Iovis. Redditae sunt provinciae populo Romano.
g XIX. Kal. Febr. Caesar Augustus vocatur.
A XVIII. Kal. Sacrificium Carmentis. Festum Porrinae et Postvertae.
b XVII. Kal. Festum Concordiae.
c XVI. Kal.
d XV. Kal. Sol in aquario.
e XIV. Kal.
f XIII. Kal.
g XII. Kal.
A XI. Kal.
b X. Kal.
c IX. Kal. Lyra occidit.
d VIII. Kal. Pectus Leonis occulitur.
e VII. Kal.

KALENDARIUM.

- f VI. Kal. Festum Castoris [et Pollucis].
 g V. Kal.
 A IV. Kal.
 b III. Kal. Festum Pacis.
 c II. Kal.

FEBRUARIUS.

- d Kal. Febr. Templum factum est Carmenti. Celebratur
 Asylum.
 e IV. No. Lyra penitus occidit.
 f III. No. Occidit Delphin.
 g II. No.
 A Nonis. Augustus dictus est pater patriae. Aquarius vadit
 ad occasum.
 b VIII. Id.
 c VII. Id. [Primus dies Ferialium.]
 d VI. Id.
 e V. Id. Ver incipit.
 f IV. Id. Initium Veris.
 g III. Id. Bootes oritur: et est festum Fauni.
 A II. Id.
 b Idibus. Festum Iovis et Fauni. Nefastus dies Fabiorum.
 c XVI. Kal. Martii. Anguis, Corvus, Crater oriuntur.
 d XV. Kal. Sol intrat in Pisces. Iterum Fauni.
 e XIV. Kal.
 f XIII. Kal. Festum Quirini. Festum stultorum et Fornacis.
 g XII. Kal. Ferialia.
 A XI. Kal. Caristia virorum.
 b X. Kal. Termini.
 c IX. Kal.
 d VIII. Kal. Fuga Tarquini Superbi. Veris initium.
 e VII. Kal.
 f VI. Kal.
 g V. Kal.
 A IV. Kal.
 b III. Kal. Equiria in campo Martio.
 c II. Kal.

MARTIUS.

- d Kal. Martii. Festum Martis et Iunonis. Ancilia feruntur.
 Non est bonum nubere.
 e VI. No.
 f V. No. Alter piscium conditur. Oritur vindemitor.

- g IV. No. Bootes citius, vindemitor tardius occidunt cosmice.
 A III. No. Festum Vestae. Cathedra Iulii.
 b II. No. Festum Veiovis. Pegasus oritur heliace.
 c Nonis.
 d VIII. Idib. Corona Ariadnes oritur.
 e VII. Id.
 f VI. Id.
 g V. Id.
 A IV. Id.
 b III. Id.
 c II. Id. Altera Equiria fiunt iuxta Tiberim.
 d Idibus. Festum Annae Perennae. Iulius Caesar occisus in Capitolio.
 e XVII. Kal. Aprilis. Scorpius oritur.
 f XVI. Kal. Milvius oritur. Festum Bacchi. Vilis anicula hederis coronata vendit populo libatum. Melle Libero patri sacrificamus. Libera toga datur. Milvus oritur chronice. Festum est Ledaeorum, qui fuerunt Argivi, vel Larium.
 g XV. Kal.
 A XIV. Kal. Quinquatria Palladis captae.
 b XIII. Kal.
 c XII. Kal.
 d XI. Kal. Sol in Arietem.
 e X. Kal. Ultimus dies quinquatrium.
 f IX. Kal.
 g VIII. Kal. Aequinoctium vernale.
 A VII. Kal.
 b VI. Kal.
 c V. Kal. Festum Iani, Concordiae, Pacis, et Salutis.
 d IV. Kal.
 e III. Kal.
 f II. Kal. Festa Lunae labentis, templum in Aventino monte.

APRILIS.

- g Kal. Aprilis. Festum Veneris et Virilis Fortunae. Scorpius occidit.
 A IV. No. Pleiades oriuntur.
 b III. No. Meretrices lavantur sub myrtho. Fors Fortuna Virilis. Scorpius occidit cosmice.
 c II. No. Hebæ et Matri deorum Megalenses ludi fiunt.
 d Nonis. Festum Publicae Fortunae.
 e VIII. Id. Orion occidit chronice.

- f VII. Id. Festum Cerealiu Indorum. Libra occidit cosmice.
Iuba victus a Iul. Caes.
- g VI. Id.
- A V. Id.
- b IV. Id.
- c III. Id.
- d II. Id.
- e Idibus. Festum Iovis victoris. Templum Libertatis.
- f XVIII. Kal. Mai. Dies grandinosa. Augustus Caesar vicit
Mutinenses.
- g XVII. Kal. Forda litatur Telluri.
- A XVI. Kal. Triumphus Augusti. Hyades occidunt heliace.
- b XV. Kal. Sol in Taurum.
- c XIV. Kal. Equiria. Combustio vulpium.
- d XIII. Kal. Festa Palis. Roma condita
- e XII. Kal.
- f XI. Kal. Festa Veneris Vinalia.
- g X. Kal.
- A IX. Kal.
- b VIII. Kal.
- c VII. Kal.
- d VI. Kal. Festum Rubiginis. Aries oritur heliace * Pro-
thius oritur cosmice, occidit heliace. Tempora
Veris prima finita sunt.
- e V. Kal.
- f IV. Kal. Festum Florae et Vestae.
- g III. Kal.
- A II. Kal.

M A I U S.

- b Kal. Maii. Amalthea capra oritur cosmice. Ara Laribus
posita.
- c VI. No. Flat ventus Argestes. Hyades oriuntur cosmice.
Finis Floraliu.
- d V. No. Panthera Chironis oritur chronice.
- e IV. No.
- f III. No. Stellificatio Lyrae. Sagittarius oritur.
- g II. No. Scorpius apparet in parte media.
- A Nonis.
- b VIII. Id. Lemuria celebrantur. Non est bonum nubere.
- c VII. Id. Orion occidit chronice
- d VI. Id. Festum Martis Bisultoria.
- e V. Id.
- f IV. Id.

- c III. Id.
 A II. Id. Pliades oriuntur heliace. Aestas incipit.
 b Idbus. Ora Tauri oriuntur heliace. Scirpea simulacra mit-
 tuntur in Tiberim. Festum est Mercurii.
 c XVII. Kal. Iunii.
 d XVI. Kal. Iunii.
 e XV. Kal. Sol it in Geminos. Agonia Iunii sunt.
 f XIV. Kal. Canis Orionis exit.
 g XIII. Kal. Lustra Vulcani fiunt.
 A XII. Kal.
 b XI. Kal.
 c X. Kal. Mos sacrorum pro fuga Tarquinii faciendorum.
 Non modo inest fuga Tarquinii. Inest VIII.
 Kal. Mart.
 d IX. Kal. Festum Publicae Fortunae.
 e VIII. Kal. Rostra aquilae oritur chronice.
 f VII. Kal. Bootes occidit heliace.
 g VI. Kal. Hyas occidit heliace, oriens cosmice.
 A V. Kal.
 b IV. Kal.
 c III. Kal.
 d II. Kal.

IUNIUS.

- e Kal. Iunii. Festa Carnae, Iunonis Monetae, Martis, et Tem-
 pestatis. Aquila oritur chronice.
 f IV. No. Hyades oriuntur heliace.
 g III. No. Bellonae Festum.
 A II. No. Dedicatio templi Herculis.
 b Nonis. Festum Trinomii dei Fidei Sancti Semipatris. Ma-
 lum est nubere ante Idus.
 c VIII. Idus.
 d VII. Id. Tergum ursae occidit heliace, et regis Lycaoni.
 Lycaonida fiunt, ludi Tiberis.
 e VI. Id. Datum est templum Menti. Festum est Vestae.
 Asinus coronatur. Ara Priapi. Priori Pal-
 ladium liberatur ab igni Gallico. Mors Crassi
 et suorum.
 f V. Id. Delphin oritur chronice.
 g IV. Id. Matralia fiunt. Rutilius et Didius occiduntur.
 Templum Fortunae Servius; Concordiae Li-
 via dedicavit.
 A III. Id.
 b II. Id.

- c Idibus. Iovi invicto datum est templum. Minora quinqu.
Palladis sunt.
- d XVIII. Kal. Iulii.
- e XVII. Kal. Dione orta est Heliace in fronte Tauri.
- f XVI. Kal. Flat Zephyrus prosper navigantibus.
- g XV. Kal. Sol in Cancrum. Pallas colitur in Aventina arce.
- A XIV. Kal. Secundus ventus. Orion oritur heliace.
- b XIII. Kal. Delphin oritur chronice. Sol in Cancrum. Vol-
sci et Aequi vincuntur.
- c XII. Kal. Templum datum est Sumano Iovi.
- d XI. Kal. Aesculapius, qui et dicitur Ophiuchus et Ser-
pentarius, chronice oritur.
- e X. Kal.
- f IX. Kal. Victus est Flaminius.
- g VIII. Kal. Syphax vincitur. Hasdrubal occiditur. Festum
Fortis Fortunae. Solstitium.
- A VII. Kal. Festum Larium et Iovis Statoris.
- b VI. Kal. Orion apparet a Zona inferius. Solstitium.
- c V. Kal. Laurum.
- d IV. Kal. Templum Quirino factum.
- e III. Kal.
- f II. Kal. Festum Pieridum.

P. OVIDII NASONIS

F A S T O R U M

LIBER PRIMUS.

Tempora cum caussis Latium digesta per annum
lapsaque sub terras orta que signa canam.
Excipe pacato, Caesar Germanice, vultu
hoc opus, et timidæ dirige navis iter;
officii que levem non aversatus honorem, 5
in tibi devoto munere dexter ades.
Sacra recognosces Annalibus eruta priscis;
et quo sit merito quaeque notata dies.
Invenies illic et festa domestica vobis :
saepe tibi pater est, saepe legendus avus : 10
quaeque ferunt illi pictos signantia fastos,
tu quoque cum Druso praemia fratre feres.
Caesaris arma canant alii; nos Caesaris aras:
et quoscumque sacris addidit ille dies.
Annue conanti per laudes ire tuorum, 15
deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires.
Ingenium vultu statque caditque tuo.
Pagina iudicium docti subitura movetur
principis, ut Clario missa legenda deo. 20
OVID. T III. A

- Quae sit enim culti facundia sensimus oris,
 civica pro trepidis quum tulit arma reis.
 Scimus et, ad nostras quum se tulit impetus artes,
 ingenii currant flumina quanta tui.
- 25 Si licet et fas est, vates rege vatis habenas,
 auspicio: felix totus ut annus eat.

- T**empora digereret quum conditor urbis, in anno
 constituit menses quinque bis esse suo.
 Scilicet arma magis, quam sidera, Romule, noras:
- 30 curaque finitimos vincere maior erat.
 Est tamen et ratio, Caesar, quae moverit illum;
 erroremque suum quo tueatur, habet.
 Quod satis est, utero matris dum prodeat infans,
 hoc anno statuit temporis esse satis.
- 35 Per totidem menses a funere coniugis uxor
 sustinet in vidua tristitia signa domo.
 Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
 quum rudibus populis annua iura daret.
 Martis erat primus mensis, Venerisque secundus.
- 40 Haec generis princeps; ipsius ille pater.
 Tertius a senibus, iuvenum de nomine quartus:
 quae sequitur, numero turba notata fuit.
 At Numa nec Ianum nec avitas praeterit umbras,
 mensibus antiquis supposuitque duos.
- 45 **N**e tamen ignores variorum iura dierum:
 non habet officium Lucifer omnis idem.
 Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur:
 fastus erit, per quem lege licebit agi.
 Neu toto perstare die sua iura putaris:
 50 qui iam fastus erit, mane nefastus erat.
 Nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari;

verbaque honoratus libera praetor habet.
 Est quoque, quo populum ius est includere septis :
 est quoque, qui nono semper ab orbe redit.
 Vendicat Ausonias Iunonis cura Kalendas : 55
 Idibus alba Iovi grandior agna cadit.
 Nonarum tutela deo caret. Omnibus istis
 (ne fallare,) dies proximus ater erit.
 Omen ab eventu est : illis nam Roma diebus
 damna sub adverso tristia Marte tulit. 60
 Haec mihi dicta semel, totis haerentia fastis,
 ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

Ecce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum
 inque tuo primus carmine Ianus adest.
 Iane biceps, anni tacite labentis origo, 65
 solus de Superis qui tua terga vides :
 dexter ades ducibus, quorum secunda labore
 otia terra ferax, otia pontus agit.
 Dexter ades Patribusque tuis, populoque Quirini :
 et resera nutu candida templa tuo. 70
 Prospera lux oritur : linguisque animisque favete.
 Nunc dicenda hono sunt bona verba die.
 Lite vacent aures, insanaque protinus absint
 iurgia : differ opus, livida lingua, tuum.
 Cernis, odoratis ut luceat ignibus aether ; 75
 et sonet accensis spica Cilissa focus.
 Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
 et tremulum summa spargit ab aede iubar.
 Vestibus intactis Tarpeias itur in arces :
 et populus festo concolor ipse suo est. 80
 Iamque novi praeceunt fasces : nova purpura fulget :
 et nova conspicuum pondera sentit ebur.
 Colla rudes operum praebent ferienda iuvenci,

- quos aluit campis herba Falisca suis.
- 85 Iupiter, arce sua quum totum spectet in orbem,
nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
- ~~Salve~~, laeta dies, meliorque revertere semper,
a populo rerum digna potente coli.
- Quem tamen esse deum te dicam, Iane biformis?
- 90 Nam tibi par nullum Graecia numen habet.
- Ede simul caussam, cur de coelestibus unus,
sitque quod a tergo, sitque quod ante, vides.
- Haec ego quum sumtis agitarem mente tabellis,
lucidior visa est, quam fuit ante, domus.
- 95 Tum sacer, ancipiti mirandus imagine, Ianus
bina repens oculis obtulit ora meis.
- Extimui, sensique metu riguisse capillos:
et gelidum subito frigore pectus erat.
- Ille tenens baculum dextra clavemque sinistra
- 100 edidit hos nobis ore priore sonos:
- Disce, metu posito, vates operose dierum,
quod petis, et voces percipe mente meas.
- Me Chaos antiqui (nam res sum prisca) vocabant.
Adspice, quam longi temporis acta canam.
- 105 Lucidus hic aër, et, quae tria corpora restant,
ignis, aqua et tellus unus acervus erant.
- Ut semel haec rerum secessit lite suarum,
inque novas abiit massa soluta domos;
flamma petit altum; propior locus aëra cepit:
- 110 sederunt medio terra fretumque loco.
- Tunc ego, qui fueram globus, et sine imagine moles.
in faciem redii dignaque membra deo.
- Nunc quoque, confusae quondam nota parva figurae,
ante quod est in me postque videtur idem.
- 115 Accipe, quaesitae quae caussa sit altera formae:
hanc simul ut noris, officiumque meum.

- verbaque sum, spectans, pauca locutus, humum.
 Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
 150 qui melius per ver incipiendus erat?
 Omnia tunc florent: tunc est nova temporis aetas:
 et nova de gravido palmite gemma tumet:
 et modo formatis operitur frondibus arbor;
 prodit et in summum seminis herba solum:
 155 et tepidum volucres concentibus aëra mulcent;
 ludit et in pratis luxuriatque pecus.
 Tunc blandi soles: ignotaque prodit hirundo;
 et luteum celsa sub trabe fingit opus.
 Tunc patitur cultus ager, et renovatur aratro.
 160 Haec anni novitas iure vocanda fuit.
 Quaesieram multis: non multis ille moratus,
 contulit in versus sic sua verba duos.
 Bruma novi prima est, veterisque novissima Solis:
 principium capiunt Phoebus et annus idem.
 165 Post ea mirabar, cur non sine litibus esset
 prima dies. Caussam percipe, Ianus ait.
 Tempora commisi nascentia rebus agendis,
 totus ab auspicio ne foret annus iners.
 Quisque suas artes ob idem delibat agendo:
 170 nec plus quam solitum testificatur opus.
 Mox ego: Cur, quamvis aliorum numina placem,
 Iane, tibi primum tura merumque fero?
 Ut possis aditum per me, qui limina servo,
 ad quoscunque voles, inquit, habere deos.
 175 At cur laeta tuis dicuntur verba Kalendis;
 et damus alternas accipimusque preces?
 Tunc deus incumbens baculo, quem dextra gerebat,
 Omnia principiis, inquit, inesse solent.
 Ad primam vocem timidas advertitis aures:
 180 et visam primum consulit augur avem.

- Tempora patent auresque deum: nec lingua caducas
 concipit ulla preces; dictaque pondus habent.
 Desierat Ianus: non longa silentia feci;
 sed tetigi verbis ultima verba meis:
 Quid vult palma sibi rugosaque carica, dixi, 185
 et data sub niveo candida mella cado?
 Omen, ait, caussa est, ut res.sapor ille sequatur,
 et peragat coeptum dulcis ut annus iter.
 Dulcia cur dentur, video: stipis adiice caussam,
 pars mihi de festo ne labet ulla tuo. 190
 Risit, et, O quam te fallunt tua saecula, dixit,
 qui stipe mel sumta dulcius esse putas!
 Vix ego Saturno quemquam regnante videbam,
 cuius non animo dulcia lucra forent.
 Tempore crevit amor, qui nunc est summus, ha-
 bendi: 195
 vix, ultra quo iam progrediatur, habet.
 Pluris opes nunc sunt, quam prisci temporis annis,
 dum populus pauper, dum nova Roma fuit;
 dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum,
 et dabat exiguum fluminis ulva torum. 200
 Iupiter angusta vix totus stabat in aede;
 inque Iovis dextra fictile fulmen erat.
 Frondibus ornabant, quae nunc Capitalia gemmis:
 pascebatque suas ipse senator oves.
 Nec pudor, in stipula placidam captare quietem 205
 et foenum capiti supposuisse, fuit.
 Iura dabat populisposito modo praetor aratro;
 et levis argenti lamina crimen erat.
 At postquam fortuna loci caput extulit huius,
 et tetigit summo vertice Roma deos; 210
 creverunt et opes, et opum furiosa cupido:
 et, quum possideant plurima, plura petunt.

Quaerere, ut absumant, absumpta requirere certant :
atque ipsae vitiis sunt alimenta vices.

- 215 Sic, quibus intumuit suffusa venter ab unda,
quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.
In pretio pretium nunc est : dat census honores,
census amicitias : pauper ubique iacet.
Tu tamen, auspiciam cur sit stipis utile, quaeris,
220 curque iuvent nostras aera vetusta manus ?
Aera dabant olim ; melius nunc omen in auro est.
victaque concessit prisca moneta novae.
Nos quoque templa iuvant, quamvis antiqua pro-
bemos,
aurea ; maiestas convenit ista deo.
- 225 Laudamus veteres, sed nostris utimur annis.
Mos tamen est aequae dignus uterque coli.
Finierat monitus. Placidis ita rursus, ut ante,
clavigerum verbis alloquor ipse deum :
Multa quidem didici sed cur navalis in aere
230 altera signata est, altera forma biceps ?
Noscere me duplici posses in imagine, dixit ;
ni vetus ipsa dies extenuasset opus.
Causa ratis superest : Tuscum rate venit in amnem
ante pererrato falcifer orbe deus.
- 235 Hac ego Saturnum memini tellure receptum.
Coelitibus regnis a Iove pulsus erat.
Ille diu genti mansit Saturnia nomen :
dicta quoque est Latium terra, latente deo.
At bona posteritas puppim formavit in aere,
240 hospitis adventum testificata dei.
Ipse solum colui, cuius placidissima laevum
radit arenosi Tibridis unda latus.
Hic, ubi nunc Roma est, tunc ardua silva virebat :
santaque res paucis pascua bobus erat.

- Arx mea collis erat, quem cultrix nomine nostro** 245
nuncupat haec aetas, Ianiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens quum terra deorum
esset, et humanis numina mista locis.
Nondum Iustitiam facinus mortale fugarat:
ultima de Superis illa reliquit humum: 250
proque metu populum sine vi pudor ipse regebat.
Nullus erat, iustis reddere iura, labor.
Nil mihi cum bello: pacem postesque tuebar:
et clavem ostendens, Haec, ait, arma gero.
Presserat ora deus. Tunc sic ego nostra resolvi, 255
voce mea voces eliciente dei:
Quum tot sint Iani, cur stas sacratus in uno,
hic ubi templa foris iuncta duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
protinus Oebalii retulit arma Tati: 260
utque levis custos, armillis capta Sabinis,
ad summae Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
arduus in valles et fora clivus erat.
Et iam contigerant portam: Saturnia cuius 265
demserat oppositas invidiosa seras.
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
ipse meae movi callidus artis opus;
oraeque, qua pollens ope sum, fontana reclusi;
sumque repentinas ei culatus aquas. 270
Ante tamen calidis subieci sulphura venis:
clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cuius ut utilitas pulsus percepta Sabinis;
quae fuerat, tuto reddita forma loco est.
Ara mihi posita est, parvo coniuncta sacello: 275
haec adolet flammis cum strue farra suis.
At cur pace lates, motisque recluderis armis?

- Nec mora; quaesiti reddita caussa mihi est:
 Ut populo redivus pateant ad bella profecto,
 280 tota patet demta ianua nostra sera.
 Pace fores obdo, ne qua discedere possit:
 Caesareoque diu numine clausus ero.
 Dixit; et, attollens oculos diversa videntes,
 adspexit toto quidquid in orbe fuit.
 285 Pax erat; et vestri, Germanice, caussa triumph
 tradiderat: famulas iam tibi Rhenus aquas.
 Iane, face aeternos pacem pacisque ministros:
 neve summa, praesta, deserat auctor opus.
 Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis;
 290 sacravere Patres hac duo templa die.
 Accepit Phoebus Nymphaque Coronide natum
 Insula, dividua quam premit amnis aqua.
 Iupiter in parte est. Cepit locus unus utrumque:
 iunctaque sunt magno templa nepotis avo.
 295 **Q**uis vetat et stellas, ut quaeque oriturque ca-
 ditque,
 dicere? Promissi pars fuit una mei.
 Felices animi, quibus haec cognoscere primis,
 inque domos superas scandere cura fuit!
 Credibile est illos pariter vitiisque locisque
 300 altius humanis exseruisse caput.
 Non Venus et vinum sublimia pectora fregit:
 officiumve fori, militiaeve labor:
 nec levis ambitio, perfusaque gloria fuco,
 magnarumve fames sollicitavit opum.
 305 Admovere oculis distantia sidera nostris;
 aetheraque ingenio supposuere suo.
 Sic petitur coelum; non ut ferat Ossan Olympus,
 summaque Peliacus sidera tangat apex.

- Nos quoque sub ducibus coelum meditabimur illis,
ponemusque suos ad stata signa dies. 310
- Ergo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
sparsaque coelesti rore madebit humus;
octipedis frustra quaerentur brachia Cancri;
praeceps occiduas ille subibit aquas.
- Institerint Nonae: missi tibi nubibus atris 315
signa dabunt imbres, ex oriente Lyra.
- Quatuor adde dies ductis ex ordine Nonis;
Ianus Agonali luce piandus erit.
- Nominis esse potest succinctus caussa minister,
hostia coelitis quo feriente cadit: 320
qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
semper, aganæ, rogat; nec nisi iussus agit.
Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
nomen Agonalem credit habere diem:
pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum; 325
una sit ut proprio littera demta loco.
- Aut, quia praevisos in aqua timet hostia cultros,
a pecoris lux est ipsa vocata metu.
- Fas etiam, fieri solitis aetate priorum
nomina de ludis Graia tulisse diem. 330
- Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo:
veraque iudicio est ultima caussa meo.
- Utque ea nunc certa est, ita rex placare sacrorum
numina lanigeræ coniuge debet ovis.
- Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur. 335
Hostibus a demitis hostia nomen habet.
- Ante, deos homini quod conciliare valeret,
far erat, et puri lucida mica salis.
- Nondum pertulerat lacrimatas cortice myrrhas

- 340 acta per aequoreas hospita navis aquas :
tura nec Euphrates, nec miserat India costum,
nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
et non exiguo laurus adusta sono.
- 345 Si quis erat, factis prati de flore coronis
qui poterat violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri,
in sacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidae gavisa est sanguine porcae,
- 350 ulta suas merita caede nocentis opes.
Nam sata, vere novo, teneris lactentia succis,
eruta setigeræ comperit ore suis.
Sus dederat poenas. Exemplo territus huius
palmite debueras abstinuisse, caper :
- 355 quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
talìa non tacito dicta dolore dedit:
Rode, caper, vitem: tamen hinc, quum stabis ad
aram,
in tua quod spargi cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxae tibi deditus hostis
- 360 spargitur effuso cornua, Bacche, mero.
Culpa sui nocuit: nocuit quoque culpa capellæ.
Quid bos, quid placidæ commeruistis oves?
Flebat Aristæus, quod apes a stirpe necatas
viderat inceptos destituisse favos.
- 365 Caerula quem genetrix aegre solata dolentem,
addidit hæc dictis ultima verba suis:
Siste, puer, lacrimas: Proteus tua damna levabit,
quoque modo repares, quæ periere, dabit.
Decipiat ne te versis tamen ille figuris;
- 370 impediãt geminas vincula firma manus.
Pervenit ad vatem iuvenis: resolutaque somno

- alligat aequorei brachia capta senis.
 Ille suam faciem transformat et alterat arte :
 mox domitus vinclis in sua membra redit :
 oraque caerulea tollens rorantia barba, 375
 Qua, dixit, repares arte, requiris, apes ?
 Obrue mactati corpus tellure iuveni :
 quod petis a nobis, obrutus ille dabit.
 Iussa facit pastor. Fervent examina putri
 de bove : mille animas una necata dedit. 380
 Pavit ovis pratum ; verbenas improba carpsit,
 quas pia dis ruris ferre solebat anūs.
 Quid tuti superest, animam quum ponat in aris-
 lanigerumque pecus, ruricolaeque boves ?
 Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum, 385
 ne detur celeri victima tarda deo.
 Quae tamen est triplici pro virgine caesa Dianae,
 nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
 Exta canum vidi Triviae libare Sapaeos :
 et quicumque tuas accolit, Haeme, nives. 390
 Caeditur et rigido custodi ruris asellus.
 Causa pudenda quidem est, sed tamen apta deo.
 Festa corymbiferi celebrabat Graecia Bacchi,
 tertia quae solito tempore bruma refert.
 Di quoque cultores in idem venere Lyaei, 395
 et quicumque ioci non alienus erat :
 Panes, et in Venerem Satyrorum prona iuventus ;
 quaeque colunt amnes, solaque rura ; deae.
 Venerat et senior pando Silenus asello,
 quique rubro pavidas inguine terret aves. 400
 Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
 gramine vestitis accubuerunt toris.
 Vina dabat Liber : tulerat sibi quisque coronam.
 Miscendas large rivus agebat aquas.

- 405 Naiades effusis aliae sine pectinis usu,
 pars aderant, positis arte manuque comis.
 Illa super suras tunicam succincta ministrat:
 altera dissuto pectus aperta sinu.
 Exserit haec humerum: vestem trahit illa per
 herbas.
- 410 Impediunt teneros vincula nulla pedes.
 Hic aliae Satyris incendia mitia praebent:
 pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
 Te quoque, inextinctae Silene libidinis, urunt.
 Nequitia est, quae te non sinit esse senem.
- 415 At ruber hortorum deus et tutela, Priapus
 omnibus ex illis Lotide captus erat.
 Hanc cupit, hanc optat: sola suspirat in illa:
 signaque dat nutu; sollicitatque notis.
 Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.
- 420 Irrisum vultu despicit illa suo.
 Nox erat: et, vino somnum faciente, iacebant
 corpora, diversis victa sopore locis.
 Lotis in herbosa, sub acernis ultima ramis,
 sicut erat, lusu fessa quievit humo.
- 425 Surgit amans: animamque tenens, vestigia furtim
 suspenso digitis fert taciturna gradu.
 Ut tetigit niveae secreta cubilia Nymphae;
 ipsa sui flatus ne sonet aura, cavet.
 Et iam finitimas corpus librabat in herbas:
- 430 illa tamen multi plena soporis erat.
 Gaudet: et, a pedibus tracto velamine, vota
 ad sua felici coeperat ire via:
 ecce rudens rauco Sileni vector asellus
 intempestivos edidit ore sonos.
- 435 Territa consurgit Nymphe, manibusque Priapum
 reiicit, et fugiens concitat omne nemus.

- At deus, obscoena nimium quoque parte paratus,
omnibus ad Lunae lumina risus erat.
- Morte dedit poenas auctor clamoris: et haec est
Hellespontiaco victima sacra deo. 440
- Intactae fueratis aves, solatia ruris,
assuetum silvis, innocuumque genus;
quae facitis nidos, quae plumis ova fovetis,
et facili dulces editis ore sonos.
- Sed nihil ista iuvant, quia linguae crimen habetis, 445
dique putant mentes vos aperire suas.
- [Nec tamen id falsum. Nam, dis ut proxima quae-
que est,
nunc penna veras, nunc datis ore notas.]
- Tuta diu volucrum proles, tum denique caesa est:
iuveruntque deos indicis exta sui. 450
- Ergo saepe suo coniux abducta marito
uritur in calidis alba columba focis:
nec defensa iuvant Capitolia, quo minus anser
det iecur in lances, Inachi laeta, tuas.
- Nocte deae noctis cristatus caeditur ales, 455
quod tepidum vigili provocet ore diem.
- Interea Delphin clarum super aequora sidus
tollitur, et patriis exserit ora vadis.
- Postera lux hiemem medio discrimine signat:
aequaque praeteritae, quae superabit, erit. 460
- Proxima prospiciet Tithono Aurora relicto
Arcadiae sacrum pontificale deae.
- Te quoque lux eadem, Turni soror, aede recepit;
hic ubi Virginea Campus obitur aqua.
- Unde petam caussas horum moremque sacrorum? 465
Diriget in medio quis mea vela freto?
Ipsa mone, quae nomen habes a carmine dictum,

- propositoque fave, ne tuus erret honor.
 Orta prior Luna, (de se si creditur ipsi,)
- 470 a magno tellus Arcade nomen habet.
 Hinc fuit Evander : qui, quamquam clarus utroque,
 nobilior sacrae sanguine matris erat.
 Quae, simul aetherios animo conceperat ignes,
 ore dabat vero carmina plena dei.
- 475 Dixerat haec, nato motus instare sibi,
 multaque praeterea, tempore nacta fidem.
 Nam iuvenis, nimium vera cum matre fugatus
 deserit Arcadiam Parrhasiumque larem.
 Cui genetrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
- 480 (siste, puer, lacrimas) ista ferenda tibi.
 Sic erat in fatis : nec te tua culpa fugavit,
 sed deus : offenso pulsus es urbe deo.
 Non meriti poenam pateris, sed numinis iram.
 Est aliquid magnis crimen abesse malis.
- 485 Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
 pectora pro facto spemque metumque suo.
 Nec tamen ut primus moeres mala talia passus :
 obruit ingentes ista procella viros.
 Passus idem est, Tyriis quondam qui pulsus ab oris,
- 490 Cadmus, in Aonia constitit exsul humo.
 Passus idem Tydeus, et idem Pagasaeus Iason;
 et quos praeterea longa referre mora.
 Omne solum forti patria est; ut piscibus aequor,
 ut volucris, vacuo quidquid in orbe patet.
- 495 Nec fera tempestas toto tamen horret in anno :
 et tibi, crede mihi, tempora veris erunt.
 Vocibus Evander firmata mente parentis
 nave secat fluctus, Hesperiamque tenet.
 Iamque ratem doctae monitu Carmentis in amnem
- 500 egerat, et Tuscis obvius ibat aquis.

Fluminis illa latus, cui sunt vada iuncta Terenti,
 adspicit, et sparsas per loca sola casas.
 Utque erat, immissis puppem stetit ante capillis;
 continuitque manum torva regentis iter:
 et procul in dextram tendens sua brachia ripam, 505
 pinea non sano ter pede texta ferit:
 neve daret saltum properans insistere ripae,
 vix est Evandri vixque retenta manu:
 Dique petitorum, dixit, salvete locorum;
 tuque novos coelo terra datura deos: 510
 fluminaque et fontes, quibus utitur hospita tellus,
 et nemorum nymphae, Naiadumque chori;
 este bonis avibus visae natoque mihique:
 ripaque felici tacta sit ista pede.
 Fallor? an hi fient ingentia moenia colles? 515
 iuraque ab hac terra caetera terra petet?
 Montibus his olim totus promittitur orbis.
 Quis tantum fati credat habere locum?
 Et iam Dardaniae tangent haec littora pinus.
 Hic quoque caussa novi femina Martis erit. 520
 Care nepos, Palla, funesta quid induis arma?
 Indue: non humili vindice caesus eris.
 Victa tamen vinces, eversaue Troia resurges.
 Obruet hostiles ista ruina domos.
 Urite victrices Neptunia Pergama flammae; 525
 nunc minor hic, toto est altior orbe cinis.
 Iam pius Aeneas sacra, et, sacra altera, patrem,
 afferet: Iliacos accipe, Vesta, deos.
 Tempus erit, quum vos orbemque tuebitur idem:
 et fient ipso sacra colente deo: 530
 et penes Augustos patriae tutela manebit.
 Hanc fas imperii frena tenere domum.
 Inde nepos natusque dei, licet ipse recuset,
 OVID. T. III. B

- pondera coelesti mentę paterna feret.
 535 Utque ego perpetuis olim sacrabor in aris:
 sic Augusta novum Iulia numen erit.
 Talibus ut dictis nostros descendit in annos,
 substitit in medio praescia lingua sono.
 Puppibus egressus Latia stetit exsul in herba.
 540 Felix, exsilium cui locus ille fuit!
 Nec mora longa fuit: stabant nova tecta: nec alter
 montibus Ausoniis Arcade maior erat.
 Ecce boves illuc Erytheidas applicat heros,
 emensus longi claviger orbis iter.
 545 Dumque huic hospitium domus est Tegeaea; va-
 gantur
 incustoditae lata per arva boves.
 Mane erat: excussus somno Tiryntius hospes
 de numero tauros sentit abesse duos.
 Nulla videt taciti quaerens vestigia furti:
 550 traxerat aversos Cacus in antra boves;
 Cacus, Aventinae timor atque infamia silvae,
 non leve finitimis hospitibusque malum.
 Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
 grande: pater monstri Mulciber huius erat:
 555 proque domo longis spelunca recessibus ingens
 abdita, vix ipsis inveniēda feris.
 Ora super postes affixaque brachia pendent,
 squalidaque humanis ossibus albet humus.
 Servata male parte boum Iove natus abibat:
 560 mugitum rauco furta dedere sono.
 Accipio; revocamur, ait; vocemque secutus
 impia per silvas ultor ad antra venit.
 Ille aditum fracti praestruxerat obliice montis:
 vix iuga movissent quinque bis illud onus.
 565 [Nititur hic humeris, (coelum quoque sederat illis,)]

et vastum motu collabefactat onus.]

Quod simul eversum est, fragor aethera terruit
ipsum;

ictaque subsedit pondere molis humus.

Prima movet Cacus collata proelia dextra;
remque ferox saxis stipitibusque gerit. 570

Quis ubi nil agitur, patrias male fortis ad artes
confugit, et flammam ore sonante vomit.

Quas quoties proflat, spirare Typhoëa credas,
et rapidum Aetnaeo fulgur ab igne iaci.

Occupat Alcides: adductaque clava trinodis 575
ter quater adversi sedit in ore viri.

Ille cadit, mistosque vomit cum sanguine fumos;
et lato moriens pectore plangit humum.

Immolat ex illis taurum tibi, Iupiter, unum
victor, et Evandrum ruricolaeque vocat: 580

constituitque sibi, quae Maxima dicitur ara,
hic ubi pars Urbis de bove nomen habet.

Nec tacet Evandri mater, prope tempus adesse,
Hercule quo tellus sit satis usa suo.

At felix vates, ut dis gratissima vixit, 585
possidet hunc Iani sic dea mense diem.

Idibus in magni castus Iovis aede sacerdos
semimaris flammis viscera libat ovis:
redditaque est omnis populo provincia nostro;
et tuus Augusto nomine dictus avus. 590

Perlege dispositas generosa per atria ceras;
contigerant nulli nomina tanta viro.

Africa victorem de se vocat: alter Isaurum
aut Cretum domitas testificatur opes.

Hunc Numidae faciunt, illum Messana superbum; 595
ille Numantina traxit ab urbe notam.

Et mortem et nomen Drusæ Germania fecit.

Me miserum ! virtus quam brevis illa fuit !

Si petet a victis, tot sumet nomina Caesar,

600 quot numero gentes maximus orbis habet.

Ex uno quidam celebres, aut torquis adempti
aut corvi titulos auxiliaris habent.

Magne, tuum nomen rerum est mensura tuarum :
sed qui te vicit, nomine maior erat.

605 Nec gradus est Fabios supra cognominis ullus.

Illa domus meritis Maxima dicta suis.

Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes ;
hic socium summo cum Iove nomen habet.

Sancta vocant augusta patres : augusta vocantur

610 templa, sacerdotum rite dicata manu.

Huius et augurium dependet origine verbi,
et quodcunque sua Iupiter auget ope.

Augeat imperium nostri ducis, augeat annos,
protegat et notas querna corona fores :

615 auspicibusque deis tanti cognominis heres
omine suscipiat, quo pater, orbis onus.

Respiciet Titan actas ubi tertius Idus,
fient Parrhasiae sacra relata deae.

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant ;

620 (haec quoque ab Evandri dicta parente reor)
mox honor eripitur, matronaque destinat omnis
ingratos nulla prole novare viros :

neve daret partus, ictu temeraria caeco
visceribus crescens excutiebat onus.

625 Corripuisse Patres ausas immitia matres,
ius tamen ereptum restituisse, ferunt :

binque nunc pariter Tegeaeae sacra parenti
pro pueris fieri virginibusque iubent.

- Scorte**a non illi fas est inferre sacello,
 ne violent puros exanimata focos. 630
Si quis amas veteres ritus, assiste precanti:
 nomina percipies nec tibi nota prius.
Porrima placantur Postvertaque, sive sorores
 sive fugae comites, Maenali Nympha, tuae.
Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur: 635
 altera, venturum postmodo quidquid erat.
- Candida** te niveo posuit lux proxima templo,
 qua fert sublimes alta Moneta gradus:
 nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam:
 nunc te sacratae constituere manus. 640
Furius, antiqui populi superator Hetrusci,
 voverat, et voti solverat ille fidem.
Causa, quod a patribus sumtis secesserat armis
 vulgus; et ipsa suas Roma timebat opes.
Causa recens melior: sparsos Germania crines 645
 porrigit auspiciis, dux venerande, tuis.
Inde triumphatae libasti munera gentis;
 templaque fecisti, quam colis ipse, deae.
Haec tua constituit genetrix et rebus et ara,
 sola toro magni digna reperta Iovis. 650
- Haec** ubi transierit, Capricorno, Phoebe, relicto,
 per iuvenis cures signa gerentis aquam.
- Septimus** hinc Oriens quum se demiserit undis,
 fulgebit toto iam Lyra nulla polo.
- Sidere** ab hoc ignis venienti nocte, Leonis 655
 qui micat in medio pectore, mersus erit.
- Ter** quater evolvi signantes tempora Fastos,
 nec Sementina est ulla reperta dies:

quum mihi, (sensit enim,) Lux hæc indicitur,
inquit

- 660 Musa: quid a Fastis non stâta sacra petis?
Utque dies incerta sacris, sic tempora certa,
seminibus iactis est ubi foetus ager.
State coronati plenum ad praesepe iuvenci:
cum tepido vestrum vere redibit opus.
- 665 Rusticus emeritum palo suspendat aratrum:
omne reformidat frigore vulnus humus.
Villice, da requiem terrae, semente peracta:
da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat festum: pagum lustrate, coloni;
- 670 et date paganis annua liba focis.
Placentur frugum matres, Tellusque Ceresque,
farre suo, gravidæ visceribusque suis.
Officium commune Ceres et Terra tuentur:
hæc praebet caussam frugibus, illa locum.
- 675 Consortes operum, per quas correcta vetustas
quernaque glans victa est utiliore cibo,
frugibus immensis avidos satiate colonos,
ut capiant cultus praemia digna sui.
Vos date perpetuos teneris sementibus auctus:
- 680 nec nova per gelidas herba sit usta nives.
Quum serimus, coelum ventis aperite serenis:
quum latet, aetheria spargite semen aqua.
Neve graves cultis Cerealia dona caveat
agmine laesuro depopulentur aves.
- 685 Vos quoque subiectis, formicae, parcite granis:
post messem praedae copia maior erit,
Interea crescat, scabrae robiginis experts,
nec vitio coeli palleat aegra seges:
et neque deficiat macie, neque pinguior aequo
- 690 divitiis pereat luxuriosa suis.

- Et careant loliis, oculos vitiantibus, agris;
nec stérilis culto surgat avena solo.
- Triticeos foetus, passuraque farra his ignem,
hordeaque ingenti foenore reddat ager.
- Haec ego pro vobis, haec vos optate coloni: 695
efficiatque ratas utraque diva preces.
- Bella diu tenuere viros: erat aptior ensis
vomere; cedebat taurus arator equo.
- Sarcula cessabant: versique in pila ligones,
factaque de rastro pondere cassis erat. 700
- Gratia dis domuique tuae: religata catenis
iam pridem nostro sub pede bella iacent.
- Sub iuga bos veniat; sub terras semen aratas.
Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.
- At quae venturas praecedit sexta Kalendas, 705
hac sunt Ledaeis templa dicata deis.
- Fratribus illa deis fratres de gente deorum
circa Iuturnae composuere lacus.
- Ipsum nos carmen deducit Pacis ad aram.
Haec erit a mensis fine secunda dies. 710
- Frondebis Actiacis comtos redimita capillos,
Pax ades, et toto mitis in orbe mane.
- Dum desint hostes, desit quoque caussa triumphi.
Tu ducibus bello gloria maior eris.
- Sola gerat miles, quibus arma coercet, arma: 715
canteturque fera non nisi pompa tuba.
- Horreat Aeneadas et primus et ultimus orbis:
si qua parum Romam terra timebit, amet.
- Tura, sacerdotes, pacalibus addite flammis;
albaque percussa victima fronte cadat. 720
- Utque domus, quae praestat eam, cum Pace pe-
ronnet,

ad pia propensos vota rogate deos.
 Sed iam prima mei pars est exhausta laboris :
 cumque suo finem mense libellus habet.

F A S T O R U M

LIBER SECUNDUS.

Ianus habet finem : cum carmine crescat et annus.

Alter ut hinc mensis, sic labor alter eat.

Nunc primum velis, Elegi, maioribus itis :
 exiguum, memini, nuper eratis opus.

5 Ipse ego vos habui faciles in amore ministros,
 quum lusit numeris prima iuventa suis.

Idem sacra cano, signataque tempora Fastis.

Ecquis ad haec illinc crederet esse viam ?

Haec mea militia est : gerimus, quae possumus,
 arma :

10 dextraque non omni munere nostra vacat.

Si mihi non valido torquentur tela lacerto ;
 nec bellatoris terga premuntur equi ;
 nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense ;
 (his habilis telis quilibet esse potest :)

15 at tua prosequimur studioso pectore, Caesar,
 nomina, per titulos ingredimurque tuos.

Ergo ades, et placido paulum mea munera vultu
 respice, pacando si quid ab hoste vacas.

- Februa Romani dixere piacula patres.
 Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem. 20
 Pontifices a Rege petunt et Flamine lanas,
 queis veteri in lingua Februa nomen erat.
 Quaeque capit lictor domibus purgamina certis,
 torrida cum mica farra, vocantur idem.
 Nomen idem ramo, qui, caesus ab arbore pura, 25
 casta sacerdotum tempora fronde tegit.
 Ipse ego Flaminiam poscentem februa vidi:
 februa poscenti pinea virga data est.
 Denique quodcumque est, quo corpora nostra
 piantur,
 hoc apud intonsos nomen habebat avos. 30
 Mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
 omne solum lustrant, idque piamen habent,
 aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
 tunc quum ferales praeteriere dies.
 Omne nefas caussamque mali purgamina totam 35
 credebant nostri tollere posse senes.
 Graecia principium moris fuit. Illa nocentes
 impia lustratos ponere facta putat.
 Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
 caede per Haemonias solvit Acastus aquas. 40
 Vectam frenatis per inane draconibus Aegeus
 credulus immerita Phasida fovit ope.
 Amphiaraides Naupactoo Acheloo,
 Solve nefas, dixit: solvit et ille nefas.
 Ah nimium faciles, qui tristia crimina caedis 45
 fluminea tolli posse putatis aqua!
 Sed tamen (antiqui ne nescius ordinis erres,)
 primus, ut est, Iani mensis et ante fuit.
 Qui sequitur Ianum, veteris fuit ultimus anni.
 Tu quoque sacrorum, Termine, finis eras. 50

Primus enim Iani mensis, quia ianua prima est.
 Qui sacer est imis Manibus, imus erat.
 Postmodo creduntur spatio distantia longo
 tempora bis quini continuasse Viri.

- 55 **Principio mensis, Phrygiae contermina Matri,**
 Sospita delubris dicitur aucta novis.
 Nunc ubi sint illis, quaeris, sacrata Kalendis
 templa deae? Longa procubuere die,
 Caetera ne simili caderent labefacta ruina,
 60 cavit sacrati provida cura ducis;
 sub quo delubris sentitur nulla senectus.
 Nec satis est homines, obligat ille deos.
 Templorum positor, templorum sancte repostor,
 sit Superis, opto, mutua cura tui.
- 65 Dent tibi coelestes, quos tu coelestibus, annos:
 proque tua maneant in statione domo.
 Tum quoque vicini lucus celebratur Asyli;
 qua petit aequoreas advena Tiberis aquas.
 Ad penetrale Numae, Capitolinumque Tonantem,
 70 inque Iovis summi caeditur arce bidens.
 Saepe graves pluvias adopertus nubibus aether
 concitat, aut posita sub nive terra latet.
- Proximus Hesperias Titan abiturus in undas**
 gemmea purpureis quum iuga demit equis;
 75 illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultum,
 dicet, Ubi est hodie, quae Lyra fulsit heri?
 Dumque Lyram quaerit, medii quoque terga Leonis
 in liquidas subito mersa videbit aquas.
- Quem modo caelatum stellis Delphina videbas,**
 80 is fugiet visus nocte sequente tuos:
 seu fuit occultis felix in amoribus index:

Lesbida cum domino seu tulit ille lyram.
 Quod mare non novit, quae nescit Ariona tellus?
 Carmine currentes ille tenebat aquas.
 Saepe, sequens agnam, lupus est a voce retentus: 82
 saepe avidum fugiens restitit agna, lupum:
 saepe canes leporesque una cubuere sub umbra;
 et stetit in saxo proxima cerva leae:
 et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
 sedit; et accipitri iuncta columba fuit. 90
 Cynthia saepe tuis fertur, vocalis Arion,
 tamquam fraternis obstupuisse modis.
 Nomen Arionium Siculas impleverat urbes;
 captaque erat lyricis Ausonis ora sonis.
 Inde domum repetens puppim conscendit Arion; 95
 atque ita quaesitas arte ferebat opes.
 Forsitan, infelix, ventos undasque timebas.
 At tibi nave tua tutius aequor erat.
 Namque gubernator districto constitit ense,
 caeteraque armata conscia turba manu. 100
 Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, puppim.
 Non sunt haec digitis arma tenenda tuis.
 Ille metu vacuus, Mortem non deprecor, inquit:
 sed liceat sumpta pauca referre lyra.
 Dant veniam, ridentque moram. Capit ille coronam. 105
 quae posset crines, Phoebe, decere tuos.
 Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam:
 reddidit icta suos pollice chorda sonos.
 Flebilibus numeris veluti canentia dura
 traiectus penna tempora cantat olor. 110
 Protinus in medias ornatus desilit undas.
 Spargitur impulsa caerula puppis aqua.
 Inde, fide maius, tergo delphina recurvo
 se memorant oneri supposuisse novo.

115 Ille sedens citharamque tenet, pretiumque ve-
 hendi
 cantat, et aequoreas carmine mulcet aquas.
 Di pia facta vident. Astris Delphina recepit
 Iupiter, et stellas iussit habere novem.

Nunc mihi mille sonos, quoque est memoratus
 Achilles,
 120 vellem, Maeonide, pectus inesse tuum,
 dum canimus sacras alterno pectine Nonas.
 Maximus hinc Fastis accumulatur honos.
 Deficit ingenium, maioraque viribus urgent.
 Haec mihi praecipuo est ore canenda diès.
 125 Quid volui demens elegis imponere tantum
 ponderis? Heroi res erat ista pedis.
 Sancte Pater patriae, tibi Plebs, tibi Curia nomen
 hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen, Eques.
 Res tamèn ante dedit. Sero quoque vera tulisti
 130 nomina: iam pridem tu Pater orbis eras.
 Hoc tu per terras, quod in aethere Iupiter alto,
 nomen habes. Hominum tu pater, ille deùm.
 Romule, concedas: facit hic tua magna tuendo
 moenia: tu dederas transilienda Remo.
 135 Te Tatius, parvique Cures, Caeninaque sensit.
 Hoc duce Romanum est Solis utrumque latus.
 Tu breve nescio quid victae telluris habebas;
 quodcunque est alto sub Iove, Caesar habet.
 Tu rapis, hic castas duce se iubet esse maritas.
 140 Tu recipis luco, repulit ille nefas.
 Vis tibi grata fuit: florent sub Caesare leges.
 Tu Domini nomen, Principis ille tenet.
 Te Remus incusat; veniam dedit hostibus ille.
 Coelestem fecit te pater; ille patrem.

- Iam puer Idaeus media tenus eminet alvo:** 145
 et liquidas misto nectare fundit aquas.
En etiam, si quis Borean horrere solebat,
 gaudeat; a Zephyris mitior aura venit.
- Quintus ab aequoreis nitidum iubar extulit undis**
 Lucifer, et primi tempora veris erunt. 150
 Ne fallare tamen; restant tibi frigora, restant:
 magnaque discedens signa relinquet hiems.
- Tertia nox veniat: Custodem protinus Ursae**
 adspicies geminos exseruisse pedes.
Inter Hamadryadas iaculatricemque Dianam 155
 Callisto sacri pars fuit una chori.
 Illa deae tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
 este meae testes virginitatis, ait.
- Cynthia laudavit, Promissaque foedera serva,**
 et comitum princeps tu mihi, dixit, eris. 160
 Foedera servasset, si non formosa fuisset.
 Cavet mortales: de Iove crimen habet.
- Mille feras Phoebe silvis venata redibat,**
 aut plus aut medium Sole tenente diem.
Ut tetigit lucum, (densa niger ilice lucus; 165
 in medio gelidae fons erat altus aquae:)
 Hac, ait, in silva, virgo Tegeaea, lavemur.
 Erubuit falso virginis illa sono.
- Dixerat et Nymphis: Nymphae velamina ponunt.**
 Hanc pudet, et tardae dat mala signa morae. 170
 Exuerat tunicas: uteri manifesta tumore
 proditur indicio ponderis ipsa sui.
- Cui dea, Virgineos, periura Lycaoni, coetus**
 desere, nec castas pollue, dixit, aquas.
Luna novum decies implebat cornibus orbem: 175
 quae fuerat virgo credita, mater erat.

- Laesa furit Iano, formam mutatque puellae.
 Quid facis? Invito est pectore passa Iovem.
 Utque ferae vidit turpes in pellice vultus;
 180 Huius in amplexus Iupiter, inquit, eat.
 Ursa per incultos errabat squalida montes,
 quae fuerat summo nuper amata Iovi
 Iam tria lustra puer furto conceptus agebat.
 quum mater nato est obvia facta suo.
 185 Illa quidem, tamquam cognosceret, adstitit amens,
 et gemit: gemitus verba parentis erant.
 Hanc puer ignarus iaculo fixisset acuto,
 ni foret ad superas raptus uterque domos.
 Signa propinqua micant. Prior est, quam dicimus
 Arcton:
 190 Arctophylax formam terga sequentis habet.
 Saevit adhuc, canamque rogat Saturnia Tethyn,
 Maenaliam tactis ne lavet Arcton aquis.

- Idibus agrestis fumant altaria Fauni
 hic ubi discretas insula rumpit aquas.
 195 Haec fuit illa dies, in qua Veientibus armis
 ter centum Fabii, ter cecidere duos.
 Una domus vires et onus susceperat urbis:
 sumunt gentiles arma professa manus.
 Egreditur castris miles generosus ab isdem,
 200 e quis dux fieri quilibet aptus erat.
 Carmentis portae dextro est via proxima Iano.
 Ire per hanc noli, quisquis es; omen habet.
 Illa fama refert Fabios exisse trecentos.
 Porta vacat culpa; sed tamen omen habet.
 205 Ut celeri passu Cremeram tetigere rapacem,
 (turbidus hibernis ille fluebat aquis);
 castra loco ponunt; districtis ensibus ipsi

- Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt;
 non aliter, quam quum Libycā tellure leones
 invadunt sparsos lata per arva greges. 210
 Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo
 accipiunt: Tusco sanguine terra rubet.
 Sic iterum, sic saepe cadunt. Ubi vincere aperte
 non datur, insidias armaque tecta parant.
 Campus erat: campi claudebant ultima colles, 215
 silvaque, montanas occulere alta feras.
 In medio paucos, armentaue rara relinquunt:
 caetera virgultis abdita turba latet.
 Ecce velut torrens undis pluvialibus auctus
 aut nive, quae Zephyro victa tepente fluit, 220
 per sata perque vias fertur, nec, ut ante solebat,
 riparum clausas margine finit aquas:
 sic Fabii vallem latis discursibus implent;
 quosque vident, sternunt: nec metus alter inest.
 Quo ruitis, generosa domus? Male creditis hosti. 225
 Simplex nobilitas, perfida tela cave.
 Fraude perit virtus. In apertos undique campos
 prosiliunt hostes, et latus omne tenent.
 Quid facient pauci contra tot millia fortes?
 quidve, quod in misero tempore restet, habent? 230
 Sicut aper, silvis longe latratibus actus,
 fulmineo celeres dissipat ore canes;
 mox tamen ipse perit: sic non moriuntur inulti;
 vulneraque alterna dantque feruntque manu
 Una dies Fabios ad bellum miserat omnes: 235
 ad bellum missos perdidit una dies.
 Ut tamen Herculeae superessent semina gentis,
 credibile est ipsos consuluisse deos.
 Nam puer impubes, et adhuc non utilis armis,
 unus de Fabia gente relictus erat: 240

scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci,
cui res cunctando restituenda foret.

Continuata loco tria sidera, Corvus et Anguis,
et medius Crater inter utrumque iacet.

245 Idibus illa latent: oriuntur nocte sequenti.

Quae tibi cur tria sint consociata canam.

Forte Iovi Phoebus festum sollenne parabat:

(non faciet longas fabula nostra moras:)

I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra moretur,

250 et tenuem e vivis fontibus affer aquam.

Corvus inauratum pedibus cratera recurvis

tollit, et aërium pervolat altus iter.

Stabat adhuc duris ficus densissima pomis;

tentat eam rostro: non erat apta legi.

255 Immemor imperii sedisse sub arbore fertur,

dum fierent tarda dulcia poma mora.

Iamque satur nigris longum rapit unguibus hydram,

ad dominumque redit, fictaque verba refert:

Hic mihi caussa morae vivarum obsessor aquarum:

260 hic tenuit fontes officiumque meum.

Addis, ait, culpae mendacia, Phoebus, et audes

fâtidicum verbis fallere velle deum?

At tibi, dum lactens haerebit in arbore ficus,

de nullo gelidae fonte bibantur aquae.

265 Dixit: et antiqui monumenta perennia facti

Anguis, Avis, Crater, sidera iuncta micant.

Tertia post Idus nudos Aurora Lupercos

adspicit: et Fauni sacra bicornis erunt.

Dicite, Pierides, sacrorum quae sit origo:

270 attigerint Latias unde petita domos.

Pana deum pecoris veteres coluisse feruntur

Arcades; Arcadiis plurimus ille iugis.

- Testis erit Pholoë, testes Stymphalides undae,
 quique citis Ladon in mare currit aquis;
 cinctaque pinetis nemoris iuga Nonacrini; 275
 altaque Cyllene, Parrhasiaeque nives.
 Pan erat armenti, Pan illic numen equarum:
 munus ob incolumes ille ferebat oves.
 Transtulit Evander silvestria numina secum.
 Hic, ubi nunc urbs est, tunc locus urbis erat. 280
 Inde deum colimus, devectaque sacra Pelasgis.
 Flamen ad hoc prisco more Dialis erat.
 Cur igitur currant; et cur (sic currere mos est,)
 nuda ferant posita corpora veste, rogas?
 Ipse deus velox discurrere gaudet in altis 285
 montibus, et subitas concitat ille fugas.
 Ipse deus nudus nudos iubet ire ministros:
 nec satis ad cursus commoda vestis erat.
 Ante Iovem genitum terras habuisse feruntur
 Arcades: et Luna gens prior ille fuit. 290
 Vita feris similis, nullos agitata per usus:
 artis adhuc expers et rude vulgus erat.
 Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas
 nectar erat palmis hausta duabus aqua.
 Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus: 295
 nulla sub imperio terra colentis erat:
 nullus adhuc erat usus equi: se quisque ferebat.
 Ibat ovis lana corpus amicta sua.
 Sub Iove durabant, et corpora nuda gerebant,
 docta graves imbres et tolerare nives. 300
 Nunc quoque detecti referunt monimenta vetusti
 moris, et antiquas testificantur opes.
 Sed cur praecipue fugiat velamina Faunus,
 traditur antiqui fabula plena ioci.
 Forte comes dominae iuvenis Tirynthius ibat: 305
 OVID. T. III. C

- vidit ab excelso Faunus utrumque iugo.
 Vidit, et incaluit, Montanaque numina, dixit,
 nil mihi vobiscum est: haec meus ardor erit.
 Ibat odoratis humeros perfusa capillis
- 310 Maeonis, aurato conspicienda sinu.
 Aurea pellebant tepidos umbracula soles:
 quae tamen Herculeae sustinuerunt manus.
 • Iam Bacchi nemus et Tmoli vineta tenebat;
 Hesperus et fusco roscidus ibat equo.
- 315 Antra subit, tophis laqueata et pumice vivo.
 Garrulus in primo limine rivus erat.
 Dumque parant epulas potandaque vina ministri;
 cultibus Alciden induit illa suis.
 Dat tenues tunicas, Gaetulo murice tinctas:
- 320 dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.
 Ventre minor zona est: tunicarum vincla relaxat,
 ut posset vastas exseruisse manus.
 Fregerat armillas non illa ad brachia factas.
 Scindebant magni vincula parva pedes.
- 325 Ipsa capit clavamque gravem, spoliūque leonis,
 conditaque in pharetra tela minora sua.
 Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno;
 et positis iuxta secubere toris.
 Causa, repertori vitis quia sacra parabant,
- 330 quae facerent pute, quum foret orta dies.
 Noctis erat medium: (quid non amor improbus
 audet?)
 roscida per tenebras Faunus ad antra venit.
 Utque videt comites somno vinoque iacentes,
 spem capit in dominis esse soporis idem.
- 335 Intrat, et huc illuc temerarius errat adulter:
 et praefert cautas subsequiturque manus.
 Venerat ad strati captata cubilia lecti;

- et prima felix sorte futurus erat.
 Ut tetigit fulvi setis hirsuta leonis
 vellera, pertimuit, sustinuitque manus; 340
 attonitusque metu rediit, ceu saepe viator
 turbatum viso retulit angue pedem.
 Inde tori, qui iunctus erat, velamina tangit
 mollia, mendaci decipiturque nota.
 Adscendit, spondaque sibi propiore recumbit; 345
 et tumidum cornu durius inguen erat.
 Interea tunicas ora subducit ab ima:
 horrebant duris aspera crura pilis.
 Caetera tentantem cubito Tirynthius heros
 repulit: e summo decidit ille toro. 350
 Fit sonus: inclamant omnes; et lumina poscit
 Maeonis. Illatis ignibus acta patent.
 Ille gemit lecto graviter deiectus ab alto:
 membraque de dura vix sua tollit humo.
 Ridet et Alcides, et qui videre iacentem: 355
 ridet amatorem Lyda puella suum.
 Veste deus laesus fallentes lumina vestes
 non amat, et nudos ad sua sacra vocat.
 Adde peregrinis caussas, mea Musa, Latinas;
 inque suo noster pulvere currat equus. 360
 Cornipedi Fauno caesa de more capella
 venit ad exiguas turba vocata dapes.
 Dumque sacerdotes verubus transsuta salignis
 exta parant, medias Sole tenente vias;
 Romulus, et frater, pastoralisque iuventus, 365
 solibus et campo corpora nuda dabant:
 [caestibus, et iaculis, et misso pondere saxi
 brachia per lusus experienda dabant:]
 pastor ab excelso, Per devia rura iuvencos,
 Romule, praedones, et Reme, dixit, agunt. 370

- Longum erat armari. Diversis exit uterque
 partibus. Occursu praeda recepta Remi est.
 Ut rediit, verubus stridentia detrahit exta:
 atque ait, Haec certe non nisi victor edet.
 375 Dicta facit, Fabiique simul. Venit irritus illuc
 Romulus, et mensas ossaque nuda videt.
 Risit; et indoluit Fabios potuisse Remumque
 vincere: Quinctilios non potuisse suos.
 Fama manet facti: posito velamine currunt,
 380 et memorem famam, qui bene gessit, habet.
 Forsitan et quaeras, cur sit locus ille Lupercal;
 quaeve diem tali nomine caussa notet.
 Sylvia Vestalis coelestia semina partu
 ediderat, patruo regna tenente suo.
 385 Is iubet auferri parvos, et in amne necari.
 Quid facis? Ex istis Romulus alter erit.
 Iussa recusantes peragunt lacrimosa ministri.
 Flent simul et geminos ad loca iussa ferunt.
 Albula, quem Tiberim mersus Tiberinus in undis
 390 reddidit, hibernis forte tumebat aquis.
 Hic, ubi nunc fora sunt, lintres errasse videres;
 quaque iacent valles, Maxime Circe, tuae.
 Huc ubi venerunt, (neque enim procedere possunt
 longius,) ex illis unus et alter ait:
 395 Ah quam sunt similes! ah quam formosus uterque!
 Plus tamen ex illis iste vigoris habet.
 Si genus arguitur vultu, nisi fallit imago,
 nescio quem e vobis suspicor esse deum.
 At si quis vestrae deus esset originis auctor,
 400 in tam praecipiti tempore ferret opem.
 Ferret opem certe, si non ope mater egeret:
 quae facta est uno mater et orba die.
 Nata simul, moritura simul simul ite sub umbras

- corpora., Desierat; deposuitque sinu.
 Vagierant ambo pariter: sensisse putares. 405
 Hi redeunt udis in sua tecta genis.
 Sustinet impositos summa cavus alveus unda.
 Heu quantum fati parva tabella tulit!
 Alveus in limo silvis appulsus opacis,
 paullatim fluvio deficiente, sedet. 410
 Arbor erat: remanent vestigia: quaeque vocatur
 Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
 Venit ad expositos, mirum, lupa foeta gemellos.
 Quis credat pueris non nocuisse feram?
 Non nocuisse parum est: prodest quoque; quos
 lupa nutrit, 415
 perdere cognatae sustinuere manus.
 Constitit, et cauda teneris blanditur alumnis,
 et fingit lingua corpora bina sua.
 Marte satos scires; timor abfuit. Ubra sugunt,
 et sibi permissi lactis aluntur ope. 420
 Illa loco nomen fecit, locus ipse Lupercis.
 Magna dati nutrix praemia lactis habet.
 Quid vetat Arcadio dictos a monte Lupercos?
 Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet.
 Nupta, quod exspectas, non tu pollutibus herbis, 425
 nec prece, nec magico carmine mater eris.
 Excipe fecundae patienter verbera dextrae:
 iam socer optatum nomen habebit avi.
 Nam fuit illa dies, dura quum sorte maritae
 reddebant uteri pignora rara sui. 430
 Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
 Romulus, (hoc ipso regna tenente fuit;)
 si mea non vires, sed bellum iniuria fecit?
 Utilius fuerat non habuisse nurus.
 Monte sub Esquilio, multis inciduus annis, 435

- Iunonis magnae nomine lucus erat.
 Huc ubi venerunt, pariter nuptaeque virique
 suppliciter posito procubuere genu:
 quum subito motae tremuere cacumina silvae,
 440 et dea per lucos mira locuta suos.
 Italidas matres, inquit, sacer hircus inito.
 Obstupuit dubio territa turba sono.
 Augur erat: (nomen longis intercudit annis:)
 nuper ab Hetrusca venerat exsul humo.
 445 Ille caprum mactat: iussae sua terga puellae
 pellibus exsectis percutienda dabant.
 Luna resumebat decimo nova cornua mense,
 virque pater subito, nuptaque mater erat.
 Gratia Lucinae: dedit haec tibi nomina lucus;
 450 aut quia principium tu, dea, lucis habes.
 Parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puellis,
 maturumque utero molliter effer onus.
 Orta dies fuerit; tu desine credere ventis.
 Perdidit illius temporis aura fidem.
 455 Flamina non constant: et sex reserata diebus
 carceris Aeolii ianua lata patet.
 Iam levis obliqua subsedit Aquarius urna.
 Protinus aethereos excipe, Piscis, equos.
 Te memorant fratremque tuum (nam iuncta micatis
 460 signa) duos tergo sustinuisse deos.
 Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
 tunc quum pro coelo Iupiter arma tulit,
 venit ad Euphraten comitata Cupidine parvo,
 inque Palaestinae margine sedit aquae.
 465 Populus et cannae riparum summa tenebant:
 spemque dabant salices, hos quoque posse tegi.
 Dum latet, insonuit vento nemus. Illa timore

- pallet, et hostiles credit adesse manus.
 Utque sinu tenuit natum, Succurrite, Nymphae,
 et dis auxilium ferte duobus, ait. 470
 Nec mora; prosiluit. Pisces subiere gemelli.
 Pro quo nunc, cernis, sidere numen habent.
 Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis
 nec violant timidi piscibus ora Syri.
- Proxima lux vacua est: at tertia dicta Quirino. 475
 Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
 Sive quod hasta quiris priscis est dicta Sabinis:
 bellicus a telo venit in astra deus:
 sive suum regi nomen posuere Quirites:
 seu quia Romanis iunxerat ille Cures? 480
 Nam pater armipotens, postquam nova moenia vidit,
 multaque Romulea bella peracta manu:
 Iupiter, inquit, habet Romana potentia vires:
 sanguinis officio non eget illa mei.
 Redde patri natum: quamvis intercidit alter, 485
 pro se proque Remo, qui mihi restat, erit.
 Unus erit, quem tu tolles in sidera coeli,
 tu mihi dixisti. Sint rata dicta Iovis.
 Iupiter annuerat. Nutu tremefactus uterque
 est polus, et coeli pondera novit Atlas. 490
 Est locus; antiqui Capreae dixere paludem;
 forte tuis illic, Romule, iura dabas.
 Sol fugit, et removent subeuntia nubila coelum:
 et gravis effusis decidit imber aquis.
 Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus aether. 495
 Fit fuga; rex patriis astra petebat equis.
 Luctus erat, falsaeque Patres in crimine caedis.
 Haesissetque animis forsitan illa fides:
 sed procul e Longa veniebat Iulius Alba;

- 500 lunaque fulgebat, nec facis usus erat:
quum subito motu sepes tremuere sinistrae.
Retulit ille gradus: horruerantque comae.
Pulcher, et humano maior, trabeaque decorus,
Romulus in media visus adesse via:
505 et dixisse simul, Prohibe lugere Quirites,
ne violent lacrimis numina nostra suis.
Tura ferant, placentque novum pia turba Quirinum,
et patrias artes militiamque colant.
Iussit: et in tenues oculis evanuit auras.
- 510 Convocat hic populos: iussaque verba refert.
Templa deo fiunt: collis quoque dictus ab illo est:
et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem Stultorum festa vocetur,
accipe: parva quidem caussa, sed apta subest.
- 515 Non habuit doctos tellus antiqua colonos:
lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio quam curvo laudis aratro:
neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres iaciebant, farra metebant:
520 primitias Cereri farra resecta dabant.
Usibus admoniti flammis torrenda dederunt:
multaque peccato damna tulere suo.
Nam modo verrebant nigras pro farre favillas;
nunc ipsas ignes corripuere casas.
- 525 Facta dea est Fornax: laeti Fornace coloni
orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis, nunc Fornacalia verbis
maximus indicit: nec stata sacra facit.
Inque Foro, multa circum pendente tabella,
530 signatur certa Curia quaeque nota.
Stultaque pars populi, quae sit sua Curia, nescit;
sed facit extrema sacra relicta die.

- Est honor et tumulis ; animas placare paternas ,
 parvaque in extinctas munera ferre pyras.
- Parva petunt Manes : pietas pro divite grata est 535
 munere ; non avidos Styx habet ima deos.
- Tegula porrectis satis est velata coronis :
 et sparsae fruges , parvaque mica salis :
 inque mero mollita Ceres , violaeque solutae.
 Haec habeat media testa reperta via. 540
- Nec maiora veto : sed et his placabilis umbra est.
 Adde preces , positis et pia verba focus.
- Hunc morem Aeneas , pietatis idoneus auctor ,
 attulit in terras , iuste Latine , tuas.
- Ille patris Genio sollennia dona ferebat ; 545
 hinc populi ritus edidicere novos.
- At quondam , dum longa gerunt pugnacibus armis
 bella , parentales deseruere dies.
- Non impune fuit : nam dicitur omine ab isto
 Roma suburbanis incaluisse rogis. 550
- Vix equidem credo : bustis exisse feruntur ,
 et tacitae questi tempore noctis avi.
- Perque vias urbis latosque ululasse per agros
 deformes animas , vulgus inane , ferunt.
- Post ea praeteriti tumulis redduntur honores ; 555
 prodigiisque venit funeribusque modus.
- Dum tamen haec fient , viduae cessate puellae :
 exspectet puros pinea taeda dies.
- Nec tibi , quae cupidae matura videbere matri ,
 comat virgineas hasta recurva comas. 560
- Conde tuas , Hymenaeae , faces , et ab ignibus atris
 aufer ; habent alias moesta sepulchra faces.
- Di quoque templorum foribus celentur opertis :
 ture vacent arae , stentque sine igne foci.
- Nunc animae tenues , et corpora functa sepulchris 565

- errant: nunc posito pascitur umbra cibo.
 Non tamen hoc ultra, quam quum de mense super-
 persunt
 luciferi, quot habent carmina nostra pedes.
 Hanc, quia iusta ferunt, dixere Feralia lucem.
- 570 Ultima placandis Manibus illa dies.
 Ecce anus in mediis residens annosa puellis,
 sacra facit Tacitæ; (nec tamen ipsa tacet:)
 et digitis tria tura tribus sub limine ponit,
 qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
- 575 Tunc cantata ligat cum fusco licia plumbo,
 et septem nigras versat in ore fabas:
 quodque pice adstrinxit, quod acu traiecit athena,
 obsutum paenae torret in igne caput.
 Vina quoque instillat. Vini quodcunque relictum
 est,
- 580 aut ipsa, aut comites, plus tamen ipsa bibit.
 Hostiles linguas inimicaque vinximus ora,
 dicit discedens, ebriaque exit anus.
 Protinus a nobis, quae sit dea Muta, requires.
 Disce, per antiquos quae mihi nota senes.
- 585 Iupiter, immodico Iuturnae victus amore,
 multa tulit, tanto non patienda deo.
 Illa modo in silvis inter coryleta latebat:
 nunc in cognatas desiliebat aquas.
 Convocat hic Nymphas, Latium quaecumque tene-
 bant:
- 590 et iacit in medio talia verba choro:
 Invidet ipsa sibi, vitatque, quod expedit illi,
 vestra soror, summo concubuisse deo.
 Consultite amobus: nam quae est mea magna
 voluptas,
 utilitas vestrae magna sororis erit.

- Vos illi in prima fugienti obsistite ripa,
 ne sua fluminea corpora mergat aqua. 595
- Dixerat: annuerunt Nymphae Tiberinides omnes,
 quaeque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.
- Forte fuit Nais, Lara nomine: prima sed illi
 dicta bis antiquum syllaba nomen erat, 600
 ex vitio positum. Saepe illi dixerat Almo,
 Nata, tenē linguam; nec tamen illa tenet.
- Quae, simul ac tetigit Iturnae stagna sororis,
 Effuge, ait, ripas: dicta refertque Iovis.
- Illa etiam Iunonem adiit: miserataque nuptas, 605
 Naida Iturnam vir tuus, inquit, amat.
- Iupiter intumuit: quaque est non usa modeste,
 eripuit linguam: Mercuriumque vocat:
- Duc hanc ad Manes: locus ille silentibus aptus.
 Nympha, sed infernae Nympha paludis, erit. 610
 Iussa Iovis fiunt; accepit lucus euntes.
- Dicitur illa duci tum placuisse deo.
- Vim parat hic: vultu pro verbis illa precatur,
 et frustra muto nititur ore loqui:
- fitque gravis, geminosque parit, qui compita ser-
 vant, 615
 et vigilant nostra semper in urbe, Lares.
- Proxima cognati dixere Caristia cari,
 et venit ad socias turba propinqua dapes.
- Scilicet a tumulis et, qui periere, propinquis
 protinus ad vivos ora referre iuvat; 620
 postque tot amissos quidquid de sanguine restat
 adspicere, et generis dinumerare gradus.
- Innocui veniant: procul hinc, procul impius esto
 frater, et in partus mater acerba suos.
- Cui pater est vivax, qui matris dirigit annos; 625

- quae premit invisam socrus iniqua nurum,
 Tantalidae fratres absint, et Iasonis uxor,
 et quae ruricolis semina tosta dedit:
 et soror, et Procne, Tereusque duabus iniquus:
 630 et quicumque suas per scelus auget opes.
 Dis generis date tura, boni. Concordia fertur
 illa praecipue mitis adesse die.
 Et libate dapes, ut, grati pignus honoris,
 nutriat incinctos missa patella Lares.
 635 Iamque ubi suadebit placidos nox humida somnos,
 larga precaturi sumite vina manu:
 et, Bene vos, bene te, patriae pater optime Caesar,
 dicite suffuso per sacra verba mero.

 Nox ubi transierit, solito celebretur honore,
 640 separat indicio qui deus arva suo.
 Termine, sive lapis, sive es defossus in agro
 stipes ab antiquis, tu quoque numen habes.
 Te duo diversa domini de parte coronant;
 binaque sarta tibi binaque liba ferunt.
 645 Ara fit: huc ignem curta fert rustica testa
 sumtum de tepidis ipsa colona focis.
 Ligna senex minuit, concisaque construit arte;
 et solida ramos figere pugnat humo.
 Tum sicco primas irritat cortice flammis:
 650 stat puer, et manibus lata canistra tenet.
 Inde, ubi ter fruges medios immisit in ignes,
 porrigit incisos filia parva favos.
 Vina tenent alii: libantur singula flammis.
 Spectant, et linguis candida turba favent.
 655 Spargitur et caeso communis Terminus agno;
 nec queritur, lactens quum sibi porca datur.
 Conveniunt, celebrantque dapes vicinia simplex;

- et cantant laudes, Termine sancte, tuas.
 Tu populos urbesque et regna ingentia finis:
 omnis erit sine te litigiosus ager. 660
 Nulla tibi ambitio: nullo corrumperis auro.
 Legitima servas credita rura fide.
 Si tu signasses olim Thyreatida terram,
 corpora non leto missa trecenta forent;
 nec foret Othryades congestis lectus in armis. 665
 O quantum patriae sanguinis ille dedit!
 Quid, nova quum fierent Capitolia? Nempe deorum
 cuncta Iovi cessit turba, locumque dedit.
 Terminus, ut memorant veteres, inventus in aede,
 restitit, et magno cum Iove templa tenet. 670
 Nunc quoque, se supra ne quid nisi sidera cernat,
 exiguum templi tecta foramen habent.
 Termine, post illud levitas tibi libera non est:
 qua posilus fueras in statione, manes.
 Nec tu vicino quidquam concede roganti, 675
 ne videre hominem praeposuisse Iovi:
 et, seu vomeribus seu tu pulsaberè rastris,
 clamato, Tuus est hic ager, ille suus.
 Est via, quae populum Laurentes ducit in agros,
 quondam Dardanio regna petita duci. 680
 Illa lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
 sacra videt fieri sextus ab Urbe lapis.
 Gentibus est aliis tellus data limite certo;
 Romanae spatium est Urbis et orbis idem.
- Nunc mihi dicenda est regis fuga. Traxit ab illa 685
 sextus ab extremo nomina mense dies.
 Ultima Tarquinius Romanae gentis habebat
 regna, vir iniustus, fortis ad arma tamen.
 Ceperat hic alias, alias averterat urbes,

- 690 et Gabios turpi fecerat arte suos.
 Namque trium minimus, proles manifesta Superbi,
 in medios hostes nocte silente venit.
 Nudarant gladios: Occidite, dixit, inermem.
 Hoc cupiant fratres Tarquiniusque pater;
 695 qui mea crudeli lacerarit verbere terga.
 Dicere ut haec posset, verbera passus erat.
 Luna fuit. Spectant iuvenem, gladiosque recon-
 dunt:
 tergaque, deducta veste, notata vident.
 Flent quoque, et, ut secum tueatur bella, precantur.
- 700 Callidus ignaris annuit ille viris.
 Iamque potens, misso genitorem appellat amico,
 perdendi Gabios quod sibi monstret iter.
 Hortus odoratis suberat cultissimus herbis,
 sectus humum rivo lene sonantis aquae.
- 705 Illic Tarquinius mandata latentia nati
 accipit, et virga lilia summa metit.
 Nuntius ut rediit, decussaque lilia dixit;
 filius, Agnosco iussa parentis, ait.
 Nec mora: principibus caesis ex urbe Gabina,
 710 traduntur ducibus moenia nuda suis.
 Ecce (nefas visu) mediis altaribus anguis
 exit, et exstinctis ignibus exta rapit.
 Consulitur Phoebus. Sors est ita reddita: Matri
 qui dederit princeps oscula, victor erit.
- 715 Oscula quisque suae matri properata dederunt
 non intellecto credula turba deo.
 Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
 tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
 Ille, iacens pronus, matri dedit oscula Terrae,
 720 creditus offenso procubuisse pede.
 Cingitur interea Romanis Ardea signis,

- et patitur longas obsidione moras.
 Dum vacat, et metuunt hostes committere pugnam,
 luditur in castris: otia miles agit.
 Tarquinius iuvenis socios dapibusque meroque 725
 accipit; ex illis rexque creatus ait:
 Dum nos sollicitos pigro tenet Ardea bello,
 nec sinit ad patrios arma referre deos;
 ecquid in officio torus est socialis? et ecquid
 coniugibus nostris mutua cura sumus? 730
 Quisque suam laudat: studiis certamina crescunt;
 et fervet multo linguaque corque mero.
 Surgit, cui dederat clarum Collatia nomen;
 Non opus est verbis; credite rebus, ait.
 Nox superest: tollamur equis, Urbemque petamus. 735
 Dicta placent: frenis impediuntur equi.
 Pertulerant dominos. Regalia protinus illi
 tecta petunt: custos in fore nullus erat.
 Ecce nukum regis fuis per colla coronis
 inveniunt posito pervigilare mero. 740
 Inde cito passu petitur Lucretia: cuius
 ante torum calathi lanaque mollis erat.
 Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant:
 inter quas tenui sic ait illa sono:
 Mittenda est domino (nunc, nunc properate, puellae,) 745
 quamprimum vestra facta lacerna manu.
 Quid tamen audistis? Nam plura audire soletis.
 Quantum de bello dicitur esse super?
 Postmodo victa cades melioribus, Ardea, castris,
 improba, quae nostros cogis abesse viros! 750
 Sint tantum reduces. Sed enim temerarius ultro
 est meus: et stricto qualibet ense ruit.
 Mens abit, et morior, quoties pugnantis imago
 me subit: et gelidum pectora frigus habet.

- 755 Desinit in lacrimas, intentaque fila remittit:
 in gremium vultum deposuitque suum.
 Hoc ipsum decuit: lacrimae cecidere pudicae,
 et facies animo dignaque parque fuit.
 Pone metum, veni, coniux ait. Illa revixit,
 760 deque viri collo dulce pendit onus.
 Interea iuvenis furiales regius ignes
 concipit, et caeco raptus amore furit.
 Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
 quique aderat nulla factus ab arte decôr.
- 765 Verba placent, et vox; et quod corrumpere non est:
 quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
 Iam dederat cantus lucis praenuntius ales;
 quum referunt iuvenes in sua castra pedem
 Carpitur attonitos absentis imagine sensus
 770 ille: recordanti plura magisque placent.
 Sic sedit: sic culta fuit: sic stamina nevit:
 neglectae collo sic iacuere comae:
 hos habuit vultus: haec illi verba fuerunt:
 hic color, haec facies, hic decor oris erat.
- 775 Ut solet a magno fluctus languescere flatu;
 sed tamen a vento, qui fuit ante, tumet:
 sic, quamvis aberat placitae praesentia formae,
 quem dederat praesens forma, manebat amor.
 Ardet; et iniusti stimulis agitated amoris
 780 comparat indigno vimque dolumque toro.
 Exitus in dubio est: Audebimus ultima, dixit.
 Viderit! audentes Forsque deusque iuvant.
 Cepimus audendo Gabios quoque. Talia fatus
 ense latus cinxit; tergaque pressit equi.
- 785 Accipit aerata iuvenem Collatia porta,
 condere iam vultus Sole parante suos.
 Hostis, ut hospes, in penetralia Collatini:

comiter excipitur: sanguine iunctus erat.
 Quantum animis erroris inest! Parat, inscيا rerum,
 infelix epulas hostibus illa suis: 790
 Functus erat dapibus: poscunt sua tempora so-
 mnum.

Nox erat, et tota lumina nulla domo.
 Surgit, et auratum vagina liberat ensem:
 et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
 Utque torum pressit; Ferrum, Lucretia, mecum est; 795
 natus, ait, regis Tarquiniusque vocor.
 Illa nihil: neque enim vocem viresque loquendi
 aut aliquid toto pectore mentis habet:
 sed tremit, ut quondam, stabulis deprensa relictis,
 parva sub infesto quum iacet agna lupo. 800

Quid faciat? Pugnet? vincetur femina pugnans.
 Clamet? at in dextra, qui vetet, ensis erat.
 Effugiat? positis urgentur pectora palmis;
 tunc primum externa pectora tacta manu.
 Instat amans hostis precio precibusque minisque; 805
 nec prece, nec pretio, nec valet ille minis.
 Nil agis; eripiam, dixit, per crimina vitam:
 falsus adulterii testis adulter ero.

Interimam famulum, cum quo deprensa fereris.
 Succubuit famae victa puella metu. 810
 Quid, victor, gaudes? Haec te victoria perdet.
 Heu quanto regnis nox stetit una tuis!
 Iamque erat orta dies: passis sedet illa capillis,
 ut solet ad nati mater itura rogam:
 grandaevumque patrem fido cum coniuge castris 815
 evocat: et posita venit uterque mora.

Utque vident habitum; quae luctus causa, re-
 quirunt:
 cui paret exsequias, quove sit icta malo.

- Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
 820 ora : fluunt lacrimae more perennis aquae.
 Hinc pater, hinc toniux lacrimas solantur, et orant
 indicet : et caeco flentque paventque metu.
 Ter conata loqui, ter destitit : ausaque quarto,
 non oculos ideo sustulit illa suos.
 825 Hoc quoque Tarquinio debebimus? Eloquent, inquit,
 eloquar infelix dedecus ipsa meum.
 Quaeque potest narrat. Restabant ultima; flevit,
 et matronales erubuere genae.
 Dant veniam facto genitor coniuxque coacto.
 830 Quam, dixit, veniam vos datis, ipsa nego.
 Nec mora; celato fixit sua pectora ferro:
 et cadit in patrios sanguinolenta pedes.
 Tunc quoque, iam moriens, ne non procumbat
 honesto,
 respicit. Haec etiam cura cadentis erat.
 835 Ecce super corpus communia damna gementes,
 obliti decoris, virque paterque iacent.
 Brutus adest, tandemque animo sua nomina fallit:
 fixaque semianimi corpore tela rapit:
 stillantemque tenens generoso sanguine cultrum,
 840 edidit impavidos ore minante sonos:
 Per tibi ego hunc iuro castum fortemque cruorem,
 perque tuos Manes, qui mihi numen erunt:
 Tarquinium profuga poenas cum stirpe daturum.
 Iam satis est virtus dissimulata diu.
 845 Illa iacens, ad verba oculos sine lumine movit,
 visaque concussa dicta probasse coma.
 Fertur in exsequias animi matrona virilis;
 et secum lacrimas invidiamque trahit.
 Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
 850 concitat, et regis facta nefanda refert.

Tarquinius cum prole fugit. Caput annua Consul-
iura. Dies regnis illa suprema fuit.

Fallimur? an veris praenuntia venit hirundo;
et metuit, ne qua versa recurrat hiems?

Saepe tamen, Procne, nimium properasse quereris; 855
virque tuo Tereus frigore laetus erit.

Iamque duae restant noctes de mense secundo,
Marsque citos iunctis curribus urget equos:
ex vero positum permansit Equiria nomen:
quae deus in Campo perspicit ipse suo. 860

Iure venis, Gradive; locum tua tempora poscunt:
signatusque tuo nomine mensis adest.

Venimus in portum, libro cum mense peracto:
naviget hinc alia iam mihi linter aqua.

F A S T O R U M

LIBER TERTIUS.

Bellice, depositis clypeo paulisper et hasta,
Mars, ades; et nitidas casside solve comas.

Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poëtae?
A te, qui canitur, nomina mensis habet.

Ipse vides, manibus peragi fera bella Minervae: 5
non minus ingenuis artibus illa vacat.

Palladis exemplo ponendae tempora sume
cuspidis: invenies et quid inermis agas.

- Tunc quoque inermis eras, quum te Romana sacerdos
 10 cepit, ut huic Urbi semina magna dares.
 Sylvia Vestalis (quis enim vetat inde moveri?)
 sacra lavaturas mane petebat aquas.
 Ventum erat ad molli declivem tramite ripam.
 ponitur e summa fictilis urna coma.
- 15 Fessa resedit humo; ventosque accepit aperto
 pectore; turbatas restituitque comas.
 Dum sedet; umbrosae salices, volucresque canorae
 fecerunt somnos, et leve murmur aquae.
 Blanda quies furtim victis obrepsit ocellis:
 20 et cadit a mento languida facta manus.
 Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupita:
 et sua divina furta fefellit ope.
 Somnus abit: iacet illa gravis. Iam scilicet intra
 viscera Romanae conditor Urbis erat.
- 25 Languida consurgit; nec scit cur languida surgat,
 et peragit tales arbore nixa sonos:
 Utile sit faustumque, precor, quod imagine somni
 vidimus: at somno clarius illud erat.
 Ignibus Iliacis aderam: quum lapsa capillis
 30 decidit ante sacros lanea vitta focos.
 Inde duae pariter, visu mirabile, palmae
 surgunt. Ex illis altera maior erat:
 et gravibus ramis totum pertexerat orbem;
 contigeratque sua sidera summa coma.
- 35 Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
 Terrear admonitu; corque timore micat.
 Martia, picus, avis gemino pro stipite pugnat,
 et lupa. Tuta per hos utraque palma fuit.
 Dixerat: et plenam non firmis viribus urnam
 40 sustulit. Implerat, dum sua visa refert.
 Interea orescente Remo, crescente Quirino,

coelesti tumidus pondere venter erat.
 Quo minus emeritis exiret cursibus annus,
 restabant nitido iam duo signa deo :
 Silvia fit mater : Vestae simulacra feruntur 45
 virgineas oculis opposuisse manus.
 Ara deae tremuit certe, pariente ministra ;
 et subiit cineres territa flamma suos.
 Haec ubi cognovit contemtor Amulius aequi :
 (nam raptas fratri victor habebat opes ;)
 amne iubet mergi geminos. Scelus unda refugit. 50
 In sicca pueri destituuntur humo.
 Lacte quis infantes nescit crevisse ferino
 et picum expositis saepe tulisse cibos ?
 Non ego te, tantae nutrix Larentia gentis, 55
 nec taceam vestras, Faustule pauper, opes.
 Vester honor veniet, quum Larentalia dicam :
 acceptus Geniis illa December habet.
 Martia ter senos proles adoleverat annos ;
 et suberat flavae iam nova barba comae. 60
 Omnibus agricolis armentorumque ministris
 Iliadae fratres iura petita dabant.
 Saepe domum veniunt praedonum sanguine laeti,
 et redigunt actos in sua rura boves.
 Ut genus audierant ; animos pater editus auget : 65
 et pudet in parvis nomen habere casis :
 Romuleoque cadit traiectus Amulius ense :
 regnaque longaevo restituantur avo.
 Moenia conduntur : quae, quamvis parva fuerunt,
 non tamen expedit transilisse Remo. 70
 Iam, modo quae fuerant silvae pecorumque recessus,
 urbs erat : aeternae quum pater Urbis ait :
 Arbiter armorum, de cuius sanguine natus
 credor, (et ut credar, pignora certa dabo :)

- 75 a te principium Romano ducimus anno:
 primus de patrio nomine mensis erit.
 Vox rata fit; patrioque vocat de nomine mensem.
 Dicitur haec pietas grata fuisse deo.
 Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
- 80 Hoc dederat studiis bellica turba suis.
 Pallada Cecropidae, Minoïa Creta Dianam,
 Vulcanum tellus Hypsipylea colit:
 Iunonem Sparte Pelopeïadesque Mycenae:
 pinigerum Fauni Maenalis ora caput.
- 85 Mars Latio venerandus erat, quia praesidet armis.
 Arma ferae genti remque decusque dabant.
 Quod si forte vacat, peregrinos inspicere Fastos:
 mensis in his etiam nomine Martis erit.
 Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis:
- 90 sextus apud populos, Hernica terra, tuos.
 Inter Aricinos Albanaeque tempora constat,
 factaque Telegoni moenia celsa manu.
 Quintum Laurentes, bis quintum Aequicolus acer,
 a tribus hunc primum turba Curensis habet.
- 95 Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
 convenit: huic genti quartus utriusque deus.
 Romulus, hos omnes ut vinceret ordine saltem,
 sanguinis auctori tempora prima dedit.
 Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas
- 100 Ille minor geminis mensibus annus erat.
 Nondum tradiderat victas victoribus artes
 Graecia, facundum, sed male forte, genus.
 Qui bene pugnabat, Romanam noverat artem:
 mittere qui poterat tela, disertus erat.
- 105 Quis tunc aut Hyadas aut Pleiadas Atlanteas
 senserat, aut geminos esse sub axe polos?
 esse duas Arctos, quarum Cynosura petatur

- Sidoniis, Helicen Graia carina notet?
 signaque, quae longo Frater discurrit in anno,
 ire per haec uno mense Sororis equos? 110
 Libera currebant et inobservata per annum
 sidera: constabat sed tamen esse deos.
 Non illi coelo labentia signa tenebant,
 sed sua; quae magnum perdere crimen erat.
 Illa quidem e foeno; sed erat reverentia foeno, 115
 quantam nunc aquilas cernis habere tuas.
 Pertica suspensos portabat longa maniplos:
 unde manipularis nomina miles habet.
 Ergo animi indociles, et adhuc ratione carentes
 mensibus egerunt lustra minora decem. 120
 Annus erat, decimum quum Luna receperat orbem.
 Hic numerus magno tunc in honore fuit:
 seu quia tot digiti, per quos numerare solemus;
 seu quia bis quino femina mense parit:
 seu quod adusque decem numero crescentis venit; 125
 principium spatiis sumitur inde novis.
 Inde patres centum denos secrevit in orbis
 Romulus! hastatos instituitque decem:
 et totidem princeps, totidem pilanus, habebat
 corpora: legitimo quique merebat equo. 130
 Quin etiam partes totidem Tatiensibus idem,
 quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.
 Assuetos igitur numeros servavit in anno.
 Hoc luget spatio femina moesta virum.
 Neu dubites, primae fuerint quin ante Kalendae 135
 Martis, ad haec animum signa referre potes.
 Laurea Flaminibus, quae toto perstitit anno,
 tollitur: et frondes sunt in honore novae.
 Ianua tunc Regis posita viret arbore Phoebi:
 ante tuas sit idem, Curia prisca, fores. 140

Vesta quoque ut folio niteat velata recenti,
cedit ab Iliacis laurea cana focus.

Adde, quod arcana fieri novus ignis in aede
dicitur; et vires flamma refecta capit.

145 Nec mihi parva fides, annos hinc isse priores;
Anna quod hoc coepta est mense Perenna coli.

Hinc etiam veteres initi memorantur honores
ad spatium belli, perfide Poene, tui.

Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis: et inde
150 incipit, a numero nomina quisquis habet.

Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,
Pompilius menses sensit abesse duos;
sive hoc a Samio doctus, qui posse renasci
nos putat; Egeria sive monente sua.

155 Sed tamen errabant etiam tunc tempora; donec
Caesaris in multis haec quoque cura fuit.

Non haec ille deus tantaeque propaginis auctor
credidit officiis esse minora suis:

promissumque sibi voluit praenosceri coelum;
160 nec deus ignotas hospes inire domos.

Ille moras Solis, quibus in sua signa rediret,
traditur exactis disposuisse notis.

Is decies senos tercentum et quinque diebus
iunxit: et e pleno tempora quarta die.

165 Hic anni modus est. In lustrum accedere debet,
quae consummatur partibus, una dies.

Si licet occultos monitus audire deorum
vatibus; ut certe fama licere putat:

quum sis officiis, Gradive, et viribus aptus,
170 dic mihi, matronae cur tua festa colant.

Sic ego: sic posita dixit mihi casside Mavors;
sed tamen in dextra missilis hasta fuit:

- nunc primum studiis pacis, deus utilis armis,
advocor: et gressus in nova castra fero.
- Nec piget incepti. Iuvat hac quoque parte morari; 175
hoc solam ne se posse Minerva putet.
- Disce, Latinorum vates operose dierum,
quod petis: et memori pectore dicta tene.
- Parva fuit, si prima velis elementa referre,
Roma: sed in parva spes tamen huius erat. 180
- Moenia iam stabant, populis angusta futuris.
credita sed turbae tunc nimis ampla suae.
- Quae fuerit nostri, si quaeris, regia nati;
adspice de canna straminibusque domum.
- In stipula placidi capiebat munera somni: 185
et tamen ex illo venit in astra toro.
- Iamque loco maius nomen Romanus habebat:
nec coniux illi, nec socer ullus erat.
- Spernebat generos inopes vicina dives:
et male credebar sanguinis auctor ego. 190
- In stabulis habitasse et oves pavisse nocebat;
iugeraque inculti pauca tenere soli.
- Cum parequaeque suo coeunt volucresque feraeque:
atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.
- Extremis dantur connubia gentibus: at, quae 195
Romano vellet nubere, nulla fuit.
- Indolui; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
Tolle preces, dixi: quod petis, arma dabunt.
- Festa para Conso: Consus tibi caetera dicet,
illo facta die quum sua sacra coles. — 200
- Intumuere Cures, et quos dolor attigit idem.
Tunc primum generis intulit arma socer.
- Iamque fere raptae matrum quoque nomen habe-
bant,
tractaque erant longa bella propinqua mora:

- 205 conveniunt nuptae dictam Iunonis in aedem :
 quas inter mea sic est nurus orsa loqui :
 O pariter raptae, (quoniam hoc commune tenemus,)
 non ultra lentae possumus esse piae.
 Stant acies : sed utra di sint pro parte rogandi,
 210 eligite. Hinc coniux, hinc pater arma tenet.
 Quaerendum est, viduae fieri malitis, an orbae.
 Consilium vobis forte piumque dabo.
 Consilium dederat. Parent, crinesque resolvunt;
 moestaque funerea corpora veste tegunt.
- 215 Iam steterant acies ferro mortique paratae :
 iam lituus pugnae signa daturus erat :
 quum raptae veniunt inter patresque virosque;
 inque sinu natos pignora cara tenent.
 Ut medium campi scissis tenuere capillis;
 220 in terram posito procubuerunt genu ;
 et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
 tendebant ad avos brachia parva suos.
 Qui poterat, clamabat avum, tum denique visum :
 et qui vix poterat, posse coactus erat.
- 225 Tela viris animique cadunt : gladiisque remotis
 dant soceri generis, accipiuntque, manus :
 laudatasque tenent natas ; scutoque nepotem
 fert avus : hic scuti dulcior usus erat.
 Inde diem primasque meas celebrare Kalendas
 230 Oebaliae matres non leve munus habent :
 aut quia, committi strictis mucronibus ausae,
 finierant lacrimis Martia bella suis :
 vel, quod erat de me feliciter Ilia mater,
 rite colunt matres sacra diemque meum.
- 235 Quid? quod hiems, adoperta gelu, tunc denique
 cedit ;
 et pereunt victae Sole tepente nives.

- Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes ;
 uvidaque in gravido palmite gemma tumet :
 quaeque diu latuit, nunc, se qua tollat in auras,
 fertilis occultas invenit herba vias. 240
- Nunc fecundus ager : pecoris nunc hora creandi :
 nunc avis in ramo tecta laremque parat.
- Tempora iure colunt Latiae fecunda parentes,
 quarum militiam votaue partus habet.
- Adde, quod, excubias ubi rex Romanus agebat, 245
 qui nunc Exquillas nomina collis habet,
 illic a nuribus Iunoni templa Latinis
 hac sunt, si memini, publica facta die.
- Quid moror et variis onero tua pectora caussis ?
 Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos. 250
- Mater amat nuptas : matrum me turba frequentat.
 Haec vos praecipue tam pia causa decet.
- Ferte deae flores : gaudet florentibus herbis
 haec dea : de tenero cingite flore caput.
- Dicite, Tu nobis lucem, Lucina, dedisti. 255
 Dicite, Tu votis parturientis ades.
- Si qua tamen gravida est, resoluta crine precetur,
 ut solvat partus molliter illa suos.
- Quis mihi nunc dicet, quare coelestia Martis
 arma ferant Salii, Marmuriumque canant? 260
- Nympha, Numae nemori stagnoque operata Dianae :
 Nympha, Numae coniux, ad tua festa veni.
- Vallis Aricinae silva praecinctus opaca
 est lacus, antiqua religione sacer.
- Hic latet Hippolytus lomus distractus equorum : 265
 unde nemus nullis illud aditur equis.
- Licia dependent, longas velantia sepes,
 et posita est meritae multa tabella deae.

- Saepe potens voti, frontem redimita coronis,
 270 femina lucentes portat ab Urbe faces.
 Regna tenent manibus fortes, pedibusque fugaces
 et perit exemplo postmodo quisque suo.
 Defluit incerto lapidosus murmure rivus:
 (saepe, sed exiguis haustibus, inde bibi:)
 275 Egeria est, quae praebet aquas, dea grata Camenis.
 Illa Numae coniux consiliumque fuit.
 Principio nimium promptos ad bella Quirites
 molliri placuit iure deumque metu.
 Inde datae leges, ne fortior omnia posset:
 280 coeptaque sunt pure tradita sacra coli.
 Exiit feritas, armisque potentius aequum est:
 et cum cive pudet conseruisse manus:
 atque aliquis, modo trux, visa convertitur ara;
 vinaque dat tepidis farraque falsa focis.
 285 Ecce deum genitor rutilas per nubila flammis
 spargit, et effusis aethera siccant aquis.
 Non alias missi cecidere frequentius ignes.
 Rex pavet; et vulgi pectora terror habet.
 Cui dea, Ne nimium terrere; piabile fulmen
 290 est, ait: et saevi flectitur ira Iovis.
 Sed poterit ritum Picus Faunusque piandi
 tradere, Romani numen uterque soli.
 Nec sine vi tradent. Adhibe tu vincula captis.
 Atque ita, qua possint, tradidit, arte capi.
 295 Lucus Aventino suberat, niger ilicis umbra,
 quo posses viso dicere, Numen inest.
 In medio gramen, muscoque adoperta virenti
 manabat saxo vena perennis aquae.
 Inde fere soli Faunus Picusque bibebant.
 300 Huc venit, et fonti rex Numa mactat ovem
 plenaque odorati disponit pocula Bacchi;

cumque suis antro conditus ipse latet
 Ad solitos veniunt silvestria-numina fontes :
 et relevant multo pectora sicca mero.
 Vina quies sequitur : gelido Numa prodit ab antro, 305
 vinclaque sopitis addit in arcta manus.
 Somnus ut abscessit, pugnando vincula tentant
 rumpere : pugnantes fortius illa tenent.
 Tunc Numa, Di nemorum, factis ignoscite nostris,
 si scelus ingenio scitis abesse meq : 310
 quoque modo possit fulmen, monstrate, piari.
 Sic Numa : sic quatiens cornua Faunus ait :
 Magna petis ; nec quae monitu tibi discere nostro
 fas sit. Habent fines numina nostra suos.
 Di sumus agrestes, et qui dominemur in altis 315
 montibus. Arbitrium est in sua tela Iovi.
 Hunc tu non poteris per te deducere coelo :
 at poteris nostra forsitan usus ope.
 Dixerat haec Faunus : par est sententia Pici.
 Deme tamen nobis vincula, Picus ait. 320
 Iupiter huc veniet, summa deductus ab arce.
 Nubila promissi Styx mihi testis erit.
 Emissi laqueis quid agant, quae carmina dicant,
 quaque trahant superis sedibus arte Iovem,
 scire nefas homini. Nobis concessa canentur, 325
 quaeque pio dici vatis ab ore licet.
 Eliciunt coelo te, Iupiter : unde minores
 nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
 Constat Aventinae tremuisse cacumina silvae :
 terraque subsedit pondere pressa Iovis. 330
 Corda micant regis : totoque e corpore sanguis
 fugit, et hirsutae diriguere comae.
 Utque animus rediit, Da certa piamina, dixit,
 fulminis, aliorum rexque paterque deum,

- 335 si tua contigimus manibus donaria puris :
 hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.
 Annuit oranti : sed verum ambage remota
 abdidit, et dubio terruit ore virum.
 Caede caput, dixit. Cui rex, Parebimus, inquit.
- 340 oaedenda est hortis eruta cepa meis.
 Addidit hic, Hominis : Summos, ait ille, capillos.
 Postulat hic animam : cui Numa, Piscis, ait.
 Risit, et, His, inquit, facito mea tela procures,
 o vir colloquio non abigende deum.
- 345 Sed tibi, protulerit quum totum crastinus orbem
 Cynthius, imperii pignora certa dabo.
 Dixit, et ingenti tonitru super aethera notum
 fertur, adorantem destituitque Numam.
 Ille redit laetus, memoratque Quiritibus acta.
- 350 Tarda venit dictis difficilisque fides.
 At certe credetis, ait, si verba sequetur
 exitus. En audi crastina, quisquis ades.
 Protulerit terris quum totum Cynthius orbem,
 Iupiter imperii pignora certa dabit.
- 355 Discedunt dubii, promissaque tarda videntur :
 dependetque fides a veniente die.
 Mollis erat tellus rorata mane pruina ;
 ante sui populus limina regis adest.
 Prodit, et in solio medius consedit acerno.
- 360 Innumeri circa stantque silentque viri.
 Ortus erat summo tantummodo margine Phoebus :
 sollicitae mentes speque metuque pavent.
 Constitit, atque caput niveo velatus amiotu
 iam bene dis notas sustulit ille manus :
- 365 atque ita, Tempus adest promissi muneris, inquit.
 Pollicitam dictis, Iupiter, adde fidem.
 Dum loquitur, totum iam Sol emoverat orbem :

et gravis aetherio venit ab axe fragor.
 Ter tonuit sine nube deus, tria fulgura misit.
 Credite dicenti; mira, sed aota, loquor: 370
 a media coelum regione dehiscere coepit:
 submittere oculos cum duce turba suos.
 Ecce levi scutum versatum leniter aura
 decidit. A populo clamor ad astra venit.
 Tollit humo munus caesa prius ille iuvenca, 375
 quae dederat nulli colla premenda iugò:
 atque ancile vocat; quod ab omni parte recisum est,
 quaque oculis spectes, angulus omnis abest.
 Tum, memor imperii sortem consistere in illo,
 consilium multae calliditatis init. 380
 Plura iubet fieri simili caelata figura;
 error ut ante oculos insidiantis eat.
 Marmurius, morum fabraene exactior artis,
 difficile est, illud, dicere, sculpsit opus.
 Cui Numa munificus, Facti pete praemia, dixit: 385
 si mea nota fides, irrita nulla petes.
 Iam dederat Saliis a saltu nomina ducta,
 armaque, et ad certos verba canenda modos.
 Tum sic Marmurius, Merces mihi gloria detur,
 nominaque extremo carmine nostra sonent. 390
 Inde sacerdotes operi promissa vetusto
 praemia persolvunt, Marmuriumque vocant.
 Nubere si qua voles, quamvis properabitis ambo,
 differ: habent parvae commoda magna morae.
 Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis. 395
 Conditata quum fuerint, aptius omen erit.
 His etiam coniux apicati sancta Dialis
 lucibus impexas debet habere comas.

Tertia nox de mense suos ubi moverit ortus,

400 conditus e geminis Piscibus alter erit.
 Nam duo sunt; Austris hic est, Aquilonibus ille
 proximus. A vento nomen uterque tenet.

Quum croceis rorare genis Tithonia coniux
 coeperit, et quintae tempora lucis aget:
 405 sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes;
 mergetur, visus effugietque tuos.
 At non effugiet Vindemitor. Hoc quoque caussam
 unde trahat sidus, parva docere mora est.
 Ampelon intonsum, Satyro Nymphaque creatum,
 410 fertur in Ismariis Bacchus amasse iugis.
 [Tradidit huic vitem pendentem e frondibus ulmi;
 quae nunc de pueri nomine nomen habet.]
 Dum legit in ramo pictas temerarius uvae,
 decedit: amissum Liber in astra tulit.

415 Sextus ubi Oceano clivosum scandet Olympum
 Phoebus, et alatis aethera carpet equis;
 quisquis ades, canaeque colis penetralia Vestae;
 gratare, Iliacis turaque pone focis.
 Caesaris innumeris, quem maluit ille mereri,
 420 accessit titulis Pontificalis honos.
 Ignibus aeternis aeterni numina praesint
 Caesaris. Imperii pignora iuncta vides.
 De veteris Troiae dignissima praeda favilla,
 qua gravis Aeneas tutus ab hoste fuit,
 425 ortus ab Aenea tangit cognata sacerdos
 numina; cognatum, Vesta, tuere caput.
 Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes.
 Vivite inextincti, flammaque duxque, precor.

Una nota est Martis Nonis, sacrata quod illis
 430 templa patent lucos Veiovis ante duos.

- Romulus ut saxo lucum circumdedit alto;
 Quilibet huc, dixit, confuge; tutus eris.
 O quam de tenui Romanus origine crevit!
 Turba vetus quam non invidiosa fuit!
 Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obstet, 435
 disce, quis iste deus, curve vocetur ita.
 Iupiter est iuvenis: iuveniles adspice vultus.
 Adspice deinde manum: fulmina nulla tenet.
 Fulmina post ausos coelum affectare Gigantas
 sumpta Iovi: primo tempore inermis erat. 440
 Ignibus Ossa novis, et Pelion altior Ossa
 arsit, et in solida fixus Olympus humo.
 Stat quoque capra simul: Nymphae pavisse feruntur
 Cretides: infanti lac dedit illa Iovi.
 Nunc vocor ad nomen. Vegrandia farra coloni, 445
 quae male creverunt, vescaque parva vocant.
 Vis ea si verbi est, cur non ego Veiovis aedem
 aedem non magni suspicer esse Iovis?
 Iamque, ubi caeruleum variabunt sidera coelum,
 suspice: Gorgonei colla videbis equi. 450
 Creditur hic caesae gravida cervice Medusae
 sanguine respersis prosiluisse iubis.
 Huic supra nubes et subter sidera lapso
 coelum pro terra, pro pede penna fuit.
 Iamque indignanti nova frena receperat ore, 455
 quum levis Aonias ungula fodit aquas.
 Nunc fruitur coelo, quod pennis ante petebat:
 et nitidus stellis quinque decemque micat.
- Protinus adspicies venienti nocte Coronam.
 Gnosia Theseo crimine facta dea est. 460
 Iam bene periuro mutarat coniuge Bacchum,
 quae dedit ingrato fila legenda viro.
 OVID. T. III. E

- Sorte tori gaudens, Quid flebam rustica, dixit?
Utiliter nobis perfidus ille fuit.
- 465 Interea Liber depexos crinibus Indos
vincit, et Eoo dives ab orbe redit.
Inter captivas facie praestante puellas
grata nimis Baccho filia regis erat.
Flebat amans coniux, spatiaque littore curvo
- 470 edidit incultis talia verba comis:
En iterum similes, fluctus, audite querelas:
en iterum lacrimas accipe, arena, meas.
Dicebam, memini, periure et perfide Theseu!
Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
- 475 Nunc quoque, nulla viro, clamabo, femina credat.
Nomine mutato caussa relata mea est.
O utinam mea sors, qua primum coeperat, isset!
iamque ego praesenti tempore nulla forem!
Quid me in desertis morituram, Liber, arenis
- 480 servabas? Potui dedoluisse semel.
Bacche levis, leviorque tuis, quae tempora cingunt,
frondibus; in lacrimas cognite Bacche meas;
ausus es ante oculos adducta pellice nostros
tam bene compositum sollicitare torum?
- 485 Heu ubi pacta fides? ubi, quae iurare solebas?
Me miseram, quoties haec ego verba loquor!
Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas:
Iudicio peccas turpius ipse tuo.
Nesciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar:
- 490 ne toties facti digna fuisse puter.
Praecipue cupiam celari Thesea; ne te
consortem culpae gaudeat esse suae.
At, puto, praeposita est fuscae mihi candida pellex?
Eveniat nostris hostibus ille color.
- 495 Quid tamen hoc refert? Vitio tibi gratior illa est.

Quid facis? Amplexus inquinat illa tuos.
 Bacche, fidem praesta, nec praefer amoribus ullam
 coniugis. Assuevi semper amare virum.
 [Ceperunt matrem formosi cornua tauri;
 me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor.] 500
 Ne noceat, quod amo: neque enim tibi, Bacche,
 nocebat,
 quod flammis nobis fassus es ipse tuas.
 Nec, quod nos uris, mirum facis. Ortus in igne
 diceris, et patria raptus ab igne manu.
 Illa ego sum, cui tu solitus promittere coelum. 505
 Hei mihi, pro coelo qualia dona fero!
 Dixerat: audierat iamdudum verba querentis
 Liber, ut a tergo forte secutus erat.
 Occupat amplexu, lacrimasque per oscula siccatur:
 et, Pariter coeli summa petamus, ait. 510
 Tu mihi iuncta toro, mihi iuncta vocabula sumes:
 iam tibi mutatae Libera nomen erit.
 Sintque tuae tecum faciam monumenta coronae;
 Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.
 Dicta facit: gemmasque novem transformat in ignes. 515
 Aurea per stellas nunc micat illa novem.
 Sex ubi sustulerit, totidem quoque merserit orbes,
 Purpureum rapido qui vehit axe diem;
 altera gramineo spectabis Equiria campo,
 quem Tiberis curvis in latus urget aquis. 520
 Qui tamen eiecta si forte tenebitur unda;
 Coelius accipiat pulverulentus equos.
 Idibus est Annae festum geniale Perennae,
 non procul a ripis, advenerat Tibri, tuis.
 Plebs venit, ac virides passim disiecta per herbas 525
 potat, et accumbit cum pare quisque sua.

- Sub Iove pars durat : pauci tentoria ponunt :
 sunt , quibus e ramis frondea facta casa est.
 Pars sibi pro rigidis calamos statuere columnis :
- 530 desuper extentas imposuere togas.
 Sole tamen vinoque calent : annosque precantur ,
 quot sumunt cyathos ; ad numerumque bibunt.
 Invenies illic , qui Nestoris ebibat annos :
 quae sit per calices facta Sibylla suos.
- 535 Illic et cantant , quidquid didicere theatris ;
 et iactant faciles ad sua verba manus :
 et ducunt longas posito cratere choreas ,
 cultaque diffusis saltat amica comis.
 Quum redeunt , titubant , et sunt spectacula vulgi ;
- 540 et fortunatos obvia turba vocat.
 Occurri nuper : visa est mihi digna relatu
 pompa : senem potum pota trahebat anus.
 Quae tamen haec dea sit , quoniam rumoribus errat ,
 fabula proposito nulla tacenda meo est.
- 545 Arserat Aeneae Dido miserabilis igne :
 arserat extractis in sua fata rogis .
 compositusque cinis , tumulique in marmore carmen
 hoc breve , quod moriens ipsa reliquit , erat :
Praebuit Aeneas et caussam mortis et ensem :
- 550 *ipsa sua Dido concidit usa manu.*
 Protinus invadunt Numidae sine vindice regnum ;
 et potitur capta Maurus Iarba domo :
 seque memor spretum , Thalamis tamen , inquit ,
 Elissae
 en ego , quem toties repulit illa , fruor .
- 555 Diffugiunt Tyrii , quo quemque agit error , ut olim
 amisso dubiae rege vagantur apes .
 Tertia nudatas acceperat area messes ;
 inque cavos ierant tertia musta lacus ;

- pellitur Anna domo: lacrimansque sororia linquit
 moenia. Germanæ iusta dat ante suae. 560
- Mista bibunt molles lacrimis unguenta favillae;
 vertice libatas accipiuntque comas:
 terque, Vale, dixit: cineres ter ad ora relatos
 pressit, et est illis visa subesse soror.
- Nacta ratem comitesque fugae, pede labitur aequo, 565
 moenia respiciens, dulce sororis opus.
- Fertilis est Melite, sterili vicina Cosyrae
 insula, quam Libyci verberat unda freti.
- Hanc petit, hospitio regis confisa vetusto.
 Hospes opum dives rex ibi Battus erat. 570
- Qui postquam didicit casus utriusque sororis;
 Haec, inquit, tellus quantulacunque tua est.
- Et tamen hospitii servasset ad ultima munus,
 sed timuit magnas Pygmalionis opes.
- Signa recensuerat bis Sol sua: tertius ibat 575
 annus, et exsulibus terra petenda nova est.
- Frater adest, belloque petit. Rex, arma perosus,
 Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
- Iussa facit, ventoque ratem committit et undis.
 Asperior quovis aequore frater erat. 580
- Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
 parvus ager: Cameren incola turba vocat.
- Illuc cursus erat. Nec longius abfuit inde,
 quam quantum novies mittere funda potest.
- Vela cadunt primo, et dubia librantur ab aura. 585
 Findite remigio, navita dixit, aquas.
- Dumque parant torto subducere carbasa lino,
 percutitur rapido puppis adunca Noto:
 inque patens aequor, frustra pugnante magistro,
 fertur: et ex oculis visa refugit humus. 590
- Assiliunt fluctus, imoque a gurgite pontus

- vortitur, et canas alveus haurit aquas.
 Vincitur ars vento: nec iam moderator habenis
 utitur, et votis hic quoque poscit opem.
- 595 Iactatur tumidas exsul Phoenissa per undas;
 humidaque opposita lumina veste tegit.
 Tum primum Dido felix est dicta sorori,
 et quaecunque aliquam corpore pressit humum.
 Figitur ad Laurens ingenti flamine littus
- 600 puppis, et expositis omnibus, hausta perit.
 Iam pius Aeneas regno nataque Latini
 auctus erat; populos miscueratque duos.
 Littore dotali, solo comitatus Achate,
 secretum nudo dum pede carpit iter,
- 605 adspicit errantem, nec credere sustinet Annam
 esse. „Quid in Latios illa veniret agros?“
 dum secum Aeneas: Anna est, exclamat Achates.
 Ad nomen vultus sustulit illa suos.
 Quo fugiat? quid agat? quos terrae quaerat hiatus?
- 610 Ante oculos miserae fata sororis erant.
 Sensit, et alloquitur trepidam Cythereius heros:
 flet tamen admonitu notus, Elissa, tui.
 Anna, per hanc iuro, quam quondam audire solebas
 tellurem fato prosperiore dari;
- 615 perque deos comites, hac nuper sede locatos;
 saepe meas illos increpuisse moras.
 Nec timui de morte tamen: metus abfuit iste.
 Hei mihi! credibili fortior illa fuit.
 Ne refer. Adspexi non illo pectore digna
- 620 vulnera, Tartareas ausus adire domos.
 At tu, seu ratio te nostris appulit oris,
 sive deus; regni commoda carpe mei.
 Multa tibi memores, nil non debemus Elissae.
 Nomine grata tuo, grata sororis. eris.

- Talia dicenti (neque enim spes altera restat,) 625
 credidit, errores exposuitque suos.
- Utque domum intravit Tyrios induta paratus;
 incipit Aeneas; caetera turba silet:
- Hanc tibi cur tradam, pia caussa, Lavinia coniux,
 est mihi: consumsi naufragus huius opes. 630
- Orta Tyro est: regnum Libyca possedit in ora:
 quam precor ut carae more sororis ames.
- Omnia promittit; falsumque Lavinia vulnus
 mente premit tacita, dissimulatque metus:
 donaque quum videat praeter sua lumina ferri 635
 multa palam, mitti clam quoque multa putat.
- Non habet exactum, quid agat. Furialiter odit:
 et parat insidias, et cupit ulta mori.
- Nox erat: ante torum visa est adstare sororis
 squalenti Dido sanguinolenta coma, 640
 et Fuge, ne dubita, moestum fuge, dicere; te-
 ctum.
- Sub verbum querulas impulit aura fores.
 Exsilit: et velox humili super arva fenestra
 se iacit. Audacem fecerat ipse timor.
- Quaque metu rapitur, tunica velata recincta, 645
 currit, ut auditis territa dama lupis.
- Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius undis
 creditur, et stagnis occuluisse suis.
- Sidonis interea magno clamore per agros
 quaeritur. Apparent signa notaeque pedum. 650
- Ventum erat ad ripas: inerant vestigia ripis.
 Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.
- Ipsa loqui visa est, Placidi sum Nympha Numici:
 amne perenne latens Anna Perenna vocor.
- Protinus erratis laeti vescuntur in agris, 655
 et celebrant largo seque diemque mero.

Sunt quibus haec Luna est, quia mensibus impleat
annum :

pars Themis, Inachiam pars putat esse bovem.
Invenies, qui te Nymphas Atlantida dicant ;

660 teque Iovi primos, Anna, dedisse cibos.

Haec quoque, quam referam, nostras pervenit ad
aures

fama : nec a veri dissidet illa fide.

Plebs vetus, et nullis etiamnum tuta Tribunis,
fugit ; et in Sacri vertice montis erat.

665 Iam quoque, quem secum tulerant, defecerat illis
victus, et humanis usibus apta Ceres.

Orta suburbanis quaedam fuit Anna Bovillis
pauper, sed multae sedulitatis, anus.

Illa, levi mitra canos redimita capillos,

670 fingebat tremula rustica liba manu :

atque ita per populum fumantia mane solebat
dividere. Haec populo copia grata fuit.

Pace domi facta signum posuere Perennae,
quod sibi defectis illa tulisset opem.

675 Nunc mihi, cur cantent, superest, obscoena puellae,
dicere : nam coeunt, certaue probra canunt.

Nuper erat dea facta ; venit Gradivus ad illam,
et cum seducta talia verba facit :

Mense meo coleris : iunxi mea tempora tecum :

680 pendet ab officio spes mihi magna tuo.

Armiger armiferae correptus amore Minervae
uror : et hoc longo tempore vulnus alo.

Effice de studio similes coeamus in unum.

Conveniunt partes hae tibi, comis anus.

685 Dixerat. Illa deum promisso ludit inani :

et stultam dubia spem trahit usque mora.

Saepeius instanti ; Mandata peregrimus ; inquit :

- et victa est precibus! vix dedit illa manus.
 Credit amans, thalamosque parat. Deducitur illuc
 Anna tegens vultus, ut nova nupta, suos. 690
 Oscula sumturus subito Mars adspicit Annam;
 nunc pudor elusum, nunc subit ira, deum.
 Ludit amatorem carae nova nupta Minervae:
 nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
 Inde ioci veteres obscoenaque dicta canuntur: 695
 et iuvat, hanc magno verba dedisse deo.
 Praeteriturus eram gladios in Principe fixos;
 quum sic a castis Vesta locuta focis:
 Ne dubita meminisse: meus fuit ille sacerdos.
 Sacrilegae telis me petiere manus. 700
 Ipsa virum rapui, simulacraque nuda reliqui.
 Quae cecidit ferro, Caesaris umbra fuit.
 Ille quidem coelo positus Iovis atria servat,
 et tenet in Magno templa dicata Foro.
 At quicumque nefas ausi, prohibente deorum 705
 numine, polluerant pontificale caput;
 morte iacent merita. Testes estote Philippi;
 et quorum sparsis ossibus albet humus.
 Hocopus, haec pietas, haec prima elementa fuerunt
 Caesaris, ulcisci iusta per arma patrem. 710
 Postera quum teneras Aurora refecerit herbas,
 Scorpios a prima parte videndus erit.
 Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho.
 Bacche, fave vati, dum tua festa cano.
 Nec referam Semelen: ad quam nisi fulmina secum 715
 Iupiter adferret, parvus inermis eras:
 nec, puer ut posses maturo tempore nasci,
 expletum patrio corpore matris onus.
 Sithonas et Scythicos longum est narrare triumphos,

- 720 et domitas gentes, turifer Inde, tuas.
 Tu quoque Thebanae mala praeda tacere matris ;
 inque tuum Furiis acte, Lycurge, genu.
 Ecce libet subitos pisces Tyrrhenaque monstra
 dicere : sed non est carminis huius opus.
- 725 Carminis huius opus, caussas exponere, quare
 Vitisator populos ad sua liba vocet.
 Ante tuos ortus arae sine honore fuerunt,
 Liber, et in gelidis herba reperta focis.
 Te memorant, Gange totoque Oriente subacto,
- 730 primitias magno seposuisse Iovi.
 Cinnama tu primus captivaque tura dedisti,
 deque triumphato viscera tosta bove.
 Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen
 libaque, quod sacris pars datur inde focis.
- 735 Liba deo fiunt, succis quia dulcibus ille
 gaudet, et a Baccho mella reperta ferunt.
 Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro :
 (non habet ingratos fabula nostra iocos :)
 iamque erat ad Rhodopen, Pangaeaque flumina
 ventum.
- 740 aeriferae comitum concrepuere manus.
 Ecce novae coeunt volucres tinnitibus actae :
 quaque movent sonitus aera, sequuntur apes.
 Colligit errantes et in arbore claudit inani
 Liber : et inventi praemia mellis habet.
- 745 Ut Satyri levisque senex tetigere saporem :
 quaerebant flavos per nemus omne favos.
 Audit in exesa stridorem examinis ulmo,
 adspicit et ceras, dissimulatque senex.
 Utque piger pandi tergo residebat aselli ;
- 750 applicat hunc ulmo corticibusque cavis.
 Constitit ipse super ramoso stipite nixus :

- atque avide trunco condita mella petit.
 Millia crabronum coeunt; et vertice nudo
 spicula defigunt, oraque summa notant.
 Ille cadit praeceps, et calce feritur aselli: 755
 iplamatque suos, auxiliumque rogat.
 Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
 rident. Percusso claudicat ille genu.
 Ridet et ipse deus: limumque inducere monstrat.
 Hic paret monitis, et linit ora luto. 760
 Melle pater fruitur; liboque infusa calenti
 iure repertori candida mella damus.
 Femina cur praestet, non est rationis optatae.
 Femineos thyrsos concitat ille chorus.
 Cur anus hoc faciat, quaeris? Vinosior aetas 765
 haec est, et gravidae munera vitis amans.
 Cur hedera cincta est? Hedera est gratissima Baccho.
 Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est.
 Nysiadas Nymphas, puerum quaerente noverca,
 hanc frondem cunis opposuisse ferunt. 770
 Restat, ut inveniam, quare toga libera detur
 luce geri pueris, candidae Bacche, tua.
 Sive, quod ipse puer semper iuvenisque videris,
 et media est aetas inter utrumque tibi:
 seu quia tu pater es; patres, sua pignora, natos 775
 commendant curae numinibusque tuis.
 Sive, quod es Liber, vestis quoque libera per te
 sumitur, et vitae liberioris iter.
 An quia, quum colerent prisci studiosius agros,
 et faceret patrio rure senator opus; 780
 et caperet fasces a curvo consul aratro,
 nec crimen duras esset habere manus;
 rusticus ad ludos populus veniebat in Urbem:
 sed dñs, non studiis, ille dabatur honos.

- 785 Luce sua ludos uvae commentor habebat :
 quos cum taedifera nunc habet ille dea.
 Ergo, ut tironum celebrare frequentia possit,
 visa dies dandae non aliena togae.
 Mite caput, pater, huc placataque cornua vertas ;
 790 et des ingenio vela secunda meo.
 Itur ad Argeos (qui sint, sua pagina dicet,)
 hac, *si quid memini, praeteritaque die.
 Stella Lycaoniam vergit declivis ad Arcton
 Milvius. Haec illa nocte videnda venit.
 795 Quid dederit volucris, si vis cognoscere, coelum ;
 Saturnus regnis a Iove pulsus erat.
 Concitat iratus validos Titanas in arma,
 quaeque fuit fatis debita, tentat opem.
 Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus
 800 parte sui serpens posteriore fuit.
 Hunc triplici muro lucis incluserat atris
 Parcarum monitu Styx violenta trium :
 Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
 sors erat, aeternos vincere posse deos.
 805 Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi :
 et iam iam flammis exta daturus erat.
 Iupiter alitibus rapere imperat. Attulit illi
 milvius : et meritis venit in astra suis.

- Una dies media est ; et fiunt sacra Minervae :
 810 nominaque a iunctis quinque diebus habent.
 Sanguine prima vacat : nec fas concurrere ferro.
 Causa, quod est illa nata Minerva die.
 Altera tresque super strata celebrantur arena.
 Ensibus exsertis bellica laeta dea est.
 815 Pallada nunc pueri teneraeque orate puellae.
 Qui bene placarit Pallada, doctus erit.

- Pallade placata, lanam mollire puellae
discant, et plenas exonerare colos.
- Illa etiam stantes radio percurrere telas
erudit; et rarum pectine denset opus. 820
- Hanc cole, qui maculas laesis de vestibus aufers:
hanc cole, velleribus quisquis ahena paras.
- Nec quisquam invita faciet bene vincula plantae
Pallade, sit Tychio doctior ille licet:
et licet antiquo manibus collatus Epeo 825
sit prior, irata Pallade mancus erit.
- Vos quoque, Phoebea morbos qui pellitis arte,
munera de vestris pauca referte deae:
nec vos, turba feri censu fraudata magistri,
spernite; discipulos attrahit illa novos: 830
quique moves caelum, tabulasque coloribus uris;
quique facis docta mollia saxa manu.
- Mille dea est operum: certe dea carminis illa est.
Si mereor, studiis adsit amica meis.
- Coelius ex alto qua mons descendit in aequum; 835
hic ubi non plana est, sed prope plana via est;
parva licet videas Captae delubra Minervae,
quae dea natali coepit habere suo.
- Nominis in dubio caussa est. Capitale vocamus
ingenium sollers: ingeniosa dea est. 840
- An, quia de capitis fertur sine matre paterni
vertice cum clypeo prosiluisse suo?
- An, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
venit; et hoc ipsum littera prisca docet?
- An, quod habet legem, capitis quae pendere poenas 845
ex illo iubeat furta reperta loco?
- A quacunq;ue trahas ratione vocabula, Pallas,
pro ducibus nostris aegida semper habe.
- Summa dies e quinque tubas lustrare canoras

- 850 admonet, et forti sacrificare deae.
 Nunc potes ad Solem sublato dicere vultu :
 hic here Phrixiae vellera pressit ovis.
 Seminibus tostis sceleratae fraude novercae
 sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
- 855 Mittitur ad tripodas, certa qui sorte reportet,
 quam sterili terrae Delphicus edat opem.
 Hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles
 et iuvenis Phrixi funera sorte peti.
 Utque recusantem cives, et tempus, et Iuo .
- 860 compulerunt regem iussa nefanda pati ;
 et soror, et Phrixus, velati tempora ramis
 stant simul ante aras : iunctaque fata gemunt.
 Adspicit hos, ut forte pependerit aethere, mater ;
 et ferit attonita pectora nuda manu ;
- 865 inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
 desilit : et natos eripit inde suos.
 Utque fugam capiant, aries nitidissimus auro
 traditur. Ille vehit per freta longa duos.
 Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
- 870 femina, quum de se nomina fecit aquae.
 Paene simul periit, dum vult succurrere lapsae,
 frater, et extentas porrigit usque manus.
 Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
 coeruleo iunctam nescius esse deo.
- 875 Littoribus tactis aries sit sidus : at huius
 pervenit in Colchas aurea lana domos.

Tres ubi Luciferos veniens praemiserit Eos ;
 tempora nocturnis aequa diurna foret.

- Inde quater pastor saturos ubi clausurit hoedos,
 880 canuerint herbae rore recente quater ;

Ianus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
et Romana Salus, araque Pacis erit.

Luna regit menses. Huius quoque tempora mensis
finit Aventino Luna colenda iugo.

F A S T O R U M
LIBER QUARTUS.

Alma, fave, dixi, geminorum mater Amorum :
ad vatem vultus retulit illa suos.
Quid tibi, ait, mecum? Certe maiora canebas.
Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Scis dea, respondi, de vulnere: (risit: et aer 5
protinus ex illa parte serenus erat.):
saucius aut sanus, numquam tua signa reliqui.
Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
Quae decuit, primis sine crimine lusimus annis :
nunc teritur nostris area maior equis. 10
Tempora cum caussis, Annalibus eruta priscis,
lapsaque sub terras, orta que signa cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, mensem.
Et vatem et mensem scis, Venus, esse tuos.
Mota Cytheriaca leviter mea tempora myrto 15
contigit, et, Coeptum perfice, dixit, opus.
Sensimus; et caussae subito patuere dierum.
Dum licet et spirant flamina, navis eat.

- Si qua tamen pars te de Fastis tangere debet,
 20 Caesar, in Aprili, quo tenearis, habes.
 Hic ad te magna descendit origine mensis:
 et fit adoptiva nobilitate tuus.
 Hoc pater Iliades, quum longum scriberet annum,
 vidit, et auctores retulit ipse suos.
 25 Utque fero Marti primam dedit ordine sortem,
 quod sibi nascenti proxima causa fuit,
 sic Venerem, gradibus multis in gente repertam,
 alterius voluit mensis habere locum.
 principiumque sui generis, revolutaque quaerens
 30 saecula, cognatos venit ad usque deos.
 Dardanon Electra quis nescit Atlantide natum?
 scilicet Electram concubuisse Iovi?
 Huius Erichthonius: Tros est generatus ab illo:
 Assaracon creat hic: Assaracusque Capyn.
 35 Proximus Anchisen, cum quo commune parentis
 non dedignata est nomen habere Venus.
 Hinc satus Aeneas. Pietas spectata per ignes
 sacra patremque humeris, altera sacra, tulit.
 Venimus ad felix aliquando nomen Iuli;
 40 unde domus Teucros Iulia tangit avos.
 Postumus hinc: qui, quod silvis fuit ortus in altis,
 Silvius in Latia gente vocatus erat.
 Isque, Latine, tibi pater est: subit Alba Latinum:
 proximus est titulis Epitos, Alba, tuis.
 45 Ille dedit captae repetita vocabula Troiae;
 et tuus est idem, Calpete, factus avus.
 Quumque patris regnum post hunc Tiberinus ha-
 beret;
 dicitur in Tuscae gurgite mersus aquae.
 Iam tamen Agrippam natum, Remulumque nepotem
 50 viderat: in Remulum fulmina missa ferunt.

- Venit Aventinus post hos : locus unde vocatur,
mons quoque. Post illum tradita regna Procae :
quem sequitur duri Numitor germanus Amul.
Ilia cum Lauso de Numitore sati.
- Ense cadit patruo Lausus : placet Ilia Marti ; 55
teque parit, gemino iuncte Quirine Remo.
Ille suos semper Venerem Martemque parentes
dixit, et emeruit vocis habere fidem.
Neve secuturi possent nescire nepotes,
tempora dñs generis continuata dedit. 60
Sed Veneris mensem Graio sermone notatum
auguror : a spumis est dea dicta maris.
Nec tibi sit mirum Graio rem nomine dici :
Itala nam tellus Graecia maior erat.
Venerat Evander plena cum classe suorum : 65
venerat Alcides, Graius uterque genus.
Hospes Aventinis armentum pavit in herbis
claviger : et tanto est Albula pota deo.
Dux quoque Naritius : Testes Laëstrygones exstant :
et quod adhuc Circes nomina littus habet. 70
Et iam Telegoni, iam moenia Tiburis udi
stabant, Argolicae quae posuere manus.
Venerat Atridae fatis agitatus Halesus ;
a quo se dictam terra Falisca putat.
Adiice Troianae suasorem Antenora pacis, 75
et generum Oeniden, Appule Daune, tuum.
Serus ab Iliacis, et post Antenora, flammis
attulit Aeneas in loca nostra deos.
Huius erat Solemus, Phrygia comes unus ab Ida :
a quo Sulmonis moenia nomen habent, 80
Sulmonis gelidi, patriae, Germanice, nostrae.
Me miserum, Scythico quam procul illa solo est !
Ergo ego tam longe ? Sed supprime, Musa, querelas :
- OVID. T. III. F

- non tibi sunt moesta sacra canenda lyra.
- 85 Quo non livor adit? Sunt qui tibi mensis honorem
eripuisse velint invideantque, Venus.
Nam, quia ver aperit tunc omnia, densaque cedit
frigonis esperitas, fetaque terra patet:
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
- 90 quem Venus iniecta vindicat alma manu.
Illa quidem totum dignissima temperat annum:
illa tenet nullo regna minora deo:
iuraque dat coelo, terrae et natalibus undis;
perque suos coitus continet omne genus.
- 95 Illa deos omnes (longum est numerare,) creavit.
illa satis caussas arboribusque dedit:
illa rudes animos hominum contraxit in unum;
et docuit iungi cum pare quemque sua.
Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda vo-
luptas?
- 100 nec coeant pecudes, si levis absit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
frontem dilectae laedere parcit ovis.
Deposita sequitur taurus feritate iuvencam,
quem toti saltus, quem nemus omne tremit.
- 105 Vis eadem, lato quodcumque sub aequore vivit,
servat; et innumeris piscibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
venerunt cultus mundaque cura sui.
Primus amans carmen vigilatum nocte negata
- 110 dicitur ad clausas concinuisse fores:
eloquiumque fuit, duram exorare puellam:
proque sua caussa quisque disertus erat.
Mille per hanc artes notae: studioque placendi,
quae latuere prius, multa reperta ferunt.
- 115 Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi

audeat? A nobis sit furor iste procul.
 Quid, quod ubique potens, templisque frequen-
 tibus aucta,
 urbe tamen nostra ius dea maius habet?
 Pro Troia; Romane, tua Venus arma ferebat,
 quum genuit, teneram cuspide laesa manum; 120
 coelestesque duas Troiano iudice. vicit:
 (ah! nolim victas hoc meminisse deas;)
 Assaracique nurus dicta est, ut scilicet olim
 magnus Iuleos Caesar haberet avos.
 Nec Veneri tempus, quam ver, erat aptius ullum. 125
 Vere nitent terrae; vere remissus ager.
 Nunc herbae rupta tellure cacumina tollunt;
 nunc tumido gemmas cortice palmas agit.
 Et formosa Venus formoso tempore digna est:
 utque solet, Marti continuata suo. 130
 Vere monet curvas materna per aequora puppes
 ire: nec hibernas iam timuisse minas.
 Rite deam Latiae colitis matresque nurusque,
 et vos, queis vittae longaque vestis abest.
 Aurea marmoreo redimicula demite collo: 135
 [demite divitias: tota lavanda dea est.
 Aurea siccato redimicula reddite collo;]
 albi nunc flores, nunc nova danda rosa est.
 Vos quoque sub viridi myrto iubet illa lavari;
 caussaque, cur iubeat, discite, certa subest. 140
 Littore siccat rorantes nuda capillos.
 Viderunt Satyri, turba proterva, deam.
 Sensit, et opposita texit sua corpora myrto.
 Tuta fuit facto: vosque referre iubet.
 Discite nunc, quare Fortunae tura Virili 145
 detis eo, gelida qui locus humet aqua.
 Accipit ille locus posito velamine cunctas;

- et vitium nudi corporis omne videt.
 Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
 150 praestat: et hoc parvo ture rogata facit.
 Nec pigeat tritum niveo cum lacte papaver
 sumere et expressis mella liquata favis.
 Quum primum cupido Venus est deducta marito;
 hoc bibit. Ex illo tempore nupta fuit.
 155 Supplicibus verbis illam placate: sub illa
 et forma, et mores, et bona fama manet.
 Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est:
 Cumaeam, veteres, consuluistis anum.
 Templam iubet Veneri fieri; quibus ordine factis,
 160 inde Venus verso nomina corde tenet.
 Semper ad Aeneadas placido, pulcherrima, vultu
 respice, totque tuas, diva, tuere nurus.
 Dum loquor, elatae metuendus acumine caudae
 Scorprios in virides praecipitatur aquas.
 165 Nox ubi transierit, coelumque rubescere primo
 coeperit, et tactae rore querentur aves;
 semustamque facem vigilata nocte viator
 ponet, et ad solitum rusticus ibit opus;
 Pleiades incipiunt humeros relevare paternos:
 170 quae septem dici, sex tamen esse solent;
 seu quod in amplexum sex hinc venere deorum;
 nam Steropen Marti concubuisse ferunt;
 Neptuno Halcyonen et te, formosa Celaeno;
 Maian et Electram Taygetamque Iovi:
 175 septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit.
 Poenitet; et facti sola pudore latet.
 Sive quod Electra Troiae spectare ruinas
 non tulit, ante oculos opposuitque manum.
 Ter sine perpetuo coelum versetur in axe;

- ter iungat Titan terque resolvat equos; 180
 protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
 flabit, et Idaeae festa Parentis erunt.
 Ibunt semimares, et inania tympana tudent;
 aeraque tinnitus aere repulsa dabunt.
 Ipsa sedens molli comitum cervice feretur 185
 Urbis per medias exululata vias.
 Scena sonat, ludique vocant. Spectate, Quirites;
 et Fora Marte suo litigiosa vacent.
 Quaerere multa libet: sed me sonus aeris acuti
 terret, et horrendo lotos adunca sono. 190
 Da, dea, quas sciter, doctas, Cybeleïa, neptes.
 Audit; et has curae iussit adesse meae.
 Pandite, mandati memores, Heliconis alumnae,
 gaudeat assiduo cur Dea Magna sono.
 Sic ego: sic Erato: (mensis Cythereïus illi 195
 cessit, quod teneri nomen Amoris habet:)
 Reddita Saturno sors haec erat: Optime regum,
 a nato sceptris excutiere tuis.
 Ille suam metuens, ut quaeque erat edita, prolem
 devorat, immersam visceribusque tenet. 200
 Saepe Rhea questa est toties fecunda, nec unquam
 mater, et indoluit fertilitate sua.
 Iupiter ortus erat. Pro magno teste vetustas
 creditur. Acceptam parce movere fidem.
 Veste latens saxum coelesti gurgite sedit. 205
 Sic genitor fatis decipiendus erat.
 Ardua iam dudum resonat tinnitibus Ide,
 tutus ut infanti vagiat ore puer.
 Pars manibus clypeos, galeas pars tundit inanes:
 hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus. 210
 Res latuit patrem: priscique imitamina facti
 aera deae comites raucaque terga movent.

- Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
 tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
- 215 Desierat. Coepi: Cur huic, genus acre, leones
 praebent insolitas ad iuga curva iubas?
 Desieram. Coepit: Feritas mollita per illam
 creditur: id curru testificata suo est.
- At cur turrifera caput est onerata corona?
 220 An primis turres urbibus illa dedit?
 Annuit. Unde venit, dixi, sua membra secandi
 impetus? Ut tacui, Pieris orsa loqui:
 Phryx puer in silvis facie spectabilis, Attis;
 turrigeram casto vinxit amore deam.
- 225 Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri:
 et dixit, Semper fac puer esse velis.
 Ille fidem iussis dedit; et, Si mentiar, inquit,
 ultima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
 Fallit, et in Nympha Sagaritide desinit esse,
 230 quod fuit. Hinc poenas exigit ira deae.
 Naïda vulneribus succidit in arbore factis.
 Illa perit. Fatum Naïdos arbor erat.
 Hic furit, et, credens thalami procumbere tectum,
 effugit, et cursu Dindyma summa petit:
- 235 et modo, Tolle faces; Remove, modo, verbera,
 clamat.
 Saepe Palaestinas iurat ádesse deas.
 Ille etiam saxo corpus laniavit acuto;
 longaque in immundo pulvere tracta coma est:
 voxque fuit, Merui: meritas do sanguine poenas.
- 240 Ab pereant partes, quae nocuere mihi!
 ah pereant! dicebat adhuc: onus inguinis aufert;
 nullaque sunt subito signa relicta viri.
 Venit in exemplum furor hic, mollesque ministri
 caedunt iactatis vilia membra comis.

- Talibus Aoniae facunda voce Camenae 245
 reddita quaesiti caussa furoris erat.
 Hoc quoque, dux operis, moneas, precor; unde
 petita
 venerit; an nostra semper in Urbe fuit?
 Dindymon, et Cybelen et amoenam fontibus Idam
 semper, et Iliacas Mater amavit opes. 250
 Quum Troiam Aeneas Italos portaret in agros:
 est dea sacriferas paene secuta rates.
 Sed nondum fatis Latio sua numina posci
 senserat: assuetis substiteratque locis.
 Post, ut Roma potens opibus iam saecula quinque 255
 vidit, et edomito sustulit orbe caput:
 carminis Euboici fatalia verba sacerdos
 inspicit. Inspectum tale fuisse ferunt:
 Mater abest; Matrem iubeo, Romane, requiras.
 Quum veniet, casta est accipienda manu. 260
 Obscurae sortis Patres ambagibus errant:
 quaeve parens absit, quove petenda loco.
 Consultitur Paeon; Divumque accersite Matrem,
 inquit: in Idaeo est invenienda iugo.
 Mittuntur proceres. Phrygiae tunc sceptrata tenebat 265
 Attalus; Ausoniis rem negat ille viris.
 Mira canam: longo tremuit cum murmure tellus;
 et sic est adytis diva locuta suis:
 Ipsa peti volui: nec sit mora: mittevolentem.
 Dignus Roma locus, quo deus omnis eat. 270
 Ille soni terrore pavens, Proficiscere, dixit;
 nostra eris; in Phrygios Roma refertur avos.
 Protinus innumerae caedunt pineta secures,
 illa quibus fugiens Phryx pius usus erat.
 Mille manus coeunt: et picta coloribus ustis 275
 coelestum Matrem concava puppis habet.

- Illa sui per aquas fertur tutissima nati;
 longaque Phrixeae stagna sororis adit:
 Rhoetumque rapax, Sigeaque litora transit;
 280 et Tenedon, veteres Eëtionis opes.
 Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relicta;
 quaque Carysteis frangitur unda vadis.
 Transit et Icarium, lapsas ubi perdidit alas
 Icarus, et vastae nomina fecit aquae.
 285 Tum laeva Creten, dextra Pelopeidas undas
 deserit: et Veneri sacra Cythera petit.
 Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum
 Brontes et Steropes Acmonidesque solent:
 aequoraque Afra legit, Sardoaque regna sinistris
 290 respicit a remis, Ausoniamque tenet.
 Ostia contigerat, qua se Tiberinus in altum
 dividit, et campo liberiore natat.
 Omnis Eques, mistaque gravis cum Plebe Senatus,
 obvius ad Tusci fluminis ora venit.
 295 Procedunt pariter matres, nataeque, nurusque;
 quaeque colunt sanctos virginitate focos.
 Sedula fune viri contento brachia lassant.
 Vix subit adversas hospita navis aquas.
 Sicca diu tellus fuerat: sitis usserat herbas:
 300 sedit limoso pressa carina vado.
 Quisquis adest operi, plus quam pro parte laborat;
 adiuvat et fortes voce sonante manus.
 Illa velut medio stabilis sedet insula ponto.
 Attoniti monstro stantque paventque viri.
 305 Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto;
 nec facies impar nobilitate fuit.
 Casta quidem; sed non et credita. Rumor iniquus
 laeserat, et falsi criminis acta rea est.
 Cultus, et ornatis varie prodisse capillis,

- obfuit, ad rigidos promtaque lingua senes. 310
 Conscia mens recti fama mendacia risit:
 sed nos in vitium credula turba sumus.
 Haec ubi castarum processit ab agmine matrum,
 et manibus puram fluminis hausit aquam;
 ter caput irrorat, ter tollit in aethera palmas. 315
 Quicumque adspiciunt, mente carere putant.
 Submissoque genu vultus in imagine divae
 figit, et hos edit, crine iacente, sonos:
 Supplicis, alma, tuae, genetrix fecunda deorum,
 accipe sub certa conditione preces. 320
 Casta negor. Si tu damnas, meruisse fatebor.
 Morte luam poenas iudicæ victa dea.
 Sed si crimen abest, tu nostrae pignora vitae
 reddas, et castas casta sequare manus.
 Dixit: et exiguo funem conamine traxit: 325
 (mira; sed in scena testificata loquar:)
 mota dea est; sequiturque ducem, laudatque se-
 quendo.
 Index laetitiae fertur ad astra sonus.
 Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
 ostia dixerunt, unde sinister abit. 330
 Nox aderat: querno religant in stipite funem:
 dantque levi somno corpora functa cibo.
 Lux aderat: querno solvunt a stipite funem:
 ante tamen posito tura dedere foco:
 ante coronarunt puppem, et sine labe iuencam 335
 mactarunt, operum coniugique rudem.
 Est locus, in Tiberim qua lubricus influit Almo,
 et nomen magno perdit in amne minor.
 Illic purpurea canus cum veste sacerdos
 Almonis dominam sacraque lavit aquis. 340
 Exululant comites, furiosaque tibia flatur;

- et feriunt molles taurea terga manus.
 Claudia praecedit laeto celeberrima vultu;
 credita vix tandem teste pudica dea.
- 345 Ipsa sedens plaustro porta est invecta Capena:
 sparguntur iunctae flore recente boves.
 Nasica accepit: templi tunc extitit auctor.
 Augustus nunc est: ante Metellus erat.
 Substitit hic Erato. Mora fit; sic caetera quaero
- 350 Dic, inquam, parva cur stipe quaerat opes?
 Contulit aes populus; de quo delubra Metellus
 fecit, ait. Dandae mos stipis inde manet.
 Cur vicibus factis ineunt convivia, quaero,
 tunc magis, indictas, concelebrantque dapes?
- 355 Quod bene mutarit sedem Berecynthia, dixit,
 captant mutatis sedibus omen idem.
 Institeram, quare primi Megalesia ludi
 Urbe forent nostra: quum dea: (sensit enim):
 Illa deos, inquit, peperit. Cessere parenti,
 360 principiumque dati Mater honoris habet.
 Cur igitur Gallos, qui se excidere, vocamus,
 quum tantum a Phrygia Gallica distet humus?
 Inter, ait, viridem Cybelen altisque Celaenas
 amnis it insana, nomine Gallus, aqua.
- 365 Qui bibit inde, furit. Procul hinc discedite, queis
 est
 cura bonae mentis: qui bibit inde, furit.
 Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
 in dominae mensis? an sua caussa subest?
 Lacte mero veteres usi memorantur et herbis,
 370 sponte sua si quas terra ferebat, ait.
 Candidus elisae miscetur caseus herbae;
 cognoscat priscos ut dea prisca cibos.

Postera quum coelo motis Pallantias astris
fulserit, et niveos Luna levarit equos;
qui dicet, Quondam sacrata est colle Quirini 375
hac Fortuna die Publica, verus erit.

Tertia lux, memini, ludis erat. At mihi quidam
spectanti senior contiguusque loco,
Haec, ait, illa dies, Libycis qua Caesar in oris
perfida magnanimi contudit arma Iubae. 380

Dux mihi Caesar erat, sub quo meruisse tribunus
glorior. Officio praefuit ille meo.
Hanc ego militia sedem, tu pace parasti,
inter bis quinos usus honore Viros.
Plura locuturi subito subducimur imbre. 385
Pendula coelestes Libra movebat aquas.

Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat,
ensifer Orion aequore mersus erit.

Proxima victricem quum Romam inspexerit Eos,
et dederit Phoebos stella fugata locum: 390

Circus erit pompa celebris numeroque deorum:
primaque ventosis palma petetur equis.

Hi Cereris ludi. Non est opus indice caussa:
sponte deae munus promeritumque patet.

Panis erant primis virides mortalibus herbae, 395
quas tellus nullo sollicitante dabat:

et modo carpebant vivax e cespite gramen;
nunc epulae tenera fronde cacumen erant.

Postmodo glans nata est. Bene erat iam glande
reperta:

duraque magnificas quercus habebat opes. 400

Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato,
mutavit glandes utiliore cibo.

Illa iugo tauros collum praebere coëgit:

- tum primum soles eruta vidit humus.
- 405 [Aes erat in pretio: chalybis iam massa placebat
Heu heu, perpetuo debuit illa tegi!]
Pace Ceres laeta est: et vos optate, coloni,
perpetuam pacem, pacificumque ducem.
Farra deae micaeque licet salientis honorem
- 410 detis, et in veteres turea grana focos:
et, si tura aberunt, unctas accendite taedas.
Parva bonae Cereri, sint modo casta, placent
A bove succincti cultros removete ministri.
Bos aret: ignavam sacrificate suem,
- 415 Apta iugo cervix non est ferienda securi.
Vivat, et in dura saepe laboret humo.
Exigit ipse locus, raptus ut virginis edam.
Plura recognosces: pauca docendus eris.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in aequor
- 420 Trinacris, a positu nomen adepta loci;
grata domus Cereri. Multas ea possidet urbes;
in quibus est culto fertilis Enna solo.
Frigida coelestem matres Arethusa vocarat.
Venerat ad sacras et dea flava dapes.
- 425 Filia, consuetis ut erat comitata puellis,
errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub umbrosa locus est, adspergine multa
uvidus ex alto desilientis aquae.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
- 430 pictaque dissimili flore nitebat humus.
Quam simul adspexit, Comites, accedite, dixit
et mecum plenos flore referte sinus.
Praeda puellares animos oblectat inanis;
et non sentitur sedulitate labor.
- 435 Haec implet lento calathos e vimine textos:
haec gremium, laxos degravat illa sinus.

Illa legit calthas : huic sunt violaria curae :
 illa papavereas subsecat ungue comas.
 Has, hyacinthe, tenes : illas, amarante, moraris :
 pars thyma, pars casiam, pars meliloton amat : 440
 plurima lecta rosa est ; sunt et sine nomine flores.
 Ipsa crocos tenues liliaque alba legit.
 Carpendi studio paullatim longius itur ;
 et dominam casti nulla secuta comes :
 Hanc videt, et visam patruus velociter aufert ; 445
 regnaque caeruleis in sua portat equis.
 Illa quidem clamabat, Io, carissima mater,
 auferor : ipsa suos abscideratque sinus.
 Panditur interea Diti via : namque diurnum
 lumen inassueti vix patiuntur equi. 450
 At chorus aequalis, cumulatis flore canistris,
 Persephone, clamant, ad tua dona veni.
 Ut clamata silet, montes ululatibus implent ;
 et feriunt moesta pectora nuda manu.
 Attonita est plangore Ceres ; modo venerat Ennam ; 455
 nec mora, Me miseram ! filia, dixit, ubi es ?
 Mentis inops rapitur, ut quas audire solemus
 Threicias fuis Maenadas ire comis.
 Ut vitulo mugit sua mater ab ubere raptō,
 et quaerit fetus per nemus omne suos : 460
 sic dea, nec retinet gemitus, et concita cursu
 fertur, et e campis incipit, Enna, tuis.
 Inde puellaris nacta est vestigia plantae,
 et pressam noto pondere vidit humum.
 Forsitan illa dies errorum summa fuisset, 465
 si non turbassent signa reperta sues.
 Iamque Leontinos Amenanaque flumina cursu
 praeterit, et ripas, herbifer Aci, tuas :
 praeterit et Cyanen, et fontes lenis Anapi ;

- 470 et te, vorticibus non adeunde Gela.
 Liquerat Ortygien, Megareaque, Pantagienque;
 quaque Symaetheas accipit aequor aquas,
 antraque Cyclopum, positis exusta caminis,
 quique locus curvae nomina falcis habet:
- 475 Himeraque, et Didymen, Acragantaque, Taurome-
 nonque
 sacrorumque Melan pascua laeta boum.
 Hinc Camerinan adit, Thapsonque et Heloria Tempe.
 quaque patet Zephyro semper apertus Eryx.
 Iamque Peloriaden, Lilybaeaeque, iamque Pachynon
- 480 lustrarat, terrae cornua prima suae.
 Quacunq̄ue ingreditur, miseris loca cuncta querelis
 implet: ut amissum quum gemit ales Ilyn:
 perque vices modo, Persephone, modo, Filia, cla-
 mat:
 clamat, et alternis nomen utrumque ciet.
- 485 Sed neque Persephone Cererem, nec filia matrem
 audit: et alternis nomen utrumque perit.
 Unaque, pastorem vidisset an arva colentem,
 vox erat, Haec gressus ecqua puella tulit?
 Iam color unus inest rebus, tenebrisque teguntur
- 490 omnia; iam vigiles conticuere canes:
 alta iacet vasti super ora Typhoeos Aetne,
 cuius anhelatis ignibus ardet humus.
 Illic accendit geminas pro lampade pinus:
 hinc Cereris sacris nunc quoque taeda datur.
- 495 Est specus exesi structura pumicis asper;
 non homini regio, non adeunda ferae:
 quo simulac venit, frenatos curribus angues
 iuaxit, et aequoreas sicca pererrat aquas.
 Effugit et Syrtes, et te, Zanclaea Charybdi;
- 500 et vos, Scyllaei, naufraga monstra, canes;

Adriacumque patens late, bimaremque Corinthon :
 sic venit ad portus, Attica terra, tuos.

Hic primum sedit gelido moestissima saxo.

Illud Cecropidae nunc quoque triste vocant:

Sub Iove duravit multis immota diebus, 505
 et lunae patiens, et pluvialis aquae.

Sors sua cuique loco est. Quo nunc Cerealis Eleusin
 dicitur, hic Celei rura fuere senis.

Ille domum glandes excussaue mora rubetis
 portat, et arsuris arida ligna focis. 510

Filia parva duas redigebat monte capellas ;
 et tener in cunis filius aeger erat.

Mater, ait virgo, (mota est dea nomine matris ;)
 quid facis in solis incommitata iugis?

Restitit et senior, quamvis onus urget: et orat 515
 tecta suae subeat quantalacunque casae.

Illa negat. Simularat anum, mitraque capillos
 presserat. Instanti talia dicta refert:

Sospes eas, semperque parens; mihi filia rapta est.

Heu melior quanto sors tua sorte mea est! 520

Dixit: et, ut lacrimae, (neque enim lacrimare deo-
 rum est,)

decidit in tepidos lucida gutta sinus.

Flent pariter, molles animi, virgoque senexque ;
 e quibus haec iusti verba fuere senis:

Sic tibi, quam raptam quaeris, sit filia sospes, 525
 surge, nec exiguae despice tecta casae.

Cui dea, Duc, inquit: scisti, qua cogere posses ;
 seque levat saxo, subsequiturque senem.

Dux comiti narrat, quam sit sibi filius aeger,
 nec capiat somnos, invigiletque malis. 530

Illa soporiferum, parvos initura penates,
 colligit agresti lene papaver humo.

- Dum legit, oblitio fertur gustasse palato,
 longamque imprudens exsoluisse famem.
- 535 Quae quia principio posuit ieiunia noctis;
 tempus habent mystae sidera visa cibi.
 Limen ut intravit, luctus videt omnia plena:
 iam spes in puero nulla salutis erat.
 Matre salutata, (mater Metanira vocatur),
- 540 tangere dignata est os puerile suo.
 Pallor abit; subitasque vident in corpore vires.
 Tantus coelesti venit ab ore vigor.
 Tota domus laeta est, hoc est, materque paterque
 nataque: tres illi tota fuere domus.
- 545 Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
 pomaque, et in teneris aurea mella favis.
 Abstinet alma Ceres, somnique papavera caussas
 dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
 Noctis erat medium, placidique silentia somni;
- 550 Triptolemum gremio sustulit illa suo:
 terque manu permulsit eum; tria carmina dixit,
 carmina mortali non referenda sono:
 inque foco pueri corpus vivente favilla
 obruit; humanum purget ut ignis onus.
- 555 Excutitur somno stulte pia mater; et amens,
 Quid facis? exclamat; membraque ab igne rapit.
 Cui dea, Dum non es, dixit, scelerata fuisti:
 irrita materno sunt mea dona metu.
 Iste quidem mortalis erit: sed primus arabit,
 560 et seret, et culta praemia tollet humo.
 Dixit: et egrediens nubem trahit, inque dracones
 transit, et aligero tollitur axe Ceres.
 Sunion expositum, Piraeaque tuta recessu
 linquit, et in dextrum quae iacet ora latus.
- 565 Hinc init Aegaeum, quo Cycladas adspicit omnes,

Ioniumque rapax, Icariumque legit:
 perque urbes Asiae longum petit Hellespontum;
 diversumque locis alta pererrat iter.
 Nam modo turilegos Arabas, modo despicit Indos;
 hinc Libys, hinc Meroë, siccaque terra subest. 570
 Nunc adit Hesperios, Rhenum, Rhodanumque, Pa-
 dumque,
 teque, future parens, Tibri, potentis aquae.
 Quo feror? Immensum est erratas dicere terras:
 praeteritus Cereri nullus in orbe locus.
 Errat et in coelo: liquidique immunia ponti 575
 alloquitur gelido proxima signa polo.
 Parrhasides stellae, (namque omnia nosse potestis,
 aequoreas nunquam quum subeatis aquas:)
 Persephonèn miseræ natam monstrate parenti.
 Dixerat. Huic Helice talia verba refert: 580
 Crimine nox vacua est. Solem de virgine rapta
 consule; qui late facta diurna videt.
 Sol aditus, Quam quaeris, ait, ne vana labores,
 nupta Iovis Iratri tertia regna tenet.
 Questa diu secum sic est affata Tonantem: 585
 maximaque in vultu signa dolentis erant;
 Si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata;
 dimidium curæ debet habere tuæ.
 Orbe pererrato, sola est iniuria facti
 oognita: commissi præmia raptor habet. 590
 At neque Persephone digna est prædone marito,
 nec gener hoc nobis more parandus erat.
 Quid gravius victore Gyge captiva tulissem,
 quam nunc, te coeli scepra tenente, tuli?
 Verum impune ferat: nos hæc patiamur inultæ. 595
 Reddat, et emendet facta priora novis.
 Iupiter hanc lenit, factumque excusat amore;
 OVID. T. III. G

- Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
 Non ego nobilior. Posita est mihi regia coelo:
 600 possidet alter aquas: alter inane Chaos.
 Sed si forte tibi non est mutabile pectus;
 statque semel iuncti rumpere vincla tori;
 hoc quoque tentemus, siquidem ieiuna remansit:
 sin minus, inferni coniugis uxor erit.
 605 Tartara iussus adit sumtis Caducifer alis:
 speque redit citius, visaque certa refert.
 Rapta tribus, dixit, solvit ieiunia granis,
 Punica quae lento cortice poma tegunt.
 Haud secus indoluit, quam si modo rapta fuisset,
 610 moesta parens; longa vixque relecta mora est:
 atque ita, Nec nobis coelum est habitabile, dixit:
 Taenaria recipi me quoque valle iube.
 Et factura fuit, pactus nisi Iupiter esset,
 bis tribus ut coelo mensibus illa foret.
 615 Tum demum vultumque Ceres animumque recepit;
 imposuitque suae spicea sarta comae:
 largaque provenit cessatis messis in arvis;
 et vix congestas area cepit opes.
 Alba decent Cererem: vestes Cerealibus albas
 620 sumite: nunc pulli velleris usus abest.

Occupat Apriles Idus cognomine Victor
 Iupiter: hac illi sunt data templa die.
 Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
 atria Libertas coepit habere sua.

- 625 Luce secutura tutos pete, navita, portus:
 ventus ab occasu grandine mistus erit.
 Sit licet, et fuerit, tamen hac Mutinensia Caesar
 grandine militia contudit arma sua.

- Tertia post Veneris quum lux surrexerit Idus :
 pontifices , forda sacra litate bove. 630
 Forda ferens bos est fecundaque, dicta ferendo :
 hinc etiam fetus nomen habere putant.
 Nunc gravidum pecus est, gravidae quoque se-
 mine terrae.
- Telluri plenae victima plena datur.
 Pars cadit arce Iovis : ter denas Curia vaccas 635
 accipit; et largo sparsa cruore madet.
 Ast ubi visceribus vitulos rapuere ministri,
 sectaque fumosis exta dedere focis,
 igne cremat vitulos, quae natu maxima, Virgo,
 luce Palis populos purget ut ille cinis. 640
 Rege Numa, fructu non respondente labori,
 irrita decepti vota colentis erant.
 Nam modo siccus erat gelidis Aquilonibus annus :
 nunc ager assidua luxuriabat aqua.
 Saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis : 645
 et levis obsesso stabat avena solo :
 et pecus ante diem partus edebat acerbos :
 agnaque nascendo saepe necabat ovem.
 Silva vetus, nullaque diu violata securi
 stabat, Maenatio sacra relicta deo. 650
 Ille dabat tacitis animo responsa quieto
 noctibus. Hic geminas rex Numa mactat oves.
 Prima cadit Fauno; leni cadit altera Somno.
 Sternitur in duro vellus utrumque solo.
 Bis caput intonsum fontana spargitur unda; 655
 bis sua faginea tempora fronde tegit.
 Usus abest Veneris : nec fas, animalia mensis
 ponere : nec digitis annulus ullus inest.
 Veste rudi tectum supra nova vellera corpus
 ponit, adorato per sua verba deo. 660

Interea placidam redimita papavere frontem

Nox venit, et secum somnia nigra trahit.

Faunus adest; oviumque premens pede vellera duro,
edidit a dextro talia verba toro:

665 Morte boum tibi, rex, Tellus placanda duarum:
det sacris animas una iuvenca duas.

Excutitur terrore quies; Numa visa revolvit:
et secum ambages caecaque iussa refert.

Expedit errantem nemori gratissima coniux:
670 et dixit, Gravidæ posceris exta bovis.

Extæ bovis gravidæ dantur: felicior annus
provenit, et fructum terra pecusque ferunt.

Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
iussit, et admissos præcipitavit equos;
675 ut titulum imperii quam primum luce sequenti
Augusto iuveni prospera bella darent.

Sed iam præteritas quartus tibi Lucifer Idus
respicit. Hac Hyades Dorida nocte tenent.

Tertia post Hyadas quum lux erit orta remotas;
680 carcere partitos Circus habebit equos.

Cur igitur missæ vinctis ardentia taedis
terga ferant vulpes, caussa docenda mihi est.

Frigida Carseolis, nec olivis apta ferendis,
terra, sed ad segetes ingeniosus ager.

685 Hac ego Pelignos, natalia rura, petebam;
parva, sed assiduis humida semper aquis.

Hospitis antiqui solitas intravimus aedes.

Demserat emeritis iam iuga Phoebus equis.

Is mihi multa quidem, sed et hæc, narrare solebat,
690 unde meum præsens instrueretur opus.

Hoc, ait, in campo (campumque ostendit,) habebat
rus breve cum duro parca colona viro.

- Ille suam peragebat humum: sive usus aratri
 seu curvae falcis, sive bidentis erat:
 haec modo verrebat stantem tibicine villam,
 nunc matris plumis ova fovenda dabat,
 aut virides malvas, aut fungos colligit albos,
 aut humilem grato calfacit igne focum.
 Et tamen assiduis exercet brachia telis,
 adversusque minas frigoris arma parat. 700
 Filius huius erat primo lascivus in aevo;
 addideratque annos ad duo lustra duos.
 Is capit extremi vulpem in convalle salicti.
 Abstulerat multas illa cohortis aves.
 Captivam stipula foenoque involvit, et ignes 705
 admovet. Urentes effugit illa manus.
 Qua fugit, incendit vestitos messibus agros:
 damnosis vires ignibus aura dabat.
 Factum abiit: monumenta manent. Nam vivere
 captam
 nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat. 710
 Utque luat poenas genus hoc, Cerealibus ardet;
 quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.
 Proxima quum veniet, terras visura patentes,
 Memnonis in roseis lutea mater equis:
 de duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen, 715
 Sol abit: egresso victima maior adest.
 Vacca sit an taurus, non est cognoscere promptum.
 Pars prior apparet: posteriora latent.
 Seu tamen est taurus, sive est hoc femina signum;
 Iunone invita munus amoris habet. 720
 Nox abiit, oriturque Aurora. Palilia poscor.
 Non poscor frustra, si favet alma Pales.
 Alma Pales, faveas pastoria sacra canenti,

- prosequor officio si tua festa pio.
- 725 Certe ego de vitulo cinerem stipulamque, fabalem
 saepe tuli plena, februa tosta, manu.
 Certe ego transilii positas ter in ordine flammæ;
 udaq̄ue roratas laurea misit aquas.
 Mota dea est, operique favet: navalibus exit
 730 puppis: habent ventos iam mea vela suos.
 I, pete virginea, populus, suffimen ab ara:
 Vesta dabit: Vestae munere purus eris.
 Sanguis equi suffimen erit, vituliquē favilla.
 Tertia res, duræ culmen inane fabae.
- 735 Pastor oves saturas ad prima crepuscula lustret.
 Unda prius spargat, virgaque verrat humum.
 Frondibus et fixis decorentur ovilia ramis,
 et tegat ornatas longa corona fores.
 Caerulei fiant puro de sulfure fumi;
 740 tactaque fumanti sulfure balet ovis.
 Ure maris rores taedamque herbasque Sabinas:
 et crepet in mediis laurus adusta focis:
 libaque de milio milii fiscella sequatur:
 rustica praecipue est hoc dea laeta cibo.
- 745 Adde dapes in utramque suas: dapibusque resectis
 silvicolam tepido lacte precare Palem.
 Consule, dic, pariter pecori pecorisque magistris:
 effugiat stabulis noxa repulsa meis.
 Sive sacra pavi, sedive sub arbore sacra;
 750 pabulaque in bustis inscia carpsit ovis:
 si nemus intravit vetitum, nostrisve fugatae
 sunt oculis Nymphae, semicaperve deus:
 si mea falx ramo lucum spoliavit opaco,
 unde data est aegrae fiscina frondis ovi:
- 755 da veniam culpae: nec, dum degrandinat, obsit
 agresti fano supposuisse pecus.

- Nec noceat turbasse lacus. Ignoscite, Nymphae,
 mota quod obscuras unguia fecit aquas.
- Tu, dea, pro nobis Fontes fontanaque placa
 numina; tu sparsos per nemus omne deos. 760
- Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianae;
 nec Faunum, medio quum premit arva die.
- Pelle procul morbos. Valeant hominesque greges-
 que;
 et valeant vigiles, provida turba, canes.
- Neve minus multas redigam, quam mane fuerunt; 765
 neve gemam referens vellera rapta lupo.
- Absit iniqua fames. Herbae frondesque supersint:
 quaeque lavent artus, quaeque bibantur, aquae.
- Ubera plena premam. Referat mihi caseus aera;
 dentque viam liquido vimina rara sero. 770
- Sitque salax aries; conceptaque semina coniux
 reddat; et in stabulo multa sit agna meo.
- Lanaque proveniat, nullas laesura puellas,
 mollis et ad teneras quamlibet apta manus.
- Quae precor, eveniant: et nos faciamus ad annum 775
 pastorum dominae grandia liba Pali.
- His dea placanda est: haec tu conversus ad ortus
 dic quater, et vivo perlue rore manus.
- Tum licet, apposita, veluti cratere, camella,
 lac niveum potes purpureamque saram: 780
 moxque per ardentes stipulae crepitantis acervos
 traiicias celeri strenua membra pede.
- Expositus mos est: moris mihi restat origo.
 Turba facit dubium, coeptaque nostra tenet.
- Omnia purgat edax ignis, vitiumque metalli 785
 excoquit: idcirco cum duce purgat oves.
- An, quia cunctarum contraria semina rerum
 sunt duo, discordes, ignis et unda, dei;

- iunxerunt elementa patres; aptumque putarunt
 790 ignibus et sparsa tangere corpus aqua?
 an, quod in his vitae caussa est, haec perdidit exul,
 his nova fit coniux, haec duo magna putant?
 Vix equidem credo; sunt qui Phaëthonta referri
 credant, et nimias Deucalionis aquas.
- 795 Pars quoque, quum saxis pastores saxa feribant,
 scintillam subito prosiluisse ferunt.
 Prima quidem periit; stipulis excepta secunda est.
 Hoc argumentum flamma Palilis habet.
 An magis hunc morem pietas Aeneia fecit,
 800 innocuum victo cui dedit ignis iter?
 Hoc tamen est vero propius: quum condita Roma est,
 transferri iussos in nova tecta Lares,
 mutantisque domum tectis agrestibus ignem
 et cessaturae supposuisse casae;
- 805 per flammam salisse pecus, salisse colonos,
 quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
 Ipse locum casus vati facit. Urbis origo
 venit: ades festis, magne Quirine, tuis.
 Iam luerat poenas frater Numitoris, et omne
 810 pastorum gemino sub duce vulgus erat.
 Contrahere agrestes et moenia ponere utrique
 convenit. Ambigitur, moenia ponat uter.
 Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, ullo:
 magna fides avium est: experiamur aves.
- 815 Res placet. Alter inquit nemorosi saxa Palati:
 alter Aventinum mane cacumen inquit.
 Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine: pacto
 statur: et arbitrium Romulus urbis habet.
 Apta dies legitur, quae moenia signet aratro.
 820 Sacra Palis suberant: inde movetur opus.
 Fossa fit ad solidum: fruges iaciuntur in ima,

- et de vicino terra petita solo.
- Fossa repletur humo, plenaque imponitur ara :
et novus accenso fungitur igne focus.
- Inde premens stivam designat moenia sulco : 825
alba iugum niveo cum bove vacca tulit.
- Vox fuit haec regis, Condenti, Iupiter, urbem,
et genitor Mavors, Vestaque mater, ades ;
quosque pium est adhibere deos, advertite cuncti :
auspicius vobis hoc mihi surgat opus. 830
- Longa sit huic aetas, dominaeque potentia terrae ;
sitque sub hac oriens occiduusque dies.
- Ille precabatur : tonitru dedit omnia laevo
Iupiter : et laevo fulmina missa polo.
- Augurio laeti iaciunt fundamina cives ; 835
et novus exiguo tempore murus erat.
- Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse vocarat ;
Sintque, Celer, curae, dixerat, ista tuae :
neve quis aut muros, aut factam vomere fossam
transeat ; audentem talia dede neci. 840
- Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
coepit, et, His populus, dicere, tutus erit ?
Nec mora, transiliit. Rutro Celer occupat ausum.
- Ille premit duram sanguinolentus humum.
- Haec ubi rex didicit : lacrimas introrsus obortas 845
devorat, et clausum pectore vulnus habet.
- Flere palam non vult, exemplaue fortia servat :
Sicque meos muros transeat hostis, ait.
- Dat tamen exsequias : nec iam suspendere fletum
sustinet ; et pietas dissimulata patet. 850
- Osculaque applicuit posito suprema feretro :
atque ait, Invito frater ademte, vale.
- Arsurosque artus unxit : fecere, quod ille,
Faustulus, et moestas Accasoluta comas.

- 855 Tunc iuvenem nondum facti flevere Quirites.
 Ultima plorato subdita flamma rogo est.
 Urbs oritur, (quis tunc hoc ulli credere posset?)
 victorem terris impositura pedem.
 Cuncta regas : et sis felix sub Caesare semper :
 860 saepe etiam plures nominis huius habe.
 Et quoties steteris domito sublimis in orbe ;
 omnia sint humeris inferiora tuis.

Dicta Pales nobis : idem Vinalia dicam.

- Una tamen media est inter utramque dies.
 865 Numina vulgares Veneris celebrate puellae.
 Multa professorum quaestibus apta Venus.
 Poscite ture dato formam populique favorem :
 poscite blanditias, dignaque verba ioco :
 cumque sua dominae date grata sisymbria myrto
 870 textaque composita iuncea vincla rosa.
 Templata frequentari Collinae proxima portae
 nunc decet : a Siculo nomina colle tenent.
 Utque Syracusas Arethusidas abstulit armis
 Claudius, et bello te quoque cepit, Eryx ;
 875 carmine vivacis Venus est translata Sibyllae ;
 inque suae stirpis maluit urbe coli.
 Cur igitur festum Veneris Vinalia dicant,
 quaeritis, et quare sit Iovis ista dies ?
 Turnus, an Aeneas, Latiae gener esset Amatae,
 880 bellum erat. Hetruscas Turnus adorat opes.
 Clarus erat sumtisque ferox Mezentius armis :
 et vel equo magnus, vel pede maior erat.
 Quem Rutuli Turnusque suis adsciscere tentant
 partibus. Haec contra dux ita Tuscus ait.
 885 Stat mihi non parvo virtus mea. Vulnere testor,
 armaque, quae sparsi sanguine saepe meo.

Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
 praemia, de lacubus proxima musta tuis.
 Nulla mora est operi: vestrum dare; vincere no-
 . strum est.

Quam velit Aeneas ista negata mihi! 890
 Annuerant Rutuli: Mezentius induit arma:
 induit Aeneas, alloquiturque Iovem:
 „Hostica Tyrrheno vota est vindemia regi:
 Iupiter, e Latio palmita musta ferēs.“
 Vota valent meliora; cadit Mezentius ingens, 895
 atque indignanti pectore plangit humum.
 Venerat Autumnus calcatis sordidus uvis
 redduntur merito debita vina Iovi.
 Dicta dies hinc est Vinalia. Iupiter illa
 vindicat, et festis gaudet inesse suis. 900

Sex ubi, quae restant, luces Aprilis habebit,
 in medio cursu tempora veris erunt:
 et frustra pecudem quaeres Athamantidos Helles:
 signaque dant imbres, exoriturque Canis.
 Hac mihi Nomento Romam quum luce redirem, 905
 obstitit in media candida pompa via.
 Flamen in antiquae lucum Rubiginis ibat,
 exta canis flammis, exta daturus ovis.
 Protinus accessi, ritus ne nescius essem:
 edidit haec Flamen verba, Quirine, tuus: 910
 Aspera Rubigo, parcas Cerealibus herbis;
 et tremat in summa leve cacumen humo.
 Tu sata sideribus coeli nutrita secundis
 crescere, dum fiant falcibus apta, sinas.
 Vis tua non levis est. Quae tu frumenta notasti, 915
 moestus in amissis illa colonus habet.
 Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;

- nec sic marmoreo pallet adusta gelu ;
 quantum, si culmos Titan incalfacit udos.
 920 Tunc locus est irae, diva timenda, tuae.
 Parce, precor, scabrasque manus a messibus aufer ;
 neve noce cultis. Posse nocere sat est.
 Nec teneras segetes, sed ferrum amplectere durum :
 quodque potest alios perdere, perde prior.
 925 Utilius gladios et tela nocentia carpes.
 Nil opus est illis : otia mundus agit.
 Sarcula nunc, durusque bidens, et vomer aduncus,
 ruris opes, niteant : inquinet arma situs.
 Conatusque aliquis vagina ducere ferrum,
 930 adstrictum longa sentiat esse mora.
 At tu ne viola Cererem : semperque colonus
 absentis possit solvere vota tibi.
 Dixerat. A dextra villis mantele solutis,
 cumque meri patera turis acerra fuit.
 935 Tura focis vinumque dedit, fibrasque bidentis,
 turpiaque obscoenae (vidimus) exta canis.
 Tum mihi, Cur detur sacris nova victima, quaeris?
 (quaesieram) Caussam percipe, Flamen ait.
 Est Canis, Icarium dicunt, quo sidere moto
 940 tosta sitit tellus, praecipiturque seges.
 Pro Cane sidereo canis hic imponitur arae :
 et, quare pereat, nil nisi nomen habet.

Quum Phrygis Assaraci Titania fratre relicto
 sustulit immenso ter iubar orbe suum ;
 945 mille venit variis florum dea nexa coronis.
 Scena ioci morem liberioris habet.
 Exit et in Maias festum Florale Kalendas.
 Tunc repetam : nunc me grandius urget opus.
 Aufert Vesta diem : cognati Vesta recepta est

limine: sic iusti constituere patres. 950
 Phoebus habet partem; Vestae pars altera cessit.
 Quod superest illis, tertius ipse tenet.
 State Palatinae laurus, praetextaque quercu
 stet domus. Aeternos tres habet una deos.

— o o o —

F A S T O R U M
L I B E R Q U I N T U S .

—

Quaeritis, unde putem Maio data nomina mensi?
 Non satis est liquido cognita caussa mihi.
 Ut stat, et incertus, qua sit sibi, nescit, eundum,
 quum videt ex omni parte viator iter:
 sic, quia posse datur diversas reddere caussas, 5
 quo ferar, ignoro: copiaque ipsa nocet.
 Dicite, quae fontes Aganippidos Hippocrenes
 grata Medusaei signa tenetis equi.
 Dissensere deae; quarum Polyhymnia coepit
 prima: silent aliae, dictaque mente notant: 10
 Post chaos, ut primum data sunt tria corpora mundo,
 inque novas species omne recessit opus;
 pondere terra suo subsedit, et aequora traxit:
 at coelum levitas in loca summa tulit.
 Sol quoque cum stellis nulla gravitate retentus, 15
 et vos Lunares exsiluistis equi:
 Sed neque terra diu coelo, neque caetera Phoebos
 sidera cedebant: par erat omnis honor.

- Saepe aliquis solio, quod tu, Saturne, tenebas,
 20 ausus de media plebe sedere deus :
 et latus Oceano quisquam deus advena iunxit :
 Tethys et extremo saepe recepta loco est :
 donec Honor, placidoque decens Reverentia vultu
 corpora legitimis imposuere toris.
 25 Hinc sata Maiestas, quae mundum temperat omnem ;
 quoque die partu est edita, magna fuit.
 Nec mora : consedit medio sublimis Olympo,
 aurea, purpureo conspicienda sinu.
 Consedere simul Pudor et Metus. Omne videres
 30 numen ad hanc vultus composuisse suos.
 Protinus intravit mentes suspectus honorum.
 Fit pretium dignis ; nec sibi quisque placet.
 Hic status in coelo multos permansit in annos,
 dum senior fati excidit arce deus.
 35 Terra feros partus, immania monstra, Gigantes
 edidit, ausuros in Iovis ire domum.
 Mille manus illis dedit, et pro cruribus angues :
 atque ait, In magnos arma movete deos.
 Exstruere hi montes ad sidera summa parabant,
 40 et magnum bello sollicitare Iovem.
 Fulmina de coeli iaculatus Iupiter arce,
 vertit in auctores pondera vasta suos.
 His bene Maiestas armis defensa deorum
 restat : et ex illo tempore culta manet.
 45 Assidet inde Iovi : Iovis est fidissima custos :
 et praestat sine vi sceptrum tenenda Iovi.
 Venit et in terras : coluerunt Romulus illam
 et Numa : mox alii, tempore quisque suo.
 Illa patres in honore suo matresque tuetur :
 50 illa comes pueris virginibusque venit.
 Illa datos fasces commendat, eburque curule :

- illa coronatis alta triumphat equis.
 Finierat voces Polyhymnia. Dicta probarunt
 Clioque, et curvae scita Thaleia lyrae.
- Excipit Uranie: fecere silentia cunctae; 55
 et vox audiri nulla, nisi illa, potest.
 Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
 inque suo pretio ruga senilis erat.
 Martis-opus iuvenes animosaque bella gerebant:
 et pro dis aderant in statione suis. 60
 Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
 consilio patriae saepe ferebat opem.
 Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros:
 nomen et aetatis mite Senatus erat.
 Iura dabat populo senior: finitaque certis 65
 legibus est aetas, unde petatur honos.
 Et medius iuvenum, non indignantibus ipsis,
 ibat: et interior, si comes unus erat.
 Verba quis auderet coram sene digna rubore
 dicere? Censuram longa senecta dabat. 70
 Romulus hoc vidit: selectaque corpora Patres
 dixit. Ad hos Urbis summa relata novae.
 Hinc sua maiores tribuisse vocabula Maio
 tangor, et aelati consuluisse suae.
 Et Numitor dixisse potest, Da, Romule, menscm 75
 hunc senibus; nec avum sustinuisse nepos.
 Nec leve praepositi pignus successit honoris:
 Iunius, a iuvenum nomine dictus, adest.
 Tunc sic, neglectos hedera redimita capillos,
 prima sui coepit Calliopea chori: 80
 Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
 qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
 Hinc sata Pleione cum coelifero Atlante
 iungitur, ut fama est; Pleiadasque parit:

- 85 quarum Maia suas forma superasse sorores
 traditur, et summo concubuisse Iovi.
 Haec enixa iugo cupressiferae Cyllenes,
 aetherium volucris qui pede carpit iter.
 Arcades hunc, Ladonque rapax; et Maenalus ingens
 90 rite colunt, Luna credita terra prior.
 Exsul ab Arcadia Latios Evander in agros
 venerat, impositos attuleratque deos.
 Hic, ubi nunc Roma est, orbis caput, arbor et herbae
 et paucae pecudes et casa rara fuit.
 95 Quo postquam ventum est: Consistite, praescia
 mater,
 nam locus imperii rus erit istud, ait.
 Et matri et vati paret Nonacrius heros;
 inque peregrina constitit hospes humo:
 sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
 100 has docuit gentes, alipedisque dei.
 Semicaper, coleris succinctis, Faune, Lupercis;
 cui lustrant celebres vellera secta vias.
 At tu materno donasti nomine mensem,
 inventor curvae, furibus apte, fidis.
 105 Nec pietas haec prima tua est: septena putaris,
 Pleiadam numero, fila dedisse lyrae.
 Haec quoque desierat; laudata est voce sororum.
 Quid faciam? Turbae pars habet omnis idem.
 Gratia Pieridum nobis aequaliter adsit;
 110 nullaque laudetur plusve minusve mihi.
- Ab Iove surgat opus. Prima mihi nocte videnda
 stella est in cunas officiosa Iovis.
 Nascitur Oléniae signum pluviale Capellae:
 illa dati coelum praemia lactis habet.
 115 Nāis Amalthea, Cretaea nobilis Ida.

dicitur in silvis occuluisse Iovem.
 Huic fuit haedorum mater formosa duorum
 inter Dictaeos conspicienda greges;
 cornibus aëriis, atque in sua terga recurvis;
 ubere, quod nutrix posset habere Iovis. 120
 Lac dabat illa deo: sed fregit in arbore cornu:
 truncaque dimidia parte decoris erat.
 Sustulit hoc Nymphe; cinxitque decentibus herbis,
 et plenum pomis ad Iovis ora tulit.
 Ille, ubi res coeli tenuit, solioque paterno 125
 sedit, et invicto nil Iove maius erat:
 sidera nutricem, nutricis fertile cornu
 fecit; quae dominae nunc quoque nomen habent.
 Praestitibus Maiiae Laribus videre Kalendae
 aram constitui, signaque parva deum. 130
 Voverat illa quidem Curius: sed longa vetustas
 destruit, et saxo longa senecta nocet.
 Causa tamen positi fuerat cognominis illis,
 quod praestant oculis omnia tuta suis.
 Stant quoque pro nobis, et praesunt moenibus Urbis, 135
 et sunt praesentes, auxiliumque ferunt.
 At canis ante pedes, saxo fabricatus eodem,
 stabat. Quae standi cum Lare causa fuit?
 Servat uterque domum: domino quoque fidus uter-
 que:
 compita grata deo: compita grata cani. 140
 Exagitant et Lar et turba Diania fures:
 pervigilantque Lares; pervigilantque canes.
 Bina gemellorum quaerebam signa deorum
 viribus annosae facta caduca morae:
 mille Lares, Geniumque ducis, qui tradidit illos, 145
 Urbs habet; et vici numina trina colunt.
 Quo feror? Augustus mensis mihi carminis huius
 OVID. T. III.

56669 H

- ius dabit. Interea diva canenda Bona est.
 Est moles nativa: loco res nomina fecit:
 150 appellant saxum: pars bona montis ea est.
 Huic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
 prima Palatinae signa dedistis aves.
 Tempa Patres illic, oculos exosa viriles,
 leniter acclivi constituere iugo.
 155 Dedicat haec veteris Clausorum nominis heres,
 virgineo nullum corpore passa virum.
 Livia restituit; ne non imitata maritum
 esset, et ex omni parte secuta virum.

- Postera quum roseam pulsus Hyperionis astris
 160 in matutinis lampada tollet equis;
 frigidus Argestes summas mulcebit aristas,
 candidaque a Calabris vela dabuntur aquis.
 At simul inducent obscura crepuscula noctem;
 pars Hyadum toto de grege nulla latet.
 165 Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
 navita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
 Pars Bacchum nutrisse putat: pars credidit esse
 Tethyos has neptes, Oceanique senis.
 Nondum stabat Atlas, humeros oneratus Olympo;
 170 quum satus est forma conspiciendus Hyas.
 Hunc stirps Oceani maturis mensibus Aethra
 edidit, et Nymphas: sed prior ortus Hyas.
 Dum nova lanugo, pavidos formidine cervos
 terret: et est illi praeda benigna lepus.
 175 At postquam virtus annis adolevit, in apros
 audet et hirsutas cominus ire feras.
 Dumque petit latebras foetae catulosque leaenae;
 ipse fuit Libycae praeda cruenta leae.
 Mater Hyan, et Hyan moestae flere sorores;

- cervicemque polo suppositurus Atlas. 180
 Victus uterque parens tamen est pietate sororum.
 Illa dedit coelum: nomina fecit Hyas.
 Mater, ades, florum, ludis celebrata iocosis!
 Distuleram partes mense priore tuas.
 Incipis Aprili: transis in tempora Maii. 185
 Alter te fugiens, quum venit alter, habet.
 Quum tua sint, cedantque tibi confinia mensum,
 convenit in laudes ille vel iste tuas.
 Circus in hunc exit, clamataque palma theatri:
 hoc quoque cum Circi munere carmen eat. 190
 Ipsa doce quae sis: hominum sententia fallax.
 Optima tu proprii nominis auctor eris.
 Sic ego, sic nostris respondit diva rogatis.
 Dum loquitur, vernas efflat ab ore rosas.
 Chloris eram, quae Flora vocor. Corrupta Latino 195
 nominis est nostri littera Graeca sono.
 Chloris eram, Nymphe campi felicitis, ubi audis
 rem fortunatis ante fuisse viris.
 Quae fuerit mihi forma, grave est narrare modestae.
 sed generum matri reperit illa deum. 200
 Ver erat: errabam. Zephyrus conspexit; abibam.
 Insequitur; fugio. Fortior ille fuit:
 et dederat fratri Boreas ius omne rapinae,
 ausus Erechthea praemia ferre domo.
 Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptae: 205
 inque meo non est ulla querela toro.
 Vere fruor semper: semper nitidissimus annus.
 Arbor habet frondes, pabula semper humus.
 Est mihi fecundus dotalibus hortus in agris.
 Aura fovet; liquidae fonte rigatur aquae. 210
 Hunc meus implevit generoso flore maritus:
 atque ait, Arbitrium tu, dea, floris habet.

- Saepe ego digestos volui numerare colores ;
 nec potui. Numero copia maior erat.
- 215 Roscida quum primum foliis excussa pruina est,
 et variae radiis intepuere comae ;
 conveniunt pictis incinctae vestibus Horae,
 inque leves calathos munera nostra legunt.
 Protinus accedunt Charites , nectuntque coronas
 220 sartaque, coelestes implicitura comas.
 Prima per immensas sparsi nova semina gentes.
 Unius tellus ante coloris erat.
 Prima Therapnaeo feci de sanguine florem :
 et manet in folio scripta querela suo.
- 225 Tu quoque nomen habes cultos, Narcisse, per
 hortos :
 infelix, quod non alter et alter eras !
 Quid Crocon, aut Attin referam, Cinyraque creatum ;
 de quorum per me vulnere surgit honor ?
 Mars quoque, si nescis, per nostras editus artes.
 230 Iupiter hoc ut adhuc nesciat, usque precor.
 Sancta Iovem Iuno, nata sine matre Minerva,
 officio doluit non eguisse suo.
 Ibat, ut Oceano quereretur facta mariti ;
 restitit ad nostras fessa labore fores.
- 235 Quam simul adspexi ; Quid te, Saturnia, dixi,
 attulit ? Exponit, quem petat, illa locum.
 Addidit et caussam. Verbis solabar amicis.
 Non, inquit, verbis cura levanda mea est.
 Si pater est factus neglecto coniugis usu
 240 Iupiter, et solus nomen utrumque tenet ;
 cur ego desperem fieri sine coniuge mater,
 et parere intacto, dummodo casta, viro ?
 Omnia tentabo latis medicamina terris ;
 et freta, Tartareos excutiamque sinus.

- Vox erat in cursu: vultum dubitantis habebam. 245
 Nescio quid, Nymphæ, posse videris, ait.
 Ter volui promittere opem, ter lingua retenta est.
 Ira Iovis magni caussa timoris erat.
 Fer, precor, auxilium, dixit; celabitur auctor:
 et Stygiæ numen testificatur aquæ. 250
 Quod petis, Oleniis, inquam, mihi missus ab arvis
 flos dabit. Est hortis unicus ille meis.
 Qui dabat, Hoc, dixit, sterilem quoque tange iu-
 vencam,
 mater erit. Tetigi; nec mora, mater erat.
 Protinus hærentem decerpsi pollice florem. 255
 Tangitur: et tacto concipit illa sinu.
 Iamque gravis Thracen, et læva Propontidos intrat:
 fitque potens voti; Marsque creatus erat.
 Qui memor accepti per me natalis, Habeto
 tu quoque Romulea, dixit, in Urbe locum. 260
 Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
 esse putes. Tangunt numen et arva meum.
 Si bene floruerint segetes; erit area dives.
 Si bene floruerit vinea; Bacchus erit.
 Si bene floruerint oleæ, nitidissimus annus: 265
 pomaque proventum temporis huius habent.
 Flore semel læso pereunt viciaeque fabaeque:
 et pereunt lentes, advena Nile, tuæ.
 Vina quoque in magnis operose condita cellis
 florent; et nebulae dolia summa tegunt. 270
 Mella meum munus. Volucres ego mella daturas
 ad violam et cytisos et thyma cana voco.
 Nos quoque idem facimus, tunc quum iuvenilibus
 annis
 luxuriant animi, corporeaque ipsa vigent.
 Talia dicentem tacitus mirabar. At illa, 275

- Ius tibi discendi, si qua requiris, ait.
 Dic, dea, respondi, ludorum quae sit origo.
 Vix bene desieram; retulit illa mihi:
 Caetera luxuriae nondum instrumenta vigeant:
 280 aut pecus, aut latam dives habebat humum.
 Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
 Sed iam de vetito quisque parabat opes.
 Venerat in morem populi depascere saltus:
 idque diu licuit, poenaque nulla fuit.
 285 Vindice servabat nullo sua pabula vulgus:
 iamque in privato pascere inertis erat.
 Plebis ad aediles perducta licentia talis
 Publicios: animus defuit ante viris.
 Rem populus recipit: multam subiere nocentes.
 290 Vindicibus laudi publica cura fuit.
 Mulcta data est ex parte mihi, magnoque favore
 victores ludos instituere novos;
 parte locant clivum, qui tunc erat ardua rupes:
 utile nunc iter est; Publiciumque vocant.
 295 Annua credideram spectacula facta: negavit:
 addidit et dictis altera verba suis:
 Nos quoque tangit honor: festis gaudemus et aris:
 turbaque coelestes ambitiosa sumus.
 Saepe deos aliquis peccando fecit iniquos:
 300 et pro delictis hostia blanda fuit.
 Saepe Iovem vidi, quum iam sua mittere vellet
 fulmina, ture dato sustinuisse manum.
 At si negligimur, magnis iniuria poenis
 solvitur: et iustum praeterit ira modum.
 305 Respice Thestiaden; flammis absentibus arsit.
 Causa est, quod Phoebes ara sine igne fuit.
 Respice Tantaliden: eadem dea vela tenebat.
 Virgo est, et spreto bis tamen ulta focus.

- Hippolyte infelix, velles coluisse Dionen,
 quum consternatis diripereris equis. 310
- Longa referre mora est correcta oblivia damnis.
 Me quoque Romani praeteriere Patres.
 Quid facerem? per quod fierem manifesta doloris?
 Exigerem nostrae qualia damna notae?
- Excidit officium tristi mihi. Nulla tuebar 315
 rura: nec in pretio fertilis hortus erat.
 Lilia deciderant: violas arere videres,
 flaque punicei languida facta croci.
- Saepe mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli
 ipsa tuas, dixit: dos mihi vilis erat. 320
- Florebant oleae; venti nocuere protervi.
 Florebant segetes; grandine laesa Ceres.
 In spe vitis erat: coelum nigrescit ab Austris,
 et subita frondes decutiuntur aqua.
- Nec volui fieri, nec sum crudelis in ira: 325
 cura repellendi sed mihi nulla fuit.
- Convenere Patres, et, si bene-floreat annus,
 numinibus nostris annua festa vovent.
 Annuimus voto: consul cum consule ludos
 Postumio Laenas persoluere mihi. 330
- Quaerere conabar, quare lascivia maior
 his foret in ludis, liberiorque iocus:
 sed mihi succurrit, numen non esse severum,
 aptaque deliciis munera ferre deam.
- Tempora sutilibus cinguntur tota coronis; 335
 et latet iniecta splendida mensa rosa.
- Ebrius incinctis philyra conviva capillis
 saltat, et imprudens vertitur arte meri.
 Ebrius ad durum formosae limen amicae
 cantat. Habent unctae mollia sarta comae. 340
- Nulla coronata peraguntur seria fronte;

- nec liquidæ vinctis flore bibuntur aquae.
 Donec eras mistus nullis, Acheloë, racemis;
 gratia sumendæ non erat ulla rosae.
- 345 Bacchus amat flores: Baccho placuisse coronam,
 ex Ariadnaeo sidere nosse potes.
 Scena levis decet hanc; non est, mihi credite, non est
 illa cothurnatas inter habenda deas.
 Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos.
- 350 non ex difficili causa petita fuit.
 Non est de tetricis, non est de magna professis:
 vult sua plebeio sacra patere choro:
 et monet, ætatis specie, dum floreat, uti:
 contemni spinam, quum cecidere rosae.
- 355 Cur tamen, ut dantur vestes Cerealibus albae,
 sic hæc est cultu versicolore decens?
 An quia maturis albescit messis aristas,
 et color et species floribus omnis inest?
 Annuit, et motis flores cecidere capillis,
- 360 decidere in mensas ut rosa missa solet.
 Lumina restabant, quorum me causa latebat,
 quum sic errores abstulit illa meos:
 Vel, quia purpureis collucent floribus agri,
 lumina sunt nostros visa decere dies:
- 365 vel quia nec flos est hebeti nec flamma colore;
 atque oculos in se splendor uterque trahit:
 vel quia deliciis nocturna licentia nostris
 convenit. A vero tertia causa venit.
 Est breve præterea, de quo mihi quaerere restat,
- 370 si liceat, dixi; dixit et illa, Licet.
 Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leaenis
 imbelles capreae, sollicitusque lepus?
 Non sibi, respondit, silvas cecisse, sed hortos,
 arvaque pugnaci non adeunda ferae.

- Omnia finierat: tenues secessit in auras. 375
 Mansit odor: posses scire fuisse deam.
 Floreat ut toto carmen Nasonis in aevo,
 sparge, precor, donis pectora nostra tuis.
- Nocte minus quarta promet sua sidera Chiron
 semivir, et flavi corpore mistus equi. 380
 Pelion Haemoniae mons est obversus in Austros:
 summa virent pinu: caetera quercus habet.
 Philyrides tenuit: saxo stant antra vetusto,
 quae iustum memorant incoluisse senem.
 Ille manus, olim missuras Hectora leto, 385
 creditur in lyricis detinuisse modis.
 Venerat Alcides exhausta parte laborum,
 iussaque restabant ultima paene viro.
 Stare simul casu Troiae duo fata videres:
 hinc puer Aeacides, hinc Iove natus erat. 390
 Excipit hospitio iuvenem Philyreius heros;
 et causam adventus hic rogat, ille docet.
 Respicit interea clavam spoliūque leonis:
 Virque, ait, his armis, armaque digna viro.
 Nec se, quin horrens auderent tangere setis 395
 vellus, Achilleae continuere manus.
 Dumque senex tractat squalentia tela venenis,
 excidit et laevo fixa sagitta pede est.
 Ingemuit Chiron, traxitque e corpore ferrum:
 et gemit Alcides Haemoniusque puer. 400
 Ipse tamen lectas Pagasaeis collibus herbas
 temperat, et varia vulnera mulcet ope.
 Virus edax superabat opem: penitusque recepta
 ossibus et toto corpore pestis erat.
 Sanguine Centauri Lernaeae sanguis Echidnae 405
 mistus ad auxilium tempora nulla dabat.

Stabat, ut ante patrem, lacrimis perfusus Achilles.

Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.

Saepe manus aegras manibus fingebat amicis.

410 Morum, quos fecit, praemia doctor habet.

Oscula saepe dedit, dixit quoque saepe iacenti;

Vive, precor, neo me, care, relinque, pater.

Nona dies aderat, quum tu, iustissime Chiron,

bis septem stellis tempora cinctus eras.

415 Hunc lyra curva sequi cuperet; sed idonea nondum
est via. Nox aptum tertia tempus erit.

Scorpius in coelo, quum cras lucescere Nonas
dicimus, a media parte videndus erit.

Hinc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora;

420 ter dederint Phoebos sidera victa locum;

ritus erit veteris, nocturna Lemuria, sacri;

inferias tacitis Manibus illa dabunt.

Annus erat brevior, nec adhuc pia februa norant.

nec tu dux mensum, Iane biformis, eras.

425 Iam tamen extincto cineri sua dona ferebant;

compositique nepos busta piabat avi.

Mensis erat Maius, maiorum nomine dictus,

qui partem prisci nunc quoque moris habet.

Nox ubi iam media est, somnoque silentia praebet,

430 et canis et variae conticuisistis aves;

ille, memor veteris ritus timidusque deorum,

surgit: (habent gemini vincula nulla pedes:)

signaque dat digitis medio cum pollice iunctis,

occurrat tacito ne levis umbra sibi:

435 quumque manus pure fontana perluit unda,

vertitur et nigras accipit ante fabas,

aversusque iacit: sed dum iacit, Haec ego mitto;

his, inquit, redimo meque meosque fabis.
 Hoc novies dicit, nec respicit. Umbra putatur
 colligere, et nullo terga vidente sequi. 440
 Rursus aquam tangit, Temesaeaque concrepat aera:
 et rogat, ut tectis exeat umbra suis.
 Quum dixit novies, Manes exite paterni;
 respicit, et pure sacra peracta putat.
 Dicta sit unde dies, quae nominis extet origo, 445
 me fugit. Ex aliquo est invenienda deo.
 Pleiade nate, mone, virga venerande potenti:
 saepe tibi Stygii regia visa Iovis.
 Venit adoratus Caducifer. Accipe caussam
 nominis. Ex ipso cognita caussa deo. 450
 Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
 et male veloci iusta soluta Remo;
 Faustulus infelix et passis Acca capillis
 spargebant lacrimis ossa perusta suis.
 Inde domum redeunt sub prima crepuscula moesti; 455
 utque erat, in duro procubuerunt toro.
 Umbra cruenta Remi visa est assistere lecto,
 atque haec exiguo murmure verba loqui:
 En ego dimidium vestri parsque altera voti
 cernite sim qualis, qui modo talis eram! 460
 qui modo, si volucres habuissem regna iubentes,
 in populo potui maximus esse meo.
 [nunc sum elapsa rogi flammis et inanis imago:
 haec est ex illo forma relicta Remo.]
 Heu ubi Mars pater est? si vos modo vera locuti, 465
 uberaque expositis ille ferina dedit.
 Quem lupa servavit, manus hunc temeraria civis
 perdidit. O quanto-mitior illa fuit!
 Saeve Celer, crudelem animam per vulnera reddas:
 utque ego, sub terras sanguinolentus eas. 470

Noluit hoc frater. Pietas aequalis in illo est.

Quod potuit, lacrimas manibus ille dedit.

Hunc vos per lacrimas, per vestra alimenta rogare,
ut celebrem nostro signet honore diem.

475 Mandantem amplecti cupiunt, et brachia tendunt.

Lubrica prensantes effugit umbra manus.

Ut secum fugiens somnos abduxit imago,
ad regem voces fratris uterque ferunt.

Romulus obsequitur, lucemque Remuria dixit

480 illam, qua positis iusta feruntur avis.

Aspera mulata est in lenem tempore longo
littera, quae toto nomine prima fuit.

Mox etiam Lemures animas dixere silentum.

Hic sensus verbi, vis ea vocis erat.

485 Fana tamen veteres illis clausere diebus,

ut nunc ferali tempore operta vides:

nec viduae taedis eadem, nec virginis apta
tempora. Quae nupsit, non diuturna fuit.

Hac quoque de caussa, si te proverbia tangunt,

490 mense malas Maio nubere, vulgus ait.

Sed tamen haec tria sunt sub eodem tempore festa
inter se nulla continuata die.

Quorum si mediis Boeotum Oriona quaeres;
falsus eris. Signi caussa canenda mihi est.

495 Iupiter et, lato qui regnat in aequore, frater
carpebant socias Mercuriusque vias.

Tempus erat, quo versa iugo referuntur aratra;
et pronus saturae lac bibit agnus ovis.

Fortē senex Hyrieus, angusti cultor agelli,

500 hos videt, exiguam stabat ut ante casam:

atque ita, Longa via est, nec tempora longa su-
persunt,

dixit; et hospitibus ianua nostra patet.
 Addidit et vultum verbis; iterumque rogavit.
 Parent promissis; dissimulantque deos.
 Tecta senis subeunt nigro deformia fumo: 505
 ignis in extremo stipite parvus erat.
 Ipse genu nixus flammam exsuscitat aura,
 et promit quassas comminuitque faces.
 Stant calices. Minor inde fabas, olus alter habebat:
 et spumat testu pressus uterque suo. 510
 Dumque mora est, tremula dat vina rubentia dextra.
 Accipit aequoreus pocula prima deus.
 Quae simul exhaustit; Da nunc bibat ordine, dixit,
 Iupiter. Audito palluit ille Iove.
 Ut rediit animus, cultorem pauperis agri 515
 immolat, et magno torret in igne bovem:
 quaeque puer quondam primis diffuderat annis,
 promit fumoso condita vina cado.
 Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam,
 sic quoque non altis incubuere toris. 520
 Nunc dape, nunc posito mensae nituere Lyaeo:
 terra rubens orater, pocula fagus erant.
 Verba fuere Iovis; Si quid fert impetus, opta:
 omne feres. Placidi verba fuere senis:
 Cara fuit coniux, prima mihi cara iuventa 525
 cognita. Nunc ubi sit quaeritis? Urna tegit.
 Huic ego iuratus, vobis in verba vocatis,
 Coniugio, dixi, sola fruere meo.
 Et dixi, et servo. Sed enim diversa voluntas
 est mihi: nec coniux, sed pater esse volo. 530
 Annuerant omnes: omnes ad terga iuveni
 constiterant — pudor est ulteriora loqui.
 Tunc superiniecta texere madentia terra.
 Iamque decem menses; et puer ortus erat.

- 535 Hunc Hyrieus, quia sic genitus, vocat Uriona.
 Perdidit antiquum littera prima sonum.
 Creverat immensum: comitem sibi Delia sumsit.
 Ille deae custos, ille satelles erat.
 Verba movent iras non circumspecta deorum.
- 540 Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera est.
 Scorpion immisit Tellus. Fuit impetus illi
 curva gemelliparae spicula ferre deae.
 Obstitit Orion. Latona nitentibus astris
 addidit: et, Meriti praemia, dixit, habe.
- 545 Sed quid et Orion, et caetera sidera mundo
 cedere festinant, noxque coarctat iter?
 Quid solito citius liquido iubar aequore tollit
 candida, Lucifero praeveniente, dies?
 Fallor? an arma sonant? Non fallimur: arma sonabant.
- 550 Mars venit, et veniens bellica signa dedit.
 Ultor ad ipse suos coelo descendit honores,
 templaque in Augusto conspicienda Foro.
 Et deus est ingens, et opus. Debebat in Urbe
 non aliter nati Mars habitare sui.
- 555 Digna Giganteis haec sunt delubra tropaeis:
 hinc fera Gradivum bella movere decet:
 seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset;
 seu quis ab occiduo Sole domandus erit.
 Perspicit Armipotens operis fastigia summi,
- 560 et probat invictos illa tenere deos.
 Adspicit in foribus diversae tela figurae;
 armaque terrarum milite victa suo.
 Hinc videt Aenean oneratum pondere caro;
 et tot Iuleae nobilitatis avos.
- 565 Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem:

claraque dispositis acta subesse viris.
 Spectat et Augusto praetextum nomine templum,
 et visum, lecto Caesare, maius opus.
 Voverat hoc iuvenis tunc, quum pia sustulit arma.
 A tantis Princeps incipiendus erat. 570
 Ille manus tendens, hinc stanti milite iusto,
 hinc coniuratis, talia dicta dedit:
 Si mihi bellandi pater est Vestaeque sacerdos
 auctor, et ulcisci numen utrumque paro:
 Mars, ades, et satia scelerato sanguine ferrum; 575
 stetque favor caussa pro meliore tuus.
 Templa feres, et, me victore, vocaberis Ultor.
 Voverat; et fuso laetus ab hoste redit.
 Nec satis est meruisse semel cognomina Marti:
 persequitur Parthi signa retenta manu. 580
 Gens fuit et campis, et equis, et tuta sagittis,
 et circumfusus invia fluminibus.
 Addiderant animos Crassorum funera genti,
 quum periit miles, signaque, duxque simul.
 Signa, decus belli, Parthus Romana tenebat; 585
 Romanaeque aquilae signifer hostis erat.
 Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
 Caesaris Ausoniae protegerentur opes.
 Ille notas veteres et longi dedecus aevi
 sustulit. Agnorunt signa recepta suos. 590
 Quid tibi nunc solitae mitti post terga sagittae;
 quid loca, quid rapidi profuit usus equi?
 Parthe, refers aquilas: victos quoque porrigis arcus.
 Pignora iam nostri nulla pudoris habes.
 Rite deo templumque datum, nomenque Bisultor. 595
 Emeritus voti debita solvit honor.
 Sollennes ludos Circo celebrata, Quirites:
 non visa est fortem scena decere deum.

Pleiadas adspicies omnes, totumque sororum
 600 agmen, ubi ante Idus nox erit una super.
 Tunc mihi non dubiis auctoribus incipit aestas;
 et tepidi finem tempora veris habent.

Idibus ora prior stellantia tollere Taurum
 indicat: Huic signo fabula nota subest.
 605 Praebuit, ut taurus, Tyriae sua terga puellae
 Iupiter, et falsa cornua fronte tulit.
 Illa iubam dextra, laeva retinebat amictus;
 et timor ipse novi caussa decoris erat.
 Aura sinus implet: flavos movet aura capillos;
 610 Sidoni, sic fueras adspicienda Iovi.
 Saepe puellares subducit ab aequore plantas,
 et metuit tactus assilientis aquae:
 saepe deus prudens tergum demisit in undas,
 haereat ut collo fortius illa suo.
 615 Littoribus tactis stabat sine cornibus ullis
 Iupiter: inque deum de bove versus erat.
 Taurus init coelum; te, Sidoni, Iupiter implet,
 parsque tuum terrae tertia nomen habet.
 Hoc alii signum Phariam dixere iuvencam;
 620 quae bos ex homine est, ex bove facta dea.
 Tunc quoque priseorum virgō simulacra virorum
 mittere roboreo scirpea ponte solet.
 Corpora post decies senos qui credidit annos
 missa neci, sceleris crimine damnat avos.
 625 Fama vetus, tum quum Saturnia terra vocata est,
 talia fatidici dicta fuisse dei:
 Falcifero libata seni duo corpora, gentes,
 mittite, quae Tuscis excipiantur aquis.
 Donec in haec venit Tirynthius arva, quotannis
 630 tristia Leucadio sacra peracta modo.

Illum stramineos in aquam misisse Quirites ;
 Herculis exemplo corpora falsa iaci .
 Pars putat , ut ferrent iuvenes suffragia soli ,
 pontibus infirmos praecipitasse senes .
 Tibri , doce verum : tua ripa vetustior Urbe est . 635
 Principium ritus tu bene nosse potes .
 Tiberis arundiferum medio caput extulit alveo ;
 raucaque dimovit talibus ora sonis :
 Haec loca desertas vidi sine moenibus herbas :
 pascebat sparsas utraque ripa boves : 640
 et quem nunc gentes Tiberim noruntque timent-
 que ,
 tunc etiam pecori despiciendus eram .
 Arcadis Evandri nomen tibi saepe refertur :
 ille meas remis advena torsit aquas .
 Venit et Alcides turba comitatus Achiva . 645
 Albula , si memini , tunc mihi nomen erat .
 Excipit hospitio iuvenem Pallantius heros :
 et tandem Caco debita poena venit .
 Victor abit , secumque boves Erytheïdas ultor
 abstrahit . At comites longius ire negant ; 650
 magnaue pars horum desertis mansit in agris :
 montibus his ponunt spemque Laremque suum .
 Saepe tamen patriae dulci tanguntur amore ;
 atque aliquis moriens hoc breve mandat opus ;
 Mittite me in Tiberim , Tiberinis vectus ut undis 655
 littus ad Inachium pulvis inanis eam .
 Displicet heredi mandati cura sepulchri :
 mortuus Ausonia conditur hospes humo .
 Scirpea pro domino Tiberi iactatur imago ,
 ut repetat Graias per freta longa domos . 660
 Hactenus ; et subiit vivo rorantia saxo
 antra . . Leves cursum sustinuistis aquae .
 OVID. T. III. I

- Clare nepos Atlantis, ades, quem montibus olim
 edidit Arcadiis Pleias una Iovi :
- 665 pacis et armorum Superis imisque deorum
 arbiter, alato qui pede carpis iter,
 laete lyrae pulsu, nitida quoque laete palaestra :
 quo didicit culte lingua favente loqui :
 templa tibi posuere Patres spectantia Circum
- 670 Idibus. Ex illo est haec tibi festa dies.
 Te, quicumque suas profitentur vendere merces,
 ture dato, tribuas ut sibi lucra, rogant.
 Est aqua Mercurii portae vicina Capenae :
 si iuvat expertis credere, numen habet.
- 675 Huc venit incinctus tunica mercator ; et urna
 purus suffita, quam ferat, haurit aquam.
 Uda fit hinc laurus : lauro sparguntur ab uda
 omnia, quae dominos sunt habitura novos.
 Spargit et ipse suos lauro rorante capillos :
- 680 et peragit solita fallere voce preces.
 Ablue praeteriti periuria temporis, inquit.
 Ablue praeterita perfida verba die.
 Sive ego te feci testem, falsove citavi
 non audituri numina vana Iovis ;
- 685 sive deum prudens alium divamve fefelli ;
 abstulerint celeres improba verba Noti.
 Et pereant veniente die periuria nobis :
 nec curent Superi, si qua locutus ero.
 Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro :
- 690 et face, ut emtori verba dedisse iuвет.
 Talia Mercurius poscentes ridet ab alto,
 se memor Ortygias surripuisse boves.
- At mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
 in Geminos ex quo tempore Phoebus eat.

- Quam totidem de mense dies superesse videbis, 695
 quot sunt Herculei facta laboris, ait.
 Dic, ego respondi, caussam mihi sideris huius.
 Caussam facundo reddidit ore deus.
 Abstulerant raptas Phoeben Phoebesque sororem
 Tyndaridae fratres, hic eques, ille pugil. 700
 Bella parant, repetuntque suas et frater et Idas;
 Leucippo fieri pactus uterque gener.
 His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
 suadet: et ex caussa pugnat uterque pari.
 Effugere Oealidae cursu potuere sequentes, 705
 sed visum est celeri vincere turpe fuga.
 Liber ab arboribus locus est, apta area pugnae.
 Constiterant illic: nomen Aphidna loco.
 Pectora traiectus Lynceo Castor ab ense
 non exspectato vulnere pressit humum. 710
 Ultor adest Pollux, et Lyncoa perforat hasta,
 qua cervix humeros continuata tegit.
 Ibat in hunc Idas: vix est Iovis igne repulsus:
 tela tamen dextrae fulmine rapta ferunt.
 Iamque tibi coelum, Pollux, sublime patebat; 715
 quum, Mea, dixisti, percipe verba, Pater.
 Quod mihi das uni, coelum partire duobus:
 dimidium toto munere maius erit.
 Dixit, et alterna fratrem statione recepit:
 utile sollicitae sidus utrumque rati. 720
 Ad Ianum redeat, qui quaerit, Agonia quid sint;
 quae tamen in Fastis hoc quoque tempus habent.
 Nocte sequente diem canis Erigoneius exit.
 Est alio signi reddita caussa loco.
- Proxima Vulcani lux est; Tubilustria dicunt. 725
 Lustrantur purae, quas facit ille, tubae.

Quatuor inde notis locus est; quibus ordine lectis
vel mos sacrorum, vel Fuga Regis inest.

Nec te praetereo, populi Fortuna potentis
780 publica; cui templum luce sequente datum est.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite;
grata Iovi fulvae rostra videbis avis.

Auferat ex oculis veniens Aurora Booten:
continuaque die sidus Hyantis erit.

F A S T O R U M

LIBER SEXTUS.

Hic quoque mensis habet dubias in nomine causas:
quae placeant, positis omnibus, ipse leges.
Facta canam; sed erunt, qui me finxisse loquantur:
nullaque mortali numina visa putent.

5 Est deus in nobis: agitante calescimus illo.
Impetus hic sacrae semina mentis habet.
Fas mihi praecipue vultus vidisse deorum:
vel quia sum vates, vel quia sacra cano.
Est nemus arboribus densum, secretus ab omni
10 voce locus, si non obstreperetur aquis.
Hic ego quaerebam, coepti quae mensis origo
esset; et in cura nominis huius eram.
Ecce deas vidi: non quas praeceptor arandi

- viderat, Ascræas quum sequeretur oves :
 nec quas Priamides in aquosae vallibus Idæe
 contulit. Ex illis sed tamen una fuit. 15
 Ex illis fuit una, sui germana mariti.
 Haec erat, (agnovi,) quæ stat in arce Iovis.
 Horrueram, tacitoque animum pallore fatebar :
 quum dea, quos fecit, sustulit ipsa metus. 20
 Namque ait, O vates, Romani conditor anni,
 ause per exiguos magna referre modos ;
 ius tibi fecisti numen coeleste videndi,
 quum placuit numeris condere festa tuis.
 Ne tamen ignores, vulgique errore traharis ; 25
 Iunius a nostro nomine nomen habet.
 Est aliquid, nupsisse Iovi, Iovis esse sororem.
 Fratre magis, dubito, glorier, anne viro.
 Si genus adspicitur ; Saturnum prima parentem
 feci. Saturni sors ego prima fui. 30
 A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est :
 hæc illi a coelo proxima terra fuit.
 Si torus in pretio est ; dicor matrona Tonantis,
 iunctaque Tarpeio sunt mea templa Iovi.
 An potuit Maio pellex dare nomina mensi ? 35
 hic honor in nobis invidiosus erit ?
 Cur igitur regina vocor, princepsque dearum ?
 Aurea cur dextræ sceptræ dedere meæ ?
 An faciant mensem luces, Lucinaque ab illis
 dicar ; et a nullo nomina mense traham ? 40
 Tum me poeniteat posuisse fideliter iras
 in genus Electræ Dardaniamque domum.
 Causa duplex iræ. Rapto Ganymede dolebam ;
 forma quoque Idaeo iudice victa mea est.
 Poeniteat, quod non soveo Carthaginis arces, 45
 quum mea sint illo currus et arma loco.

- Poeniteat Sparten Argosque measque Mycenās
 et veterem Latio supposuisse Samon.
 Adde senem Tatium Iunonicolasque Faliscos;
 50 quos ego Romanis succubuisse tuli.
 Sed neque poeniteat; nec gens mihi carior ulla est.
 Hic colar, hic teneam cum Iove templa meo.
 Ipse mihi Mavors, Commendo moenia, dixit,
 haec tibi: tu pollens Urbe nepotis eris.
 55 Dicta fides sequitur. Centum celebramur in aris:
 nec levior quovis est mihi mensis honor.
 Nec tamen hunc nobis tantummodo praestat ho-
 norem
- Roma: suburbanū dant mihi munus idem.
 Inspice, quos habeat nemoralis Aricia Fastos,
 60 et populus Laurens Lanuviumque meum:
 est illic mensis Iunonius. Inspice Tibur,
 et Praenestinae moenia sacra deae:
 Iunonale leges tempus. Nec Romulus illas
 condidit: at nostri Roma nepotis erat.
 65 Finierat Iuno. Respeximus. Herculis uxor
 stabat; et in vultu signa dolentis erant.
 Non ego, si toto mater me cedere coelo
 iusserit, invita matre morabor, ait.
 Nunc quoque non luctor de nomine temporis huius
 70 Blandior, et partes paene rogantis ago:
 remque mei iuris malim tenuisse precando;
 et faveas caussae forsitan ipse meae.
 Aurea possedit socio Capitolia templo
 mater; et ut debet, cum Iove summa tenet.
 75 At decus omne mihi contingit origine mensis.
 Unicus est, de quo sollicitamur, honor.
 Quid grave, si titulum mensis, Romane, dedisti
 Herculis uxori, posteritasque memor?

Haec quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
 coniugis. Huc captas appulit ille boves. 80
 Hic male defensus flammis et dote paterna
 Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.
 Ad propiora vocor. populum digessit ab annis
 Romulus, in partes distribuitque duas.
 Haec dare consilium, pugnare paratior illa est: 85
 haec aetas bellum suadeat, illa gerat.
 Sic statuit, mensesque nota secrevit eadem.
 Iunius est iuvenum; qui fuit ante, senum.
 Dixit: et in litem studio certaminis issent,
 atque ira pietas dissimulata foret: 90
 venit Apollinea longas Concordia lauro
 nexa comas, placidi numen opusque ducis.
 Haec ubi narravit, Tatium fortemque Quirinum
 binaque cum populis regna coisse suis:
 et lare communi soceros generosque receptos: 95
 His nomen iunctis Iunius, inquit, habet.
 Dicta triplex caussa est. At vos ignoscite, divae:
 res est arbitrio non dirimenda meo.
 Ille pares a me. Perierunt iudice formae
 Pergama: plus laedunt, quam iuвет una, duae. 100

Prima dies tibi, Carina, datur. Dea cardinis haec est.

Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
 Unde datas habeat vires, obscurior aevo
 fama; sed e nostro carmine certus eris.
 Adiacet antiquus Tiberino lucus Helerni: 105
 pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
 Inde sata est Nymphæ, (Grænen dixere priores,)
 nequidquam multis saepe petita procis.
 Rura sequi, iaculisque feras agitare solebat;
 nodosasque cava tendere valle plagas. 110

- Non habuit pharetram: Phoebi tamen esse sororem
 credebant: Nec erat, Phoebe, pudenda tibi.
 Huic aliquis iuvenum dixisset amantia verba;
 reddebat tales protinus illa sonos:
- 115 Haec loca lucis habent nimis, et cum luce pudoris.
 Si secreta magis ducis in antra, sequor.
 Credulus ante subit: frutices haec nacta resistit,
 et latet, et nullo est invenienda loco.
 Viderat hanc Ianus; visaeque cupidine captus
- 120 adhaerens verbis mollibus usus erat.
 Nympha iubet quaeri de more remotius antrum;
 utque comes sequitur, destituitque ducem.
 Stulta, videt Ianus, quae post sua terga gerantur.
 Nil agis en; latebras respicit ille tuas.
- 125 Nil agis en, dixi. Nam te sub rupe latentem
 occupat amplexu; speque potitus ait:
 Ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto.
 Hoc pretium positae virginitatis habe.
 Sic fatus, spinam, qua tristes pellere posset
- 130 a foribus noxas, (haec erat alba,) dedit.
 Sunt avidae volucres; non quae Phineia mensis
 guttura fraudabant; sed genus inde trahunt.
 Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinis
 canities pennis, unguibus hamus inest.
- 135 Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes;
 et vitiant cunis corpora rapta suis.
 Carpere dicuntur lactentia viscera rostris;
 et plenum poto sanguine guttur habent.
 Est illis strigibus nomen: sed nominis huius
- 140 causa, quod horrenda stridere nocte solent.
 Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt;
 naeniaque in volucres Marsa figurat anus;
 in thalamos venere Procae. Proca natus in illis

- praeda recens avium quinque diebus erat;
 pectoraque exsorbent avidis infantia linguis. 145
 At puer infelix vagit, opemque petit.
 Territa voce sui nutrix accurrit alumni;
 et rigido sectas invenit ungue genas.
 Quid faceret? Color oris erat, qui frondibus olim
 esse solet seris, quas nova laesit hiems. 150
 Pervenit ad Granen, et rem docet. Illa, Timorem
 pone; tuus sospes, dixit, alumnus erit.
 Venerat ad cunas: flebant materque paterque.
 Sislite vos lacrimas: ipsa medebor, ait.
 Protinus arbutea postes ter in ordine tangit 155
 fronde: ter arbutea limina fronde notat.
 Spargit aquis aditus; et aquae medicamen habebant:
 extaque de porca cruda bimestre tenet.
 Atque ita, Noctis aves, extis puerilibus, inquit,
 parcite: pro parvo victima parva cadit. 160
 Cor pro corde, precor, pro fibris sumite fibras.
 Hanc animam vobis pro meliore damus.
 Sic ubi libavit, prosecta sub aethere ponit:
 quique adsint sacris, respicere illa vetat.
 Virgaque Ianalis de spina ponitur alba, 165
 qua lumen thalamis parva fenestra dabat.
 Post illud nec aves cunas violasse feruntur;
 et rediit puero, qui fuit ante, color.
 Pingua cur illis gustentur larda Kalendis,
 mistaque cum calido sit faba farre, rogas? 170
 Prisca dea est; aliturque cibus, quibus ante solebat:
 nec petit adscitas luxuriosa dapes.
 Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat:
 ostreaque in conchis tuta fuere suis.
 Nec Latium norat, quam praebet Ionia dives, 175
 nec, quae Pygmaeo sanguine gaudet, avem.

- Et praeter pennas nihil in pavone placebat,
 nec tellus captas miserat ante feras.
 Sus erat in pretio: caesa sue festa colebant.
- 180 Terra fabas tantum duraque farra dabat.
 Quae duo mista simul sextis quicumque Kalendis
 ederit, huic laedi viscera posse negant.
 Arce quoque in summa Iunoni templa Monetae
 ex voto memorant facta, Camille, tuo.
- 185 Ante domus Manli fuerat; qui Gallica quondam
 a Capitolino repulit arma Iove.
 Quam bene, di magni, pugna cecidisset in illa
 defensor solii, Iupiter alte, tui!
 Vixit, ut occideret damnatus crimine regni:
- 190 hunc illi titulum longa senecta dabat.
 Lux eadem Marti festa est; quem prospicit extra
 appositum Tectae porta Capena viae.
 Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur,
 quum paene est Corsis obruta classis aquis.
- 195 Haec hominum monumenta patent: si quaerimus
 astra,
 tunc oritur magni praepes adunca Iovis.

Postera lux Hyadas, Taurinae cornua frontis,
 evocat: et multa terra madescit aqua.

- Mane ubi bis fuerit, Phoebusque iteraverit ortus,
 200 factaque erit posito rore bis uda seges;
 hac sacrata die Tusco Bellona duello
 dicitur; et Latio prospera semper adest.
 Appius est auctor, Pyrrho qui pace negata
 multum animo vidit; lumine captus erat.
- 205 Prospicit a templo summum brevis area Circum,
 est ubi non parvae parva columna notae.

- Hinc solet hasta manu, belli praenuntia, mitti,
in regem et gentes quum placet arma capi.
- Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est:
quod deus Euboico carmine munus habet. 210
- Muneris est tempus, qui Nonas Lucifer ante est.
Si titulos quaeris: Sylla probavit opus.
- Quaerebam Nonas Sanco Fidione referrem,
an tibi, Semo pater; quum mihi Sancus ait:
Cuicumque ex istis dederis; ego munus habebo. 215
- Nomina trina fero: sic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt aede Sabini:
inque Quirinali constituere iugo.
- Est mihi, sitque precor nostris diuturnior annis,
filia: qua felix sospite semper ero. 220
- Hanc ego quum vellem genero dare, tempora taedis
apta requirebam, quaeque cavenda forent.
- Tunc mihi post sacras monstratur Iunius Idus
utilis et nuptis, utilis esse viris:
primaque pars huius thalamis aliena reperta est. 225
- Nam mihi sic coniux sancta Dialis ait:
Donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta
detulerit flavis in mare Tibris aquis;
non mihi dentosa crinem depectere buxo,
non unguis ferro subsecuisse licet: 230
- non tetigisse virum; quamvis Iovis ille sacerdos,
quamvis perpetua sit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera: melius tua filia nubet,
ignea quum pura Vesta nitebit humo.
- Tertia post Nonas remove Lycaona Phoebe
fertur: et a tergo non habet Ursa metum. 235
- Tunc ego me memini ludos in gramine Campi

- adspicere, et dici, lubrice Tibri, tuos.
 Festa dies illis, qui lina madentia ducunt,
 240 quique tegunt parvis aera recurva cibis.
- Mens quoque numen habet. Mentidelubra videmus
 vota metu belli, perfide Poene, tui.
 Poene, rebellabas: et leto Consulis omnes
 attoniti Mauras pertimuere manus.
- 245 Spem metus expulerat; quum Menti vota Senatus
 suscipit; et melior protinus illa venit.
 Adspicit instantes mediis sex lucibus Idus
 illa dies, qua sunt vota soluta deae.
- Vesta, fave: tibi nunc operata resolvimus ora;
 250 ad tua si nobis sacra venire licet.
- In prece totus eram: coelestia numina sensi,
 laetaque purpurea luce refulsit humus.
 Non equidem vidi (valeant mendacia vatum),
 te, dea; nec fueras adspicienda viro.
- 255 Sed, quae nescieram, quorumque errore tenebar,
 cognita sunt, nullo praecipiente, mihi.
- Dena quater memorant habuisse Palilia Romam,
 quum flammae custos aede recepta dea est.
 Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
 260 numinis ingenium terra Sabina tulit.
- Quae nunc aere vides, stipula tunc tecta videres:
 et paries lento vimine textus erat.
- Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestae,
 tunc erat intonsi regia magna Numae.
- 265 Forma tamen templi, quae nunc manet, ante fuisse
 dicitur: et formae caussa probanda subest.
 Vesta eadem est et terra: subest vigil ignis utrique.
 Significant sedem terra focusque suam.
 Terra, pilae similis, nullo fulcimine nixa,

- aëre subiecto tam grave pendet onus. 270
 Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem :
 quique premit partes, angulus omnis abest.
 Quumque sit in media rerum regione locata,
 et tangat nullum plusve minusve latus ;
 ni convexa foret, parti vicinior esset : 275
 nec medium terram mundus haberet onus.
 Arte Syracosia suspensus in aëre clauso
 stat globus, immensi parva figura poli :
 et quantum a summis, tantum secessit ab imis
 terra. Quod ut fiat, forma rotunda facit. 280
 Par facies templi : nullus procurrit in illo
 angulus. A pluvio vindicat imbre tholus.
 Cur sit virginibus, quaeris, dea culta ministris ?
 Inveniam causas hac quoque parte suas.
 Ex Ope Iunonem memorant Cereremque creatas 285
 semine Saturni : tertia Vesta fuit.
 Utraque nupserunt ; ambæ peperisse feruntur :
 de tribus impatiens restitit una viri.
 Quid mirum, virgo si virgine laeta ministra
 admittit castas in sua sacra manus ? 290
 Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flam-
 mam :
 nataque de flamma corpora nulla vides.
 Iure igitur virgo est, quae semina nulla remittit,
 nec capit : et comites virginitatis habet.
 Esse diu stultus Vestae simulacra putavi : 295
 mox didici curvò nulla subesse tholo.
 Ignis inextinctus templo celatur in illo.
 Effigiem nullam Vesta, nec ignis, habent.
 Stat vi terra sua : vi stando Vesta vocatur ;
 caussaque par Graii nominis esse potest. 300
 At focus a flammis et, quòd fovet omnia, dictus :

- qui tamen in primis aedibus ante fuit.
 Hinc quoque vestibulum dici reor : unde precando
 afflamur Vestam, Quae loca prima tenes.
- 305 Ante focos olim longis considerare scamnis
 mos erat ; et mensae credere adesse deos.
 Nunc quoque, quum fiunt antiquae sacra Vacunae,
 ante Vacunales stantque sedentque focos.
 Venit in hos annos aliquid de more vetusto :
- 310 fert missos Vestae pura patella cibos.
 Ecce coronatis panis dependet asellis ;
 et velant scabras florida sarta molas.
 Sola prius furnis torrebant farra coloni :
 et Fornacali sunt sua sacra deae.
- 315 Suppositum cineri panem focus ipse parabat ;
 strataque erat tepido tegula quassa solo.
 Inde focum servat pistor, dominamque focorum,
 et quae pumiceas versat asella molas.
 Praeteream, referamne tuum, rubicunde Priape,
- 320 dedecus ? Est multi fabula plena ioci.
 Turrigera frontem Cybele redimita corona
 convocat aeternos ad sua festa deos.
 Convocat et Satyros et rustica numina Nymphas.
 Silenus, quamvis nemo vocarat, adest.
- 325 Nec licet, et longum est epulas narrare deorum :
 in multo nox est pervigilata mero.
 Hi temere errabant in opacae vallibus Idae :
 pars iacet, et molli gramine membra levat :
 hi ludunt, hos somnus habet : pars brachia nectit,
- 330 et viridem celeri ter pede pulsat humum.
 Vesta iacet, placidamque capit securo quietem,
 sicut erat, positum cespite fulta caput.
 At ruber hortorum custos nymphasque deasque
 captat ; et errantes fertque refertque pedes.

- Adspicit et Vestam; dubium est, Nymphamne pu-
tarit, 335
 an scierit Vestam: scisse sed ipse negat.
 Spem capit obscoenam, furtimque accedere tentat;
 et fert suspensos, corde micante, gradus.
 Forte senex, quo vectus erat, Silenus asellum
 liquerat ad ripas lene sonantis aquae. 340
 Ihat ut inciperet longi deus Hellesponti,
 intempestivo quum rudit ille sono.
 Territa voce gravi surgit dea. Convolat omnis
 turba. Per infestas effugit ille manus.
 Lampsacos hoc animal solita est mactare Priapo: 345
 apta asini flammis indicis exta damus:
 quem tu, diva memor, de pane monilibus ornas.
 Cessat opus: vacuae conticuere molae.
 Nomine, quam pretio, celebrator arce Tonantis,
 dicam, Pistoris quid velit ara Iovis. 350
 Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
 fecerat obsidio iam diuturna famem.
 Iupiter, ad solium Superis regale vocatis,
 Incipe, ait Marti. Protinus ille refert:
 Scilicet ignotum est, quae sit fortuna meorum, 355
 et dolor hic animi voce querentis eget?
 Si tamen, ut referam breviter mala iuncta pudori,
 exigis: Alpino Roma sub hoste iacet.
 Haec est, cui fuerat promissa potentia rerum,
 Iupiter? hanc terris impositurus eras? 360
 Iamque suburbanos Hetruscaque contudit arma.
 Spes erat in cursu: nunc Lare pulsa suo est.
 Vidimus ornatos, aerata per atria, picta
 veste, triumphales occubuisse senes.
 Vidimus Iliacae transferri pignora Vestae 365
 sede. Putant aliquos scilicet esse deos.

- At si respicerent, qua vos habitatis in arce,
 totque domos vestras obsidione premi;
 nil opis in cura scirent superesse deorum,
 370 et data sollicita tura perire manu.
 Atque utinam pugnae pateat locus! arma capes-
 sant;
 et, si non poterunt exsuperare, cadant.
 Nunc inopes victus ignavaque fata timentes
 monte suo clausos barbara turba premit.
 375 Tunc Venus et lituo pulcher trabeaque Quirinus
 Vestaque pro Latio multa locuta suo est.
 Publica, respondit, cura est pro moenibus istis,
 Iupiter: et poenas Gallia victa dabit.
 Tu modo, quae desunt fruges, superesse putentur.
 380 effice: nec sedes deserere, Vesta, tuas.
 Quodcunque est solidae Cereris, cava machina fran-
 gat;
 mollitamque manu duret in igne focus.
 Iusserat, et fratris virgo Saturnia iussis
 annuit; et mediae tempora noctis erant.
 385 Iam ducibus somnum dederat labor: increpat illos
 Iupiter, et sacro; quid velit, ore docet:
 Surgite, et in medios de summis arcibus hostes
 mittite, quam minime tradere vultis, opem.
 Somnus abit, quaeruntque novis ambagibus acti,
 390 tradere quam nolint, et iubeantur, opem.
 Ecce Ceres visa est. Iaciunt Cerealia dona.
 Iacta super galeas scutaque longa sonant.
 Posse fame vinci spes excidit. Hoste repulso,
 candida Pistori ponitur ara Iovi.
 395 Forte revertebar festis Vestalibus illa,
 qua nova Romano nunc Via iuncta Foro est.
 Huc pede matronam nudo descendere vidi:

- obstupui, tacitus sustinuique gradum.
 Sensit anus vicina loci; - iussumque sedere
 alloquitur, quatiens, voce tremente, caput. 400
 Hic ubi nunc fora sunt, udae tenuere paludes:
 amne redundatis fossa madebat aquis.
 Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
 nunc solida est tellus; sed lacus ante fuit.
 Qua Velabra solent in Circum ducere pompas, 405
 nil praeter salices cassaque canna fuit.
 Saepe suburbanas rediens conviva per undas
 cantat, et ad nautas ebria verba iacit.
 Nondum conveniens diversis iste figuris
 nomen ab averso ceperat amne deus. 410
 Hic quoque lucus erat, iuncis et arundine densus,
 et pede velato non adeunda palus.
 Stagna recesserunt, et aquas sua ripa coërcet:
 siccaque nunc tellus; mos tamen ille manet.
 Reddiderat caussam: Valeas, anus optima, dixi: 415
 quod superest aevi, molle sit omne, tui.
 Caetera iam pridem didici puerilibus annis;
 non tamen idcirco praetereunda mihi.
 Moenia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
 Ilus adhuc Asiae dives habebat opes. 420
 Creditur armiferae signum coeleste Minervae
 urbis in Iliacae desiluisse iuga.
 Cura videre fuit: vidi templumque locumque.
 Hoc superest illic: Pallada Roma tenet.
 Consulitur Smintheus; lucoque obscurus opaco 425
 hos non mentito reddidit ore sonos:
 Aetheriam servate deam; servabitis Urbem:
 imperium secum transferet illa loci.
 Servat, et inclusam summa tenet Ilus in arce:
 curaque ad heredem Laomedonta venit. 430

OVID. T. III.

K

- Sub Priamo servata parum: sic ipsa volebat,
 ex quo iudicio forma revicta sua est.
 Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulixes,
 seu pius Aeneas, eripuisse datur:
- 435 auctor in incerto: res est Romana; tuetur
 Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.
 Heu quantum timere Patres, quo tempore Vesta
 arsit, et est tectis obruta paene suis!
 Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes:
- 440 mistaque erat flammae flamma profana piae.
 Attonitae flebant demisso crine ministrae:
 abstulerat vires corporis ipse timor.
 Provolat in medium et magna, Succurrite, voce,
 non est auxilium flere, Metellus ait.
- 445 Pignora virgineis fatalia tollite palmis:
 non ea sunt voto, sed rapienda manu.
 Me miserum! dubitatis? ait. Dubitare videbat,
 et pavidas posito procubuisse genu.
 Haurit aquas: tollensque manus, Ignoscite, dixit,
- 450 sacra: vir intrabo non adeunda viro.
 Si scelus est, in me commissi poena redundet.
 Sit capitis damno Roma soluta mei.
 Dixit, et irrupit: factum dea rapta probavit,
 pontificisque sui munere tuta fuit.
- 455 Nunc bene lucetis sacrae sub Caesare flammae:
 ignis in Iliacis nunc erit estque focis.
 Nullaque dicetur vittas temerasse sacerdos
 hoc duce: nec viva defodietur humo.
 Sic incesta perit, quia, quam violavit, in illam
- 460 conditur: et Tellus Vestaque numen idem est.
 Tum sibi Callaico Brutus cognomen ab hoste
 fecit, et Hispanam sanguine tinxit humum.
 Scilicet interdum miscentur tristia laetis;

- nec populum toto pectore festa iuvant.
 Crassus ad Euphraten aquilas natumque suosque 465
 perdidit, et leto est ultimus ipse datus.
 Parthe, quid exsultas? dixit dea; signa remittes:
 quique necem Craſsi vindicet, ultor erit.
- At simul auritis violae demuntur asellis,
 et Cereris fruges aspera saxa terunt: 470
 navita puppe sedens, Delphina videbimus, inquit,
 humida quum pulso nox erit orta die.
- Iam, Phryx, a nupta quereris, Tithone, relinqui:
 et vigil Eois Lucifer exit aquis.
- Ite, bonae matres, (vestrum Matralia festum,) 475
 flavaque Thebaeae reddite liba deae.
 Pontibus et magno iuncta est celeberrima Circo
 area, quae posito de bove nomen habet.
 Hac ibi luce ferunt Matutae sacra parenti
 sceptriferas Servi templa dedisse manus. 480
 Quae dea sit: quare famulas a limine templi
 arceat, (arceat enim,) libaque tosta petat;
 Bacche, racemiferos hedera redimite capillos,
 si domus illa tua est, dirige vatis opus.
 Arserat obsequio Semele Iovis: Accipit Ino 485
 te, puer; et summa sedula nutrit ope.
 Intumuit Iuno, rapta quod pellice natum
 educet. At sanguis ille sororis erat.
 Hinc agitur Furiis Athamas, et imagine falsa:
 tuque cadis patria, parve Learche, manu. 490
 Moesta Learcheas mater tumulaverat umbras;
 et dederat miseris omnia iusta rogis.
 Hacc quoque, funestos ut erat laniata capillos,
 prosilit, et cunis te, Melicerta, rapit.
 Est spatium contracta brevi, freta bina repellit, 495

- unaque pulsatur terra duabus aquis.
 Huc venit insanis natum complexa lacertis ;
 et secum e celso mittit in alta iugo.
 Excipit illaesos Panope centumque sorores,
 500 et placido lapsu per sua regna ferunt.
 Nondum Leucothee, nondum puer ille Palaemon
 vorticibus densi Tibridis ora tenent.
 Lucus erat : dubium Semelae Stimulaene vocetur
 Maenadas Ausonias incoluisse ferunt.
 505 Quaerit ab his Ino, quae gens foret. Arcadas esse
 audit ; et Evandrum sceptrata tenere loci.
 Dissimulata deam Latias Saturnia Bacchas
 instimulat fictis insidiosa sonis :
 O nimium faciles, o toto pectore captae,
 510 non venit haec nostris hospes amica choris.
 Fraude petit ; sacrique parat cognoscere ritum.
 Quo possit poenas pendere, pignus habet.
 Vix bene desierat ; complent ululatus auras
 Thyades effusis per sua colla comis :
 515 iniiciuntque manus, puerumque avellere pugnant.
 Quos ignorat adhuc, invocat illa deos :
 Dique virique loci, miserae succurrite matri.
 Clamor Aventini saxa propinqua ferit.
 Appulerat ripae vaccas Oetaeus Iberas.
 520 Audit ; et ad vocem concitus urget iter.
 Herculis adventu, quae vim modo ferre parabant,
 turpia femineae terga dedere fugae.
 Quid petis hinc, (cognorat enim,) matertera Bacchi?
 - An numen, quod me, te quoque vexat, ait?
 525 Illa docet partim ; partim praesentia nati
 continet : et furiis in scelus isse pudet.
 Rumor, ut est velox, agitatis pervolat alis :
 estque frequens, Ino, nomen in ore tuum.

- Hospita Carmentis fidos intrasse penates
diceris, et longam deposuisse famem. 530
- Liba sua properata manu Tegeaea sacerdos
traditur in subito cocta dedisse foco.
- Nunc quoque liba iuvant festis Matralibus: illa
rustica sedulitas gratior arte fuit.
- Nunc, ait, o vates, venientia fata resigna, 535
qua licet: hospitiiis hoc, precor, adde meis.
- Parva mora est: coelum vates ac numina sumit;
fitque sui toto pectore plena dei.
- Vix illam subito posses cognoscere; tanto
sanctior et tanto, quam modo, maior erat. 540
- Laeta canam: gaude defuncta laboribus, Ino,
dixit; et huic populo prospera semper ades.
- Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit.
In vestris aliud sumite nomen aquis.
- Leucothee Graiis, Matuta vocabere nostris. 545
In portus nato ius erit omne tuo.
- Quem nos Fortunum, sua lingua Palaemona dicet.
Ite, precor, nostris aequus uterque locis.
- Annuerat: promissa fides; posuere labores.
Nomina mutarunt: hic deus, illa dea est. 550
- Cur vetet ancillas accedere, quaeritis? Odit:
principiumque odii, si sinat illa, canam.
- Una ministrarum solita est, Cadmei, tuarum
saepe sub amplexus coniugis ire tui.
- Improbis hanc Athamas furtim dilexit: ab illa 555
comperit agricolis semina tosta dari.
- Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit.
Hoc est, cur odio sit tibi serva manus.
- Non tamen hanc pro stirpe sua pia mater adoret.
Ipsa parum felix visa fuisse parens. 560
- Alterius prolem melius mandabitis illi:

- utilior Baccho quam fuit ipsa suis.
 Hanc tibi, Quo properas, memorant dixisse, Rutili?
 Luce mea Marso Consul ab hoste cades.
- 565 Exitus accessit verbis: flumenque Toleni
 purpureum mistis sanguine fluxit aquis.
 Proximus annus erat: Pallantide caesus eadem
 Didius hostiles ingeminavit opes.
 Lux eadem, Fortuna, tua est, auctorque, locusque.
- 570 Sed superiniectis quis latet iste togis?
 Servius est: iam constat enim; sed caussa latendi
 discrepat, et dubium me quoque mentis habet.
 Dum dea furtivos timide profitetur amores,
 coelestemque homini concubuisse pudet;
- 575 (arsit enim magno correpta cupidine regis,
 caecaque in hoc uno non fuit illa viro;)
 nocte domum parva solita est intrare fenestra:
 unde Fenestellae nomina porta tenet.
 Nunc pudet, et vultus velamine celat amatos,
- 580 oraque sunt multa regia tecta toga.
 An magis est verum, post Tulli funera plebem
 confusam placidi morte fuisse ducis?
 Nec modus ullus erat: crescebat imagine luctus,
 donec eam positis occuluere togis.
- 585 Tertia caussa mihi spatium maiore canenda est:
 nos tamen adductos intus agemus equos.
 Tullia, coniugio, sceleris mercede, peracto,
 his solita est dictis extimulare virum:
 Quid iuvat esse pares, te nostrae caede sororis,
- 590 meque tui fratris, si pia vita placet?
 Vivere debuerant et vir meus et tua coniux,
 si nullum ausuri maius eramus opus.
 Et caput et regnum facio dotale parentis.
 Si vir es, indictas exige dotis opes.

- Regia res scelus est : socero cape regna necato,
et nostras patrio sanguine tinge manus. 595
- Talibus instinctus solio privatus in alto
sederat. Attonitum vulgus ad arma fuit.
Hinc cruor et caedes : infirmaque vincitur aetas.
Sceptra gener socero rapta Superbus habet. 600
- Ipsē sub Exquiliis, ubi erat sua regia, caesus
concidit in dura sanguinolentus humo.
Filia, carpento patrios initura penates,
ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut adspexit, lacrimis auriga profusis 605
restitit. Hunc tali corripit illa sono :
Vadis? an exspectas pretium pietatis amarum?
Duc, inquam, invitas ipsa per ora rotas.
Certa fides facti : dictus Sceleratus ab illa
vicus, et aeterna res ea pressa nota. 610
- Post tamen haec ausa est templum, monumenta
parentis,
tangere : mira quidem, sed tamen acta loquar.
Signum erat in solio residens sub imagine Tulli :
dicitur hoc oculis opposuisse manum :
et vox audita est, Vultus abscondite nostros, 615
ne natae videant ora nefanda meae.
Veste data tegitur : vetat hanc Fortuna moveri :
et sic e templo est ipsa locuta suo :
Ore revelato qua primum luce patebit
Servius, haec positi prima pudoris erit. 620
- Parcite, matronae, vetitas attingere vestes :
sollennes satis est voce movere preces :
sitque caput semper Romano tectus amictu,
qui rex in nostra septimus Urbe fuit.
Arserat hoc templum : signo tamen ille pepercit 625
ignis : opem nato Mulciber ipse tulit.

- Namque pater Tullī Vulcanus, Oeresia mater
 praesignis facie, Corniculana fuit.
 Hanc secum Tanaquil, sacris de more paratis,
 630 iussit in-ornatum fundere vina focum.
 Hic inter cineres obscœni forma virilis
 aut fuit, aut visa est: sed fuit illa magis.
 Iussa loco captiva fovet: conceptus ab illa
 Servius a coelo semina gentis habet.
 635 Signa dedit genitor, tunc quum caput igne corusco
 contigit, inque comis flammeus arsit apex.
 Te quoque magnifica, Concordia, dedicat aede
 Livia, quam caro praestitit illa viro.
 Disce tamen, veniens aetas: ubi Livia nunc est
 640 porticus, immensae tecta fuere domus.
 Urbis opus domus una fuit: spatiumque tenebat,
 quo brevius muris oppida multa tenent.
 Haec aequata solo est, nullo sub crimine regni,
 sed quia luxuria visa nocere sua est.
 645 Sustinuit tantas operum subvertere moles
 totque suas heres perdere Caesar opes.
 Sic agitur censura, et sic exempla parantur;
 quum iudex, alios quod monet, ipse facit.
 Nulla nota est veniente die, quam dicere possis.
 650 Idibus Invicto sunt data templa Iovi.
 Et iam Quinquātrus iubeor narrare minores.
 Nunc ades o coeptis, flava Minerva, meis.
 Cur vagus incedit tota tibicen in Urbe?
 Quid sibi personae, quid stola longa, volunt?
 655 Sic ego: sic posita Tritonia cuspide dixit,
 (possim utinam doctae verba referre deae!)
 Temporibus veterum tibicinis usus avorum
 magnus et in magno semper honore fuit.
 Cantabat fanis, cantabat tibia ludis.

- cantabat moestis tibia funeribus. 660
 Dulcis erat mercede labor: tempusque secutum est,
 quod subito gratae frangeret artis opus.
 Adde quod aedilis, pompa qui funeris irent,
 artifices solos iusserat esse decem.
 Exsilio mutant Urbem, Tiburque recedunt. 665
 Exsilium quodam tempore Tibur erat.
 Quaeritur in scena cava tibia; quaeritur aris:
 ducit supremos naenia nulla choros.
 Servierat quidam, quantolibet ordine dignus,
 Tibure: sed longo tempore liber erat. 670
 Rure dapes parat ille suo; turbamque canoram
 convocat. Ad festas convenit illa dapes.
 Nox erat, et vinis oculique animique natabant:
 quum praecomposito nuntius ore venit,
 atque ita, Quid cessas convivas solvere? dixit: 675
 auctor vindictae iam venit ecce suae.
 Nec mora; convivae valido titubantia vino
 membra movent: dubii stantque labantque pedes.
 At dominus, Discedite, ait: plaustroque morantes
 sustulit. In plaustro sirpea lata fuit. 680
 Alliciunt somnos tempus motusque merumque,
 potaque se Tibur turba redire putat.
 Iamque per Esquilias Romanam intraverat urbem,
 et mane in medio plaustra fuere Foro.
 Callidus, ut posset specie numeroque Senatum 685
 fallere, personis imperat ora tegi;
 admiscetque alios: et, ut hunc tibicina coetum
 augeat, in longis vestibus ire iubet.
 Sic reduces bene posse tegi: ne forte notentur
 contra collegae iussa redire sui. 690
 Res placuit: cultuque novo libet Idibus uti;
 et canere ad veteres verba iocosa modos.

- Haec ubi perdocuit, Superest mihi discere, dixi,
 cur sit Quinquatrus illa vocata dies.
- 695 Martius, inquit, habet tali mea nomine festa:
 estque sub inventis haec quoque turba meis.
 Prima, terebrato per rara foramina buxo,
 ut daret, effeci, tibia longa sonos.
 Vox placuit: faciem liquidis referentibus undis
- 700 vidi virgineas intumuisse genas.
 Ars mihi non tanti est; valeas, mea tibia, dixi.
 Excipit abiectam cespite ripa suo.
 Inventam Satyrus primum miratur: et usum
 nescit, et afflatam sentit habere sonum:
- 705 et modo dimittit digitis, modo concipit auras:
 iamque inter Nymphas arte superbus erat.
 Provocat et Phoebum: Phoebosuperante pependit.
 caesa recesserunt a cute membra sua.
 Sum tamen inventrix auctorque ego carminis huius.
- 710 Hoc est, cur nostros ars colat ista dies.
 Tertia nox veniet, qua tu, Dodoni Thyene,
 stabis Agenorei fronte videnda bovis.
 Haec est illa dies, qua tu purgamina Vestae,
 Tibri, per Etruscas in mare mittis aquas.
- 715 Si qua fides ventis, Zephyro date carbasa, nautae:
 cras veniet vestris ille secundus aquis.
 At pater Heliadum radios ubi tinxerit undis,
 et cinget geminos stella serena polos;
 tollet humo validos proles Hyriea lacertos:
- 720 continua Delphin nocte videndus erit.
 Scilicet hic olim Volscos Aequosque fugatos
 viderat in campis, Algida terra, tuis;
 unde suburbano clarus, Tuberte, triumpho,
 vectus es in niveis Postume, victor equis.

- Iam sex et totidem luces de mense supersunt : 725
 huic unum numero tu tamen adde diem :
 Sol abit e Geminis , et Cancrî signa rubescunt :
 coepit Aventina Pallas in arce coli.
- Iam tua, Laomedon, oritur nurus : ortaque noctem
 pellit, et e pratis cana pruina fugit. 730
 Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur,
 tunc quum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.
- Hunc quoque quum patriis Galatea receperit undis,
 plenaque securae terra quietis erit ;
 surgit humo iuvenis telis afflatus avitis : 735
 et gemino nexus porrigit angue manus.
 Notus amor Phaedrae , nota est iniuria Thesei :
 devovit natum credulus ille suum.
- Non impune pius iuvenis Troezena petebat :
 dividit obstantes pectore taurus aquas. 740
 Solliciti terrentur equi ; frustra que retenti
 per scopulos dominum duraque saxa trahunt.
 Exciderat curru, lorisque morantibus artus
 Hippolytus lacero corpore raptus erat :
 reddideratque animam, multum indignante Diana. 745
 Nulla, Coronides, caussa doloris, ait.
 Namque pio iuveni vitam sine vulnere reddam ;
 et cedent arti tristia fata meae.
- Gramina continuo oculis depromit eburnis ;
 profuerunt Glauci manibus illa prius : 750
 tunc, quum observatas augur descendit in herbas ;
 usus et auxilio est anguis ab angue dato.
 Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit :
 depositum terra sustulit ille caput.
- Lucus eum, nemorisque tui, Dictynna, recessus 755
 celat : Aricino Virbius ille lacu est.

At Lachesis Clothoque dolent sua fila teneri,
et fieri regni iura minora sui.

Iupiter, exemplum veritus, direxit in illum
760 fulmina, qui nimiae moverat artis opem.

Phoebe, querebaris: deus est: placare parenti.
Propter te, fieri quod vetat, ipse facit.

Non ego te, quamvis properabis vincere, Caesar,
si vetet auspicium, signa movere velim.

765 Sint tibi Flaminius Trasimenaque littora testes,
per volucres aequos multa monere deos.

Tempora si veteris quaeris temeraria damni;
quartus ab extremo mense bis ille dies.

Postera lux melior. Superat Masinissa Syphacem;
770 et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis;
et fugiunt, freno non remorante, dies.

Quam cito venerunt Fortunae Fortis honores!
Post septem luces Iunius actus erit.

775 Ite, deam laeti Fortem celebrate, Quirites:
in Tiberis ripa munera regis habet.

Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba:
nec pudeat potos inde redire domum.

Ferte coronatae iuvenum convivia lintres;

780 multaque per medias vina bibantur aquas.

Plebs colit hanc: quia, qui posuit, de plebe fuisse
fertur, et ex humili sceptrum tulisse loco.

Convenit et servis: serva quia Tullius ortus
constituit dubiae templa propinqua deae.

785 Ecce suburbana rediens male sobrius aede
ad stellas aliquis talia verba iacit:
zona latet tua nunc, et cras fortasse latebit:

- dehinc erit, Orion, adspicienda mihi.
 At si non esset potus, dixisset, eadem
 venturum tempus solstitiale die. 790
- Lucifero subeunte Lares delubra tulerunt,
 hic ubi fit docta multa corona manu.
 Tempus idem Stator aedis habet, quam Romulus
 olim
 ante Palatini condidit ora iugi.
- Tot restant de mense dies, quot nomina Parcis, 795
 quum data sunt trabeae templa, Quirine, tuae.
- Tempus Iuleis cras est natale Kalendis:
 Pierides, coeptis addite summa meis.
 Dicite, Pierides, quis vos adiunxerit isti,
 cui dedit invitas victa noverca manus. 800
- Sic ego: sic Clio, Clari monumenta Philippi
 adspicis: unde trahit Marcia casta genus;
 Marcia sacrificio deductum nomen ab Anco,
 in qua par facies nobilitate sua est.
- Par animo quoque forma suo respondet in illa: 805
 et genus, et facies, ingeniumque simul.
 Nec quod laudamus formam, tu turpe putaris.
 Laudamus magnas hac quoque parte deas.
- Nupta fuit quondam matertera Caesaris illi.
 O decus, o sacra femina digna domo! 810
 Sic cecinit Clio: doctae assensere sorores.
 Annuit Alcides, increpuitque lyra.

P. OVIDII NASONIS
T R I S T I U M
LIBER PRIMUS.

E L E G I A I.

- Parve, (nec invideo,) sine me, liber, ibis in Urbem :
heu mihi, quo domino non licet ire tuo.
Vade, sed incultus, qualem decet exsulis esse,
infelix, habitum temporis huius habe.
- 5 Nec te purpureo velent vaccinia succo :
non est conveniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur :
candida nec nigra cornua fronte geras.
Felices ornent haec instrumenta libellos.
- 10 Fortunae memorem te decet esse meae.
Nec fragili geminae poliantur pumice frontes :
hirsutus sparsis ut videare comis.
Neve liturarum pudeat. Qui viderit illas,
de lacrimis factas sentiat esse meis.
- 15 Vade, liber, verbisque meis loca grata saluta.
Contingam certe, quo licet, illa pede.
Si quis, ut in populo nostri non immemor illo,
si quis, qui, quid agam, forte requiret, erit;

- vivere me dices: salvum tamen esse negabis.
- Id quoque, quod vivam, munus habere dei. 20
- Atque ita te tacitus, quaerenti plura, legendum,
ne, quae non opus est, forte loquare, dabis.
- Protinus admonitus repetet mea crimina lector;
et peragar populi publicus ore reus.
- Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis. 25
- Causa patrocínio non bona peior erit.
- Invenies aliquem, qui me suspiret ademptum;
carmina nec siccis perlegat ista genis:
et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
sit mea, lenito Caesare, poena levis. 30
- Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ipse, precamur,
placatos miseris qui volet esse deos:
quaeque volet, rata sint: ablataque Principis ira
sedibus in patriis det mihi posse mori.
- Ut peragas mandata, liber, culpabere forsán; 35
ingeniique minor laude ferere mei.
- Iudicis officium est, ut res, ita tempora rerum
quaerere. Quaesito tempore tutus eris.
- Carmina proveniunt animo deducta sereno:
nubila sunt subitis tempora nostra malis. 40
- Carmina secessum scribentis et otia quaerunt:
me mare, me venti, me fera iactat hiems.
- Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
haesurum iugulo iam puto iamque meo.
- Haec quoque quod facio, iudex mirabitur aequus; 45
scriptaque cum venia qualiacunque leget.
- Da mihi Maeoniden, et tot circumspice casus;
ingenium tantis excidet omne malis.
- Denique securus famae, liber, ire memento;
nec tibi sit lecto displicuisse pudor. 50
- Non ita se nobis praebet Fortuna secundam,

- ut tibi sit ratio laudis habenda tuae.
 Donec eram sospes, tituli tangebar amore;
 quaerendique mihi nominis ardor erat.
- 55 Carmina nunc si non studiumque, quod obfuit, odi,
 sit satis. Ingenio sic fuga parta meo.
 I tamen, et pro me tu, cui licet, adspice Romam.
 Di facerent, possem nunc meus esse liber.
 Nec te, quod venias magnam peregrinus in Urbem,
 60 ignotum populo posse venire puta.
 Ut titulo careas, ipso noscere colore.
 Dissimulare velis, te liquet esse meum.
 Clam tamen intrato, ne te mea carmina laedant.
 Non sunt, ut quondam plena favoris erant.
- 65 Si quis erit, qui tū, quod sis meus, esse legendum
 non putet, e gremio reiiciatque suo:
 Inspice, dic, titulum. Non sum praeceptor Amoris;
 quas meruit, poenas iam dedit illud opus.
 Forsitan exspectes, an in alta Palatia missum
 70 scandere iubeam, Caesareamque domum.
 Ignoscant augusta mihi loca, dique locorum:
 venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
 Esse quidem memini mitissima sedibus illis
 numina: sed timeo, qui nocuere, deos.
- 75 Terretur minimo pennae stridore columba,
 unguibus, accipiter, saucia facta tuis:
 nec procul a stabulis audet secedere, si qua
 excussa est avidi dentibus agna lupi.
 Vitaret coelum Phaëton, si viveret; et quos
 80 optarat stulte, tangere nollet equos.
 Me quoque, quae sensi, fateor Iovis arma timere:
 me reor infesto, quum tonat, igne peti.
 Quicumque Argolica de classe Capharea fugit,
 semper ab Euboicis vela retorquet aquis.

- Et mea cymba, semel vasta percussa procella, 85
 illum, quo laesa est, horret adire locum.
- Ergo, care liber, timida circumspice mente;
 et satis a media sit tibi plebe legi.
- Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
 Icarus, Icariis nomina fecit aquis. 90
- Difficile est tamen, hic remis utaris an aura,
 dicere. Consilium resque locusque dabunt.
- Si poteris vacuo tradi, si cuncta videbis
 mitia, si vires fregerit ira suas;
 si quis erit, qui te dubitantem et adire timentem 95
 tradat, et ante tamen pauca loquatur; adi.
- Luce bona dominoque tuo felicior ipso
 pervenias illuc; et mala nostra leves.
- Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
 solus Achilleo tollere more potest. 100
- Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto.
 Nam spes est animi nostra timore minor.
- Quaeque quiescebat, ne mota resaeviat ira,
 et poenae tu sis altera caussa, cave.
- Quum tamen in nostrum fueris penetrabile receptus, 105
 contigerisque tuam, scrinia parva, domum;
 adspicies illic positos ex ordine fratres,
 quos studium cunctos evigilavit idem.
- Caetera turba palam titulos ostendit apertos;
 et sua detecta nomina fronte gerit. 110
- Tres procul obscura latitante parte videbis.
 Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.
- Hos tu vel fugias, vel, si satis oris habebis,
 Oedipodas facito Telegonosque voces.
- Deque tribus, moneo, si qua est tibi cura parentis, 115
 ne quemquam, quamvis ipse docebit, ames.
- Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
 OVID. T. III. L

- nuper ab exsequiis carmina rapta meis :
 his mando dicas, inter mutata referri
 120 fortunae vultum corpora posse meae.
 — Namque ea dissimilis subito est effecta priori :
 flendaque nunc, aliquo tempore laeta fuit.
 Plura quidem mandare tibi, si quaeris, habebam,
 sed vereor tardae caussa fuisse morae :
 125 et si, quae subeunt, tecum, liber, omnia ferres,
 sarcina laturus magna futurus eras.
 Longa via est : propera. Nobis habitabitur orbis
 ultimus : a terra terra remota mea.

E L E G I A II.

- Di maris et coeli, (quid enim nisi vota supersunt?)
 solvere quassatae parcite membra ratis :
 neve, precor, magni subscribite Caesaris irae.
 Saepe, premente deo, fert deus alter opem.
 5 Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo :
 aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
 Oderat Aenean propior Saturnia Turno.
 Ille tamen Veneris numine tutus erat.
 Saepe ferox cautum petiit Neptunus Vlixem :
 10 eripuit patruo saepe Minerva suo.
 Et nobis aliquod, quamvis distamus ab illis,
 quid vetat irato numen adesse deo?
 Verba miser frustra non proficientia perdo :
 ipsa graves spargunt ora loquentis aquae :
 15 terribilisque Notus iactat mea dicta ; precesque,
 ad quos mittuntur, non sinit ire deos.
 Ergo idem venti, ne caussa laedar in una,
 velaque nescio quo, votaue nostra ferunt?
 Me miserum, quanti montes volvuntur aquarum !

- Iam iam tacturos sidera summa putes. 20
 Quantae diducto subsidunt aequore valles !
 Iam iam tacturas Tartara nigra putes.
 Quocunque adspicio, nihil est nisi pontus et aether ;
 fluctibus hic tumidis, nubibus ille minax.
 Inter utrumque fremunt immani murmure venti. 25
 Nescit, cui domino pareat, unda maris.
 Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu :
 nunc Zephyrus sero vespere missus adest :
 nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto ;
 nunc Notus adversa proelia fronte gerit. 30
 Rector in incerto est, nec quid fugiatve petatve,
 invenit. Ambiguus ars stupet ipsa malis.
 Scilicet occidimus, nec spes est ulla salutis :
 dumque loquor, vultus obruit unda meos.
 Opprimet hanc animam fluctus : frustra que precanti 35
 ore necaturas accipiemus aquas.
 At pia nil aliud quam me dolet exsule coniux :
 hoc unum nostri scitque gemitque mali.
 Nescit in immenso iactari corpora ponto :
 nescit agi ventis : nescit adesse necem. 40
 O bene, quod non sum mecum conscendere passus ;
 ne mihi mors misero bis patienda foret !
 At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
 dimidia certe parte superstes ero.
 Heu mihi ! quam celeri micuerunt nubila flamma ! 45
 Quantus ab aetherio personat axe fragor !
 Nec levius laterum tabulae feriuntur ab undis,
 quam grave balistae moenia pulsat onus.
 Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes :
 posterior nono est, undecimoque prior. 50
 Non letum timeo : genus est miserabile leti.
 Demite naufragium ; mors mihi munus erit.

- Est aliquid, fatoque suo ferroque cadentem
 in solida moriens ponere corpus humo :
 55 et mandare suis aliqua, et sperare sepulchrum,
 et non aequoreis piscibus esse cibum.
 Fingite me dignum tali nece : non ego solus
 hic vehor : immeritos cur mea poena trahit ?
 Pro Superi, viridesque dei, quibus aequora curæ !
 60 utraque iam vestras sisiite turba minas :
 quamque dedit vitam mitissima Caesaris ira,
 hanc sinite infelix in loca iussa feram.
 Si, quoniam merui poenam, me perdere vultis ;
 culpa mea est, ipso iudice, morte minor.
 65 Mittere me Stygias si iam voluisset ad undas
 Caesar, in hoc vestra non eguisset ope.
 Est illi nostri non invidiosa cruoris
 copia : quodque dedit, quum volet, ipse feret.
 Vos modo, quos certe nullo, puto, crimine laesi,
 70 contenti nostris iam, precor, este malis.
 Nec tamen, ut cuncti miserum servare velitis,
 quod periit, salvum iam caput esse potest.
 Ut mare subsidat, ventisque ferentibus utar ;
 ut mihi parcatis : non minus exsul ero.
 75 Non ego divitias avidus sine fine parandi
 latum mutandis mercibus aequor aro :
 nec peto, quas quondam petii studiosus, Athenas :
 oppida non Asiae non mihi visa prius :
 non ut, Alexandri claram delatus in urbem,
 80 delicias videam, Nile iocose, tuas.
 Quod faciles opto ventos : (quis credere possit ?) t ?
 Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.
 Obligor, ut tangam laevi fera littora Ponti ;
 quodque sit a patria tam fuga tarda, queror.
 85 Nescio quo videam positos ut in orbe Tomitas,

- exilii facio per mea vota viam.
 Seu me diligitis, tantos compescite fluctus;
 pronaque sint nostrae numina vestra rati:
 seu magis odistis, iussae me advertite terrae.
 Supplicii pars est in regione mei. 90
 Ferte (quid hic facio?) rapidi mea carbasa venti.
 Ausonios fines cur mea vela vident?
 Noluit hoc Caesar: quid, quem fugat ille, tenetis?
 Adspiciat vultus Pontica terra meos.
 Et iubet, et merui: nec, quae damnaverit ille, 95
 crimina defendi fasve piumve puto.
 Si tamen acta deos nunquam mortalia fallunt:
 a culpa facinus scitis abesse mea.
 Immo ita si scitis, si me meus abstulit error,
 stultaque mens nobis, non scelerata, fuit: 100
 quamlibet e minimis, domui si favimus illi:
 si satis Augusti publica iussa mihi;
 hoc duce si dixi felicia saecula: proque
 Caesare tura pius Caesaribusque dedi;
 si fuit hic animus nobis: ita parcite, divi. 105
 Sin minus; alta cadens obruat unda caput.
 Fallor? an incipiunt gravidae evanescere nubes,
 victaque mutati frangitur ira maris?
 Non casu vos, sed sub conditione vocati,
 fallere quos non est, hanc mihi fertis opem. 110

E L E G I A III.

- Quum subit illius tristissima noctis imago,
 quae mihi supremum tempus in Urbe fuit:
 quum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,
 labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
 Iam prope lux aderat, qua me discedere Caesar 5

- finibus extremae iusserat Ausoniae.
 Nec spatium nec mens fuerat satis apta parandi:
 torpuerant longa pectora nostra mora.
 Non mihi servorum, comitis non cura legendi:
 10 non aptae profugo vestis opisve fuit.
 Non aliter stupui, quam qui Iovis ignibus ictus
 vivit, et est vitae nescius ipse suae.
 Ut tamen hanc animi nubem dolor ipse removit,
 et tandem sensus convaluere mei;
 15 alloquor extremum moestos abiturus amicos,
 qui modo de multis unus et alter erant.
 Uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat;
 imbre per indignas usque cadente genas.
 Nata procul Libycis aberat diversa sub oris,
 20 nec poterat fati certior esse mei.
 Quocumque adspiceres, luctus gemitusque sonabant:
 formaque non taciti funeris intus erat.
 Femina virque meo, pueri quoque, funere moerent:
 inque domo lacrimas angulus omnis habet.
 25 Si licet exemplis in parvo grandibus uti;
 haec facies Troiae, quum caperetur, erat.
 Iamque quiescebant voces hominumque canumque:
 Lunaque nocturnos alta regebat equos.
 Hanc ego suspiciens, et ab hac Capitolia cernens,
 30 quae nostro frustra iuncta fuere Lari:
 Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,
 iamque oculis nunquam templa videnda meis;
 dique relinquendi, quos Urbs habet alta Quirini,
 este salutati tempus in omne mihi.
 35 Et quamquam sero clypeum post vulnera sumo;
 attamen hanc odiis exonerate fugam;
 coelestique viro, quis me deceperit error,
 dicite; pro culpa ne scelus esse putet.

- Ut, quae sentitis, poenae quoque sentiat auctor.
 Placato possim non miser esse deo. 40
- Hac prece adoravi Superos ego: pluribus uxor,
 singultu medios impediens sonos.
- Illa etiam ante Lares passis prostrata capillis
 contigit extinctos ore tremente focos:
 multaque in adversos effudit verba Penates, 45
 pro deplorato non valitura viro.
- Iamque morae spatium nox praecipitata negabat,
 versaque ab axe suo Parrhasis Arctos erat.
- Quid facerem? blando patriae retinebar amore:
 ultima sed iussae nox erat illa fugae. 50
- Ah quoties aliquo dixi properante, Quid urges?
 Vel, quo festines ire, vel unde, vide.
- Ah quoties certam me sum mentitus habere
 horam, propositae quae foret apta viae.
- Ter limen tetigi; ter sum revocatus: et ipse 55
 indulgens animo pes mihi tardus erat.
- Saepe, Vale dicto, rursus sum multa locutus;
 et quasi discedens oscula summa dedi.
- Saepe eadem mandata dedi: meque ipse fefelli,
 respiciens oculis pignora cara meis. 60
- Denique, Quid propero? Scythia est, quo mitti-
 mur, inquam:
- Roma relinquenda est: utraque iusta mora est.
 Uxor in aeternum vivo mihi viva negatur;
 et domus, et fidae dulcia membra domus:
- quosque ego dilexi fraterno more sodales, 65
 o mihi Thesea pectora iuncta fide!
- Dum licet, amplectar: nunquam fortasse licebit
 amplius. In lucro est, quae datur hora, mihi.
- Nec mora: sermonis verba imperfecta relinquo,
 amplectens animo proxima quaeque meo. 70

Dum loquor et flemus, coelo nitidissimus alto,
 stella gravis nobis, Lucifer ortus erat.
 Dividor haud aliter, quam si mea membra relin-
 quam :

et pars abrumpi corpore visa suo est.

75 [Sic doluit Mettus, tunc quum in contraria versos
 ultores habuit proditionis equos.]

Tum vero exoritur clamor gemitusque meorum;
 et feriunt moestae pectora nuda manus.

80 Tum vero coniux humeris abeuntis inhaerens
 miscuit haec lacrimis tristia dicta meis :

Non potes avelli: simul hinc, simul ibimus ambo:
 te sequar; et coniux exsulis exsul ero.

Et mihi facta via est: et me capit ultima tellus.

Accedam profugae sarcina parva rati.

85 Te iubet a patria discedere Caesaris ira;
 me pietas. Pietas haec mihi Caesar erit.

Talia tentabat: sic et tentaverat ante:
 vixque dedit victas utilitate manus.

90 Egredior, sive illud erat sine funere ferri,
 squalidus immissis hirta per ora comis.

Illa dolore amens tenebris narratur abortis
 semianimis media procubuisse domo;

utque resurrexit, foedatis pulvere turpi
 crinibus, et gelida membra levavit humo;

95 se modo, desertos modo deplorasse Penates;
 nomen et erepti saepe vocasse viri:

nec gemuisse minus, quam si nataeve meumve
 vidisset structos corpus habere rogos:

et voluisse mori, et moriendo ponere sensus.

100 respectuque tamen non periisse mei.

Vivat: et absentem, quoniam sic fata tulerunt,
 vivat, et auxilio sublevet usque suo.

E L E G I A I V .

Tingitur Oceano custos Erymanthidos Ursae;
 aequoreasque suo sidere turbat aquas:
 nos tamen Ionium non nostra findimus aequor
 sponte: sed audaces cogimur esse metu.
 Me miserum! quantis nigrescunt aequora ventis; 5
 erutaque ex imis fervet arena vadis!
 monte nec inferior prorae puppique recurvae
 insilit, et pictos verberat unda deos!
 Pineae texta sonant; pulsi stridore rudentes:
 adgemit et nostris ipsa carina malis. 10
 Navita confessus gelidum pallore timorem
 iam sequitur victus, non regit arte, ratem:
 utque parum validus non proficientia rector
 cervicis rigidae frena remittit equo:
 sic non quo voluit, sed quo rapit impetus undae. 15
 aurigam video vela dedisse rati.
 Quod nisi mutatas emiserit Aeolus auras,
 in loca iam nobis non adeunda ferar.
 Nam procul, Illyriis laeva de parte relictis,
 interdicta mihi cernitur Italia. 20
 Desinat in vetitas quaeso contendere terras,
 et mecum magno pareat illa deo.
 Dum loquor, et cupio pariter timeoque repelli,
 increpuit quantis viribus unda latus!
 Parcite, caerulei vos saltem numina ponti; 25
 infestumque mihi sit satis esse Iovem.
 Vos animam saevae fessam subducite morti:
 si modo, qui periit, non periisse potest.

E L E G I A V.

- O** mihi post ullos nunquam memorande sodales,
 et cui praecipue sors mea visa sua est;
 attonitum qui me, memini, carissime, primus
 ausus es alloquio sustinuisse tuo;
 5 qui mihi consilium vivendi mite dedisti,
 quum foret in misero pectore mortis amor;
 scis bene, cui dicam, positis pro nomine signis;
 officium nec te fallit, amice, tuum.
 Haec mihi semper erunt imis infixae medullis;
 10 perpetuusque animi debitor huius ero:
 spiritus et vacuas prius hic tenuandus in auras
 ibit, et in tepido deseret ossa rogo;
 quam subeant animo meritorum obliviae nostro:
 et longa pietas excidat ista die.
 15 Di tibi sint faciles, et opis nullius egentem
 fortunam praestent, dissimilemque meae.
 Si tamen haec navis vento ferretur amico;
 ignoraretur forsitan ista fides.
 Thesea Pirithous non tam sensisset amicum,
 20 si non infernas vivus adisset aquas.
 Ut foret exemplum veri Phoeus amoris,
 fecerunt Furiae, tristis Oresta, tuae.
 Si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes,
 Hyrtacidae Niso gloria nulla foret.
 25 Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
 tempore sic duro est inspicienda fides.
 Dum iuvat et vultu ridet Fortuna sereno,
 indelibatam cuncta sequuntur opes.
 At simul intonuit, fugiunt; nec noscitur ulli,
 30 agminibus comitum qui modo cinctus erat.

Atque haec exemplis quondam collecta priorum,
 nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
 Vix duo tresve mihi de tot superestis amici.
 Caetera Fortunae, non mea turba fuit.
 Quo magis, o pauci, rebus succurrere lapsis, 35
 et date naufragio littora tuta meo:
 neve metu falso nimium trepidate, timentes,
 hac offendatur ne pietate deus.
 Saepe fidem adversis etiam laudavit in armis,
 inque suis amat hanc Caesar, in hoste probat. 40
 Causa mea est melior, qui non contraria fovi
 arma, sed hanc merui simplicitate fugam.
 Invigiles igitur nostris pro casibus oro,
 diminui si qua numinis ira potest.
 Scire meos casus si quis desiderat omnes, 45
 plus, quam quod fieri res sinit, ille petit.
 Tot mala sum passus, quot in aethere sidera lucent:
 parvaque quot siccus corpora pulvis habet.
 Multaque credibili tulimus maiora, ratamque,
 quamvis acciderint, non habitura fidem. 50
 Pars etiam quaedam mecum moriatur oportet,
 meque velim possit dissimulante tegi.
 Si vox in fragilis, pectus mihi firmiter esset,
 pluraque cum linguis pluribus ora forent;
 non tamen idcirco complecterer omnia verbis, 55
 materia vires exsuperante meas.
 Pro duce Neritio docti mala nostra poetae
 scribite: Neritio nam mala plura tuli.
 Ille brevi spatio multis erravit in annis
 inter Dulichias Iliacasque domos. 60
 Nos, freta sideribus totis distantia mensos,
 sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
 Ille habuit fidamque manum, sociosque fideles:

- me profugum comites deseruere mei.
- 65 Ille suam laetus patriam victorque petebat :
a patria fugio victus et exsul ego.
Nec mihi Dulichium domus est Ithaceve Sameve,
poena quibus non est grandis abesse locis :
sed quae de septem totum circumspicit orbem .
- 70 montibus, imperii Roma deumque locus.
Ille corpus erat durum patiensque laborum :
invalidae vires ingenuaeque mihi.
Ille erat assidue saevis agitatus in armis :
assuetus studiis mollibus ipse fui.
- 75 Me deus oppressit, nullo mala nostra levante :
bellatrix illi diva ferebat opem.
Quumque minor Iove sit, tumidis qui regnat in
undis ;
illum Neptuni, me Iovis ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum :
- 80 ponitur in nostris fabula nulla malis.
Denique quaesitos tetigit tamen ille Penates ;
quaeque diu petiit, contigit arva tamen :
at mihi perpetuo patria tellure carendum est,
ni fuerit laesi mollior ira dei.

E L E G I A VI.

- Nec tantum Clario Lyde dilecta poetae,
nec tantum Coe Battis amata suo est,
pectoribus quantum tu nostris, uxor, inhaeres,
digna minus misero, non meliore viro.
- 5 Te mea, supposita veluti trabe, fulta ruina est.
Si quid adhuc ego sum, muneris omne tui est.
Tu facis, ut spoliium non sim, nec nuder ab illis,
naufragii tabulas qui petiere mei.

Utque rapax, stimulante fame, cupidusque cruoris
 incustoditum captat ovile lupus : 10
 aut ut edax vultur corpus circumspicit, ecquod
 sub nulla positum cernere possit humo :
 sic mea nescio quis, male rebus fidus acerbis,
 in bona venturus, si paterere, fuit.
 Hunc tua per fortes virtus submovit amicos, 15
 nulla quibus reddi gratia digna potest.
 Ergo quam misero, tam vero, teste probaris :
 hic aliquod pondus si modo testis habet.
 Nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor,
 aut comes exstincto Laodamia viro. 20
 Tu si Maeonium vatem sortita fuisses,
 Penelopes esset fama secunda tuae.
 Sive tibi hoc debes, nullo pia facta magistro,
 cumque nova mores sunt tibi luce dati :
 femina seu Princeps, omnes tibi culta per annos, 25
 te docet exemplum coniugis esse bonae :
 assimilemque sui longa assuetudine fecit,
 grandia si parvis assimilare licet.
 Heu mihi non magnas quod habent mea carmina vires,
 nostraque sunt meritis ora minora tuis ! 30
 Si quid et in nobis vivi fuit ante vigoris,
 exstinctum longis excidit omne malis :
 prima locum sanctas heroïdas inter haberes :
 prima bonis animi conspicerere tui.
 Quantumcunque tamen praeconia nostra valebunt. 35
 carminibus vives tempus in omne meis.

E L E G I A VII.

Si quis habes nostris similes in imagine vultus,
 deme meis hederas, Bacchica sarta, comis.

Ista decent laetos felicia signa poetas.

Temporibus non est apta corona meis.

- 5 Haec tibi dissimula, senti tamen, omnia dici,
in digito qui me fersque refersque tuo,
effigiemque meam fulvo complexus in auro
cara relegati, quae potas, ora vides.

Quae quoties spectas, subeat tibi dicere forsitan:

- 10 Quam procul a nobis Naso sodalis abest!
Grata tua est pietas: sed carmina maior imago
sunt mea; quae mando qualiacunque legas:
carmina mutatas hominum dicentia formas:
infelix domini quod fuga rupit opus.

- 15 Haec ego discedens, sicut bene multa meorum,
ipse mea posui moestus in igne manu.

Utque cremasse suum fertur sub stipite natum

- Thestias, et melior matre fuisse soror;
sic ego non meritos mecum peritura libellos
20 imposui rapidis viscera nostra rogis;
vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus:
vel quod adhuc crescens et rude carmen erat.

Quae quoniam non sunt penitus sublata, sed ex-
stant;

pluribus exemplis scripta fuisse reor.

- 25 Nunc precor ut vivant, et non ignava legentum
otia delectent, admoneantque mei.

Non tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
nesciat his summam si quis abesse manum.

Ablatum mediis opus est incudibus illud:

- 30 defuit et scriptis ultima lima meis.

Et veniam pro laude peto: laudatus abunde,
non fastiditus si tibi, lector, ero.

Hos quoque sex versus, in prima fronte libelli
si praeponendos esse putabis, habe:

Orba parente suo quicumque volumina tangis, 35
 his saltem vestra detur in Urbe locus.
 Quoque magis faveas, non haec sunt edita ab illo,
 sed quasi de domini funere rapta sui.
 Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
 emendaturus, si licuisset, eram. 40

E L E G I A VIII.

In caput alta suum labentur ab aequore retro
 flumina: conversis Solque recurret equis:
 terra feret stellas: coelum findetur aratro:
 unda dabit flammam: et dabit ignis aquas:
 omnia naturae praepostera legibus ibunt: 5
 parsque suum mundi nulla tenebit iter:
 omnia iam fient, fieri quae posse negabam:
 et nihil est, de quo non sit habenda fides:
 haec ego vaticinor, quia sum deceptus ab illo,
 laturum misero quem mihi rebar opem. 10
 Tantane te, fallax, cepere obliviam nostri,
 afflictumque fuit tantus adire timor,
 ut neque respiceres, nec solarere iacentem,
 dure, neque exsequias prosequerere meas?
 Illud amicitiae sanctum ac venerabile nomen 15
 re tibi pro vili sub pedibusque iacet.
 Quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
 visere, et alloqui parte levare tui,
 inque meos si non lacrimas dimittere casus,
 pauca tamen fieto verba dolore loqui, 20
 idque, quod ignoti faciunt, valedicere saltem,
 et vocem populi publicaque ora sequi?
 denique lugubres vultus, nunquamque videndos
 cernere supremo, dum licuitque, die?

- 25 dicendumque semel toto non amplius aevo
accipere, et parili reddere voce, Vale?
At fecere alii nullo mihi foedere iuncti,
et lacrimas animi signa dedere sui.
Quid? nisi convictu caussisque valentibus essem
30 temporis et longi vinctus amore tibi?
quid? nisi tot lusus et tot mea seria nesses,
tot nossem lusus seriaque ipse tua?
quid? si duntaxat Romae mihi cognitus esses,
adscitus toties in genus omne ioci?
- 35 Cunctane in aequoreos abierunt irrita ventos?
cunctane Lethaeis mersa feruntur aquis?
Non ego te genitum placida reor urbe Quirini;
urbe, meo quae iam non adeunda pede est:
sed scopulis, Ponti quos haec habet ora sinistri:
40 inque feris Scythiae Sarmaticisque iugis.
Et tua sunt silicis circum praecordia venae;
et rigidum ferri semina pectus habet.
Quaeque tibi quondam tenero ducenda palato
plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
- 45 At mala nostra minus, quam nunc, aliena putares;
duritiaeque mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
ut careant numeris tempora prima suis;
effice, peccati ne sim memor huius; et illo
50 officium laudem, quo queror, ore tuum.

E L E G I A IX.

Detur inoffensae vitae tibi tangere metam,
qui legis hoc nobis non inimicus opus.
Atque utinam pro te possent mea vota valere,
quae pro me duros non tetigere deos!

- Donec eris felix, multos numerabis amicos : 5
tempora si fuerint nubila, solus eris.
- Adspicis ut veniant ad candida tecta columbae;
accipiat nullas sordida turris aves?
- Horrea formicae tendunt ad inania nunquam :
nullus ad amissas ibit amicus opes. 10
- Utque cornes radios per Solis euntibus umbra est,
quum latet hic pressus nubibus, illa fugit;
mobile sic sequitur Fortunae lumina vulgus :
quae simul inducta nube teguntur, abit.
- Haec precor ut possint semper tibi falsa videri : 15
sunt tamen eventu vera fatenda meo.
- Dum stetimus, turbae quantum satis esset, habebat
nota quidem, sed non ambitiosa, domus.
- At simul impulsa est, omnes timere ruinam,
cautaque communi terga dedere fugae. 20
- Saeva neque admiror metuunt si fulmina, quorum
ignibus afflari proxima quaeque solent.
- Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
quamlibet in viso Caesar in hoste probat :
nec solet irasci (nec enim moderatio alter,) 25
quum quis in adversis, si quid amavit, amat.
- De comite Argolici postquam cognovit Orestae,
narratur Pyladen ipse probasse Thoas.
- Quae fuit Actoridae cum magno semper Achille,
laudari solita est Hectoris ore fides. 30
- Quod pius ad manes Theseus comes isset amico,
Tartareum dicunt indoluisse deum.
- Euryali Nisique fide tibi, Turne, relata,
credibile est lacrimis immaduisse genas.
- Est etiam miseris pietas, et in hoste probatur. 35
Heu mihi quam paucos haec mea dicta movent!
Hic status, haec rerum nunc est fortuna mearum,
OVID. T. III. M

debeat ut lacrimis nullus adesse modus.

At mea sunt, proprio quamvis moestissima casu,
40 tempora profectu facta serena tuo.

Hoc tibi venturum iam tum, carissime, vidi,
ferret adhuc istam quum minor aura ratem.

Sive aliquod morum, seu vitae labe carentis
est pretium: nemo pluris emendus erat.

45 Sive per ingenuas aliquis caput extulit artes;
quaelibet eloquio sit bona caussa tuo.

His ego commotus, dixi tibi protinus ipsi;
Scena manet dotes grandis, amice, tuas.

Hoc mihi non ovium librae, tonitrusve sinistri,
50 linguave servatae pennave dixit avis:
augurium ratio est et coniectura futuri:
hac divinavi, notitiamque tuli.

Quae quoniam vera est; tota mihi mente tibi que
gratulor, ingenium non latuisse tuum.

55 At nostrum tenebris utinam latuisset in imis!
Expedit studiis lumen abesse meis.

Utque tibi prosunt artes, facunde, severae,
dissimiles illis sic nocuere mihi.

Vita tamen tibi nota mea est: scis artibus illis
60 auctoris mores abstinuisse sui.

Scis vetus hoc iuveni lusum mihi carmen: et istos,
ut non laudandos, sic tamen esse iocos.

Ergo ut defendi nullo mea posse colore,
sic excusari crimina posse puto.

65 Qua potes, excusa, nec amici desere caussam.
Quo bene coepisti, sic pede semper eas.

E L E G I A X.

Est mihi, sitque, precor, flavae tutela Minervae
navis; et a picta casside nomen habet.

- Sive opus est velis, minimam bene currit ad auram;
 sive opus est remo, remige carpit iter:
- Nec comites volucris contenta est vincere cursu; 5
 occupat egressas quamlibet ante rates.
- Et patitur fluctus, fertque assilientia longe
 aequora, nec saevis icta fatiscit aquis.
- Illa, Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris,
 fida manet trepidae duxque comesque fugae: 10
 perque tot eventus, et iniquis concita ventis
 aequora, Palladio numine tuta fuit.
- Nunc quoque tuta precor vasti secet ostia Ponti,
 quasque petit, Getici litoris intret aquas.
- Quae simul Aeoliae mare me deduxit in Helles, 15
 et longum tenui limite fecit iter;
 fleximus in laevum cursus: et ab Hectoris urbe
 venimus ad portus, Imbria terra, tuos.
- Inde levi vento Zerynthia litora nacta
 Threiciam tetigit fessa carina Samon. 20
- Saltus ab hac contra brevis est Tempyra petenti.
 Hac dominum tenuis est illa secuta suum.
- Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos:
 Hellespontiacas illa relegit aquas;
- Dardaniamque petit auctoris nomen habentem; 25
 et te ruricola, Lampsace, tuta deo:
 quaque per angustas male vectae virginis undas
 Seston Abydena separat urbe fretum.
- Hincque Propontiacis haerentem Cyzicon oris;
 Cyzicon, Haemoniae nobile gentis opus: 30
 quaque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
- Hic locus est gemini ianua vasta maris.
 Haec precor evincat, propulsaque fortibus Austris
 transeat instabiles strenua Cyaneas:
- Thynniacosque sinus, et ab his per Apollinis urbem 35

- Saepe ego nimboris dubius iactabar ab Haedis :
 saepe minax Steropes sidere pontus erat :
 fuscabatque diem custos Erymanthidos Ursae ; 15
 aut Hyadas seris hauserat Auster aquis.
- Saepe maris pars intus erat ; tamen ipse trementi
 carmina ducebam qualiacunque manu.
- Nunc quoque contenti strident Aquilone rudentes,
 inque modum tumuli concava surgit aqua. 20
- Ipse gubernator tollens ad sidera palmas
 exoscit votis, immemor artis, opem.
- Quocunque adspexi, nihil est, nisi mortis imago :
 quam dubia timeo mente, timensque precor.
- Attigero portum, portu terrebor ab ipso 25
 Plus habet infesta terra timoris aqua.
- Nam simul insidiis hominum pelagique laboro ;
 et faciunt geminos ensis et unda metus.
- Ille meo vereor ne speret sanguine praedam :
 haec titulum nostrae mortis habere velit. 30
- Barbara pars laeva est, avidaeque instructa rapinae,
 quam cruor et caedes bellaque semper habent :
 quumque sit hibernis agitatum fluctibus aequor ;
 pectora sunt ipso turbidiora mari.
- Quo magis his debes ignoscere, candide lector, 35
 si spe sint, ut sunt, inferiora tua.
- Non haec in nostris, ut quondam, scribimus hortis :
 nec, consuete, meum, lectule, corpus habes.
- Iactor in indomito brumali luce profundo ;
 ipsaque caeruleis charta feritur aquis. 40
- Improba pugnat hiems, indignaturque, quod ausim
 scribere, se rigidas incutiente minas.
- Vincat hiems hominem : sed eodem tempore, quaeso,
 ipse modum statuam carminis, illa sui.

T R I S T I U M

LIBER SECUNDUS.

- Quid mihi vobiscum est, infelix cura, libelli,
 ingenio perii qui miser ipse meo?
 Cur modo damnatas repeto, mea crimina, Musas?
 An semel est poenam commeruisse parum?
 5 [Carmina fecerunt, ut me cognoscere vellet
 omine non fausto femina virque meo.]
 Carmina fecerunt, ut me moresque notaret
 iam pridem invisâ Caesar ab Arte meos.
 Deme mihi studium, vitæ quoque crimina demes.
 10 Acceptum refero versibus, esse nocens.
 Hoc pretium curæ vigilatorumque laborum
 cepimus; ingenio est poena reperta meo.
 Si saperem, doctas odissem iure sorores,
 numina cultori perniciose suo.
 15 At nunc (tanta meo comes est insania morbo,)
 saxa memor refero rursus ad icta pedem :
 scilicet ut victus repetit gladiator arenam ;
 et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
 Forsitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
 20 sic mihi res eadem vulnus opemque feret :
 Musaque, quam movit, motam quoque leniet iram.
 Exorant magnos carmina saepe deos.
 Ipse quoque Ausonias Caesar matresque nurusque
 carmina turrigeræ dicere iussit Opi :
 25 iusserat et Phoebo dici; quo tempore ludos
 fecit, quos aetas adspicit una semel:
 His precor exemplis tua nunc, mitissime Caesar,

- fiat ab ingenio mollior ira meo. •
 Illa quidem iusta est, nec me meruisse negabo.
 Non adeo nostro fugit ab ore pudor. 30
 Sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
 Materiam veniae sors tibi nostra dedit.
 Si, quoties peccant homines, sua fulmina mittat
 Iupiter; exiguo tempore inermis erit.
 Nunc, ubi detonuit, strepituque exterruit orbem, 35
 purum discussis aëra reddit aquis.
 Iure igitur genitorque deum rectorque vocatur:
 iure capax mundus nil Iove maius habet.
 Tu quoque, quum patriae rector dicare paterque;
 utere more dei nomen habentis idem. 40
 Idque facis: nec te quisquam moderatius unquam
 imperii potuit frena tenere sui.
 Tu veniam parti superatae saepe dedisti,
 non concessurus quam tibi victor erat.
 Divitiis etiam multos et honoribus auctos 45
 vidi, qui tulerant in caput arma tuum:
 quaeque dies bellum, belli tibi sustulit iram:
 parsque simul templis utraque dona tulit:
 utque tuus gaudet miles, quod vicerit hostem;
 sic, cur se victum gaudeat, hostis habet. 50
 Causa mea est melior: qui nec contraria dicor
 arma nec hostiles esse secutus opes.
 Per mare, per terras, per tertia numina iuro,
 per te, praesentem conspicuumque deum;
 hunc animum favisse tibi, vir maxime: meque, 55
 qua sola potui, mente fuisse tuum.
 Optavi peteres coelestia sidera tarde;
 parsque fui turbae parva precantis idem:
 et pia tura dedi pro te: cumque omnibus unus
 ipse quoque adiuvi publica vota meis. 60

- Quid referam, libros, illos quoque, crimina nostra,
 mille locis plenos nominis esse tui?
 inspicere maius opus, quod adhuc sine fine reliqui,
 in non credendos corpora versa modos;
- 65 invenies vestri praeconia nominis illic:
 invenies animi pignora multa mei.
 Non tua carminibus maior fit gloria, nec quo,
 ut maior fiat, crescere possit, habet.
 Fama Iovis superest: tamen hunc, sua facta referri
- 70 et se materiam carminis esse, iuvat:
 quumque Gigantei memorantur proelia belli,
 credibile est laetum laudibus esse suis.
 Te celebrant alii quanto decet ore, tuasque
 ingenio laudes uberiore canunt.
- 75 Sed tamen, ut fuso taurorum sanguine centum,
 sic capitur minimo turis honore deus.
 Ah ferus et nobis nimium crudeliter hostis,
 delicias legit qui tibi cunque meas!
 [carmina ne nostris sic te venerantia libris
- 80 iudicio possint candidiore legi.]
 Esse sed irato quis te mihi posset amicus?
 Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
 Quum coepit quassata domus subsidere; partes
 in proclinas omne recumbit onus:
- 85 cunctaque Fortuna rimam faciente dehiscunt.
 Ipsa suo quaedam pondere tracta ruunt.
 Ergo hominum quaesitum odium mihi carmine:
 quaque
 debuit, est vultus turba secuta tuos.
 At, memini, vitamque meam moresque probabas
- 90 illo, quem dederas, praetereuntis equo.
 [Quod si non prodest, et honesti gloria nulla
 redditur; at nullum crimen adeptus eram.]

- Nec male commissa est nobis fortuna reorum,
 usque decem decies inspicienda viris.
- Res quoque privatas statui sine crimine iudex : 95
 deque mea fassa est pars quoque victa fide.
- Me miserum ! potui, si non extrema nocerent,
 iudicio tutus non semel esse tuo.
- Ultima me perdunt : imoque sub aequore mergit
 incolumem toties unâ procella ratem. 100
- Nec mihi pars nocuit de gurgite parva : sed omnes
 pressere hoc fluctus Oceanusque caput.
- Cur aliquid vidi ? cur noxia lumina feci ?
 Cur imprudenti cognita culpa mihi ?
- Inscius Actaeon vidit sine veste Dianam : 105
 praeda fuit canibus non minus ille suis.
- Scilicet in Superis etiam fortuna luenda est ;
 nec veniam, laeso numine, casus habet.
- Illa nostra die, qua me malus abstulit error,
 parva quidem periit, sed sine labe, domus : 110
- sic quoque parva tamén, patrio dicatur ut aevo
 clara, nec ullius nobilitate minor :
- et neque divitiis, nec paupertate notanda :
 unde fit in neutrum conspiciendus eques.
- Sit quoque nostra domus vel censu parva, vel ortu ; 115
 ingenio certe non latet illa meo.
- Quo videar quamvis nimium iuveniliter usus :
 grande tamen toto nomen ab orbe fero :
- turbaque doctorum Nasonem novit, et audet
 non fastiditis annumerare viris. 120
- Corruit haec igitur Musis accepta, sub uno,
 sed non exiguo, crimine lapsa domus.
- Atque ea sic lapsa est, ut surgere, si modo laesi
 ematuruerit Caesaris ira, queat.
- cuius in eventu poenae clementia tanta est, 125

ut fuerit nostro lenior ira metu.

Vita data est, citraque necem tua constitit ira;
o Princeps, parce viribus use tuis.

- Insuper accedunt, te non adimente, paternae,
130 tanquam vita parum muneris esset, opes :
nec mea decreto damnasti facta Senatus :
nec mea selecto iudice iussa fuga est.
Tristibus invectus verbis, (ita Principe dignum,) ultus es offensas, ut decet, ipse tuas.
- 135 Adde, quod edictum, quamvis immite minaxque,
attamen in poenae nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exsul, dicor in illo :
parcaque fortunae sunt ibi verba meae.
Nulla quidem sano gravior mentisque potenti
140 poena est, quam tanto displicuisse viro.
Sed solet interdum fieri placabile numen :
nube solet pulsa candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum,
quae fuerat saevo fulmine tacta Iovis.
- 145 Ipse licet sperare vetes, sperabimus; atque
hoc unum fieri, te prohibente, potest.
Spes mihi magna subit, quum te, mitissime Caesar;
spes mihi, respicio quum mea fata, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus aequora non est
150 aequalis rabies continuusque furor,
sed modo subsidunt intermissique silesunt,
vimque putes illos deposuisse suam ;
sic abeunt redeuntque mei variantque timores :
et spem placandi dantque negantque tui.
- 155 Per Superos igitur, qui dant tibi longa dabuntque
tempora, Romanum si modo nomen amant ;
per Patriam, quae te tuta et segura parente est ;
cuius et in populo pars ego nuper eram ;

- sic tibi, quem semper factis animoque mereris,
reddatur gratæ debitus Urbis amor : 160
- Livia sic tecum sociales impleat annos,
quæ, nisi te, nullo coniuge digna fuit ;
quæ si non esset, caelebs te vita deceret,
nullaque, cui posses esse maritus, erat :
- sospite sic te sit natus quoque sospes, et olim 165
imperium regat hoc cum seniore senex :
utque tui faciunt, sidus iuvenile, nepotes,
per tua perque sui facta parentis eant :
- sic assueta tuis semper Victoria castris
nunc quoque se præstet, notaque signa petat, 170
Ausoniumque ducem solitis circumvolet alis,
ponat et in nitida laureaserta coma ;
per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas ;
auspicium cui das grande deosque tuos ;
dimidioque tui præsens ut respicis Urbem, 175
dimidio procul es, saevaque bella geris :
hic tibi sic redeat superato victor ab hoste,
inque coronatis fulgeat altus equis :
parce, precor, fulmenque tuum, fera tela, reconde,
heu nimium misero cognita tela mihi ! 180
parce, Pater patriæ: nec nominis immemor huius
olim placandi spem mihi tolle tui.
Non precor, ut redeam ; quamvis maiora petitis
credibile est magnos saepe dedisse deos.
- Mitius exsilium si das propiusque roganti ; 185
pars erit e poena magna levata mea.
Ultima perpetior, medios eiectus in hostes :
nec quisquam patria longius exsul abest.
Solus ad ingressus missus septemplex Istri,
Parrhasiæ gelido virginis axe premor. 190
Iazyges, et Colchi, Metereaue turba, Getæque,

- Danubii mediis vix prohibentur aquis :
 quumque alii tibi sint caussa graviore fugati,
 ulterior nulli, quam mihi, terra data est.
 195 Longius hac nihil est, nisi tantum frigus et hostis ;
 et maris adstricto quae coit unda gelu.
 Hactenus Euxini pars est Romana sinistri :
 proxima Basternae Sauromataeque tenent.
 Haec est Ausonio sub iure novissima, vixque
 200 haesit in imperii margine terra tui.
 Unde, precor supplex, ut nos in tuta releges :
 ne sit cum patria pax quoque adempta mihi ;
 ne limeam gentes, quas non bene submovet Ister :
 neve tuus possim civis ab hoste capi.
 205 Fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum,
 Caesaribus salvis, barbara vincla pati.
 Perdiderint quum me duo crimina, carmen et error ;
 alterius facti culpa silenda mihi ;
 (nam tanti non sum, renovem ut tua vulnera,
 Caesar,
 210 quem nimio plus est indoluisse semel :)
 altera pars superest : qua turpi crimine lectus
 arguor obscoeni doctor adulterii.
 Fas ergo est aliqua coelestia pectora falli ;
 et sunt notitia multa minora tua ?
 215 utque deos coelumque simul sublime tuenti
 non vacat exiguis rebus adesse Iovi ;
 ex te pendentem sic dum circumspicis orbem,
 effugiunt curas inferiora tuas ?
 Scilicet, imperii, princeps, statione relicta,
 220 imparibus legeres carmina facta modis ?
 Non ea te moles Romani nominis urget,
 inque tuis humeris tam leve fertur onus ;
 lusibus ut possis advertere numen ineptis ;

- excutiasque oculis otia nostra tuis.
 Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda : 225
 Rhaetica nunc praebent Thraciaque arma metum.
 Nunc petit Armenius pacem : nunc porrigit arcus
 Parthus eques, timida captaque signa manu.
 Nunc te prole tua iuvenem Germania sentit ;
 bellaque pro magno Caesare Caesar habet. 230
 Denique, ut in tanto, quantum non exstitit unquam,
 corpore, pars nulla est, quae labet, imperii ;
 urbs quoque te et legum lassat tutela tuarum,
 et morum, similes quos cupis esse tuis :
 nec tibi contingunt, quae gentibus otia praestas ; 235
 bellaque cum multis irrequieta geris.
 Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
 nunquam te nostros evoluisse iocos ?
 At si, quod mallet, vacuus fortasse fuisses,
 nullum legisses crimen in Arte mea. 240
 Illa quidem fateor fronti non esse severae
 scripta, nec a tanto principe digna legi.
 Non tamen idcirco legum contraria iussis
 sunt ea ; Romanas erudiuntque nurus.
 Neve, quibus scribam, possis dubitare ; libellus 245
 quatuor hos versus e tribus unus habet :
 Este procul, vittae tenues, insigne pudoris ;
 quaeque tegis medios, instita longa, pedes ;
 nil, nisi legitimum concessaque furta canemus ;
 inque meo nullum carmine crimen erit. 250
 Ecquid ab hac omnes rigide submovimus Arte,
 quas stola contingi villaque sumta vetat ?
 At matrona potest alienis artibus uti ;
 quodque trahat, quamvis non doceatur, habet.
 Nil igitur matrona legat : quia carmine ab omni 255
 ad delinquendum doctior esse potest.

- Quodcunque attigerit, si qua est studiosa sinistri,
 ad vitium mores instruet inde suos.
 Sumserit Annales; (nihil est hirsutius illis;)
 260 facta sit unde parens Ilia nempe leget.
 Sumserit, Aeneadam genitrix ubi prima; requireret,
 Aeneadam genitrix unde sit alma Venus.
 Persequar inferius, modo si licet ordine ferri,
 posse nocere animis carminis omne genus.
 265 Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit.
 Nil prodest, quod non laedere possit idem.
 Igne quid utilius? Si quis tamen urere tecta
 comparat, audaces instruit igne manus.
 Eripit interdum, modo dat medicina salutem:
 270 quaeque iuvet monstrat, quaeque sit herba nocens.
 Et latro et cautus praecingitur ense viator:
 ille sed insidias, hic sibi portat opem.
 Discitur, innocuas ut agat, facundia, causas:
 protegit haec sotes, immeritosque premit.
 275 Sic igitur carmen, recta si mente legatur,
 constabit nulli posse nocere meum:
 et tandem vitium quicumque hinc concipit, errat,
 et nimium scriptis adrogat ille meis.
 Ut tamen hoc fatear: ludi quoque semina praebent
 280 nequitiae. Tolli tota theatra iube.
 Peccandi causam quam multis saepe de lerunt,
 Martia quum durum sternit arena solum!
 Tollatur Circus; non tuta licentia Circi est:
 hic sedet ignoto iuncta puella viro.
 285 Quum quaedam spatientur in hac, ut amator eodem
 conveniat, quare porticus ulla patet?
 Quis locus est templis augustior? Haec quoque vitet,
 in culpam si qua est ingeniosa suam.
 Quum steterit Iovis aede: Iovis succurret in aede,

- quam multas matres fecerit ille deus. 290
 Proxima adoranti Iunonis templa subibit,
 pellicibus multis indoluisse deam.
 Pallade conspecta, natum de crimine virgo
 sustulerit quare, quaeret, Erichthonium.
 Venerit in templum magni, tua munera, Martis; 295
 stat Venus Ultori iuncta viro ante fores.
 Isidis aede sedens, cur hanc Saturnia, quaeret,
 egerit Ionio Bosporioque mari.
 In Venere Anchises, in Luna Latmius heros,
 in Cerere Iasion, qui referatur, erit. 300
 Omnia perversas possunt corrumpere mentes.
 Stant tamen illa suis omnia tuta locis.
 At procul a scripta solis meretricibus Arte
 submovet ingenuas pagina prima nurus.
 Quaecumque irrumpit, quo non sinit ire sacerdos; 305
 protinus haec vetiti criminis acta rea est.
 Nec tamen est facinus, versus evolvere molles:
 multa licet, castae non facienda legant.
 Saepe supercilii nudas matrona severi
 et Veneris stantes ad genus omne videt. 310
 Corpora Vestales oculi meretricia cernunt:
 nec domino poenae res ea causa fuit.
 At cur in nostra nimia est lascivia Musa?
 curve meus cuiquam suadet amare liber?
 Nil nisi peccatum manifesta que culpa fatenda est: 315
 poenitet ingenii iudicii que mei.
 Cur non, Argolicis potius quae concidit armis
 vexata est iterum carmine Troia meo?
 Cur tauri Thebas et mutua vulnera fratrum?
 et septem portas sub duce quamque suo? 320
 Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat:
 et pius est, patriae facta referre, labor.

- Denique, quum meritis impleveris omnia, Caesar,
 pars mihi de multis una canenda fuit:
- 325 utque trahunt oculos radiantia lumina Solis;
 traxissent animum sic tua facta meum.
- Arguor immerito. Tenuis mihi campus aratur:
 illud erat magnae fertilitatis opus.
- Non ideo debet pelago se credere, si qua
 330 audet in exiguo ludere cymba lacu.
- Forsan (et hoc dubitem,) numeris levioribus aptus
 sim satis, in parvos sufficiamque modos:
 at si me iubeas domitos Iovis igne Gigantes
 dicere, conantem debilitabit onus.
- 335 Divitis ingenii est, immania Caesaris acta
 condere, materia ne superetur opus:
 et tamen ausus eram: sed detrectare videbar,
 quodque nefas, damno viribus esse tuis.
- Ad leve rursus opus, iuvenilia carmina, veni;
 340 et falso movi pectus amore meum.
- Non equidem vellem: sed me mea fata trahebant,
 inque meas poenas ingeniosus eram.
- Heu mihi! cur didici? cur me docuere parentes?
 literaque est oculos ulla morata meos?
- 345 Haec tibi me invisum lascivia fecit, ob Artes,
 quas ratus es vetitos sollicitare toros.
- Sed neque me nuptae didicerunt furta magistro:
 quodque parum novit, nemo docere potest.
- Sic ego delicias et mollia carmina feci,
 350 strinxerit ut nomen fabula nulla meum:
 nec quisquam est adeo media de plebe maritus,
 ut dubius vitio sit pater ille meo.
- Crede mihi, distant mores a carmine nostro.
 Vita verecunda est, Musa iocosa mea.
- 355 Magnaque pars mendax operum est et ficta meorum.

- Plus sibi permisit compositore suo.
 Nec liber indicium est animi; sed honesta voluntas
 plurima mulcendis auribus apta refert.
 Accius esset atrox; conviva Terentius esset;
 essent pugnaces, qui fera bella canunt. 360
 Denique composui teneros non solus Amores:
 composito poenas solus Amore dedi.
 Quid, nisi cum multo Venerem confundere vino,
 praecepit Lyrici Teia Musa senis?
 Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare, puellas? 365
 Tuta tamen Sappho, tutus et ille fuit.
 Nec tibi, Battiade, nocuit, quod saepe legenti
 delicias versu fassus es ipse tuas.
 Fabula iucundi nulla est sine amore Menandri:
 et solet hic pueris virginibusque legi. 370
 Ilias ipsa quid est aliud, nisi adultera, de qua
 inter amatorem pugna virumque fuit?
 Quid prius est illic flamma Chryseïdos? aut quae
 fecerit iratos rapta puella duces?
 Aut quid Odyssea est, nisi femina, propter amorem, 375
 dum vir abest, multis una petita procis?
 Quid nisi Maeonides Venerem Martemque ligatos
 narrat, in obscoeno corpora prensa toro?
 Unde nisi indicio magni sciremus Homeri,
 hospitis igne duas incaluisse deas? 380
 Omne genus scripti gravitate tragoedia vincit:
 haec quoque materiam semper amoris habet.
 Nam quid in Hippolyto est, nisi caecae flamma no-
 vercae?
 Nobilis est Canace fratris amore sui.
 Quid? non Tantalides, agitante Cupidine currus, 385
 Pisaeam Phrygiis vexit eburnus equis?
 Tingeret ut ferrum natorum sanguine mater,
 OVID. T. III. N

- concitus a laeso fecit amore dolor.
 Fecit amor subitas volucres cum pellice regem,
 390 quaeque suum luget nunc quoque mater Ityn.
 Si non Aërophen frater sceleratus amasset,
 aversos Solis non legeremus equos.
 Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos,
 ni patrium crinem desecuisset amor.
 395 Qui legis Electran et egentem mentis Oresten,
 Aegisthi crimen Tyndaridosque legis.
 Nam quid de tetrico referam domitore Chimaerae,
 quem leto fallax hospita paene dedit?
 Quid loquar Hermionen? quid te, Schoeneia virgo?
 400 teque, Mycenaeo Phoebas amata duci?
 quid Danaën, Danaësq̄e nurum, matremque Lyaei?
 Haemonaque, et noctes, quae coïere, duas?
 quid generum Peliae? quid Thesea? quidve Pelasgum,
 Iliacam tetigit qui rate primus humum?
 405 Huc Iole, Pyrrhique parens; huc Herculis uxor,
 huc accedat Hylas, Iliadesque puer.
 Tempore deficiat, tragicos si persequar ignes;
 vixque meus capiet nomina nuda liber.
 Est et in obscenos deslexa tragoedia risus,
 410 multaque praeteriti verba pudoris habet.
 Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
 infregisse suis fortia facta modis.
 Iunxit Aristides Milesia crimina secum:
 pulsus Aristides nec tamen urbe sua est.
 415 Nec qui descripsit corrumpi semina matrum,
 Eubius, impurae conditor historiae;
 nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit:
 nec qui concubitus non tacuere suos:
 suntque ea doctorum monumentis mista virorum,
 420 muneribusque ducum publica facta patent.

- Neve peregrinis tantum defendar ab armis:
 et Romanus habet multa iocosa liber.
- Utque suo Martem cecinit gravis Ennius ore,
 Ennius, ingenio maximus, arte rudis;
 explicat ut caussas rapidi Lucretius ignis, 425
 casurumque triplex vaticinatur opus;
 sic sua lascivo cantata est saepe Catullo
 femina, cui falsum Lesbia nomen erat.
- Nec contentus ea, multos vulgavit amores, .
 in quibus ipse suum fassus adulterium est. 430
- Par fuit exigui similisque licentia Calvi,
 detexit variis qui sua furta modis.
- Quid referam Ticideae, quid Memmi carmen, apud
 quos
 rebus abest omnis nominibusque pudor? .
- Cinna quoque his comes est, Cinnaque procacior 435
 Anser:
 et leve Cornifici, parque Catonis opus;
 et quorum libris modo dissimulata Perillae
 nomine, nunc legitur dicta Metella suo.
- Is quoque, Phasiacas Argo qui duxit in undas,
 non potuit Veneris furta tacere suae. 440
- Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Servi
 carmina. Quis dubitet nomina tanta sequi?
- Vertit Aristidem Sisenna: nec obfuit illi
 historiae turpes inseruisse iocos.
- Non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo, 445
 sed linguam nimio non tenuisse mero.
- Crede iuranti durum putat esse Tibullus,
 hoc etiam de se quod neget illa viro.
- Fallere custodem demum docuisse fatetur;
 seque sua miserum nunc ait arte premi. 450
- Saepe, velut gemmam dominae signumve probaret,

- per caussam meminit se tetigisse manum :
 utque refert, digitis saepe est nutuque locutus,
 et tacitam mensae duxit in orbe notam :
- 455 et quibus e succis abeat de corpore livor,
 impresso fieri qui solet ore, docet.
 Denique ab incauto nimium petit ille marito,
 se quoque uti servet, peccet ut illa minus.
 Scit cui latretur, quum solus obambulat ipse :
- 460 cur toties clausas exscreet ante fores.
 Multaque dat furti talis praecepta : docetque,
 qua nuptae possint fallere ab arte viros.
 Nec fuit hoc illi fraudi ; legiturque Tibullus
 et placet, et iam te principe notus erat.
- 465 Invenies eadem blandi praecepta Propertii ;
 districtus minima nec tamen ille nota est.
 His ego successi, quoniam praestantia candor
 nomina vivorum dissimulare iubet.
 Non timui, fateor, ne, qua tot iere carinae,
 470 naufraga, servatis omnibus, una foret.
 Sunt aliis scriptae, quibus alea luditur, artes :
 (haec est ad nostros non leve crimen avos :)
 quid valeant tali, quo possis plurima iactu
 figere, damnosos effugasve canes ;
- 475 tessera quos habeat numeros : distante vocato
 mittere quo doceat, quo dare missa modo :
 discolor ut recto grassetur limite miles,
 quum medius gemino calculus hoste perit :
 ut mage velle sequi sciat, et revocare priorem ;
- 480 nec tuto fugiens incomitatus eat.
 Parva sedet ternis instructa tabella lapillis,
 in qua vicisse est, continuasse suos :
 quique alii lusus (neque enim nunc persequar
 omnes,)

- perdere, rem caram, tempora nostra solent.
 Ecce canit formas alius iactusque pilarum. 485
 Hic artem nandi praecipit, ille trochi.
 Composita est aliis fucandi cura coloris;
 hic epulis leges hospitioque dedit.
 Alter humum, de qua fingantur pocula, monstrat,
 quaeque docet liquido testa sit apta mero. 490
 Talia luduntur fumoso mense Decembri;
 quae iam non ulli composuisse nocet.
 His ego deceptus non tristia carmina feci;
 sed tristis nostros poena secuta iocos.
 Denique non video tot de scribentibus unum, 495
 quem sua perdidit Musa; repertus ego.
 Quid, si scripsissem mimos, obscœna iocantes,
 qui semper iuncti crimen amoris habent?
 in quibus assidue cultus procedit adulter;
 verbaque dat stulto callida nupta viro. 500
 Nubilis haec virgo matronaque virque puerque
 spectat: et e magna parte Senatus adest.
 Nec satis, incestis temerari vocibus aures:
 assuescunt oculi multa pudenda pati.
 Quumque sefellit amans aliqua novitate maritum, 505
 plauditur; et magnò palma favore datur.
 Quoque minus prodest, scena est lucrosa poëtae:
 tantaque non parvo crimina praetor emit.
 Inspice ludorum sumtus, Auguste, tuorum:
 emta tibi magno talia multa leges. 510
 Haec tu spectasti, spectandaque saepe dedisti:
 maiestas adeo comis ubique tua est:
 luminibusque tuis, totus quibus utitur orbis,
 scenica vidisti laetus adulteria.
 Scribere si fas est imitantes turpia mimos; 515
 materiae minor est debita poena meae.

- An genus hoc scripti faciunt sua pulpita tutam ;
 quodque libet, mimis scena ticere dedit?
 Et mea sunt populo saltata poemata saepe :
 520 saepe oculos etiam detinere tuos.
 Scilicet in domibus vestris ut prisca virorum
 artificii fulgent corpora picta manu ;
 sic quae concubitus varios Venerisque figuras
 exprimat, est aliquo parva tabella loco.
 525 Utque sedet vultu fassus Telamonijs iram,
 inque oculis facinus barbara mater habet :
 sic madidos siccant digitis Venus uda capillos :
 et modo maternis tecta videtur aquis.
 Bella sonant alii, telis instructa cruentis :
 530 parsque tui generis, pars tua facta canunt.
 Invida me spatio natura coercuit arcto,
 ingenio vires exiguasque dedit.
 Et tamen ille, tuae felix Aeneidos auctor,
 contulit in Tyrios arma virumque toros :
 535 nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
 quam non legitimo foedere iunctus amor.
 Phyllidis hic idem teneraeque Amaryllidis ignes
 bucolicis iuvenis luserat ante modis.
 Nos quoque iam pridem scripto peccavimus isto.
 540 Supplicium patitur non nova culpa novum.
 Carminaque edideram, quum te delicta notantem
 praeterii toties irrequietus eques.
 Ergo, quae iuveni mihi non nocitura putavi
 scripta parum prudens, nunc nocuere seni ?
 545 Sera redundavit veteris vindicta libelli ;
 distat et a meriti tempore poena sui.
 Ne tamen omne meum credas opus esse remissum :
 saepe dedi nostrae grandia vela rati.
 Sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos ;

- cumque suo finem mense volumen habet : 550
 idque tuo nuper scriptum sub nomine, Caesar,
 et tibi sacratum sors mea rupit opus.
 Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis :
 quaeque gravis debet verba cothurnus habet.
 Dictaque sunt nobis, quamvis manus ultima coepto 555
 defuit, in facies corpora versa novas.
 Atque utinam revoces animum paulisper ab ira,
 et vacuo iubeas hinc tibi pauca legi ;
 pauca, quibus prima surgens ab origine mundi,
 in tua deduxi tempora, Caesar, opus : 560
 adspicias, quantum dederis mihi pectoris ipse :
 quoque favore animi teque tuosque canam.
 Non ego mordaci destrinxi carmine quemquam :
 nec meus ullius crimina versus habet.
 Candidus a salibus suffusis felle refugi : 565
 nulla venenato litera mista ioco est.
 Inter tot populi, tot scripti millia nostri,
 quem mea Calliope laeserit, unus ero.
 Non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
 auguror, et multos indoluisse, malis. 570
 Nec mihi credibile est quemquam insultare iacenti ;
 gratia candori si qua relata meo est.
 His precor atque aliis possint tua numina flecti,
 o pater, o patriae cura salusque tuae :
 non ut in Ausoniam redeam, nisi forsitan olim, 575
 quum longo poenae tempore victus eris.
 Tutius exsilium pauloque quietius oro,
 ut par delicto sit mea poena suo.

T R I S T I U M

LIBER TERTIUS.

E L E G I A I.

Missus in hanc venio timide liber exsulis urbem.

Da placidam fesso, lector amice, manum :
neve reformida, ne sim tibi forte pudori.

Nullus in hac charta versus amare docet.

5 Nec domini fortuna mei est, ut debeat illam
infelix ullis dissimulare iocis.

Id quoque, quod viridi quondam male lusit in aevo,
heu nimium sero damnat et odit opus.

10 Inspice quid portem : nihil hic nisi triste videbis ;
carmine temporibus conveniente suis.

Clauda quod alterno subsidunt carmina versu :
vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.

Quod neque sum cedro flavus, nec pumice laevis ;
erubui domino cultior esse meo.

15 Litera suffusas quod habet maculosa lituras ;
laesit opus lacrimis ipse poeta suum.

Si qua videbuntur casu non dicta Latine :
in qua scribebat, barbara terra fuit.

20 Dicite, lectores, si non grave, qua sit eundum,
quasque petam sedes hospes in Urbe liber.

Haec ubi sum furtim lingua titubante locutus ;
qui mihi monstraret, vix fuit unus, iter.

Di tibi dent, nostro quod non tribuere poetae,

molliter in patria vivere posse tua.

Duc age : namque sequar ; quamvis terraque ma-
rique

longinquo referam lassus ab orbe pedem.

Paruit, et ducens, Haec sunt Fora Cæsaris, inquit :
haec est a Sacris quae via nomen habet.

Hic locus est Vestae , qui Pallada servat et ignem :
haec fuit antiqui regia parva Numae. 30

Inde petens dextram , Porta est , ait , ista Palati :
hic Stator : hoc primum condita Roma loco est.

Singula dum miror , video fulgentibus armis
conspicuos postes, tectaque digna deo.

An Iovis haec, dixi, domus est? Quod ut esse pu-
tarem, 35

augurium menti querna corona dabat.

Cuius ut accepi dominum, Non fallimur, inquam :
et magni verum est hanc Iovis esse domum.

Cur tamen apposita velatur ianua lauro?
cingit et augustas arbor opaca fores? 40

An quia perpetuos meruit domus ista triumphos?
an quia Leucadio semper amata deo?

ipsane quod festa est? an quod facit omnia festa?
quam tribuit terris, pacis an ista nota est?

utque viret semper laurus, nec fronde caduca,
carpitur ; aeternum sic habet illa decus? 45

Caussa, superpositae scripto testata coronae,
servatos cives indicat huius ope.

Adiice servatis unum, Pater optime, civem,
qui procul extremo pulsus in orbe iacet: 50

in quo poenarum, quas se meruisse fatetur,
non facinus caussam, sed suus error habet.

Me miserum! vereorque locum, vereorque po-
tentem,

- et quatitur trepido litera nostra metu.
- 55 Adspicis exsanguis chartam pallere colore?
 adspicis alternos intremuisse pedes?
 Quandocunque, precor, nostro placata parenti
 isdem sub dominis adspiciare domus.
- 60 Inde timore pari gradibus sublimia celsis
 ducor ad intonsi candida templa dei:
 signa peregrinis ubi sunt alterna columnis.
 Belides, et stricto barbarus ense pater:
 quaeque viri docto veteres fecere novique
 pectore, lecturis inspicienda patent.
- 65 Quaerebam fratres, exceptis scilicet illis,
 quos suus optaret non genuisse pater.
 Quaerentem frustra custos e sedibus illis
 praepositus sancto iussit abire loco.
 Altera templa peto, vicino iuncta theatro:
- 70 haec quoque erant pedibus non adeunda meis.
 Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
 atria Libertas tangere passa sua est.
 In genus auctoris miseri fortuna redundat;
 et patimur nati, quam tulit ipse, fugam.
- 75 Forsitan et nobis olim minus asper, et illi
 evictus longo tempore Caesar erit.
 Di, precor, atque adeo (neque enim mihi turba ro-
 ganda est.)
 Caesar, ades voto, maxime dive, meo.
 Interea, quoniam statio mihi publica clausa est;
- 80 privato liceat delituisse loco.
 Vos quoque, si fas est, confusa pudore repulsae
 sumite plebeiae carmina nostra manus.

E L E G I A II.

Ergo erat in fati Scythiam quoque visere nostris,
 quaeque Lycaonio terra sub axe iacet :
 nec vos , Pierides , nec stirps Latonia , vestro
 docta sacerdoti turba tulistis opem :
 nec mihi , quod lusi vero sine crimine , prodest ; 5
 quodque magis vita Musa iocosa mea est :
 plurima sed pelago terraque pericula passum
 ustus ab assiduo frigore Pontus habet :
 quique fugax rerum , securaque in otia natus ,
 mollis et impatiens ante laboris eram , 10
 ultima nunc patior : nec me mare portubus orbum
 perdere , diversae nec potuere viae ;
 sufficitque malis animus : nam corpus ab illo
 accepit vires ; vixque ferenda tulit .
 Dum tamen et ventis dubius iactabar et undis ; 15
 fallebat curas aegraque corda labor .
 Ut via finita est , et opus requievit eundi ;
 et poenae tellus est mihi facta meae ;
 nil nisi flere libet : nec nostro parciore imber
 lumine , quam verna de nive manat aqua . 20
 Roma domusque subit , desideriumque locorum ,
 quidquid et amissa restat in Urbe mei .
 Heu mihi quod toties nostri pulsata sepulchri
 ianua , sed nullo tempore aperta fuit !
 Cur ego tot gladios fugi , totiesque minata 25
 obruit infelix nulla procella caput ?
 Di , quos experior nimium constanter iniquos ,
 participes irae , quam deus unus habet ;
 exstimulate , precor , cessantia fata ; meique
 interitus clausas esse vetate fores . 30

E L E G I A III.

- Haec mea, si casu miraris, epistola quare
 alterius digitis scripta sit: aeger eram.
 Aeger in extremis ignoti partibus orbis,
 incertusque meae paene salutis eram.
- 5 Quem mihi nunc animum, dira regione iacenti,
 inter Sauromatas esse Getasque putes?
 Nec coelum patior, nec aquis assuevimus istis:
 terraque nescio quo non placet ipsa modo.
 Non domus apta satis: non hic cibus utilis aegro;
- 10 nullus, Apollinea qui levet arte malum.
 Non qui soletur, non qui labentia tarde
 tempora narrando fallat, amicus adest.
 Lassus in extremis iaceo populisque locisque;
 et subit affecto nunc mihi, quidquid abest.
- 15 Omnia quum subeant, vincis tamen omnia, coniux:
 et plus in nostro pectore parte tenes.
 Te loquor absentem: te vox mea nominat unam:
 nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.
 Quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
- 20 ut foret amentis nomen in ore tuum.
 Si iam deficiam, suppressaque lingua palato,
 vix instillato restituenda mero;
 nuntiet huc aliquis dominam venisse; resurgam:
 spesque tui nobis causa vigoris erit.
- 25 Ergo ego sum vitae dubius: tu forsitan istic
 iucundum, nostri nescia, tempus agis.
 Non agis, adfirmo: liquet hoc, carissima, nobis,
 tempus agi sine me non nisi triste tibi.
 Si tamen implevit mea sors, quos debuit, annos;
- 30 et mihi vivendi tam cito finis adest;

quantum erat, o magni, perituro parcere; divi;
 ut saltem patria contumularer humo!
 Vel poena in mortis tempus dilata fuisset,
 vel praecepisset mors properata fugam.
 Integer hanc potui nuper bene reddere vitam; 35
 exsul ut occiderem, nunc mihi vita data est.
 Tam procul ignotis igitur moriemur in oris:
 et fient ipso tristia fata loco?
 nec mea consueto languescent corpora lecto,
 depositum nec me qui fleat, ullus erit? 40
 nec dominae lacrimis in nostra cadentibus ora
 accedent animae tempora parva meae?
 nec mandata dabo? nec cum clamore supremo
 languentes oculos claudet amica manus?
 sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulchri 45
 indeploratum barbara terra teget?
 Ecquid, ubi audieris, tota turbabere mente,
 et ferics pavida pectora fida manu?
 Ecquid, in has frustra tendens tua brachia partes,
 clamabis miseri nomen inane viri? 50
 Parce tamen lacerare genas, nec scinde capillos:
 Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
 Quum patriam amisi, tunc me periisse putato:
 et prior et gravior mors fuit illa mihi.
 Nunc, si forte potes, (sed non potes, optima coniux,) 55
 finitis gaude tot mihi morte malis.
 Quod potes, extenua forti mala corde ferendo,
 ad mala iam pridem non rude pectus habes.
 Atque utinam pereant animae cum corpore nostrae,
 effugiatque avidos pars mea nulla rogos! 60
 Nam si morte carens vacuas volat altus in auras
 spiritus, et Samii sunt rata dicta senis;
 inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras;

- perque feros manes hospita semper erit.
 65 Ossa tamen facito parva referantur in urna.
 Sic ego non etiam mortuus exsul ero.
 Non vetat hoc quisquam. Fratrem Thebana per-
 entum
 supposuit tumulo, rege velante, soror.
 Atque ea cum foliis et amomi pulvere misce:
 70 inque suburbano condita pone loco:
 quosque legat versus oculo properante viator,
 grandibus in tumuli marmore caede notis:
*Hic ego qui iaceo, tenerorum lusor amorum,
 ingenio perii Naso poeta meo.*
 75 At tibi, qui transis, ne sit grave, quisquis amasti,
 dicere: Nasonis molliter ossa cubent!
 Hoc satis in tumulo est: etenim maiora libelli
 et diuturna magis sunt monimenta mei:
 quos ego confido, quamvis nocuere, daturus
 80 nomen et auctori tempora longa suo.
 Tu tamen extincto feralia munera semper,
 deque tuis lacrimis humidaserta dato.
 Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis;
 sentiet officium moesta favilla pium.
 85 Scribere plura libet: sed vox mihi fessa loquendo
 dictandi vires siccaque lingua negat.
 Accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
 quod, tibi qui mittit, non habet ipse: Vale!

E L E G I A IV.

O mihi care quidem semper, sed tempore duro
 cognite, res postquam procubere meae;
 usibus edocto si quidquam credis amico;
 vive tibi, et longe nomina magna fuge.

- Vive tibi, quantumque potes, praelustria vita. 5
 Saevum praelustri fulmen ab arce venit.
 Nam quamquam soli possunt prædesse potentes;
 non prosit potius, si quis obesse potest.
 Effugit hibernas demissa antenna procellas,
 lataque plus parvis vela timoris habent. 10
 Adspicis, ut summa cortex levis innatat unda.
 quum grave nexa simul retia mergat onus.
 Haec ego si monitor monitus prius ipse fuisset,
 in qua debebam, forsitan Urbe forem.
 Dum tecum vixi, dum me levis aura ferēbat, 15
 haec mea per placidas cymba cucurrit aquas.
 Qui cadit in plano, (vix hoc tamen evenit ipsum,)
 sic cadit, ut tacta surgere possit humo:
 at miser Elpenor tecto delapsus ab alto
 occurrit regi flebilis umbra suo. 20
 Quid fuit, ut tutas agitare Daedalus alas;
 Icarus immensas nomine signet aquas?
 nempe quod hic alte, demissius ille volabat.
 Nam pennas ambo non habuere suas.
 Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: et intra 25
 fortunam debet quisque manere suam.
 Non foret Eumedes orbus, si filius eius
 stultus Achilleos non adamasset equos:
 nec natum in flamma vidisset, in arbore natus,
 cepisset genitor si Phaëthonta Merops. 30
 Tu quoque formida nimium sublimia semper;
 propositique memor contrahe vela tui.
 Nam pede inoffenso spatium decurrere vitae
 dignus es, et fato candidiore frui.
 Quae pro te ut voveam, mihi pietate mereris 35
 haesuraque mihi tempus in omne fide.
 Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,

- qualem credibile est ore fuisse meo.
 Nostra tuas vidi lacrimas super ora cadentes ;
 40 tempore quas uno fidaque verba bibi.
 Nunc quoque submotum studio defendis amicum ;
 et mala, vix ulla parte levanda, levas.
 Vive sine invidia, mollesque inglorius annos
 exige, amicitias et tibi iunge pares :
 45 Nasonisque tui, quod adhuc non exulat unum,
 nomen ama : Scythicus caetera Pontus habet.
 Proxima sideribus tellus Erymanthidos Ursae
 me tenet ; adstricto terra perusta gelu.
 Bosphoros et Tanais superant, Scythiaeque pa-
 ludes ;
 50 vixque satis noti nomina pauca loci.
 Ulterius nihil est, nisi non habitabile frigus.
 Heu quam vicina est ultima terra mihi !
 At longe patria est, longe carissima coniux,
 quidquid et haec nobis post duo dulce fuit.
 55 Sic tamen haec absunt ; ut, quae contingere non est
 corpore, sicut animo cuncta videnda meo.
 Ante oculos errat domus, Urbs, et forma locorum,
 succeduntque suis singula facta locis.
 Coniugis ante oculos, sicut praesentis, imago est.
 60 Illa meos casus ingravat, illa levat.
 Ingravat haec, quod abest ; levat haec, quod prae-
 stat amorem,
 impositumque sibi firma tuetur onus.
 Vos quoque pectoribus nostris haeretis, amici,
 dicere quos cupio nomine quemque suo :
 65 sed timor officium cautus compescit ; et ipsos
 in nostro poni carmine nolle puto.
 Ante volebatis, gratique erat instar honoris,
 versibus in nostris nomina vestra legi.

Quod quoniam est aniceps, intra mea pectora quem-
 que
 alloquar: et nulli caussa timoris ero: 70
 nec meus indicio latitantes versus amicos
 protrahet. Occulte, si quis amavit, amet.
 Scite tamen, quamvis longa regione remotus
 absim, vos animo semper adesse meo.
 Et, quia quisque potest, oro, mala rostra levate: 75
 fidam projecto neve negate manum.
 Próspera sic vobis maneat Fortuna: nec unquam
 contacti simili sorte rogetis idem.

ELEGIA V.

Usus amicitiae tecum mihi parvus, ut illam
 non aegre possis dissimulare, fuit,
 ni me complexus vinclis propioribus esses,
 nave mea vento forsán eunte suo.
 Ut cecidi, cunctique meam fugere ruinam, 5
 versaque amicitiae terga dedere meae;
 ausus es igne Iovis percussum tangere corpus,
 et deploratae limen adire domus:
 idque recens praestas, nec longo cognitus usu,
 quod veterum misero vix duo tresve mihi. 10
 Vidi ego confusos vultus, visosque notavi;
 osque madens fletu, pallidiusque meo:
 et lacrimas cernens in singula verba cadentes,
 ore meo lacrimas, auribus illa, bibi:
 brachiaque excepi moesto pendentia collo, 15
 et singultatis oscula mista sonis.
 Sum quoque, Care, tuis defensus viribus absens:
 scis Carum veri nominis esse loco.
 Multaque praeterea manifesti signa favoris
 OVID. T. III. 0

- 20 **pectoribus teneo non abitura meis.**
 Di tibi, posse tuos, tribuant, defendere semper,
 quos in materia prosperiore iuves.
 Si tamen interea, quid in his ego perditus oris,
 (quod te credibile est quaerere,) quaeris, agam :
 25 spe trabor exigua, quam tu mihi demere noli,
 tristia leniri numina posse dei.
 Seu temere exspecto, sive hoc contingere fas est
 tu mihi, quod cupio, fas, precor, esse proba-
 quaeque tibi linguae est facundia, confer in illud,
 30 ut doceas votum posse valere meum.
 Quo quisque est maior, magis est placabilis irae;
 et faciles motus mens generosa capit.
 Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni :
 pugna suum finem, quum iacet hostis, habet.
 35 At lupus, et turpes instant morientibus ursi ;
 et quaecumque minor nobilitate fera est.
 Maius apud Troiam forti quid habemus Achille ?
 Dardanii lacrimas non tulit ille senis.
 Quae ducis Emathii fuerit clementia, Poros
 40 praeclarique docent funeris exsequiae.
 Neve hominum referam flexas ad mitius iras ;
 Iunonis gener est, qui prius hostis erat.
 Denique non possum nullam sperare salutem,
 quum non sit poenae causa cruenta meae.
 45 Non mihi, quaerenti pessumdare cuncta, petitem
 Caesareum caput est, quod caput orbis erat.
 Non aliquid dixit violentaque lingua locuta est ;
 lapsae sunt nimio verba profana mero.
 Inscia quod crimen viderunt lumina, plector ;
 50 peccatumque oculos est habuisse meum.
 Non equidem totam possum defendere culpam :
 sed partem nostri criminis error habet.

Spes igitur superest, facturum ut molliat ipse
 mutati poenam conditione loci.
 Hoc utinam, nitidi Solis praenuntius, ortus 55
 afferat admisso Lucifer albus equo.

E L E G I A VI.

Foedus amicitiae nec vis, carissime, nostrae,
 nec, si forte velis, dissimulare potes.
 Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
 nec tibi me tota iunctior Urbe fuit.
 Isque erat usque adeo populo testatus, ut esset 5
 paene magis quam tu quamque ego notus, amor.
 Quique est in caris animi tibi candor amicis,
 cognitus est isti, quem colis ipse, viro.
 Nil ita celabas, ut non ego conscius essem;
 pectoribusque dabas multa tegenda meis. 10
 Cuique ego narrabam, secreti quidquid habebam,
 excepto quod me perdidit, unus eras.
 Id quoque si scisses, salvo fruerere sodali:
 consilioque forem sospes, amice, tuo.
 [Sed mea me in poenam nimirum fata trahebant. 15
 Omne bonae claudunt utilitatis iter.]
 Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo;
 seu ratio fatum vincere nulla valet;
 tu tamen, o nobis usu iunctissime longo,
 pars desiderii maxima paene mei, 20
 sis memor: et si quas fecit tibi gratia vires,
 illas pro nobis experiare rogo,
 numinis ut laesi fiat mansuetior ira;
 mutatoque minor sit mea poena loco;
 idque ita, si nullum scelus est in pectore nostro; 25
 principiumque mei criminis error habet.

Nec breve, nec tutum est, quo sint mea, dicere, casu
lumina funesti conscia facta mali.

Mensque reformidat, veluti sua vulnera, tempus
30 illud: et admonitu fit novus ipse dolor.

Et quaecunque adeo possint afferre pudorem,
illa tegi caeca condita nocte decet.

Nil igitur referam, nisi me peccasse; sed illo
praemia peccato nulla petita mihi:

35 stultitiamque meum crimen debere vocari;
nomina si factis reddere vera velis.

Quae si non ita sunt; alium, quo longius absim,
quaere, suburbana hic sit mihi terra locus.

E L E G I A VII.

Vade salutatum subito perarata Perillam
littera, sermonis fida ministra mei.

Aut illam invenies dulci cum matre sedentem,
aut inter libros Pieridasque suas.

5 Quidquid aget, quum te scierit venisse, relinquet:
nec mora, quid venias, quidve, requiret, agam.

Vivere me dices, sed sic, ut vivere nolim:
nec mala tam longa nostra levata mora:

et tamen ad Musas, quamvis nocuere, reverti;
10 aptaque in alternos cogere verba pedes.

Tu quoque, dic, studiis communibus ecquid in-
haeres,

doctaque num patrio carmina more canis?

Nam tibi cum facie mores natura pudicos,
et raras dotes ingeniumque dedit.

15 Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad undas,
ne male secundae vena periret aquae.

Primus id adspexi teneris in virginis annis:

- utque pater natae, duxque comesque fui.
 Ergo, si remanent ignes tibi pectoris idem,
 sola tuum vates Leshia vincet opus. 20
- Sed vereor, ne nunc mea te Fortuna retardet:
 postque meos casus sit tibi pectus iners.
 Dum licuit, tua saepe mihi, tibi nostra legebam;
 saepe tui iudex; saepe magister eram.
 Aut ego praebebam factis modo versibus aures, 25
 aut ubi cessaras, caussa ruboris eram.
 Forsitan extemplo, quia me laesere libelli,
 tu quoque sis poenae facta ruina meae.
 Pone, Perilla, metum. Tantummodo femina nulla
 neve vir a scriptis discat amare tuis. 30
- Ergo desidia remove, doctissima, causas:
 inque bonas artes et tua sacra redi.
 Ista decens facies longis vitiabitur annis:
 rugaque in antiqua fronte senilis erit:
 iniicietque manum formae damnosa senectus; 35
 quae strepitum passu non faciente venit:
 quumque aliquis dicet, Fuit haec formosa, dolebis:
 et speculum mendax esse querere tuum.
 Sunt et opes modicae, quum sis dignissima magnis.
 Finge sed immensis censibus esse pares: 40
 nempe dat et quodcunque libet Fortuna, rapitque:
 Irus et est subito, qui modo Croesus erat.
 Singula ne referam: nil non mortale tenemus
 pectoris exceptis ingenique bonis.
 En ego, quum patria caream vobisque domoque, 45
 raptaque sint, adimi quae potuere, mihi;
 ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque.
 Caesar in hoc potuit iuris habere nihil.
 Qui licet hanc saevo vitam mihi finiat ense,
 me tamen extincto, fama superstes erit. 50

Dumque suis victrix septem de montibus orbem
 prospiciet domitum Martia Roma, legar.
 Tu quoque, quam studii maneat felicius usus,
 effuge venturos, qua potes, usque rogos.

E L E G I A VIII.

- Nunc ego Triptolemi cuperem conscendere currus,
 misit in ignotam qui rude semen humum :
 nunc ego Medeas vellem frenare dracones :
 quos habuit fugiens arce, Corinthe, tua :
 5 nunc ego iactandas optarem sumere pennas,
 sive tuas Perseu, Daedale sive tuas :
 ut, tenera nostris cedente volatibus aura,
 adspicerem patriæ dulce repente solum :
 desertæque domus vultus, memoresque sodales,
 10 caraque præcipue coniugis ora meae.
 Stulte, quid hæc frustra votis puerilibus optas,
 quæ non ulla tibi fertque feretque dies?
 Si semel optandum est: Augustum numen adora;
 et quem sensisti, rite precare deum.
 15 Ille tibi pennasque potest currusque volucres
 tradere. Det redditum; protinus ales eris.
 Si precer hæc, (neque enim possum maiora precari,)
 ne mea sint, timeo, vota modesta parum.
 Forsitan hoc olim, quum iam satiaverit iram,
 20 tum quoque sollicita mente, rogandus erit.
 Quod minus interea est, instar mihi muneris ampli;
 ex his me iubeat quolibet ire locis.
 Nec coelum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec auræ;
 et mihi perpetuus corpora languor habet.
 25 Seu viliant artus aegrae contagia mentis:
 sive mei causa est in regione mali:

ut tetigi Pontum. vexant insomnia: vixque
 ossa tegit macies; nec iuvat ora cibus:
 quique per autumnum percussis frigore primo
 est color in foliis, quae nova laesit hiems; 30
 is mea membra tenet: nec viribus allevor ullis;
 et nunquam queruli caussa doloris abest.
 Nec melius valeo, quam corpore, mente; sed aegra est
 utraque pars aequae, binaque damna fero:
 haeret et ante oculos veluti spectabile corpus 35
 adstans Fortunae forma legenda meae.
 Quumque locos, moresque hominum, cultusque
 sonumque
 cernimus; et quid sim, quid fuerimque subit;
 tantus amor necis est, querar ut de Caesaris ira,
 quod non offensas vindicet ense suas. 40
 At quoniam semel est odio civiliter usus;
 mutato levior sit fuga nostra loco.

E L E G I A IX.

Hic quoque sunt igitur Graiae (quis crederet?)
 urbes

inter inhumanae nomina barbariae.
 Huc quoque Mileto missi venere coloni,
 inque Getis Graias constituere domos.
 Sed vetus huic nomen, positaque antiquius urbe, 5
 constat ab Absyrti caede fuisse, loco.
 Nam rate, quae, cura pugnacis facta Minervae,
 per non tentatas prima cucurrit aquas,
 impia desertum fugiens Medea parentem
 dicitur his remos applicuisse vadis. 10
 Quem procul ut vidit tumulto speculator ab alto,
 Hospes, ait, nosco, Colchide, vela, venit.

- Dum trepidant Minyae, dum solvitur aggere funis,
 dum sequitur celeres anchora tracta manus;
 15 conscia percussit meritorum pectora Colchis
 ausa atque ausura multa nefanda manu
 et, quamquam superest ingens audacia menti,
 pallor in attonitae virginis ore fuit.
 Ergo ubi prospexit venientia vela; Tenemur,
 20 et pater est aliqua fraude morandus, ait.
 Dum, quid agat, quaerit, dum versat in omnia vultus;
 ad fratrem casu lumina flexa tulit.
 Cuius ut oblata est praesentia; Vicimus, inquit:
 hic mihi morte sua causa salutis erit.
 25 Protinus ignari nec quidquam tale timentis
 innocuum rigido perforat ense latus:
 atque ita divellit, divulsaque membra per agros
 dissipat, in multis invenienda locis.
 Neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
 30 pallentesque manus, sanguineumque caput,
 ut genitor luctuque novo tardetur et, artus
 dum legit extinctos, triste retardet iter.
 Inde Tomi dictus locus hic, quia fertur in illo
 membra soror fratris consecuisse sui.

E L E G I A X.

- Si quis adhuc istic meminit Nasonis adempti,
 et superest sine me nomen in Urbe meum;
 suppositum stellis nunquam tangentibus aequor
 me sciat in media vivere barbaria.
 5 Sauromatae cingunt, fera gens, Bessique Getaeque:
 quam non ingenio nomina digna meo!
 Dum tamen aura tepet, medio defendimur Istro:
 ille suis liquidus bella repellit aquis.

- At quum tristis hiems squalentia protulit ora,
 terraque marmoreo candida facta gelu: 10
 [dum patet et Boreas et nix iniecta sub Arcto;
 tum liquet has gentes axe tremente premi.]
 nix iacet: et iactam nec Sol pluviaeve resolvunt:
 indurat Boreas, perpetuamque facit.
- Ergo, ubi delicuit nondum prior, altera venit: 15
 et solet in multis bima manere locis;
 tantaque commoti vis est Aquilonis, ut altas
 aequet humo turres, tectaque rapta ferat.
 Pellibus et sutis arcent mala frigora braccis;
 oraque de toto corpore sola patent. 20
 Saepe sonant moti glacie pendente capilli,
 et nitet inducto candida barba gelu:
 nudaque consistunt, formam servantia testae,
 vina: nec hausta meri, sed data frustra bibunt.
- Quid loquar, ut cuncti concresecunt frigore rivi, 25
 deque lacu fragiles effodiuntur aquae?
 Ipse, papyrifero qui non angustior amne
 miscetur vasto multa per ora freto,
 caeruleos ventis latices durantibus Ister
 congelat, et tectis in mare serpit aquis: 30
 quaque rates ierant, pedibus nunc itur: et undas
 frigore concretas ungula pulsat equi:
 perque novos pontes, subter labentibus undis,
 ducunt Sarmatici harbara plaustra boves.
- Vix equidem credar: sed quum sint praemia falsi 35
 nulla, ratam debet testis habere fidem:
 vidimus ingentem glacie consistere pontum,
 lubricaque immotas testa premebat aquas.
 Nec vidisse sat est: durum calcavimus aequor;
 undaque non udo sub pede summa fuit. 40
 Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset;

- non foret angustae mors tua crimen aquae.
 Tum neque se pandi possunt delphines in auras
 tollere : conantes dura coërcet hiems :
 45 et quamvis Boreas iactatis insonet alis,
 fluctus in obsesso gurgite nullus erit :
 inclusaequè gelu stabunt ; ut marmore, puppes :
 nec poterit rigidas findere remus aquas.
 Vidimus in glacie pisces haerere ligatos :
 50 et pars ex illis tam quoque viva fuit.
 Sive igitur nimii Boreae vis saeva marinas,
 sive redundatas flumine cogit aquas :
 protinus, aequato siccis Aquilonibus Istro,
 invehitur celeri barbarus hostis equo.
 55 Hostis equo pollens, longeque volante sagitta,
 vicinam late depopulatur humum.
 Diffugiunt alii ; nullisque tuentibus agros,
 incustoditae diripiuntur opes ;
 ruris opes parvae, pecus et stridentia plaustra,
 60 et quas divitias incola pauper habet.
 Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis,
 respiciens frustra rura laremque suum :
 pars cadit hamatis misere confixa sagittis :
 nam volucris ferro tinctile virus inest.
 65 Quae nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt :
 et cremat insontes hostica flamma casas.
 Tum quoque, quum pax est, trepidant formidine
 belli :
 nec quisquam presso vomere sulcat humum.
 Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt,
 hostem.
 70 Cessat iners rigido terra relicta situ.
 Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbra ;
 nec cumulant altos fervida musta lacus.

Poma negat regio; nec haberet Acontius, in quo
 scriberet hic dominae verba legenda suae.
 Adspiceres nudos sine fronde, sine arbore, campos. 75
 Heu loca felici non adeunda viro!
 Ergo, tam late pateat quum maximus orbis,
 haec est in poenas terra reperta meas.

E L E G I A XI.

Si quis es, insultes qui casibus, improbe, nostris,
 meque reum demto sine cruentis agas;
 natus es e scopulis, nutritus lacte ferino;
 et dicam silices pectus habere tuum.
 Quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira, 5
 restat? quidve meis cernis abesse malis?
 Barbara me tellus, et inhospita littora Ponti,
 cumque suo Borea Maenatis ursa videt.
 Nulla mihi cum gente fera commercia linguae:
 omnia solliciti sunt loca plena metus. 10
 Utque fugax avidis cervus deprensus ab ursis,
 cinctave montanis ut pavet agna lupis;
 sic ego belligeris a gentibus undique septus
 terreor, hoste meum paene premente latus.
 Utque sit exiguum poenae, quod coniuge cara, 15
 quod patria careo, pignoribusque meis;
 ut mala nulla feram, nisi nudam Caesaris iram;
 nuda parum nobis Caesaris ira mali est?
 Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet;
 solvat et in mores ora diserta meos. 20
 In caussa facili quemvis licet esse disertum:
 et minimae vires frangere quassa valent.
 Subruere est aere et stantia moenia virtus:
 quamlibet ignavi praecipitata premunt.

- 25 Non sum, qui fueram. Quid inanem proteris um-
 bram?
 quid cinerem saxi bustaque nostra petis?
 Hector erat, tunc quum bello certabat; et idem
 tractus ab Haemonio non erat Hector equo.
 Me quoque, quem noras olim, non esse memento,
 30 ex illo superant haec simulacra viro.
 Quid simulacra, ferox, dictis incessis amaris?
 Parce, precor, manes sollicitare meos.
 Omnia vera puta mea crimina: nil sit in illis,
 quod magis errorem, quam scelus, esse putes.
 35 Pendimus en profugi (satia tua pectora) poenas,
 exsilioque graves, exsiliique loco.
 Carnifici mea flenda potest fortuna videri:
 te tamen est uno iudice mersa parum.
 Saevior es tristi Busiride: saevior illo,
 40 qui falsum lento torruit igne bovem;
 quique bovem Siculo fertur donasse tyranno,
 et dictis artes conciliasse suas:
 Munere in hoc, rex, est usus sed imagine maior:
 nec sola est operis forma probanda mei.
 45 Adspicis a dextra latus hoc adapertile tauri?
 Hac tibi, quem perdes, coniciendus erit:
 Protinus inclusum lentis carbonibus ure:
 mugiet, et veri vox erit illa bovis.
 Pro quibus inventis, ut munus munere penses,
 50 da, precor, ingenio praemia digna meo.
 Dixerat: at Phalaris, Poenae mirande repertor,
 ipse tuum praesens imbue, dixit, opus.
 Nec mora; monstratis crudeliter ignibus ustus
 exhibuit querulos ore gemente sonos.
 55 Quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getasque?
 Ad te, quisquis is es, nostra querela redit.

Utque sitim nostro possis explere cruore;
 quantaque vis, avido gaudia corde feras;
 tot mala sum fugiens tellure, tot aequore passus,
 te quoque ut auditis posse dolere putem. 60
 Crède mihi, si sit nobis collatus Ulixes,
 Neptunique minor, quam Iovis ira, fuit.
 Ergo quicumque es, rescindere crimina noli;
 deque gravi duras vulnere tolle manus:
 utque meae famam tenuent oblivia culpae, 65
 facta cicatricem ducere nostra sine:
 humanaeque memor sortis, quae tollit eosdem,
 et premit, incertas ipse verere vices.
 Et quoniam, fieri quod nunquam posse putavi,
 est tibi de rebus maxima cura meis; 70
 non est quod timeas. Fortuna miserrima nostra est.
 Omne trahit secum Caesaris ira malum.
 Quod magis ut liqueat; neve hoc ego fingere credar;
 ipse velim poenas experiare meas.

E L E G I A XII.

Frigora iam Zephyri minuunt, annoque peracto
 longior antiquis visa Maeotis hiems:
 impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen
 tempora nocturnis aequa diurna facit.
 Iam violas puerique legunt hilaresque puellae; 5
 ruraque quae nullo nata serente ferunt:
 prataque pubescunt variorum flore colorum,
 indocilique loquax gutture vernat avis:
 utque malae crimen matris deponat hirundo,
 sub trabibus cunas tectaue parva facit: 10
 herbaque, quae latuit Cerealibus obruta sulcis,
 exserit e tepida molle cacumen humo:

- quoque loco est vitis, de palmite gemma movetur :
nam procul a Getico litore vitis abest.
- 15 Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus :
nam procul a Geticis finibus arbor abest.
Otia nunc istic: iunctisque ex ordine ludis
cedunt verbosi garrula bella fori.
- Lusus equo nunc est, levibus nunc luditur armis :
20 nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus.
Nunc, ubi perfusa est oleo labente iuventus,
defessos artus Virgine tingit aqua.
Scena viget, studiisque favor distantibus ardet :
cumque tribus resonant terna theatra Foris.
- 25 O quater et quoties non est numerare beatum,
non interdicta cui licet Urbe frui !
At mihi sentitur nix verno sole soluta,
quaeque lacu duro non fodiuntur aquae.
Nec mare concrevit glacie : nec, ut ante, per Istrum
30 stridula Sauromates plastra bubulcus agit.
Si tamen incipiunt aliquae huc adnare carinae,
hospitaque in Ponti litore puppis adest,
sedulus occurram nautae: dictaque salute,
quid veniat, quaeram, quisve quibusve locis.
- 35 Ille quidem, mirum, nisi de regione propinqua
non nisi vicinas tutus araret aquas.
Rarus ab Italia tantum mare navita transit:
littora rarus in haec pontubus orba venit.
Sive tamen Graeca scierit, sive ille Latina
40 voce loqui; (certe gratior huius erit:)
fas quoque ab ore freti longaeque Propontidos undis
huc aliquem certo vela dedisse Noto:
quisquis is est, memori rumorem voce referre,
et fieri famæ parsque gradusque potest.
- 45 Is precor auditos possit narrare triumphos

Caesaris, et Latio reddita vota Iovi;
 teque rebellatrix tandem, Germania, magni
 triste caput pedibus supposuisse ducis.
 Haec mihi qui referet, quae non vidisse dolebo,
 ille meae domui protinus hospes erit. 50
 Heu mihi! iamne domus Scythico Nasonis in orbe est?
 iamque suum mihi dat pro Lare poena locum?
 Di facite, ut Caesar non hoc penetrabile domumque,
 hospitium poenae sed velit esse meae.

E L E G I A XII.

Ecce supervacuum (quid enim fuit utile nasci?)
 ad sua natalis tempora noster adest.
 Dure, quid ad miseros veniebas exulis annos?
 Debueras illis imposuisse modum.
 Si tibi cura mei, vel si pudor ullus adesset, 5
 non ultra patriam me sequerere meam;
 quoque loco primum tibi sum malecognitus infans,
 illo tentasses ultimus esse mihi;
 inque relinquendo (quod idem fecere sodales,)
 tu quoque dixisses tristis in Urbe, Vale! 10
 Quid tibi cum Ponto? Num te quoque Caesaris ira
 extremam gelidi misit in orbis humum?
 Scilicet exspectas solitum tibi moris honorem?
 pendeat ex humeris vestis ut alba meis?
 fumida cingatur florentibus ara coronis? 15
 micaque sollenni turis in igne sonet?
 libaque dem pro te, genitale notantia tempus?
 concipiamque bonas ore favente preces?
 Non ita sum positus, nec sunt ea tempora nobis,
 adventu possim laetus ut esse tuo. 20
 Funeris ara mihi, ferali cincta cupresso,

- convenit, et structis flamma parata rogis.
 Nec dare tura libet nihil exorantia divos:
 in tantis subeunt nec bona verba malis.
- 25 Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum:
 in loca ne redeas amplius ista, precor,
 dum me, terrarum pars paene novissima, Pontus,
 Euxinus falso nomine dictus, habet.

E L E G I A X I V .

- Cultor et antistes doctorum sancte virorum,
 quid facis, ingenio semper amice meo?
 Ecquid; ut incolumem quondam celebrare solebas,
 nunc quoque, ne videar totus abesse, caves?
- 5 suscipis, exceptis, ecquid mea carmina, solis
 Artibus, artifici quae nocuere suo?
 Immo ita fac, quaeso, vatium studiose novorum:
 quaque potes, retine nomen in Urbe meum.
 Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
- 10 qui domini poenam non meruere sui.
 Saepe per externas profugus pater exulat oras;
 urbe tamen natis exulis esse licet.
 Palladis exemplo, de me sine matre creata
 carmina sunt. Stirps haec progeniesque mea est
- 15 Hanc tibi commendo; quae, quo magis orba pa-
 rente est,
 hoc tibi tutori sarcina maior erit.
 Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti:
 caetera fac curae sit tibi turba palam.
 Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae
- 20 carmina de domini funere rapta sui.
 Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
 certius a summa nomen habere manu.

Nunc incorrectum populi pervenit in ora :	
in populi quidquam si tamen ore meum est.	
Hoc quoque nescio quid nostris appone libellis,	25
diverso missum quod tibi ab orba venit.	
Quod quicumque leget, (si quis leget,) aestimet ante,	
compositum quo sit tempore, quoque loco :	
aequus erit scriptis ; quorum cognoverit esse	
exsilium tempus, barbariemque locum :	30
inque tot adversis carmen mirabitur ullum	
ducere me tristi sustinuisse manu.	
Ingenium fregere meum mala ; cuius et ante-	
fons infecundus parvaque vena fuit.	
Sed quaecumque fuit, nullo exercente refugit,	35
et longo periit arida facta situ.	
Non hic librorum, per quos inviter alarque,	
copia. Pro libris arcus et arma sonant.	
Nullus in hac terra, recitem si carmina, cuius	
intellecturis auribus utar, adest.	40
Nec, quo secedam, locus est. Custodia muri	
submovet infestos clausaque porta Getas.	
Saepe aliquod quaero verbum nomenque locumque :	
nec quisquam est, a quo certior esse queam.	
Dicere saepe aliquid conanti (turpe fateri)	45
verba mihi desunt, dedidicique loqui.	
Threicio Scythicoque fere circumsonor ore,	
et videor Geticis scribere posse modis.	
Crede mihi, timeo, ne sint immista Latinis	
inque meis scriptis Pontica verba legas.	50
Qualemcunque igitur venia dignare libellum,	
sortis et excusa conditione meae.	

T R I S T I U M

LIBER QUARTUS.

E L E G I A I.

- Si qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis,
 excusata suo tempore, lector, habe.
 Exsul eram; requiesque mihi, non fama, petita est,
 mens intenta suis ne foret usque malis.
 5 Hoc est, cur cantet vinctus quoque compede fossor,
 indocili numero quum grave mollit opus.
 Cantat et, innitens limosae pronus arenae,
 adverso tardam qui trahit amne ratem:
 quique refert pariter lentos ad pectora remos,
 10 in numerum pulsa brachia versat aqua.
 Fessus ut incubuit baculo, saxoque resedit
 pastor; arundineo carmine mulcet oves.
 Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
 fallitur ancillae decipiturque labor.
 15 Fertur et abducta Briseide tristis Achilles
 Haemonia curas attenuasse lyra.
 Quum traheret silvas Orpheus et dura canendo
 saxa; bis amissa coniuge moestus erat.
 Me quoque Musa levat Ponti loca iussa petentem.
 20 Sola comes nostrae perstitit illa fugae.
 Sola nec insidias hominum, nec militis ensem,
 nec mare, nec ventos, barbariamque timet.
 Scit quoque, quum perii, quis me deceperit error:
 et culpam in facto, non scelus, esse meo:

- scilicet hoc ipso nunc aequa, quod obfuit ante, 25
 quum mecum iuncti criminis acta rea est.
 Non equidem vellem (quoniam nocitura fuerunt,)
 Pieridum sacris imposuisse manum.
 Sed nunc quid faciam? Vis me tenet ipsa Sororum:
 et carmen demens, carmine laesus, amo. 30
 Sic nova Dulichio lotos gustata palato,
 illo, quo nocuit, grata sapore fuit.
 Sentit amans sua damna fere; tamen haeret in illis,
 materiam culpae persequiturque suae.
 Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli: 35
 quodque mihi telum vulnera fecit, amo.
 Forsitan hoc studium possit furor esse videri:
 sed quiddam furor hic utilitatis habet.
 Semper in obtutu mentem vetat esse malorum;
 praesentis casus immemoremque facit. 40
 Utque suum Bacche non sentit saucia vulnus,
 dum stupet Edonis exululata iugis;
 sic, ubi mota calent sacro mea pectora thyrso,
 altior humano spiritus ille malo.
 Ille nec exilium, Scythici nec litora ponti, 45
 ille nec iratos sentit habere deos.
 Utque soporiferae biberem si pocula Lethes,
 temporis adversi sic mihi sensus abest.
 Iure deas igitur veneror mala nostra levantes,
 sollicitae comites ex Helicone fugae, 50
 et partim pelago, partim vestigia terra,
 vel rate dignatas, vel pede nostra sequi.
 Sint precor hae saltem faciles mihi: namque deorum
 caetera cum magno Caesare turba facit;
 meque tot adversis cumulat, quot litus arenas, 55
 quotque fretum pisces, ovaque piscis habet.
 Vere prius flores, aestu numerabis aristas,

- poma per autumnum, frigoribusque nives;
 quam mala, quae palior, toto iactatus in orbe,
 60 dum miser Euxini litora saeva peto.
 Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum est:
 huc quoque sunt nostras fata secuta vias.
 Hic quoque cognosco natalis stamina nostri,
 stamina de nigro vellere facta mihi.
 65 Utque nec insidias capitisque pericula narrem:
 (vera quidem vidi, sed graviora fide);
 vivere quam miserum est inter Bessosque Getasque
 illum, qui populi semper in ore fuit!
 Quam miserum est, porta vitam muroque tueri,
 70 vixque sui tutum viribus esse loci!
 Aspera militiae iuvenis certamina fugi,
 nec nisi lusura movimus arma manu.
 Nunc senior gladioque latus, scutoque sinistram,
 canitiem galeae subiicioque meam.
 75 Nam dedit e specula custos ubi signa tumultus;
 induimus tropida protinus arma manu.
 Hostis, habens arcus imbutaque tela veneno,
 saevus anhelanti moenia lustrat equo:
 utque rapax pecudem, quae se non texit ovili,
 80 per sata, per silvas, fertque trahitque lupus;
 sic, si quem nondum portarum sepe receptum
 barbarus in campis reperit hostis, agit:
 aut sequitur captus, coniectaque vincula collo
 accipit: aut telo virus habente perit.
 85 Hic ego sollicitae iaceo novus incola sedis.
 Heu nimium fati tempora lenta mei!
 Et tamen ad numeros antiquaque sacra reverti
 sustinet in tantis hospita Musa malis.
 Sed neque, cui recitem, quisquam est, mea car-
 mina: nec qui

auribus accipiat verba Latina suis. 90
 Ipse mihi (quid enim faciam?) scriboque legoque:
 tutaque iudicio litera nostra suo est.
 Saepe tamen dixi, Cui nunc haec cura laborat?
 An mea Sauromatae scripta Getaeque legent?
 Saepe etiam lacrimae me sunt scribente profusae, 95
 humidaque est fletu litera facta meo:
 corque vetusta meum, tanquam nova, vulnera
 novit;
 inque sinum moestae labitur imber aquae.
 Dum vice mutata qui sim fuerimque recorder,
 et tulerit quo me casus, et unde, subit; 100
 saepe manus demens, studiis irata sibique,
 misit in arsuros carmina nostra focos.
 Atque ita de multis quoniam non multa supersunt,
 cum venia facito, quisquis es, ista legas.
 Tu quoque non melius, quam sunt mea tempora,
 carmen, 105
 interdicta mihi, consule, Roma, boni.

E L E G I A II.

Iam fera Caesaribus Germania, totus ut orbis,
 victa potest flexo succubuisse genu:
 altaque velantur fortasse Palatia sertis;
 turaque in igne sonant, inficiuntque diem;
 candidaque adducta collum percussa securi 5
 victima purpureo sanguine tingit humum:
 donaque amicorum templis promissa deorum
 reddere victores Caesar uterque parant:
 et qui Caesareo iuvenes sub nomine crescunt,
 perpetuo terras ut regat ista domus: 10
 cumque bonis nuribus pro sospite Livia nato

- munera dat meritis, saepe datura, deis;
 et pariter matres, et quae sine crimine castos
 perpetua servant virginitate focos.
- 15 Plebs pia, cumque pia laetentur plebe Senatus;
 parvaque cuius eram pars ego nuper, eques.
 Nos procul expulsos communia gaudia fallunt:
 fama que tam longe non nisi parva venit.
 Ergo omnis populus poterit spectare triumphos;
- 20 cumque ducum titulis oppida capta leget:
 vinclaque captiva reges cervice gerentes
 ante coronatos ire videbit equos:
 et cernet vultus aliis pro tempore versos,
 terribiles aliis immemoresque sui:
- 25 quorum pars caussas, et res, et nomina quaeret.
 pars referet, quamvis noverit illa parum:
 Hic, qui Sidonio fulget sublimis in ostro,
 dux fuerat belli: proximus ille duci.
 Hic, qui nunc in humo lumen miserabile figit,
- 30 non isto vultu, quum tulit arma, fuit.
 Ille ferox, et adhuc oculis hostilibus ardens,
 hortator pugnae consiliumque fuit.
 Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
 squalida prolixis qui tegit ora comis.
- 35 Illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro
 saepe recusanti corpora capta deo.
 Hic lacus, hi montes, haec tot castella, tot amnes,
 plena ferae caedis, plena cruoris erant.
 Drusus in his meruit quondam cognomina terris,
- 40 quae bona progenies digna parente fuit.
 Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulva,
 decolor ipse suo sanguine Rhenus erit.
 Crinibus en etiam fertur Germania passis,
 et ducis invicti sub pede moesta sedet:

- collaque Romanae praebens animosa securi 45
 vincula fert illa, qua tulit arma, manu.
 Hos super in curru, Caesar, victore veheris
 purpureus populi rite per ora tui :
 quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum :
 undique iactato flore tegente vias. 50
 Tempora Phoebæ lauro cingetur, Ioque,
 miles, Io, magna voce, Triumphæ, canet.
 Ipse sono plausuque simul fremituque calentes
 quadriugos cernes saepe resistere equos.
 Inde petes arcem et delubra faventia votis : 55
 et dabitur merito laurea vota Iovi.
 Haec ego submotus, qua possum, mente videbo.
 Erepti nobis ius habet illa loci :
 illa per immensas spatiat libera terras :
 in coelum celeri pervenit illa via. 60
 Illa meos oculos mediam deducit in Urbem ;
 immunes tanti nec sinit esse boni.
 Invenietque animus, qua currus spectet eburnos.
 Sic certe in patria per breve tempus ero.
 Vera tamen capiet populus spectacula felix : 65
 laetaque erit praesens cum duce turba suo :
 at mihi, fingenti tantum longeque remoto,
 auribus hic fructus percipiendus erit ;
 atque procul Latio diversum missus in orbem
 qui narret cupido, vix erit, ista mihi. 70
 Is quoque iam serum referet veteremque trium-
 phum.
 Quo tamen audiero tempore, laetus ero.
 Illa dies veniet, mea qua lugubria ponam ;
 caussaque privata publica maior erit.

- detque tuus moesti signa doloris amor :
 nec cruciere minus, quam quum Thebana peremtum
 Hectora Thessalico vidit ab axe rapi. 30
- Quid tamen ipse procer, dubito : nec dicere possum,
 affectum quem te mentis habere velim.
 Tristis es? indignor, quod sum tibi caussa doloris :
 non es? ut amisso coniuge digna fores.
- Tu vero tua damna dole, mitissima coniux ; 35
 tempus et a nostris exige triste malis :
 fleque meos casus. Est quaedam flere voluptas.
 Expletur lacrimis egeriturque dolor.
 Atque utinam lugenda tibi non vita, sed esset
 mors mea ; monte fores sola relicta mea ! 40
 Spiritus hic per te patrias exisset in auras :
 sparsissent lacrimae pectora nostra piaae ;
 supremoque die notum spectantia coelum
 texissent digiti lumina nostra tui :
 et cinis in tumulo positus iacuisset avito ; 45
 tactaque nascenti corpus haberet humus.
 Denique, dum vixi sine crimine, morturus essem.
 Nunc mea supplicio vita pudenda suo est.
 Me miserum, tu si, quum diceris exsulis uxor,
 avertis vultus, et subit ora rubor. 50
- Me miserum, si turpe putas mihi nupta videri :
 me miserum, si te iam pudet esse meam !
 Tempus ubi est illud, quo te iactare solebas
 coniuge, nec nomen dissimulare viri?
 tempus ubi est, quo te (nisi non vis illa referri,) 55
 et dici memini, iuvit et esse meam?
 utque probae dignum est, omni tibi dote placebam.
 Addebat veris multa faventis amor :
 nec quem praeferes, (ita res tibi magna videbar,)
 quemve tuum malles esse, vir alter erat. 60

Nunc quoque ne pudeat, quod sis mihi nupta :

tuusque

non debet dolor hinc, debet abesse pudor.

Quum cecidit Capaneus subito temerarius ictu ;

non legis Evadnen erubuisse viro :

65 nec, quia rex mundi compescuit ignibus ignes,

ipse suis Phaëthon inficiandus erat :

nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,

quod precibus periit ambitiosa suis :

nec tibi, quod saevis ego sum Iovis ignibus ictus,

70 purpureus molli fiat in ore rubor :

sed magis in nostri curam consurge tuendi,

exemplumque mihi coniugis esto bonae :

materiamque tuis tristem virtutibus imple.

Ardua per praeceps gloria vadit iter.

75 Hectora quis nosset, felix si Troia fuisset?

Publica virtuti per mala facta via est.

Ars tua, Tiphys, iacet, si non sit in aequore fluctus.

si valeant homines, ars tua, Phoebe, iacet.

Quae latet, inque bonis cessat non cognita rebus,

80 apparet virtus arguiturque malis.

Dat tibi nostra locum tituli fortuna ; caputque

conspicuum pietas qua tua tollat habet.

Utere temporibus, quorum nunc munere freta es :

et patet in laudes area lata tuas !

E L E G I A IV.

O qui, nominibus quum sis generosus avitis,

exsuperas morum nobilitate genus :

cuius inest animo patrii candoris imago,

non careat nervis candor ut iste suis :

5 cuius in ingenio est patriae facundia linguae,

qua prior in Latio non fuit ulla Foro :
 quod minime volui, positus pro nomine signis
 dictus es : ignoscas laudibus ipse tuis.
 Nil ego peccavi : tua te bona cognita produunt,
 si, quod es, appares ; culpa soluta mea est. 10
 Nec tamen officium nostro tibi carmine factum,
 principe tam iusto, posse nocere puto.
 Ipse Pater Patriae (quid enim civilius illo?)
 sustinet in nostro carmine saepe legi :
 nec prohibere potest, quia res est publica Caesar ; 15
 et de communi pars quoque nostra bono est.
 Iupiter ingeniis praebet sua numina vatum ;
 seque celebrari quolibet ore sinit.
 Causa tua exemplo Superiorum tuta duorum est :
 quorum hic adspicitur, creditur ille deus. 20
 Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo :
 non fuit arbitrii littera nostra tui.
 Nec nova, quod tecum loquor, est iniuria nostra ;
 incolumis cum quo saepe locutus eram.
 Quo vereare minus, ne sim tibi crimen amicus. 25
 Invidiam, si qua est, auctor habere potest.
 Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
 (hoc certe noli dissimulare) pater :
 ingeniumque meum (potes hoc meminisse) pro-
 babat,
 plus etiam, quam me iudice dignus eram : 30
 deque meis illo referebat versibus ore,
 in quo pars altae nobilitatis erat.
 Non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit,
 sed prius auctori sunt data verba tuo.
 Nec data sunt, mihi crede, tamen : sed in omnibus
 actis, 35
 ultima si demas, vita tuenda mea est.

Hanc quoque, qua perii, culpam scelus esse negabis,
si tanti series sit tibi nota mali.

Aut timor, aut error nobis, prius obfuit error.

40 Ah sine me fati non meminisse mei!
neve retractando nondum coëuntia rumpe
vulnera; vix illis proderit ipsa quies.

Ergo, ut iure damus poenas, sic abfuit omne
peccato facinus consiliumque meo.

45 Idque deus sentit: pro quo nec lumen ademptum,
nec mihi detractas possidet alter opes.

Forsitan hanc ipsam, vivat modo, finiet olim,
tempore quum fuerit lenior ira, fugam.

Nunc precor hinc alio iubeat discedere, si non

50 nostra verecundo vota pudore carent.

Mitius exsilium paulloque quietius oro;
quique sit a saevo longius hoste, locum.

Quantaque in Augusto clementia, si quis ab illo
haec peteret pro me, forsitan ille daret.

55 Frigida me cohibent Euxini litora Ponti.

Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.

Nam neque iactantur moderatis aequora ventis:
nec placidos portus hospita navis habet.

Sunt circa gentes, quae praedam sanguine quaerunt:

60 nec minus infida terra timetur aqua.

Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
paene sub eiusdem sideris axe iacent.

Nec procul a nobis locus est, ubi Taurica dira
caede pharetratae pascitur ara deae.

65 Haec prius, ut memorant, non invidiosa nefandis,
nec cupienda bonis, regna Thoantis erant.

Hic pro supposita virgo Pelopeia cerva
sacra deae coluit qualiacunque suae.

Quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes

exactus Furiis venerat ipse suis, 70
 et comes exemplum veri Phoceus amoris ;
 qui duo corporibus, mentibus unus erant ;
 protinus evincti tristem ducuntur ad aram,
 quae stabat geminas ante cruenta fores.
 Nec tamen hunc sua mors, nec mors sua terruit
 illum : 75
 alter ab alterius funere moestus erat.
 Et iam constiterat stricto mucrone sacerdos ;
 cinxerat et Graias barbara vitta comas :
 quum vice sermonis fratrem cognovit, et illi
 pro nece complexus Iphigeneia dedit. 80
 Laeta deae signum, crudelia sacra perosae,
 transtulit ex illis in meliora locis.
 Haec igitur regio, magni pars ultima mundi,
 quam fugere homines dique, propinqua mihi est.
 [Atque meam terram prope sunt funebria sacra, 85
 si modo Nasoni barbara terra sua est.]
 O utinam venti, quibus est ablatas Orestes,
 placato referant et mea vela deo !

E L E G I A V.

O mihi dilectos inter sors prima sodales,
 unica fortunis ara reperta meis ;
 cuius ab alloquiis anima haec moribunda revixit,
 ut vigil infusa Pallade flamma solet.
 qui veritus non es portus aperire fideles 5
 fulmine percussae confugiumque rati :
 cuius eram censu non me sensurus egentem,
 si Caesar patrias eripuisset opes :
 temporis oblitum dum me rapit impetus huius,
 excidit heu nomen quam mihi paenè tuum ! 10

- Tu tamen agnoscis : tactusque cupidine laudis,
 Ille ego sum , cuperes dicere posse palam.
 Certe ego , si sineres , titulum tibi reddere vellem,
 et raram Famae conciliare fidem.
- 15 Ne noceam grato , vereor , tibi carmine , neve
 intempestivus nominis obstet honor.
 Quod licet et tutum est , intra tua pectora gaude,
 meque tui memorem , teque fuisse mei :
- 20 utque facis , remis ad opem luctare ferendam,
 dum veniet placido mollior aura deo :
 et tutare caput nulli servabile , si non,
 qui mersit Stygia , sublevet illud , aqua :
 teque (quod est rarum) praesta constanter ad omne
 indeclinatae munus amicitiae.
- 25 Sic tua processus habeat fortuna perennes :
 sic ope non egeas ipse , iuvesque tuos :
 sic aequet tua nupta virum bonitate perenni :
 incidat et vestro rara querela toro :
- 30 diligit et semper socius te sanguinis illo,
 quo pius affectu Castora frater amat :
 sic iuvenis similisque tibi sit natus , et illum
 moribus agnoscat quilibet esse tuum :
 sic faciat socerum taeda te nata iugali ;
 nec tardum iuveni det tibi nomen avi.

E L E G I A VI.

- Tempore ruricolae patiens fit taurus aratri,
 praebet et incurvo colla premenda iugo :
 tempore paret equus lentis animosus habenis,
 et placido duros accipit ore lupos :
- 5 tempore Poenorum compescitur ira leonum ;
 nec feritas animo , quae fuit ante . manet :

quaeque sui monitis obtemperat Inda magistri
 bellua, servitium tempore victa subit.
 Tempus, ut extentis tumeat, facit, uva racemis,
 vixque merum capiantgrana, quod intus habent. 10
 Tempus et in canas semen perducit aristas;
 et, ne sint tristi poma sapore, facit.
 Hoc tenuat dentem terram findentis aratri,
 hoc rigidas silices, hoc adamanta terit.
 Hoc etiam saevas paulatim mitigat iras : 15
 hoc minuit luctus, moestaque corda levat.
 Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas,
 praeterquam curas attenuare meas.
 Ut patria careo, bis frugibus area trita est,
 dissiluit nudo pressa bis uva pede : 20
 nec quaesita tamen spatio patientia longo est,
 mensque mali sensum nostra recentis habet.
 Scilicet et veteres fugiunt iuga saepe iuveni :
 et domitus freno saepe repugnat equus.
 Tristior est etiam praesens aerumna priore : 25
 ut sit enim sibi par, crevit et aucta mora est.
 Nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuerunt:
 sed magis hoc, quo sunt cognitiora, gravant.
 Est quoque non minimum, vires afferre recentes;
 nec praeconsumtum temporis esse malis. 30
 Fortior in fulva novus est luctator arena,
 quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
 Integer est melior nitidis gladiator in armis,
 quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
 Fert bene praecipites navis modo facta procellas : 35
 quamlibet exiguo solvitur imbre vetus.
 Nos quoque, quae ferimus, tulimus patientius ante:
 et mala sunt longa multiplicata die.
 Credite, deficio, nostroque a corpore quantum

- 40 auguror, accedent tempora parva malis.
 Nam neque sunt vires, nec qui color esse solebat;
 vixque habeo tenuem, quae tegat ossa, cutem.
 Corpore sed mens est aegro magis aegra, malique
 in circumspectu stat sine fine sui.
- 45 Urbis abest facies; absunt, mea cura, sodales;
 et, qua nulla mihi carior, uxor abest.
 Vulgus adest Scythicum, braccataque turba Ge-
 tarum.
- Sic mala, quae video, non videoque, nocent.
 Una tamen spes est, quae me solatur in istis,
 50 haec fore morte mea non diuturna mala.

E L E G I A VII.

- Bis me sol adiit gelidam post frigore brumam,
 bisque suum tacto Pisce peregit iter.
 Tempore tam longo cur non tua dextera versus
 quamlibet in paucos officiosa fuit?
- 5 Cur tua cessavit pietas, scribentibus illis,
 exiguus nobis cum quibus usus erat?
 Cur, quoties alicui chartae sua vincula demsi,
 illam speravi nomen habere tuum?
- Di faciant, ut saepe tua sit epistola dextra
 10 scripta, sed e multis reddita nulla mihi.
 Quod precor, esse liquet. Credam prius ora Medusae
 Gorgonis anguineis cincta fuisse comis:
 esse canes utero sub virginis: esse Chimaeram,
 a truce quae flammis separet angue leam:
- 15 quadrupesque hominum cum pectore pectora
 iunctos:
 tergeminumque virum, tergeminumque canem:
 Sphingaque, et Harpyias, serpentipedesque Gigantas:

centimanumque Gygen, semibovemque virum :
 haec ego cuncta prius, quam te, carissime, credam
 mutatum et curam deposuisse mei. 20
 Innumeri montes inter me teque, viaeque,
 fluminaque, et campi, nec freta pauca, iacent.
 Mille potest caussis, a te quae litera saepe
 missa sit, in nostras nulla venire manus.
 Mille tamen caussas scribendo vince frequenter, 25
 excusem ne te semper, amico, mihi.

E L E G I A VIII.

Iam mea cygneas imitantur tempora plumas,
 inficit et nigras alba senecta comas :
 iam subeunt anni fragiles et inertior aetas :
 iamque parum firmo me mihi ferre grave est.
 Nunc erat, ut posito deberem fine laborum 5
 vivere, me nullo sollicitante metu :
 quaeque meae semper placuerunt otia menti,
 carpere ; et in studiis molliter esse meis :
 et parvam celebrare domum, veteresque Penates ;
 et quae nunc domino rura paterna carent : 10
 inque sinu dominae, carisque nepotibus, inque
 securus patria consenuisse mea.
 Haec mea sic quondam peragi speraverat aetas :
 hos ego sic annos ponere dignus eram.
 Non ita dis visum ; qui me, terraque marique 15
 actum, Sarmaticis exposuere locis.
 In cava ducuntur quassae navalia puppes,
 ne temere in mediis dissoluantur aquis.
 Ne cadat, et multas palmas inhonestet adeptas,
 languidus in pratis gramina carpit equus. 20
 Miles, ubi emeritis non est satis utilis annis,
 OVID. T III. Q

- ponit ad antiquos, quae tulit, arma Lares.
Sic igitur, tarda vires minuente senecta,
me quoque donari iam rude, tempus erat,
25 tempus erat nec me peregrinum ducere coelum,
nec siccam Getico fonte levare sitim :
sed modo, quos habui, vacuos secedere in hortos ;
nunc hominum visum rursus et Urbe frui.
Sic animo quondam, non divinante futura,
30 optabam placide vivere posse senex.
Fata repugnarunt, quae, quum mihi tempora prima
mollia praebuerint, posteriora gravant :
iamque, decem lustris omni sine labe peractis,
parte premor vitae deteriore meae :
35 nec procul a metis, quas paene tenere videbar,
curriculo gravis est facta ruina meo.
Ergo illum demens in me saevire coegi,
mitius immensus quo nihil orbis habet :
ipsaque delictis victa est clementia nostris :
40 nec tamen errori vita negata meo :
vita procul patria peragenda sub axe Boreo,
qua maris Euxini terra sinistra iacet.
Hoc mihi si Delphi Dodonaque diceret ipsa,
esse viderentur vanus uterque locus .
45 Nil adeo validum est, adamas licet alliget illud,
ut maneat rapido firmitus igne Iovis.
Nil ita sublime est, supraque pericula tendit,
non sit, ut inferius suppositumque deo.
Nam quamquam vitio pars est contracta malorum,
50 plus tamen exitii numinis ira dedit.
At vos admoniti nostris quoque casibus este,
aequantem Superos emeruisse virum.

ELEGIA IX.

Si licet, et pateris, nomen facinusque tacebo,
 et tua Lethaeis acta dabuntur aquis:
 nostraque vincetur lacrimis clementia seris:
 fac modo te pateat poenituisse tui:
 fac modo te damnes, cupiasque eradere vitae 5
 tempora, si possis, Tisiphonaea tuae.
 Sin minus, et flagrant odio tua pectora nostro;
 induet infelix arma coacta dolor.
 Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem;
 nostra suas istuc porriget ira manus. 10
 Omnia, si nescis, Caesar mihi iura reliquit:
 et sola est patria poena carere mea.
 Et patriam, modo sit sospes, speramus ab illo.
 Saepe Iovis telo quercus adusta viret.
 Denique vindictae si sit mihi nulla facultas; 15
 Pierides vires et sua tela dabunt.
 Ut Scythicis habitem longe submotus in oris,
 siccaque sint oculis proxima signa meis:
 nostra per immensas ibunt praeconia gentes;
 quodque querar, notum, qua patet orbis, erit. 20
 Ibit ad occasum, quidquid dicemus, ab ortu:
 testis et Hesperiae vocis Eous erit.
 Trans ego tellurem, trans altas audiar undas:
 et gemitus vox est magna futura mei.
 Nec tua te sontem tantummodo saecula norint: 25
 perpetuae crimen posteritatis eris.
 Iam feror in pugnas, et nondum cornua sumsi:
 nec mihi sumendi caussa sit ulla velim.
 Circus adhuc cessat: spargit tamen acer arenam
 taurus, et infesto iam pede pulsat humum. 30

- Hoc quoque, quam volui, plus est. Cane, Musa,
 dum licet huic nomen dissimulare suum.
 receptus,

ELEGIA X.

- Ille ego qui fuerim, tenerorum lusor amorum,
 quem legis, ut noris, accipe, Posteritas.
 Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
 millia qui novies distat ab Urbe decem.
- 5 Editus hinc ego sum: nec non ut tempora noris,
 quum cecidit fato consul uterque pari:
 si quid id est, usque a proavis vetus ordinis heres;
 non modo Fortunæ munere factus eques.
- Nec stirps prima fui: genito sum fratre creatus;
 10 qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
 Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
 una celebrata est per duo liba dies.
- Haec est armiferae festis de quinque Minervae,
 quae fieri pugna prima cruenta solet.
- 15 Protinus excolimur teneri, curaque parentis
 imus ad insignes Urbis ab arte viros.
 Frater ad eloquium viridi tendebat ab aevo,
 fortia verbosi natus ad arma Fori.
- At mihi iam puero coelestia sacra placebant;
 20 inque suum furtim Musa trahebat opus.
 Saepe pater dixit: Studium quid inutile tentas?
 Maeonides nullas ipse reliquit opes.
- Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
 scribere conabar verba soluta modis.
- 25 Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos;
 et, quod tentabam scribere, versus erat.
 Interea, tacito passu labentibus annis,

- liberior fratri sumta mihiq̄ue toga est:
 induiturque hūmeris cum lato purpura clavo:
 et studium nobis, quod fuit ante, manet. 30
 Iamque decem vitae frater geminaverat annos,
 quum perit; et coepi parte carere mei.
 Cepimus et tenerae primos aetatis honores;
 deque viris quondam pars tribus una fui.
 Curia restabat; clavi mensura coacta est: 35
 maius erat nostris viribus illud onus.
 Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
 sollicitaeque fugax ambitionis eram;
 et petere Aoniae suadebant tuta Sorores
 otia, iudicio semper amata meo. 40
 Temporis illius colui fovique poetas;
 quotque aderant vates, rebar adesse deos.
 Saepe suas volucres legit mihi grandior aevo,
 quaeque necet serpens, quae iuвет herba, Macer.
 Saepe suos solitus recitare Propertius ignes; 45
 iure sodalitio qui mihi iunctus erat.
 Ponticus heroo, Bassus quoque clarus iambo,
 dulcia convictus membra fuerē mei.
 Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
 dum ferit Ausonia carmina culta lyra. 50
 Virgilium vidi tantum: nec avara Tibullo
 tempus amicitiae fata dedere meae.
 Successor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi.
 Quartus ab his serie temporis ipse fui.
 Utque ego maiores, sic me coluere minores: 55
 notaque non tarde facta Thaleia mea est.
 Carmina quum primum populo iuvenilia legi,
 barba resecta mihi bisve semel्वe fuit.
 Moverat ingenium totam cantata per Urbem
 nomine non vero dicta Corinna mihi. 60

Multa quidem scripsi: sed quae vitiosa putavi,
emendaturis ignibus ipse dedi.

Tum quoque, quum fugerem, quaedam placitura
cremavi,

iratus studio carminibusque meis.

65 Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
cor mihi, quodque levis caussa moveret, erat.

Quum tamen hoc essem, minimoque accenderer igne,
nomine sub nostro fabula nulla fuit.

Paene mihi puero nec digna nec utilis uxor

70 est data; quae tempus perbreve nupta fuit.

Illi successit, quamvis sine crimine, coniux,
non tamen in nostro firma futura toro.

Ultima, quae mecum seros permansit in annos,
sustinuit coniux exsulis esse viri.

75 Filia me mea bis prima fecunda iuventa,
sed non ex uno coniuge, fecit avum.

Et iam complerat genitor sua fata, novemque
addiderat lustris altera lustra novem.

Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum

80 ille fuit. Matri proxima iusta tuli.

Felices ambo, tempestiveque sepulti,
ante diem poenae quod periere meae.

Me quoque felicem, quod non viventibus illis
sum miser, et de me quod doluere nihil.

85 Si tamen extinctis aliquid, nisi nomina, restant,
et gracilis structos effugit umbra rogos;

fama, parentales, si vos mea contigit, umbrae,
et sunt in Stygio crimina nostra foro:

scite, precor, causam (nec vos mihi fallere fas est),

90 errorem iussae, non scelus, esse fugae.

Manibus hoc satis est: ad vos studiosa revertor
pectora, quae vitae quaeritis acta meae.

Jam mihi canities, pulsas melioribus annis,
 venerat, antiquas miscueratque comas :
 postque meos ortus Pistaea vinculus oliva 95
 abstulerat decies praemia victor eques :
 quum maris Euxini positos ad laeva Tomitas
 quaerere me laesi principis ira iubet.
 Causa meae cunctis nimium quoque nota ruinae
 indicio non est testificanda meo. 100
 Quid referam comitumque nefas, famulosque no-
 centes ?

.Ipsa multa tuli non teviore fuga.
 Indignata malis mens est succumbere, seque
 praestitit invictam viribus usa suis :
 oblitusque mei ductaeque per otia vitae, 105
 insolita cepi temporis arma manu :
 totque tuli terra casus pelagoque, quot inter
 occultum stellae conspicuumque polum.
 Tacta mihi tandem longis erroribus acto
 iuncta pharetratis Sarmatis ora Getis. 110
 Hic ego, finitimis quamvis circumsonor armis,
 tristia, quo possum, carmine fata levo.
 Quod quamvis nemo est cuius referatur ad aures,
 sic tamen absumo decipioque diem.
 Ergo, quod vivo, durisque laboribus obsto, 115
 nec me sollicitae taedia lucis habent ;
 gratia, Musa, tibi : nam tu solatia praebes ;
 tu curae requies, tu medicina venis.
 Tu dux, tu comes es : tu nos abducis ab Istro ;
 in medioque mihi das Helicone locum. 120
 Tu mihi, quod rarum est, vivo sublimis dedisti
 nomen, ab exsequiis quod dare Fama solet :
 nec, qui detrectat praesentia, livor iniquo
 ullum de nostris dente memordit opus.

- 125 Nam tulerint magnos quum saecula nostra poëtas;
 non fuit ingenio Fama maligna meo:
 quumque ego praeponam multos mihi; non minor
 illis
 dicor: et in toto plurimus orbe legor.
 Si quid habent igitur vatum praesagia veri;
 130 protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
 Sive favore tuli, sive hanc ego carmine famam,
 iure tibi grates, candide lector, ago.

T R I S T I U M
LIBER QUINTUS.

E L E G I A I.

- Hunc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
 litore praemissis quatuor adde meis.
 Hic quoque talis erit, qualis fortuna poëtae.
 Invenies toto carmine dulce nihil.
 5 Flehilis ut noster status est, ita flebile carmen,
 materiae scripto conveniente suae.
 Integer et laetus laeta et iuvenilia lusi:
 (illa tamen nunc me composuisse piget:)
 ut cecidi, subiti perago praeconia casus;
 10 sumque argumenti conditor ipse mei:
 utque iacens ripa deflere Caystrius ales
 dicitur ore suam deficiente necem:
 sic ego, Sarmaticas longe proiectus in oras,
 efficio, tacitum ne mihi funus eat.

- [Delicias si quis lascivaque carmina quaerit; 15
 praemoneo nunquam scripta quod ista legat.
 Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris;
 aptior, ingenium come, Tibullus erit.
 Atque utinam numero nos non essemus in isto!
 Heu mihi! cur unquam Musa locuta mea est? 20
 Sed dedimus poenas: Scythicique in finibus Istri
 ille pharetrati lusor Amoris adest.
 Quod superest, socios ad publica carmina flexi,
 et memores iussi nominis esse sui.]
 Si tamen e vobis aliquis tam multa requireret 25
 unde dolenda canam: multa dolenda tuli.
 Non haec ingenio, non haec componimus arte.
 Materia est propriis ingeniosa malis.
 Et quota fortunae pars est in carmine nostrae?
 Felix, qui patitur, quae numerare valet! 30
 Quot frutices silvae, quot flavas Tibris arenas,
 mollia quot Martis gramina campus habet:
 tot mala pertulimus: quorum medicina quiesque
 nulla, nisi in studio est Pieridumque mora.
 Quis tibi, Naso, modus lacrimosi carminis? inquis. 35
 Idem, fortunae qui modus huius erit.
 Quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat:
 nec mea sunt, fati verba sed ista mei.
 At mihi si cara patriam cum coniuge reddas,
 sint vultus hilares, simque quod ante fui. 40
 Lenior invicti si sit mihi Caesaris ira,
 carmina laetitiae iam tibi plena dabo.
 Nec tamen ut lusit, rursus mea litera ludet:
 sit semel illa malo luxuriata meo.
 Quod probet ipse, canam: poenae modo parte levata 45
 barbariam rigidos effugiamque Getas.
 Interea nostri quid agant, nisi triste, libelli?

- Tibia funeribus convenit ista meis.
 At poteras, inquis, melius mala ferre silendo ;
 50 et tacitus casus dissimulare tuos.
 Exigis, ut nulli gemitus tormenta sequantur ;
 acceptoque gravi vulnere flere vetas.
 Ipse Perilleo Phalaris permisit in aere
 edere mugitus, et bovis ore queri.
 55 Quum Priami lacrimis offensus non sit Achilles ;
 tu fletus inhibes, durior hoste, meos ?
 Quum faceret Nioben orbam Latoia proles,
 non tamen et siccas iussit habere genas.
 Est aliquid, fatale malum per verba levare :
 60 hoc querulam Procnen Halcyonenque facit.
 Hoc erat, in gelido quare Poeantius antro
 voce fatigaret Lemnia saxa sua.
 Strangulat inclusus dolor, atque exaestuat intus :
 cogitur et vires multiplicare suas.
 65 [Da veniam potius : vel totos tolle libellos,
 si, mihi quod prodest, hoc tibi, lector, obest.
 Sed neque obesse potest ulli, nec scripta fuerunt
 nostra, nisi auctori pernicioosa suo.
 At mala sunt : fateor. Quis te mala sumere cogit ?
 70 aut quis deceptum ponere sumta vetat ?
 Ipse nec hoc mando : sed ut hic deducta legantur.
 Non sunt illa suo barbariora loco.
 Nec me Roma suis debet conferre poëtis.
 Inter Sauromatas ingeniosus eram.]
 75 Denique nulla mihi captatur gloria, quaeque
 ingenio stimulos subdere fama solet.
 Nolumus assiduis animum tabescere curis,
 quae tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt.
 Cur scribam, docui : cur mittam, quaeritis, istos ?
 80 Vobiscum cupio quolibet esse modo.

E L E G I A II.

Ecquid, ut e Ponto nova venit epistola, palles;
 et tibi sollicita solvitur illa manu?
 Pone metum; valeo: corpusque, quod ante laborum
 impatiens nobis invalidamque fuit,
 sufficit, atque ipso vexatum induruit usu. 5
 An magis infirmo non vacat esse mihi?
 Mens tamen aegra iacet, nec tempore robora sumsit:
 affectusque animi, qui fuit ante, manet.
 Quaeque mora spatioque suo coitura putavi,
 vulnera non aliter, quam modo facta, dolent. 10
 Scilicet exiguis prodest annosa vetustas,
 grandibus accedunt tempore damna malis.
 Paene decem totis aluit Poeantius annis
 pestiferum tumido vulnus ab angue datum.
 Telephus aeterna consumtus tabe perisset, 15
 si non, quae nocuit, dextra tulisset opem.
 Et mea, si facinus nullum commisimus, opto
 vulnera qui fecit, facta levare velit;
 contentusque mei iam tandem parte doloris,
 exiguum pleno de mare demat aquae. 20
 Detrahat ut multum, multum restabit acerbi:
 parsque meae poenae totius instar erit.
 Littora quot conchas, quot amoena rosaria flores,
 quotve soporiferum grana papaver habet;
 silva seras quot alit, quot piscibus unda natatur, 25
 quot tenerum pennis aëra pulsat avis;
 tot premor adversis: quae si comprehendere coner,
 Icariae numerum dicere coner aquae.
 Utque viae casus, ut amara pericula ponti,
 ut taceam strictas in mea fata manus; 30

barbara me tellus orbisque novissima magni
 sustinet, et saevo cinctus ab hoste locus.
 Hinc ego traicerer, (neque enim mea culpa cruenta
 est,)

- esset, quae debet, si tibi cura mei.
- 35 Ille deus, bene quo Romana potentia nixa est;
 saepe suo victor lenis in hoste fuit.
 Quid dubitas? quid tuta times? Accede rogaque.
 Caesare nil ingens mitius orbis habet.
 Me miserum! quid agam, si proxima quaeque
 relinquunt,
- 40 subtrahis et fracto tu quoque colla iugo?
 Quo ferar? unde petam lapsis solatia rebus?
 Anchora iam nostram non tenet, ulla ratem.
 Viderit: ipse sacram, quamvis invisus, ad aram
 confugiam: nullas submovet ara manus.
- 45 Alloquar en absens absentia numina supplex;
 si fas est homini cum Iove posse loqui.
 Arbitr imperii, quo certum est sospite cunctos
 Ausoniae curam gentis habere deos:
 o decus, o patriae per te florentis imago;
- 50 o vir non ipso, quem regis, orbe minor;
 sic habites terras et te desideret aether:
 sic ad pacta tibi sidera tardus eas:
 parce, precor; minimamque tuo de fulmine partem
 deme: satis poenae, quod superabit, erit.
- 55 Ira quidem moderata tua est; vitamque dedisti:
 nec mihi ius civis, nec mihi nomen abest:
 nec mea concessa est aliis fortuna: nec exsul
 edicti verbis nominor ipse tui.
 Omniaque haec timui, quoniam meruisse videbar:
 60 sed tua peccato lenior ira meo est.
 Arva relegatum iussisti visere Ponti,

et Scythicum profuga scindere puppe fretum.
 Iussus ad Euxini deformia litora veni
 aequoris : haec gelido terra sub axe iacet.
 Nec me tam cruciat nunquam sine frigore coelum, 65
 glebaque canenti semper obusta gelu ;
 nesciaque est vocis quod barbāra lingua Latinae ;
 Graiaque quod Getico victa loquela sono est ;
 quam quod finitimo cinctus premor undique Marte ;
 vixque brevis tutos murus ab hoste facit. 70
 Pax tamen interdum est , pacis fiducia nunquam.
 Sic hic nunc patitur , nunc timet arma , locus.
 Hinc ego dum muter , vel me Zancleae Charybdis
 devoret aequae suis ad Styga mittat aquis :
 vel rapidae flammis urar patienter in Aetnae : 75
 vel freta Leucadii mittar in alta dei.
 Quod petimus , poena est . neque enim miser esse
 recuso ;
 sed precor , ut possim tutius esse miser .

E L E G I A III.

Illa dies haec est , qua te celebrare poëtae,
 (si modo non fallunt tempora,) Bacche, solent ;
 festaque odoratis innectunt tempora sertis,
 et dicunt laudes ad tua vina tuas.
 Inter quos , memini , dum me mea fata sinebant, 5
 non invisā tibi pars ego saepe fui ;
 quem nunc suppositum stellis Erymanthidos Ursae
 iuncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
 Quique prius mollem vacuumque laboribus egi
 in studiis vitam Pieridumque choro, 10
 nunc procul a patria Geticis circumsonor armis,
 multa prius pelago , multaque passus humo.

- Sive mihi casus, siue hoc dedit ira deorum;
 nubila nascenti seu mihi Parca fuit;
 15 tu tamen e sacris hederæ cultoribus unum
 numine debueras sustinuisse tuo.
 An, dominae fati quidquid cecinere Sorores,
 omne sub arbitrio desinit esse dei?
 Ipse quoque aetherias meritis invectus es arces;
 20 qua non exiguo facta labore via est:
 nec patria est habitata tibi: sed ad usque nivosum
 Strymona venisti, Marticolamque Geten:
 Persidaque, et lato spatiantem flumine Gangem,
 et quascunque bibit decolor Indus aquas.
 25 Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcae
 stamina his genito his cecinere tibi.
 Me quoque, si fas est exemplis ire deorum,
 ferrea sors vitæ difficilisque premit:
 illo nec levius cecidi, quem magna locutum
 30 repulit a Thebis Iupiter igne suo.
 Ut tamen audisti percussum fulmine vatem,
 admonitu matris conduluisse potes:
 et potes, adspiciens circum tua sacra poetas,
 Nescio quis nostri, dicere, cultor abest.
 35 Fen, bone Liber, opam: sic altam degravet ulmum
 vitis, et incluso plena sit uva mero:
 sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava iuventus
 adsit, et attonito non tacere sono:
 ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi;
 40 impia nec poena Pentheos umbra vacet:
 sic micet aeternum vicinaque sidera vinoat
 coniugis in coelo clara Corona tuæ.
 Huc ades, et casus releves, pulcherrime, nostros,
 unum de numero me memor esse tuo.
 45 Sunt dis inter se commercia; flectere tenta:

Caesareum numen numine, Bacche, tuo.
 Vos quoque, consortes studii, pia turba, poetae
 haec eadem sumto quisque rogare mero:
 atque aliquis vestrum, Nasonis nomine dicto,
 deponat lacrimis pocula mista suis: 50
 admonitusque mei, quum circumspexerit omnes,
 dicat, Ubi est nostri pars modo Naso chori?
 idque ita, si vestrum merui candore favorem,
 nullaque iudicio litera laesa, meo est;
 si, veterum digne veneror quum scripta virorum. 55
 proxima non illis esse minora reor.
 Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
 quod licet, inter vos nomen habete meum.

E L E G I A IV.

Littore ab Euxino Nasonis epistola veni,
 lassaque facta mari, lassaque facta via:
 qui mihi flens dixit, Tu, cui licet, adspice Romam.
 Heu quanto melior sors tua sorte mea est!
 Flens quoque me scripsit, nec, qua signabar, ados est 5
 ante, sed ad madidas gemma relata genas.
 Tristitiae causam si quis cognoscere quaerit,
 ostendi solem postulat ille sibi,
 nec frondem in silvis, nec aperto mollia prato
 gramina, nec pleno flumine cernit aquas: 10
 quid Priamus doleat, mirabitur, Hectore raptō:
 quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
 Di facerent utinam, talis status esset in illo,
 ut non tristitiae causa dolenda foret.
 Fert tamen, ut debet, casus patienter amarus: 15
 mora nec indomiti frena recusat equi:
 nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,

- conscius in culpa non scelus esse sua.
 Saepe refert, sit quanta dei clementia; cuius
 20 se quoque in exemplis annumerare solet.
 Nam quod opes teneat patrias, quod nomina civis,
 denique quod vivat, munus habere dei.
 Te tamen, o si quid credis mihi, carior, ille,
 omnibus, in toto pectore semper habet:
 25 teque Menoetiaden, te qui comitatus Oresten,
 te vocat Aegiden Euryalumque suum.
 Nec patriam magis ille suam desiderat, et quae
 plurima cum patria sentit abesse sibi;
 quam vultus oculosque tuos, o dulcior illo
 30 melle, quod in ceris Attica ponit apis!
 Saepe etiam moerens tempus reminiscitur illud,
 quod non praeventum morte fuisse dolet,
 quumque alii fugerent subitae contagiae cladis,
 nec vellent ictae limen adire domus,
 35 te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem:
 si paucos aliquis tresve duosve vocat.
 Quamvis attonitus, sensit tamen omnia: nec te
 se minus adversis indoluisse suis.
 Verba solet, vultumque tuum, gemitusque referre,
 40 et te flente suos demaduisse sinus:
 quam sibi praestiteris, qua consolatus amicum
 sis ope: solandus quum simul ipse fores.
 Pro quibus affirmat fore se memoremque piumpque:
 sive diem videat, sive tegatur humo,
 45 per caput ipse suum solitus iurare tuumque,
 quod scio non illi vilius esse suo.
 Plena tot ac tantis referetur gratia factis;
 nec sinet ille tuos littus arare boves.
 Fac modo constanter profugum tueare. quod ille,
 50 qui bene te novit, non rogat; ipsa rogo.

ELEGIA V.

Annuus assuetum dominae natalis honorem
 exigit: ite manus ad pia sacra meae.
 Sic quondam festum Laërtius egerit heros
 forsā in extremo coniugis orbe diem.
 Lingua favens adsit, nostrorum oblita malorum: 5
 quae, puto, dedidicit iam bona verba loqui.
 quaeque semel toto vestis mihi sumitur anno,
 sumatur fatis discolor alba meis:
 araque gramineo viridis de cespite fiat;
 et velet tepidos nexa corona focos. 10
 Da mihi tura, puer, pingues facientia flammās,
 quodque pio fustum stridat in igne merum.
 Optime natalis, quamvis procul absumus, opto
 candidus huc venias, dissimilisque meo:
 si quod et instabat dominae miserabile vulnus, 15
 sit perfuncta meis tempus in omne malis:
 quaeque gravi nuper plus quam quassata procella est,
 quod superest, tulum per mare navis eat.
 Illa domo nataque sua patriaque fruatur.
 Erepta haec uni sit satis esse mihi. 20
 Quatenus et non est in caro coniuge felix,
 pars vitae tristi caetera nube vacet.
 Vivat, ametque virum, quoniam sic cogitur, absens;
 consumatque annos, sed diuturna, suos.
 Adicerem et nostros: sed ne contagia fati 25
 corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
 Nil homini certum est: fieri quis posse putaret,
 ut facerem in mediis haec ego sacra Getis?
 Adspice, ut aura tamen fumos e ture coortos
 in partes Italas et loca dextra ferat. 30

OVID. T. III.

R

Sensus inest igitur nebulis, quae exigit ignis :
 consilium fugiunt caetera paene meum.

Consilio, commune sacrum quum fiat in ara
 fratribus, alterna qui periere manu,

35 ipsa sibi discors, tanquam mandetur ab illis,
 scinditur in partes atra favilla duas.

Hoc, memini, quondam fieri non posse loque-
 bar :

et me Battiades iudice falsus erat.

Omnia nunc credo : quum tu non stultus ab Arcto
 40 terga vapor dederis, Ausoniamque petas.

Haec igitur lux est : quae si non orta fuisset,
 nulla fuit misero festa videnda mihi.

Edidit haec mores illis Heroisin aequos,
 queis erat Eëtion Icariusque pater.

45 Nata pudicitia est, mores, probitasque, fidesque
 at non sunt ista gaudia nata die ;

sed labor, et curae, fortunaque moribus impar ;
 iustaque de viduo paene querela toro.

Scilicet adversis probitas exercita rebus
 50 tristi materiam tempore laudis habet.

Si nihil infesti durus vidisset Ulixes ;
 Penelope felix, sed sine laude, foret.

Victor Echionias si vir penetrasset in arces,
 forsitan Euadnen vix sua nosset humus.

55 Quum Pelia genitae tot sint : cur nobilis una est ?
 Nempe fuit misero nupta quod una viro.

Effice, ut Iliacas tangat prior alter arenas :
 Laodamia, nihil, cur referatur, erit.

Et tua, quod malles, pietas ignota maneret,
 60 implerent venti si mea vela sui.

Di tamen, et Caesar dis accessure, sed olim,
 aequarint Pylios quum tua fata dies ;

non mihi, qui poenam fateor meruisse, sed illi
 parcite, quae nullo digna dolore dolet.

E L E G I A VI.

Tu quoque, nostrarum quondam fiducia rerum,
 qui mihi confugium, qui mihi portus eras;
 tu quoque suscepti curam dimittis amici,
 officiique pium tam cito ponis onus?
 Sarcina sum, fateor; quam si tu tempore nostro 5
 depositurus eras, non subeunda fuit.
 Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis?
 Ne fuge; neve tua sit minor arte fides.
 Numquid Achilleos inter fera proelia fidi
 deseruit levitas Automedontis equos? 10
 Quem semel excepit, numquid Podalirius aegro
 promissam medicae non tulit artis opem?
 Turpius eiicitur, quam non admittitur hospes.
 Quae patuit, dextrae firma sit ara meae.
 Nil, nisi me solum, primo tutatus es; at nunc 15
 me pariter serva, iudiciumque tuum,
 si modo non aliqua est in me nova culpa, tuamque
 mutarunt subito crimina nostra fidem.
 Spiritus hic, Scythica quem non bene ducimus aura,
 quod cupio, membris exeat ante meis, 20
 quam tua delicto stringantur pectora nostro,
 et videar merito vilior esse tibi.
 Non adeo toti fatis urgemur iniquis,
 ut mea sit longis mens quoque mota malis.
 Finge tamen motam; quoties Agamemnone natum 25
 dixisse in Pyladen verba proterva putas?
 Nec procul a vero est, quod vel pulsarit amicum:
 mansit in officiis non minus ille suis.

- Hoc est cum miseris solum commune beatis,
 30 ambobus tribui quod solet obsequium.
 Ceditur et caecis, et quos praetexta verendos
 virgaque cum verbis imperiosa facit.
 Si mihi non parcis, fortunae parcere debes.
 Non habet in nobis ullius ira locum.
- 35 Elige nostrorum minimum de parte laborum :
 isto, quo quereris, grandius illud erit.
 Quam multa madidae celantur arundine fossae,
 florida quam multas Hybla tuetur apes ;
 quam multae gracili terrena sub horrea ferre
 40 limite formicae grana reperta solent ;
 tam me circumstat densorum turba malorum.
 Crede mihi ; vero est nostra querela minor.
 His qui contentus non est : in litus arenas,
 in segetem spicas, in mare fundat aquas.
- 45 Intempestivos igitur compesce tumores ;
 vela neque in medio desere nostra mari.

E L E G I A VII.

- Quam legis, ex illa tibi venit epistola terra,
 latus ubi aequoreis iungitur Ister aquis.
 Si tibi contingit cum dulci vita salute,
 candida Fortunae pars manet una meae.
- 5 Scilicet, ut semper, quid agam, carissime, quaeris :
 (quamvis hoc vel me scire tacente potes :)
 sum miser. Haec brevis est nostrorum summa
 malorum :
 quisquis et offenso Caesare vivet, erit.
 Turba Tomitanae quae sit regionis, et inter
 10 quos habitem mores, discere cura tibi est?
 Mista sit haec quamvis inter Graecosque Getasque

a male pacatis plus trahit ora Getis.
 Sarmaticae maior Geticaeque frequentia gentis
 per medias in equis itque reditque vias;
 in quibus est nemo, qui non coryton et arcum / 15
 telaque vipereo lurida felle gerat.
 Vox fera, trux vultus, verissima Martis imago:
 non coma, non ulla barba resecta manu.
 Dextera non segnis stricto dare vulnera cultro,
 quem vinctum lateri barbarus omnis habet. / 20
 Vivit in his, eheu! tenerorum oblitus amorum,
 hos videt, hos vates audit, amice, tuus!
 Atque utinam vivat, non et moriatur in illis,
 absit ab invisis et tamen umbra locis!
 Carmina quod pleno saltari nostra teatro, / 25
 versibus et plaudi scribis, amice, meis,
 nil equidem feci (tu-scis hoc ipse) theatri:
 Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
 Non tamen ingratum est, quodcunque oblivia nostri
 impedit, et profugi nomen in ora refert: / 30
 quamvis interdum, quae me laesisse recordor,
 carmina devoveo, Pieridasque meas.
 Quum bene devovi, nequeo tamen esse sine illis:
 vulneribusque meis tela cruenta sequor:
 quaeque modo Euboicis lacerata est fluctibus, audet / 35
 Graia Capharea currere puppis aqua.
 Nec tamen, ut lauder, vigilo, curamque futuri
 nominis, utilius quod latuisset, ago:
 detineo studiis animum, falloque labores:
 experior curis dare verba meis. / 40
 Quid potius faciam desertis solus in oris,
 quamve malis aliam quaerere coner opem?
 Sive locum specto; locus est inamabilis: et quo
 esse nihil toto tristius orbe potest:

- 45 sive homines, vix sunt homines hoc nomine digni :
 quamque lupi, saevae plus feritatis habent.
 Non metuunt leges, sed cedit viribus aequum ;
 victaque pugnaci iura sub ense iacent.
 Pellibus et laxis arcent mala frigora braccis ;
 50 oraque sunt longis horrida tecta comis.
 In paucis extant Graecae vestigia linguae :
 haec quoque iam Getico barbara facta sono.
 Unus in hoc non est populo, qui forte Latine
 quaelibet e medio reddere verba queat.
 55 Ille ego Romanus vates (ignoscite, Musae,)
 Sarmatico cogor plurima more loqui.
 Et pudet, et fateor ; iam desuetudine longa
 vix subeunt ipsi verba Latina mihi.
 Nec dubito, quin sint et in hoc non pauca libello
 60 barbara. Non hominis, culpa sed ista loci.
 Ne tamen Ausoniae perdam commercia linguae,
 et fiat patrio vox mea muta sono ;
 ipse loquor mecum, desuetaque verba retracto ;
 et studii repeto signa sinistra mei.
 65 Sic animum tempusque traho : meque ipse reduco
 a contemplatu semoveoque mali.
 Carminibus quaero miserarum obliviam rerum.
 Praemia si studio consequor ista, sat est.

E L E G I A VIII.

- Non adeo cecidi, quamvis abiectus, ut infra
 te quoque sim, inferius quo nihil esse potest.
 Quae tibi res animos in me facit, improbe? curve
 casibus insultas, quos potes ipse pati?
 5 nec mala te reddunt mitem placidumve iacenti
 nostra, quibus possunt illacrimare ferae?

nec metuis dubio Fortunae stantis in orbe
 numen, et exosae verba superba deae?
 Exiget at dignas ultrix Rhamnusia poenas,
 imposito calcas quod mea fata pede. 10
 Vidi ego naufragiumque, viros et in aequore mergi :
 et, Nunquam, dixi, iustior unda fuit.
 Vilia qui quondam miseris alimenta negarat,
 nunc mendicato pascitur ille cibo.
 Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat, 15
 et manet in nullo certa tenaxque loco :
 sed modo laeta manet, vultus modo sumit acerbos ;
 et tantum constans in levitate sua est.
 Nos quoque floruimus, sed flos fuit ille caducus ;
 flammaque de stipula nostra, brevisque fuit. 20
 Neve tamen tota capias fera gaudia mente ;
 non est placandi spes mihi nulla dei ;
 vel quia peccavi citra scelus ; utque pudore
 non caret, invidia sic mea culpa caret :
 vel quia nil ingens ad finem solis ab ortu 25
 illo, cui paret, mitius orbis habet.
 Scilicet ut per vim non est superabilis ulli,
 molle cor ad timidas sic habet ille preces.
 [Exemploque deum, quibus accessurus et ipse est,
 cum poenae venia plura roganda petam. 30
 Si numeres anno Soles et nubila toto,
 invenies nitidum saepius isse diem.]
 Ergo, ne nimium nostra laetere ruina,
 restitui quondam me quoque posse puta.
 Posse puta fieri, lenito principe, vultus 35
 ut videas media tristis in orbe meos :
 utque ego te videam caussa graviore fugatum.
 Haec sunt a primis proxima vota mihi.

ELEGIA IX.

- O** tua si sineres in nostris nomina poni
 carminibus; positus quam mihi saepe fores!
 Te canerem solum, meriti memor, inque libellis
 crevisset sine te pagina nulla meis.
- 5 Quid tibi deberem, tota sciretur in Urbe;
 exsul in amissa si tamen Urbe legor.
 Te praesens mitem nosset, te serior aetas,
 (scripta vetustatem si modo nostra ferunt:)
 nec tibi cessaret doctus bene dicere lector.
- 10 Hic te servato vate maneret honor.
 Caesaris est primum munus, quod ducimus auras:
 gratia post magnos est tibi habenda deos.
 Ille dedit vitam; tu, quam dedit ille, tueris;
 et facis, accepto munere posse frui:
- 15 quumque perhorreret casus pars maxima nostros,
 pars etiam credi pertimuisse velit,
 naufragiumque meum tumulo spectaret ab alto,
 nec dederit nanti per freta saeva manum;
 seminecem Stygia revocasti solus ab unda.
- 20 Hoc quoque, quod memores possumus esse,
 tuum est.
 Di tibi se tribuant cum Caesare semper amicos:
 non potuit votum plenius esse meum.
 Haec meus argutis, si tu paterere, libellis
 poneret in multa luce videnda labor.
- 25 Nunc quoque se, quamvis est iussa quiescere, quin te
 nominet invitum, ~~mea~~ mea Musa tenet:
 utque canem, pavidae nactum vestigia cervae,
 luctantem frustra copula dura tenet;
 utque fores nondum reserati carceris acer

nunc pede, nunc ipsa fronte, lacessit equus; 30
 sic mea, lege data vincta atque inclusa, Thalia
 per titulum vetiti nominis ire cupit.
 Ne tamen officio memoris laedaris amici,
 parebo iussis (parce timere) tuis.
 At non parerem, si non meminisse putares. 35
 Hoc quod non prohibet vox tua, gratus ero.
 Dumque (quod o breve sit!) lumen vitale videbo;
 serviet officio spiritus iste tuo.

E L E G I A X.

Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister:
 facta est Euxini dura ter unda maris.
 At mihi iam videor patria procul esse tot annis,
 Dardana quot Graio Troia sub hoste fuit.
 Stare putes, adeo procedunt tempora tarde, 5
 et peragit lentis passibus annus iter:
 nec mihi solstitium quidquam de noctibus aufert:
 efficit angustos nec mihi bruma dies.
 Scilicet in nobis rerum natura novata est,
 cumque meis cūris omnia longa facit. 10
 An peragunt solitos communia tempora motus,
 suntque magis vitae tempora dura meae?
 quem tenet Euxini mendax cognomine littus,
 et Scythici vere terra sinistra freti.
 Innumerae circa gentes fera bella minantur, 15
 quae, nisi de raptō, vivere turpe putant.
 Nil extra tutum est: tumulus defenditur aegre
 moenibus exiguis ingenioque loci.
 Quum minime credas, ut avis, densissimus hostis
 advolat, et praedam vix bene visus agit. 20
 Saepe intra muros clausis venientia portis

- per medias legimus noxia tela vias.
 Est igitur rarus, qui rus colere audeat: isque
 hac arat infelix, hac tenet arma manu.
- 25 Sub galea pastor iunctis pice cantat avenis;
 proque lupo pavidae bella verentur oves.
 Vix ope castelli defendimur: et tamen intus
 mista facit Graiis barbara turba metum.
 Quippe simul nobis habitat discrimine nullo
- 30 barbarus; et tecti plus quoque parte tenet.
 Quos, ut non timeas, possis odisse, videndo
 pellibus et longa corpora tecta coma.
 Hos quoque, qui geniti Graia creduntur ab urbe,
 pro patrio cultu Persica bracca tegit.
- 35 Exercent illi sociae commercia linguae.
 Per gestum res est significanda mihi.
 Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli:
 et rident stolidi verba Latina Getae;
 meque palam de me tuto mala saepe loquuntur,
- 40 forsitan obiiciunt exiliumque mihi.
 [Utque fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis
 abnuerim quoties annuerimque, putant.]
 Adde, quod iniustum rigido ius dicitur ense:
 dantur et in medio vulnera saepe foro.
- 45 O duram Lachesin, quae tam grave sidus habenti
 fila dedit vitae non breviora meae!
 Quod patriae vultu, vestroque caremus amici;
 quod sic in Scythicis gentibus esse queror;
 (utraque poena gravis;) merui tamen Urbe carere;
- 50 non merui tali forsitan esse loco.
 Quid loquor ah demens? Ipsam quoque perdere
 vitam
 Caesaris offenso numine dignus eram.

E L E G I A XI.

Quod te nescio quis per iurgia dixerit esse
 exsulis uxorem, litera quæsta tua est.
 Indolui; non tam mea quod fortuna male audit,
 qui iam consuevi fortiter esse miser;
 quam quia, **qui** minime vellem, sum caussa pudoris; 5
 teque reor nostris erubuisse malis.
 Perfer, et obdura: multo graviora tulisti,
 eripuit quum me Principis ira tibi.
 Fallitur iste tamen, quò iudice nominor exsul.
 Mollior est culpam poena secuta meam. 10
 Maxima poena mihi est, ipsum offendisse; priusque
 venisset mallem funeris hora mihi.
 Quassa tamen nostræ est, non mersa nec obrûta
 puppis;
 utque caret portu, sic tamen exstat aquis:
 nec vitam, nec opes, nec ius mihi civis ademit; 15
 (quæ merui vitio perdere cuncta meo:)
 sed, quia peccato facinus non adfuit ullum,
 nil nisi me patriis iussit abesse focis:
 utque aliis, quorum numerum comprehendere non est,
 Cesareum numen, sic mihi, mite fuit. 20
 Ipse relegati, non exsulis, utitur in me
 nomine: tuta suo iudice caussa mea est.
 Iure igitur laudes, Caesar, pro parte virili
 carmina nostra tuas qualiacunque canunt. *
 Iure deos, ut adhuc coeli tibi limina claudant, 25
 teque velint sine se, comprecor, esse diu.
 Optat idem populus. Sed ut in mare flumina vastum,
 sic solet exiguæ currere rivus aquæ.
 At tu fortunam, cuius vocor exsul ab ore,
 nomine mendaci parce gravare meam. 30

E L E G I A XII.

Scribis, ut oblectem studio lacrimabile tempus,
ne pereant turpi pectora nostra situ.

Difficile est, quod, amice, mones: quia carmina
laetum

sunt opus, et pacem mentis habere volunt.

- 5 Nostra per adversas agitur fortuna procellas:
sorte nec ulla mea tristior esse potest.

Exigis, ut Priamus natorum funere ludat,
et Niobe festos ducat ut orba choros.

Luctibus, an studio videor debere teneri

- 10 solus in extremos iussus abire Getas?
Des licet invalido pectus mihi robore fultum,
fama refert Anyti quale fuisse reo;
fracta cadet tantae sapientia mole ruinae.

Plus valet humanis viribus ira dei.

- 15 Ille senex, dictus sapiens ab Apolline, nullum
scribere in hoc casu sustinisset opus.

Ut veniant patriae, veniant obliviae vestri,
omnis et amissi sensus abesse queat;

at timor officio fungi vetat ipse quieto.

- 20 Cinctus ab innumero me tenet hostis locus.
Adde, quod ingenium longa rubigine laesum
torpet, et est multo, quam fuit ante, minus.

Fertilis, assiduo si non renovetur aratro,
nil, nisi cum spinis gramen, habebit ager.

- 25 Tempore qui longo steterit, male curret, et inter
carceribus missos ultimus ibit, equus.

Vertitur in teneram cariem; rimisque dehiscit,
si qua diu solitis cymba vacabit aquis.

Me quoque despera, fuerim quum parvus et ante,

- illi, qui fueram, posse redire parem. 30
 Contudit ingenium patientia longa malorum :
 et pars antiqui magna vigoris abest.
 Saepe tamen nobis, ut nunc quoque, sumta ta-
 bella est ;
 inque suos volui cogere verba pedes :
 carmina scripta mihi sunt nulla, aut qualia cernis ; 35
 digna sui domini tempore, digna loco.
 Denique non parvas animo dat gloria vires ;
 et fecunda facit pectora laudis amor.
 Nominis et famae quondam fulgore trahebar ;
 dum tulit antennas aura secunda meas. 40
 Non adeo est bene nunc, ut sit mihi gloria curae.
 Si liceat, nulli cognitus esse velim.
 An, quia cesserunt primo bene carmina, suades
 scribere, successus ut sequar ipse meos ?
 Pace, novem, vestra liceat dixisse, Sorores ; 45
 vos estis nostrae maxima caussa fugae.
 Utque dedit iustas tauri fabricator aëni,
 sic ego do poenas artibus ipse meis.
 Nil mihi debebat cum versibus amplius esse ;
 sed fugerem merito naufragus omne fretum. 50
 At, puto, si demens studium fatale retentem,
 hic mihi praebebit carminis arma locus.
 Non liber hic ullus, non qui mihi commodet aurem,
 verbaque significant quid mea norit, adest.
 Omnia barbariae loca sunt, vocisque ferinae, 55
 omnia sunt Getici plena timore soni.
 Ipse mihi videor iam dididicisse Latine :
 iam didici Getice Sarmaticeque loqui.
 Nec tamen, ut verum fatear tibi, nostra teneri
 a componendo carmine Musa potest. 60
 Scribimus, et scriptos absumimus igne libellos.

- Exitus est studii parva favilla mei.
 Nec possum, et cupio non ullos ducere versus.
 Ponitur idcirco noster in igne labor :
 65 nec nisi pars casu flammis erepta dolove
 ad vos ingenii pervenit ulla mei.
 Sic utinam, quae nil metuentem tale magistrum
 perdidit, in cineres Ars mea versa foret.

E. L E G I A XIII.

- Hanc tuus e Getico mittit tibi Naso salutem :
 mittere si quisquam, quo caret ipse, potest.
 Aeger enim traxi contagia corpore mentis,
 libera tormento pars mihi ne qua vacet ;
 5 perque dies multos lateris cruciatibus uror,
 et quod non modico frigore laesit hiems.
 Si tamen ipse vales, aliqua nos parte valemus :
 quippe mea est humeris fulta ruina tuis.
 Qui mihi quum dederis ingentia pignora, quumque
 10 per numeros omnes hoc tueare caput ;
 quod tua me raro solatur epistola, peccas :
 remque piam praestas, et mihi verba negas
 Hoc precor emenda ; quod si correxeris unum,
 nullus in egregio corpore naevus erit.
 15 Pluribus accusem, fieri nisi posset, ut ad me
 litera non veniat, missa sit illa tamen.
 Di faciant, ut sit temeraria nostra querela ;
 teque putem falso non meminisse mei.
 Quod precor, esse liquet neque enim mutabile
 robur
 20 credere me fas est pectoris esse tui.
 Cana prius gelido desint absinthia Ponto,
 et careat dulci Trinacris Hybla thymo ;

immemorem quam te quisquam convincat amici.
 Non ita sunt fati stamina nigra mei.
 Tu tamen, ut possis falsae quoque pellere culpae 25
 crimina, quod non es, ne videre, cave:
 utque solebamus consumere longa loquendo
 tempora, sermoni dificiente die;
 sic ferat ac referat tacitas nunc litera voces;
 et peragant linguae charta manusque vices; 30
 quod fore ne nimium videar diffidere, sitque
 versibus hoc paucis admonuisse satis;
 accipe, quo semper finitur epistola verbo,
 aequae meis distent ut tua fata; Vale!

E L E G I A XIV.

Quanta tibi dederim nostris monumenta libellis,
 o mihi me coniux carior, ipsa vides.
 Detrahat auctori multum Fortuna licebit,
 tu tamen ingenio clara ferere meo:
 dumque legar, pariter mecum tua fama legetur:
 nec potes in moestos omnis abire rogos:
 quumque viri casu possis miseranda videri;
 invenies aliquas, quae, quod es, esse velint:
 quae te, nostrorum quum sis in parte malorum,
 felicem dicant, invidiantque tibi. 10
 Non ego, divitias dando, tibi plura dedissem.
 Nil feret ad manes divitis umbra suos.
 Perpetui fructum donavi nominis: idque
 quo dare nil potui munere maius, habes.
 Adde, quod, ut rerum sola es tutela mearum, 15
 ad te non parvi venit honoris onus,
 quod nunquam vox est de te mea muta, tuique
 iudicii debes esse superba viri.

- Quae ne quis possit temeraria dicere, persta :
 20 et pariter serva meque piamque fidem.
 Nam tua, dum stetimus, turpi sine crimine mansit,
 et iam tum probitas irreprehensa fuit.
 Par eadem nostra nunc est sibi facta ruina.
 Conspicuum virtus hic tua ponat opus.
 25 Esse bonam facile est, ubi, quod vetat esse, re-
 motum est;
 et nihil, officio, nupta, quod obstat, habet.
 Quum deus intonuit, non se subducere nimbo,
 id demum est pietas, id socialis amor.
 Rara quidem virtus, quam non Fortuna gubernet;
 30 quae maneat stabili, quum fugit illa, pede.
 Si tamen est pretium cui virtus ipsa petitur,
 inque parum laetis ardua rebus adest;
 ut tempus numeres, per saecula nulla tacetur,
 et loca mirantur, qua patet orbis iter.
 35 Adspicis, ut longo teneat laudabilis aevo
 nomen inextinctum Penelopea fides?
 Cernis, ut Admeti cantetur et Hectoris uxor,
 ausaque in accensos Iphias ire rogos?
 ut vivat fama coniux Phylaceia, cuius
 40 Iliacam celeri vir pede pressit humum?
 At nece nil opus est pro me, sed amore fideque.
 Non ex difficili fama petenda tibi est.
 Nec te credideris, quia non facis, ista moneri.
 Vela damus, quamvis remige navis eat.
 45 Qui monet, ut facias, quod iam facis, ille monendo
 laudat, et hortatu comprobat acta suo.

P. OVIDII NASONIS
EPISTOLARUM
E X P O N T O
L I B E R P R I M U S .

EPISTOLA I.
A D B R U T U M .

Naso, Tomitanae iam non novus incola terrae,
hoc tibi de Getico littore mittit opus.
Si vacat, hospitio peregrinos, Brute, libellos
excipe, dumque aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monimenta venire, 5
ne suus hoc illis clausurit auctor iter.
Ah quoties dixi, Certe nil turpe docetis :
ite : patet castis versibus ille locus.
Non tamen accedunt : sed, ut adspicis ipse, latere
sub Lare privato tutius esse putant. 10
Quaeris, ubi hos possis nullo componere laeso?
Qua steterant Artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, novitate roges fortasse sub ipsa.
Accipe, quodcunque est, dummodo non sit amor.
Invenies, quamvis non sit miserabilis index, 15
OVID. T. III. S

- non minus hoc illo triste, quod ante dedi.
 Rebus idem, titulo differt : et epistola cui sit
 non occultato nomine missa docet.
 Nec vos hoc vultis, sed nec prohibere potestis :
- 20 Musaque ad invitos officiosa venit.
 Quidquid id est, adiunge meis. Nihil impedit, ortos
 exsule, servatis legibus, Urbe frui.
 Quod metuas non est. Antoni scripta leguntur :
 doctus et in promptu scrinia Brutus habet.
- 25 Nec me nominibus furiosus confero tantis.
 Saeva deos contra non tamen arma tuli.
 Denique Caesareo, quod non desiderat ipse,
 non caret e nostris ullus honore liber,
 Si dubitas de me, laudes admitte deorum,
- 30 et carmen demto nomine sume meum.
 Adiuvat in bello pacatae ramus olivae :
 proderit auctorem pacis habere nihil?
 Quum foret Aeneae cervix subiecta parenti,
 dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.
- 35 Fert liber Aeneaden : et non iter omne patebit?
 At patriae pater hic ; ipsius ille fuit.
 Ecquis ita est audax, ut limine cogat abire
 iactantem Pharia tinnula sinistra manu?
 Ante deum Matrem cornu tibicen adunco
- 40 quum canit ; exiguae quis stipis aera neget?
 Scimus ab imperio fieri nil tale Dianae :
 unde tamen vivat, vaticinator habet.
 Ipsa movent animos Superorum numina nostros ;
 turpe nec est tali credulitate capi.
- 45 En ego pro sistro Phrygiique foramine luxi
 gentis Iuleae nomina sancta fero.
 Vaticinor moneoque ; locum date sacra ferenti :
 non mihi, sed magno poscitur ille deo.

- Nec, quia vel merui, vel sensi Principis iram,
 a nobis ipsum nolle putate coli. 50
- Vidi ego linigeræ numen violasse fatentem
 Isidis, Isiacos ante sedere focos.
- Alter, ob huic similem privatus lumine culpam,
 clamabat media se meruisse via.
- Talia coelestes fieri praeconia gaudent; 55
 ut, sua quid valeant numina, teste probent.
- Saepe levant poenas, ereptaque lumina reddunt;
 quum bene peccati poenituisse vident.
- Poenitet o, si quid miserorum creditur ulli,
 poenitet, et factò torqueor ipse meo: 60
- quumque sit exilium, magis est mihi culpa, dolori:
 estque pati poenas, quam meruisse, minus.
- Ut mihi di faveant, quibus est manifestior ipse;
 poena potest demi, culpa perennis erit.
- Mors faciet certe, ne sim, quum venerit, exsul: 65
 ne non peccarim, mors quoque non faciet.
- Non igitur mirum est, si mens mea tabida facta
 de nive manantis more liquescit aquae.
- Estur ut occulta vitiata teredine navis:
 aequorei scopulos ut cavat unda salis: 70
- roditur ut scabra positum rubigine ferrum
 conditus ut tineae carpitur ore liber:
- sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
 sine quibus nullo conficiantur, habent.
- Nec prius hi mentem stimuli, quam vita, relinquunt: 75
 quique dolet, citius, quam dolor, ipse cadet.
- Hoc mihi si Superi, quorum sumus omnia, credent,
 forsitan exigua dignus habebor ope,
 inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.
- Plus isto, duri, si precer, oris ero. 80

EPISTOLA II.

A D M A X I M U M.

- Maxime, qui tanti mensuram nominis imple,
 et geminas animi nobilitate genus;
 qui nasci ut posses, quamvis cecidere trecenti,
 non omnes Fabios abstulit una dies;
 5 forsitan, haec a quo mittatur epistola, quaeras,
 quisque loquar tecum, certior esse velis.
 Heu mihi, quid faciam? Vereor, ne, nomine lecto,
 durus et aversa caetera mente legas.
 Viderit haec aliquis; tibi me scripsisse fateri
 10 audebo, et propriis ingemuisse malis.
 Viderit; audebo tibi me scripsisse fateri,
 atque modum poenae notificare meae.
 Qui, quum me poena dignum graviore fuisse
 confitear, possum vix graviora pati.
 15 Hostibus in mediis interque pericula versor,
 tanquam cum patria pax sit adempta mihi:
 qui, mortis saevo geminent ut vulnere caussas,
 omnia vipereo spicula felle linunt.
 His eques instructus perterrita moenia lustrat,
 20 more lupi clausas circumeuntis oves.
 At semel intentus nervo levis arcus equino
 vincula semper habens irresoluta manet.
 Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
 portaque vix firma submovet arma sera.
 25 Adde loci faciem, nec fronde nec arbore tecti;
 et quod iners hiemi continuatur hiems.
 Hic me, pugnans cum frigore cumque sagittis
 cumque meo fato, quarta fatigat hiems.

Fine carent lacrimae, nisi quum stupor obstitit illis :
 et similis morti pectora torpor habet. 30
 Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
 quae posuit sensum, saxea facta, mali !
 Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
 cortice velavit populus ora novo.
 Ille ego sum, lignum qui non admittor in ullum : 35
 ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.
 Ipsa Medusa oculis veniat licet obvia nostris,
 amittet vires ipsa Medusa suas.
 Vivimus, ut nunquam sensu careamus amaro,
 et gravior longa sit mea poena mora. 40
 Sic inconsumtum Tityi semperque renascens
 non perit, ut possit saepe perire, iecur.
 At puto, quum requies medicinaque publicae curae
 somnus adest, solitis nox venit orba malis?
 Somnia me terrent, veros imitantia casus, 45
 et vigilant sensus in mea damna mei.
 Aut ego Sarmaticas videor vitare sagittas,
 aut dare captivas ad fera vincla manus :
 aut ubi decipior melioris imagine somni,
 adspicio patriae tecta relicta meae. 50
 et modo vobiscum, quos sum veneratus, amici,
 et modo cum cara coniuge multa loquor.
 Sic, ubi percepta est brevis et non vera voluptas,
 peior ab admonitu fit status iste boni.
 Sive dies igitur caput hoc miserabile cernit, 55
 sive pruinosae Noctis aguntur equi ;
 sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
 ignibus admotis ut nova cera solet.
 Saepe precor mortem ; mortem quoque deprecor idem,
 ne mea Sarmaticum contegat ossa solum. 60
 Quum subit, Augusti quae sit clementia, credo

- mollia naufragiis littora posse dari.
 Quum video, quam sint mea fata tenacia, frangor,
 spesque levis magno victa timore cadit.
 65 Nec tamen ulterius quidquam sperove precorve,
 quam male mutato posse carere loco.
 Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modeste
 gratia quod salvo vestra pudore queat.

EPISTOLA III. (II.)

A D E U M D E M.

- Suscipe, Romanae facundia, Maxime, linguae,
 difficilis caussae mitè patrociniū.
 Est mala; confiteor: sed te bona fiet agente.
 Lenia pro misera fac modo verba fuga.
 5 Nescit enim Caesar, quamvis deus omnia norit,
 ultimus hic qua sit conditione locus.
 Magna tenent illud numen molimina rerum:
 haec est coelesti pectore cura minor.
 Nec vacat, in qua sint positi regione Tomitae,
 10 quaerere, finitimo vix loca nota Getae;
 aut quid Sauromatae faciant, quid Iazyges acres,
 cultaque Oresteae Taurica terra deae:
 quaeque aliae gentes, ubi frigore constitit Ister,
 dura meant celeri terga per amnis equo.
 15 Maxima pars hominum nec te, pulcherrima, curat,
 Roma, nec Ausonii militis arma timet.
 Dant illis animos arcus pleneaque pharetrae;
 quamque libet longis cursibus aptus equus;
 quodque sitim didicere diu tolerare famemque;
 20 quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
 — Ira viri mitis non me misisset in istam,

si satis haec illi nota fuisset humus :
 nec me, nec quemquam Romanum gaudet ab hoste,
 neque minus, vitam cui dedit ipse, capi.
 Noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu. 25
 Nil opus est ullis in mea fata Getis.
 Sed neque, cur morerer, quidquam mihi comperit
 actum :
 nec minus infestus, quam fuit, esse potest.
 Tunc quoque nil fecit, nisi quod facere ipse coëgi,
 paene etiam merito parcior ira meo. 30
 Di faciant igitur, quorum iustissimus ipse est,
 — alma nihil maius Caesare terra ferat :
 utque diu sub eo sit publica sarcina rerum,
 perque manus huius tradita gentis eat.
 At tu tam placido, quam nos quoque sensimus illum, 35
 iudice pro lacrimis ora resolve meis.
 Non petito ut bene sit, sed uti male tutius ; utque
 exsilium saevo distet ab hoste meum :
 quamque dedere mihi praesentia numina vitam,
 non adimat stricto squalidus ense Getes : 40
 denique, si moriar, subeam pacatius arvum,
 ossa nec a Scythica nostra premantur humo :
 nec male compositos, ut scilicet exsule dignum est,
 Bistonii cineres ungula pulset equi :
 et ne, si superest aliquis post funera sensus, 45
 terreat ut manes Sarmatis umbra meos.
 Caesaris haec animum poterant audita movere,
 Maxime, movissent si tamen ante tuum.
 Vox, precor, Augustas pro me tua molliat aures,
 auxilio trepidis quae solet esse reis : 50
 assuetaque tibi doctae dulcedine linguae
 aequandi Superis pectora flecte viri.
 Non tibi Theromedon crudusve rogabitur Atreus ;

- quique suis homines pabula fecit equis .
 55 sed piger ad poenas princeps, ad praemia velox :
 quique dolet, quoties cogitur esse ferox :
 qui vincit semper, victis ut parcere possit ;
 clausit et aeterna civica bella sera :
 multa metu poenae, poena qui pauca, coercet ;
 60 et iacit invita fulmina rara manu .
 Ergo tam placidas orator missus ad aures,
 ut propior patriae sit fuga nostra, roga .
 Ille ego sum, qui te colui ; quem festa solebat
 inter convivas mensa videre tuos :
 65 ille ego, qui duxi vestros Hymenaeon ad ignes ;
 et cecini fausto carmina digna toro :
 cuius te solitum memini laudare libellos,
 exceptis, domino qui nocuere suo :
 cui tua nonnunquam miranti scripta legebas .
 70 Ille ego, de vestra cui data nupta domo est .
 Hanc probat, et primo dilectam semper ab aevo
 est inter comites Marcia censa suas ;
 inque suis habuit matertera Caesaris ante :
 quarum iudicio si qua probata, proba est .
 75 Ipsa sua melior fama, laudantibus istis,
 Claudia divina non eguisset ope .
 Nos quoque praeteritos sine labe peregimus annos .
 Proxima pars vitae transilienda meae .
 Sed de me ut sileam, coniux mea sarcina vestra est .
 80 Non potes hanc salva dissimulare fide .
 Confugit haec ad vos, vestrasque amplectitur aras :
 (iure venit cultos ad sibi quisque deos :)
 flensque rogat, precibus lenito Caesare vestris .
 busta sui fiant ut propiora viri .

EPISTOLA IV. (III.)

A D R U F I N U M .

Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem :
 qui miser est, ulli si suus esse potest.
 Reddita confusae nuper solatia menti
 auxilium nostris spemque dedere malis :
 utque Machaoniis Poeantius artibus heros 5
 lenito medicam vulnere sensit opem :
 sic ego mente iacens, et acerbo saucius ictu,
 admonitu coepi fortior esse tuo :
 et iam deficiens sic ad tua verba revixi,
 ut solet infuso vena redire mero. 10
 Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
 ut mea sint dictis pectora sana tuis.
 Ut multum demas nostro de pectore curae ;
 non minus exhausto, quod superabit, erit.
 Tempore ducetur longo fortasse cicatrix. 15
 Horrent admotas vulnera cruda manus.
 Non est in medico semper, relevetur ut aeger :
 interdum docta plus valet arte malum.
 Cernis, ut e molli sanguis pulmone remissus
 ad Stygias certo limite ducat aquas. 20
 Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas ;
 sanabit nulla vulnere cordis ope.
 Tollere nodosam nescit medicina podagram,
 nec formidatis auxiliatur aquis.
 Cura quoque interdum nulla est medicabilis arte, 25
 aut, ut sit, longa est extenuanda mora.
 Quum bene firmarunt animum praecepta iacentem,
 sumtaque sunt nobis pectoris arma tui ;

- rursus amor patriae, ratione valentior omni,
 30 quod tua texuerunt scripta, retexit opus.
 Sive pium vis hoc, sive hoc muliebri vocari;
 confiteor misero molle cor esse mihi.
 Non dubia est Ithaci prudentia: sed tamen optat
 fumum de patriis posse videre focis.
 35 Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
 ducit, et immemores non sinit esse sui.
 Quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?
 Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.
 Quum bene sit clausae cavea Pandione natae;
 40 nititur in silvas illa redire suas.
 Assuetos tauri saltus, assueta leones
 (nec feritas illos impedit) antra petunt.
 Tu tamen exsilii morsus e pectore nostro
 fomentis speras cedere posse tuis.
 45 Effice, vos ipsi ne tam mihi sitis amandi,
 talibus ut levius sit caruisse malum.
 At, puto, qua fueram genitus, tellure carenti,
 in tamen humano contigit esse loco?
 Orbis in extremi iaceo desertus arenis,
 50 fert ubi perpetuas obruta terra nives.
 Non ager hic pomum, non dulces educat uvas:
 non salices ripa, robora monte virent.
 Neve fretum laudes terra magis, aequora semper
 ventorum rabie, solibus orba, tument.
 55 Quocunque adspicias, campi cultore carentes,
 vastaque, quae nemo vindicet, arva iacent.
 Hostis adest dextra laevaue a parte timendus,
 vicinoque metu terret utrumque latus.
 Altera Bistonias pars est sensura sagittas,
 60 altera Sarmatica spicula missa manu.
 I nunc, et veterum nobis exempla virorum,

qui forti casum mente tulere, refer :
 et grave magnanimi robur mirare Rutill,
 non usi reditus conditione dati.
 Smyrna virum tenuit, non Pontus et hostica tellus ; 65
 paene minus nullo Smyrna petenda loco.
 Non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus :
 legit enim sedes, Attica terra, tuas.
 Arma Neoclides qui Persica contudit armis,
 Argolica primam sensit in urbe fugam. 70
 Pulsus Aristides patria Lacedaemona fugit :
 inter quas dubium, quae prior esset, erat.
 Caede puer facta Patroclus Opunta relinquit,
 Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.
 Exul ab Haemonia Pirenida cessit ad undam, 75
 quo duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua.
 Liquit Agenorides Sidonia moenia Cadmus,
 poneret ut muros in meliore loco.
 Venit ad Adrastum Tydeus Calydone fugatus ;
 et Teucrum Veneri grata recepit humus. 80
 Quid referam veteres Romanae gentis, apud quos
 exsulibus tellus ultima Tibur erat?
 Persequar ut cunctos, nulli datus omnibus aevis
 tam procul a patria est, horridiorve locus.
 [Quo magis ignoscat sapientia vestra dolenti, 85
 qui facit ex dictis non ita multa tuis.]
 Nec tamen inficior, si possent nostra coire
 vulnera, praeceptis posse coire tuis.
 Sed vereor, ne me frustra servare labores,
 neu iuver admota perditus aeger ope. 90
 Nec loquor haec, quia sit maior prudentia nobis ;
 sed sim, quam medico, notior ipse mihi.
 Ut tamen hoc ita sit, munus tua grande voluntas
 ad me pervenit ; consulique boni.

EPISTOLA V. (IV.)

A D U X O R E M.

- Iam mihi deterior canis adspergitur aetas,
 iamque meos vultus ruga senilis arat:
 iam vigor et quasso languent in corpore vires,
 nec, iuveni lusus qui placuere, iuvant.
- 5 Nec, si me subito videas, agnoscere possis:
 aetatis facta est tanta ruina meae.
 Confiteor facere hoc annos; sed et altera causa est
 anxietas animi continuusque labor.
 Nam mea per longos si quis mala digerat annos,
 10 crede mihi, Pylio Nestore maior ero.
 Cernis ut in duris (et quid bove firmissus?) arvis
 fortia taurorum corpora frangat opus.
 Quae nunquam vacuo solita est cessare novali,
 fructibus assiduis lassa senescit humus.
- 15 Occidet, ad Circi si quis certamina semper,
 non intermissis cursibus, ibit equus.
 Firma sit illa licet, solvetur in aequore navis.
 quae nunquam liquidis sicca carebit aquis.
 Me quoque debilitat series immensa malorum,
 20 ante meum tempus cogit et esse senem.
 Otia corpus alunt; animus quoque pascitur illis.
 Immodicus contra carpit utrumque labor.
 Adspice, in has partes quia venerit Aesone natus,
 quam laudem a sera posteritate ferat.
- 25 At labor illius nostro leviorque minorque:
 si modo non verum nomina magna premunt.
 Ille est in Pontum, Pelia mittente, profectus,
 qui vix Thessaliae sine timendus erat.

Caesaris ira mihi nocuit; quem Solis ab ortu
 Solis ad occasus utraque terra timet. 30
 Iunctior Haemonia est Ponto, quam Roma, sinistro;
 et brevius, quam nos, ille peregit iter.
 Ille habuit comites primos telluris Achivae:
 at nostram cuncti destituere fugam.
 Nos fragili ligno vastum sulcavimus aequor: 35
 quae tulit Aesoniden, firma carina fuit.
 Non mihi Tiphys erat rector; nec Agenore natus
 quas fugerem, docuit, quas sequererque vias.
 Illum tutata est cum Pallade regia Iuno:
 defendere meum numina nulla caput. 40
 Illum furtivae iuvere Cupidinis artes;
 quas a me vellem non didicisset amans.
 Ille domum rediit: nos his moriemur in arvis,
 perstiterit laesi si gravis ira dei.
 Durius est igitur nostrum, fidissima coniux, 45
 illo, quod subiit Aesone natus, onus.
 Te quoque, quam iuvenem discedens Urbe reliqui,
 credibile est nostris insenuisse malis.
 O ego, di faciant, talem te cernere possim,
 caraque mutatis oscula ferre genis; 50
 amplectique meis corpus non pingue lacertis,
 et, Gracile hoc fecit, dicere, cura mei;
 et narrare meos flenti flens ipse labores;
 sperato nunquam colloquioque frui:
 turaque Caesaribus cum coniuge Caesare digna, 55
 dis veris, memori debita ferre manu!
 Memnonis hanc utinam, lenito Principe, mater
 quam primum roseo provocet ore diem!

EPISTOLA VI. (V.)

A D M A X I M U M .

- Ille tuos quondam non ultimus inter amicos,
 ut sua verba legas, Maxime, Naso rogat.
 In quibus ingenium desiste requirere nostrum,
 nescius exsilii ne videare mei.
- 5 Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus?
 ut capiant vitium, ni moveantur, aquae?
 Sic mihi, si quis erat, ducendi carminis usus
 deficit; estque minor factus inerte situ.
 Haec quoque, quae legitis, (si quid mihi, Maxime,
 credis,)
- 10 scribimus invita vixque movente manu.
 Non libet in tales animum contendere curas,
 nec venit in duros Musa vocata Getas.
 Ut tamen ipse vides, luctor deducere versum.
 Sed non fit fato mollior ille meo.
- 15 Quum relego, scripsisse pudet: quia plurima cerno,
 me quoque, qui feci, iudice digna lini.
 Nec tamen emendo: labor hic, quam scribere, maior:
 mensque pati durum sustinet aegra nihil.
 Scilicet incipiam lima mordacius uti,
- 20 et sub iudicium singula verba vocem?
 Torquet enim Fortuna parum, nisi Nilus in Hebrum
 confluat? et frondes Alpibus addat Athos?
 Parcendum est animo miserabile vulvus habenti.
 Subducunt oneri colla perusta boves.
- 25 At, puto, fructus adest, iustissima caussa laborum:
 et sata cum multo foenore reddit ager?
 Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum

profuit, atque utinam non nocuisset opus. Cur igitur scribam, miraris? Miror et ipse; et mecum quaero saepe, quid inde petam.	30
An populus vere sanos negat esse poëtas, sumque fides huius maxima vocis ego? qui, sterili toties quum sim deceptus ab arvo, damnosa persto condere semen humo.	
Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum; tempus et assueta ponere in arte iuvat.	35
Saucius evitat pugnas gladiator, et idem immemor antiqui vulneris arma capit.	
Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis; et ducit remos, qua modo navit aqua.	40
Sic ego constanter studium non utile servo; et repeto, nollem quas coluisse, deas.	
Quid potius faciam? Non sum, qui segnia ducam otia. Mors nobis tempus habetur iners.	
Nec iuvat in lucem nimio marcescere vino. nec tenet incertas alea blanda manus.	45
Quum dedimus somno, quas corpus postulat, horas, quo ponam vigilans tempora longa modo?	
Moris an oblitus patrii contendere discam Sarmaticos arcus, et trahar arte loci?	50
Hoc quoque me studium prohibent assumere vires. mensque magis gracili corpore nostra valet.	
Quum bene quaesieris, quid agam; magis utile nil est artibus his, quae nil utilitatis habent.	
Consequor ex istis casus obliviam nostri. Hanc messem satis est si mea reddit humus.	55
Gloria vos acuat, vos, ut recitata probentur carmina, Pieriis invigilate choris.	
Quod venit ex facili, satis est componere nobis: et nimis intenti caussa laboris abest.	60

- Cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
 An verear, ne non approbet illa Getes?
 Forsitan audacter faciam; sed glorior, Istrum
 ingenio nullum maius habere meo.
- 65 Hoc, ubi vivendum est, satis est si consequor arvo,
 inter inhumanos esse poëta Gëtas.
 Quid mihi diversum fama contendere in orbem?
 Quem Fortuna dedit, Roma sit ille locus.
 Hoc mea contenta est infelix Musa theatro.
- 70 Sic merui; magni sic voluere dei.
 Nec reor hinc istuc nostris iter esse libellis,
 quo Boreas penna deficiente venit.
 Dividimur coelo; quaeque est procul urbe Quirini,
 adspicit hirsutos cominus Ursa Getas.
- 75 Per tantum terrae, tot aquas vix credere possum
 indicium studii transiliisse mei.
 Finge legi, quodque est mirabile, finge placere:
 auctorem certe res iuвет ista nihil.
 Quid tibi si calida prosit laudare Syene,
 80 aut ubi Taprobanen Indica tingit aqua?
 Altius ire libet? si te distantia longe
 Pleiadam laudent signa, quid inde feres?
 Sed neque pervenio scriptis mediocribus istuc:
 fama que cum domino fugit ab Urbe suo.
- 85 Vosque, quibus perii, tunc quum mea fama se-
 pulta est,
 nunc quoque de nostra morte tacere reor.

EPISTOLA VII. (VI.)

A D G R A E C I N U M.

Ecquid, ut audisti (nam te diversa tenebat
 terra) meos casus, cor tibi triste fuit?

Dissimules metuasque licet, Graecine, fateri;
 si bene te novi, triste fuisse liquet.
 Non cadit in mores feritas inamabilis istos; 5
 nec minus a studiis dissidet illa tuis.
 Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
 pectora mollescunt, asperitasque fugit.
 Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
 quum sinit officium militiaeque labor. 10
 Certe ego, quum primum potui sentire, quid essem;
 (nam fuit attonito mens mihi nulla diu,)

hac quoque fortunam sensi, quod amicus abesses,
 qui mihi praesidium grande futurus eras.
 Tecum tunc aberant aegrae solatia mentis: 15
 magnaque pars animi consiliique mei.
 At nunc, quod superest, fer opem, precor, eminus
 unam:
 alloquioque iuva pectora nostra tuo:
 quae, non mendaci si quidquam credis amico,
 stulta magis dici, quam scelerata, decet. 20
 Nec breve, nec tutum est, peccati quae sit origo,
 scribere: tractari vulnera nostra timent.
 Qualicumque modo mihi sint ea facta, rogare
 desine. Non agites, si qua coire velis.
 Quidquid id est: ut non facinus, sic culpa vocanda
 est. 25
 Omnis an in magnos culpa deos scelus est?
 Spes igitur menti poenae, Graecine, levandae
 non est ex toto nulla relicta meae.
 Haec dea, quum fugerent sceleratas numina terras,
 in dis invisă sola remansit humo. 30
 Haec facit, ut vivat fossor quoque compede vinctus;
 liberaque a ferro crura futura putet.
 Haec facit, ut, videat quum terras undique nullas,
 OVID. T. III. T /

- naufragus in mediis brachia iactet aquis.
 35 Saepe aliquem sollers medicorum cura reliquit;
 nec spes huic vena deficiente cadit.
 Carcere dicuntur clausi sperare salutem:
 atque aliquis pendens in cruce vota facit.
 Haec dea quam multos, laqueo sua colla ligantes,
 40 non est proposita passa perire nece!
 Me quoque conantem gladio finire dolorem
 arcuit, iniecta continuitque manu;
 Quidque facis? lacrimis opus est, non sanguine, dixit:
 saepe per has flecti principis ira solet.
 45 Quamvis est igitur meritis indebita nostris,
 magna tamen spes est in bonitate dei:
 qui ne difficilis mihi sit, Graecine, precare:
 confer et in votum tu quoque verba meum;
 inque Tomitana iaceam tumulatus arena,
 50 si te non nobis ista vovere liquet.
 Nam prius incipient turres vitare columbae,
 antra ferae, pecudes gramina, mergus aquas;
 quam male se praestet veteri Graecinus amico.
 Non ita sunt fati omnia versa meis.

4

EPISTOLA VIII. (VII.)

A D M E S S A L L I N U M.

- Litera pro verbis tibi, Messalline, salutem,
 quam legis, a saevis attulit usque Getis.
 Indicat auctorem locus? an, nisi nomine lecto,
 haec me Nasonem scribere verba latet?
 5 Ecquis in extremo positus iacet orbe tuorum,
 me tamen excepto, qui precor esse tuus?
 Di, precor, a cunctis, qui te venerantur amantque,

huius notitiam gentis abesse velint.
 Nos satis est inter glaciem Scythicasque sagittas
 vivere: si vita est mortis habenda genus. 10
 Nos premat aut bello tellus, aut frigore coelum;
 truxque Getes armis, grandine pulset hiems:
 nos habeat regio nec pomis feta nec uvis;
 et cuius nullum cesset ab hoste latus.
 Caetera sit sospes cultorum turba tuorum; 15
 in quibus, ut populo, pars ego parva fui.
 Me miserum, si tu verbis offenderis istis:
 nosque negas ulla parte fuisse tuos!
 Idque sit ut verum, mentito ignoscere debes.
 Nil demit laudi gloria nostra tuae. 20
 Quis se Caesaribus notum non fingit amicum?
 Da veniam fasso; tu mihi Caesar eris.
 Nec tamen irrumpo, quo non licet ire: satisque est,
 atria si nobis non patuisse negas.
 Utque tibi fuerit mecum nihil amplius; uno 25
 aempe salutaris, quam prius, ore minus.
 Nec tuus est genitor nos inficiatus amicos,
 hortator studii caussaue faxque mei:
 cui nos et lacrimas, supremum in funere munus,
 et dedimus medio scripta canenda foro. 30
 Adde quod est frater tanto mihi iunctus amore,
 quantus in Atridis Tyndaridisque fuit.
 Is me nec comitem nec dedignatus amicum est:
 si tamen haec illi non nocitura putas.
 Sin minus, hac quoque me mendacem parte fatebor. 35
 Clausa mihi potius tota sit ista domus.
 Sed neque claudenda est, et nulla potentia vires
 praestandi, ne quid peccet amicus, habet.
 Et tamen, ut cuperem culpam quoque posse negari;
 sic facinus nemo nescit abesse mihi. 40

- Quodnisi delicti pars excusabilis esset,
 parva relegari poena futura fuit.
 Ipse sed hoc vidit, qui pervidet omnia, Caesar;
 stultitiam dici crimina posse mea :
 45 quaque ego permisi, quaque est res passa, pepercit;
 usus et est modice fulminis igne sui;
 nec vitam, nec opes, nec ademit posse reverti :
 si sua per vestras victa sit ira preces.
 At graviter cecidi. Quid enim mirabile, si quis
 50 a Iove percussus non leve vulnus habet?
 Ipse suas quamvis vires inhiberet Achilles,
 missa graves ictus Pelias hasta dabat.
 Iudicium nobis igitur quum vindicis adsit,
 non est, cur tua me ianua nosse neget.
 55 Culta quidem, fateor, citra, quam debuit, illa est :
 sed fuit in fati hoc quoque, credo, meis.
 Nec tamen officium sensit magis altera nostrum.
 Hic, illic, vestro sub Lare semper eram.
 Quaeque tua est pietas : ut te non excolat ipsum,
 60 ius aliquod tecum fratris amicus habet.
 [Quid, quod, ut emeritis referenda est gratia semper,
 sic est fortunae promeruisse tuae?
 Quodsi permittis nobis suadere, quid optes :
 ut des, quam reddas, plura, precare deos.
 65 Idque facis, quantumque licet meminisse, solebas
 officii caussam pluribus esse dati.]
 Quo libet in numero me, Messalline, reponere :
 sim modo pars vestrae non aliena domus :
 et mala Nasonem, quoniam meruisse videtur,
 70 si non ferre doles, at meruisse dole.

EPISTOLA IX. (VIII.)

A D S E V E R U M.

(Quae spuria videtur.)

A tibi dilecto missam Nasone salutem
 accipe, pars animae magna, Severe, meae.
 Neve roga, quid agam. Si persequar omnia, flebis.
 Summa satis nostri sit tibi nota mali.
 Vivimus assiduis expertes pacis in armis, 5
 dura pharetrato bella movente Geta :
 deque tot expulsis sum miles in exsule solus.
 Tuta (nec invideo) caetera turba iacet.
 Quoque magis nostros venia dignere libellos,
 haec in procinctu carmina facta leges. 10
 Stat vetus urbs, ripae vicina binominis Istri,
 moenibus et positu vix adeunda loci.
 Caspius Aegyptos, de se si credimus ipsis,
 condidit, et proprio nomine dixit opus.
 Hanc ferus, Odrysiis inopino Marte peremtis, 15
 cepit, et in regem sustulit arma Getes.
 Ille memor magni generis, virtute quod auget,
 protinus innumero milite cinctus adest :
 nec prius abscessit, merita quam caede nocentum
 se nimis ulciscens exstitit ipse nocens. 20
 At tibi, rex aevo, detur, fortissime nostro,
 semper honorata sceptrum tenere manu :
 Teque, quod et praestat, (quid enim tibi plenius
 optem ?)
 Martia cum magno Caesare Roma probet.
 Sed memor, unde abii, queror, o iucunde sodalis, 25
 accedant nostris saeva quod arma malis.

- Ut careo vobis, Scythicas detrusus in oras,
 quatuor autumnos Pleias orta facit.
 Nec tu credideris urbanae commoda vitae
 30 quaerere Nasonem: quaerit et illa tamen.
 Nam modo vos animo, dulces, reminiscor, amici;
 nunc mihi cum cara coniuge nata subit:
 aque domo rursus pulchrae loca vertor ad Urbis,
 cunctaque mens oculis pervidet illa suis.
 35 Nunc fora, nunc aedes, nunc marmore tecta theatra,
 nunc subit aequata porticus omnis humo.
 Gramina nunc Campi pulchros spectantis in hortos,
 stagnaque et Euripi, Virgineusque liquor.
 At, puto, sic Urbis misero est erepta voluptas,
 40 quolibet ut saltem rure frui liceat.
 Non meus amissos animus desiderat agros,
 ruraque Peligno conspicienda solo:
 nec quos pomiferis positos in collibus hortos
 spectat Flaminiae Claudia iuncta viae;
 45 quos ego nescio cui colui; quibus ipse solebam
 ad sata fontanas (nec pudet) addere aquas.
 Sunt ibi, si vivunt, nostra quoque consita quondam,
 sed non et nostra poma legenda manu.
 Pro quibus amissis utinam contingere posset
 50 hic saltem profugo gleba colenda mihi!
 Ipse ego pendentes (liceat modo) rupe capellas,
 ipse velim baculo pascere nixus oves;
 ipse ego, ne solitis insistant pectora curis,
 ducam ruricolae sub iuga panda boves;
 55 et discam Getici quae norunt verba iuveni:
 assuetas illis adiciamque minas:
 ipse manu capulum pressi moderatus aratri
 experiar mota spargere semen humo;
 nec dubitem longis purgare ligonibus arva:

et dare iam, sitiens quas bibat hortus, aquas. 60
 Unde sed hoc nobis, minimum quos inter et hostem
 discrimen murus clausaque porta facit?
 At tibi nascenti, quod toto pectore laetor,
 nerunt fatales fortia fila deae.
 Te modo Campus habet, densa modo porticus umbra: 65
 nunc, in quo ponis tempora rara, Forum.
 Umbria nunc revocat: nec non Albana petentem
 Appia ferventi ducit in arva rota.
 Forsitan hic optes, ut iustam supprimat iram
 Caesar, et hospitium sit tua villa meum. 70
 Ah nimium est, quod, amice, petis! Moderantius opta:
 et voti, quaeso, contrahe vela tui.
 Terra velim propior, nullique obnoxia bello
 detur: erit nostris pars bona demta malis.

EPISTOLA X. (IX.)

A D M A X I M U M .

Quae mihi de raptu tua venit epistola Celso,
 protinus est lacrimis humida facta meis.
 Quodque nefas dictu, fieri nec posse putavi,
 invitis oculis litera lecta tua est.
 nec quidquam ad nostras pervenit acerbius aures, 5
 ut sumus in Ponto; perveniatque precor.
 Ante meos oculos tanquam praesentis imago
 haeret: et extinctum vivere fingit amor.
 Saepe refert animus lusus gravitate carentes:
 seria cum liquida saepe peracta fide. 10
 Nulla tamen subeunt mihi tempora densius illis,
 quae vellem vitae summa fuisse meae:
 quum domus ingenti subito mea lapsa ruina

- concidit, in domini procubuitque caput.
 15 Adfuit ille mihi, quum me pars magna reliquit.
 Maxime; Fortunae nec fuit ipse comes.
 Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
 ponendus quam si frater in igne foret.
 Haesit in amplexu, consolatusque iacentem est:
 20 cumque meis lacrimas miscuit usque suas.
 O quoties vitae custos invisus amarae
 continuit promptas in mea fata manus!
 O quoties dixit, Placabilis ira deorum est.
 Vive, nec ignosci tu tibi posso nega.
 25 Vox tamen illa fuit celeberrima, Respice quantum
 debeat auxilium Maximus esse tibi.
 Maximus incumbet; quaque est pietate, rogabit,
 ne sit ad extremum Caesaris ira tenax:
 cumque suis fratris vires adhibebit, et omnem,
 30 quo levius doleas, experietur opem.
 Haec mihi verba malae minuerunt taedia vitae.
 Quae tu, ne fuerint, Maxime, vana, cave.
 Huc quoque venturum mihi se iurare solebat;
 non nisi te longae ius sibi dante viae.
 35 Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
 terrarum dominos quam colis ipse deos.
 Crede mihi: multos habeas quum dignus amicos,
 non fuit e multis quolibet ille minor:
 si modo non census nec clarum nomen avorum,
 40 sed probitas magnos ingeniumque facit.
 Iure igitur lacrimas Celso libamus adempto,
 quum fugerem, vivus quas dedit ille mihi:
 carmina iure damus, raros testantia mores;
 ut tua venturi nomina, Celse, legant.
 45 Hoc est, quod possum Geticis tibi mittere ab arvis:
 hoc solum est istic quod licet esse meum.

Funera non potui comitare, nec ungere corpus :
 aque tuis toto, divisor orbe rogis.
 Qui potuit, quem tu pro numine vivus habebas,
 praestilit officium Maximus omne tibi. 50
 Ille tibi exsequias, et magni funus honoris
 fecit; et in gelidos fudit amoma sinus :
 diluit et lacrimis moerens unguenta profusis ;
 ossaque vicina condita textit humor
 Qui quoniam extinctis, quae debet, praestat amicis, 55
 et nos extinctis annumerare potest.

EPISTOLA XI. (X.)

A D F L A C C U M.

Naso suo profugus mittit tibi, Flacce, salutem :
 mittere rem si quis, qua caret ipse, potest.
 Longus enim curis, vitiatum corpus amaris
 non patitur vires languor habere suas.
 Nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis ; 5
 et peragit soliti vena tenoris iter.
 Os hebes est, positaeque movent fastidia mensae ;
 et queror, invisi quum venit hora cibi.
 Quod mare, quod tellus, appone, quod educat aër ;
 nil ibi, quod nobis esuriatur, erit. 10
 Nectar et ambrosiam, latices epulasque deorum,
 det mihi formosa grata luventa manu ;
 non tamen exacuet torpens sapor ille palatum :
 stabit et in stomacho pondus inerte diu.
 Haec ego non ausim, quum sint verissima, cuivis 15
 scribere ; delicias ne mala nostra vocet.
 Scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
 deliciis etiam possit ut esse locis.

- Delicias illi precor has contingere, si quis,
 20 ne mihi sit levior Caesaris ira, timent.
 Is quoque, qui gracili cibus est in corpore, somnus
 non alit officio corpus inane suo;
 sed vigilo, vigilantque mei sine fine dolores;
 quorum materiam dat locus ipse mihi.
 25 Vix igitur possis visos agnoscere vultus:
 quoque ierit, quaeras, qui fuit ante, color.
 Parvus in exiles succus mihi pervenit artus:
 membraque sunt cera pallidiora nova.
 Non haec immodico contraxi damna Lyaeo:
 30 scis, mihi quam solae paene bibantur aquae.
 Non epulis oneror: quarum si tangar amore,
 est tamen in Geticis copia nulla locis.
 Nec vires adimit Veneris damnosa voluptas.
 Non solet in moestos illa venire toros.
 35 Unda locusque nocent et, causa valentior istis,
 anxietas animi, quae mihi semper adest.
 Hanc nisi tu pariter simili cum fratre lebares,
 vix mens tristitiae nostra tulisset onus.
 Vos estis fractae tellus non dura phaselo:
 40 quamque negant multi, vos mihi fertis opem.
 Ferte, precor, semper, quia semper egebimus illa,
 Caesaris offensum dum mihi numen erit:
 qui meritam nobis minuat, non finiat, iram,
 suppliciter vestros quisque rogat deos.

EPISTOLARUM
E X P O N T O
 LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA I.

A D G E R M A N I C U M.

Huc quoque Caesarei pervenit fama triumphi,
 languida quo fessi vix venit aura Noti.
 Nil fore dulce mihi Scythica regione putavi:
 iam minus hic odio est, quam fuit ante, locus.
 Tandem aliquod pulsa curarum nubē serenum 5
 vidi, fortunae verba dedique meae.
 Nolit ut ulla mihi contingere gaudia Caesar,
 velle potest cuivis haec tamen una dari.
 Di quoque, ut a cunctis hilari pietate colantur,
 tristitiam poni per sua festa iubent. 10
 Denique, quod certus furor est audere fateri,
 hac ego laetitia, si vetet ipse, fruam.
 Iupiter utilibus quoties rigat imbribus agros,
 mista tenax segeti crescere lappa solet.
 Nos quoque frugiferum sentimus inutilis herba 15
 numen, et invita saepe iuvamur ope.
 Gaudia Caesareae mentis pro parte virili
 sunt mea: privati nil habet illa domus.
 Gratia, Fama, tibi, per quam spectata triumphi
 incluso mediis est mihi pompa Getis. 20

- Indice te didici, nuper visenda coisse
 innumeras gentes ad ducis ora sui.
 Quaeque capit vastis immensum moenibus orbem,
 hospitium Romam vix habuisse locum.
- 25 Tu mihi narrasti, quum multis lucibus ante
 fuderit assiduas nubilus Auster aquas,
 numine coelesti Solem fulsisse serenum,
 cum populi vultu conveniente die;
 atque ita victorem, cum magno vocis honore,
- 30 bellica laudatis dona dedisse viris :
 claraque sumturum pictas insignia vestes,
 tura prius sanctis imposuisse focus :
 Iustitiamque sui caste placasse parentis,
 illo quae templum pectore semper habet :
- 35 quaque ierit, felix adiectum plausibus omen ;
 saxaque iactatis erubuisse rosis :
 Protinus argento veros imitantia muros
 barbāra cum victis oppida lata viris :
 fluminaque, et montes, et in altis proflua silvis ;
- 40 armaque cum telis in stūpe vincta suis :
 deque trophaeorum, quod Sol incenderat, auro
 aurea Romani tecta fuisse fori :
 totque tulisse duces captivis addita collis
 vincula, paene hostes quot satis esse fuit.
- 45 Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt :
 in quibus et belli summa caputque Bato.
 Cur ego posse negem minui mihi Numinis iram,
 quum videam mites hostibus esse deos ?
 Pertulit hic idem nobis, Germanice, rumor,
- 50 oppida sub titulo nominis isse tui :
 atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
 nec satis ingenio tuta fuisse loci.
 Di tibi dent annos ! a te nam caetera sumes,†

sint modo virtuti tempora longa tuae.
 Quod precor, eveniet. Sunt quiddam oracula vatum. 55
 Nam deus optanti prospera signa dedit.
 Te quoque victorem Tarpeias scandere in arces
 laeta coronatis Roma videbit equis;
 maturosque pater nati spectabit honores,
 gaudia percipiens, quae dedit ipse suis. 60
 Iam nunc haec a me, iuvenum belloque togaque
 maxime, dicta tibi vaticinante nota.
 Hunc quoque carminibus referam fortasse trium-
 phum :
 sufficiet nostris si modo vita malis :
 imbuero Scythicas si non prius ipse sagittas : 65
 abstuleritque ferox hoc caput ense Getes.
 Quodsi, me salvo, dabitur tua laurea templis,
 omina bis dices vera fuisse mea.

EPISTOLA II.

AD MESSALINUM.

Ille domus vestrae primis venerator ab annis
 pulsus ad Euxini Naso sinistra freti,
 mittit ab indomitis hanc, Messaline, salutem,
 quam solitus praesens est tibi ferre, Getis.
 Heu mihi, si lecto vultus tibi nomine non est, 5
 qui fuit, et dubitas caetera perlegere!
 Perlege, nec mecum pariter mea verba relega.
 Urbe licet vestra versibus esse meis.
 Non ego concepi, si Pelion Ossa tulissêt,
 clara mea tangi sidera posse manu; 10
 nec nos, Enceladi dementia castra secuti,
 in rerum dominos movimus arma deos;

- nec, quod Tydidæ temeraria dextera fecit,
numina sunt telis ulla petita meis.
- 15 Est mea culpa gravis; sed quæ me perdere solum
ausa sit, et nullum maius adorta nefas.
Nil nisi non sapiens possum timidusque vocari:
haec duo sunt animi nomina vera mei.
- Esse quidem fateor, meritam post Caesaris iram,
20 difficilem precibus te quoque iure meis;
quæque tua est pietas in totum nomen Iuli,
te laedi, quum quis laeditur inde, putas.
Sed licet arma feras et vulnera saeva mineris,
non tamen efficies, ut timere mihi.
- 25 Puppis Achaemeniden Graium Troiana recepit:
profuit et Myso Pelias hasta duci.
Confugit interdum templi violator ad aram,
nec petere offensi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non esse; fatemur.
- 30 Sed non per placidas it mea navis aquas.
Tuta petant alii: fortuna miserrima tuta est;
nam timor eventus deterioris abest.
[Qui rapitur fati, quid praeter fata requirat?
Saepe creat molles aspera spina rosas.]
- 35 Qui rapitur spumante salo, sua brachia cauti
porrigit, et spinas duraque saxa capit:
accipitremque timens pennis trepidantibus ales
audet ad humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino dubitat committere tecto,
- 40 quæ fugit infestos territa cerva canes.
Da, precor, accessum lacrimis, mitissime, nostris:
nec rigidam timidis vocibus obde forem;
verbaque nostra favens Romana ad numina perfer,
non tibi Tarpeio culta Tonante minus;
- 45 mandatque mei legatus suscipe causam:

nulla meo quamvis nomine caussa bona est.
 Iam prope depositus, certè iam frigidus aeger,
 servatus per te, si modo servor, ero.
 Nunc tua pro lapsis nitatur gratia rebus;
 principis aeterni quam tibi praestat amor. 50
 Nunc tibi et eloquii nitor ille domesticus adsit,
 quo poteras trepidis utilis esse reis.
 Vivit enim in vobis facundi lingua parentis;
 et res heredem reperit illa suum.
 Hanc ego non, ut me defendere tentet, adoro. 55
 Non est confessi caussa tuenda rei.
 Num tamen excuses erroris origine factum,
 an nihil expediat tale movere, vide.
 Vulneris id genus est, quod quum sanabile non sit,
 non contrectari tutius esse puto. 60
 Lingua, sile: non est ultra narrabile quidquam.
 Posse velim cineres obruere ipse meos.
 Sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
 verba face, ut vita, quam dedit ipse, fruar:
 quumque serenus erit, vultusque remiserit illos. 65
 qui secum terras imperiumque movent;
 exiguam ne me praedam sinat esse Getarum,
 detque solum miserae mite, precare, fugae.
 Tempus adest aptum precibus: valet ipse, videtque
 quas fecit vires, Roma, valere tuas: 70
 Incolumis coniux sua pulvinaria servat:
 promovet Ausonium filius imperium.
 Praeterit ipse suos animo Germanicus annos,
 nec vigor est Drusi nobilitate minor.
 Adde nurus neptesque pias, carosque nepotes, 75
 caeteraque Augustae membra valere domus.
 Adde triumphatos modo Paeonas; adde quieti
 subdita montanae brachia Dalmatiae.

- Nec dedignata est abiectis Illyris armis
 80 Caesareum famulo vertice ferre pedem.
 Ipse super currum placido spectabilis ore
 tempora Phoebea virgine nexa tulit.
 Quem pia vobiscum proles comitavit euntem,
 digna parénte suo, nominibusque datis;
 85 fratribus assimilis, quos proxima templa tenentes
 divus ab excelsa Iulius aede videt.
 His Messalinus, quibus omnia cedere debent,
 primum laetitiae non negat esse locum.
 Quidquid ab his superest, venit in certamen amoris;
 90 hac hominum nulli parte secundus erit.
 Hunc colit, ante diem per quem decreta merenti
 venit honoratis laurea digna comis.
 Felices, quibus hos licuit spectare triumphos,
 et ducis ore deos aequiperante frui.
 95 At mihi Sauromatae pro Caesaris ore videndi,
 terraque pacis inops, undaque vincta gelu.
 Si tamen hoc audis, et vox mea pervenit istuc:
 sit tua mutando gratia blanda loco.
 Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab aevo,
 100 si quid habet sensus umbra diserta, petit.
 Hoc petit et frater: quamvis fortasse veretur,
 servandi noceat ne tibi cura mei.
 Tota domus rogat hoc: nec tu potes ipse negare,
 et nos in turbae parte fuisse tuae.
 105 Ingenii certe, quo nos male sensimus usos,
 artibus exceptis, saepe probator eras.
 Nec mea, si tantum peccata novissima demas,
 esse potest domui vita pudenda tuae.
 Sic igitur vestrae vigeant penetralia gentis:
 110 curaque sit Superis Caesaribusque tui:
 mite, sed iratum merito mihi, numen adora;

eximar ut Scythici de feritate loci.
 Difficile est, fateor; sed tendit in ardua virtus:
 et talis meriti gratia maior erit.
 Nec tamen Aetnaeus vasto Polyphemus in antro 115
 accipiet voces Antiphatesve tuas:
 sed placidus facilisque parens, veniaéque paratus;
 et qui fulmineo saepe sine igne tonat;
 qui quum triste aliquid statuit, fit tristis et ipse:
 cuique fere poenam sumere poena sua est. 120
 Victa tamen vitio est huius clementia nostro:
 venit et ad vires ira coacta suas.
 Qui quoniam patria toto sumus orbe remoti;
 nec licet ante ipsos procubuisse deos;
 quos colis, ad Superos haec fer mandata sacerdos; 125
 adde sed et proprias ad mea verba preces.
 Sic tamen haec tenta, si non nocitura putabis.
 Ignoscas: timeo naufragus omne fretum.

EPISTOLA III.

A D M A X I M U M .

(Vix videtur Ovidii.)

Maxime, qui claris nomen virtutibus aequas,
 nec sinis ingenium nobilitate premi;
 culte mihi (quid enim status hic a funere differt?)
 supremum vitae tempus ad usque meae:
 rem facis, afflictum non aversatus amicum, 5
 qua non est aevo rarior ulla tuo.
 Turpe quidem dictu, sed, si modo vera fatemur,
 vulgus amicitias utilitate probat.
 Cura, quid expediat, prior est, quam quid sit ho-
 nestam:

OVID. T. III.

U

- 10 et cum fortuna statque caditque fides :
 nec facile invenies multis in millibus unum,
 virtutem pretium qui putet esse sui.
 Ipse decor recti, facti si praemia desint,
 non movet, et gratis poenitet esse probum.
- 15 Nil, nisi quod prodest, carum est. En detrahe menti
 spem fructus avidae, nemo petendus erit.
 At reditus iam quisque suos amat, et sibi quid sit
 utile, sollicitis computat articulis.
 Illud amicitiae quondam venerabile nomen
 20 prostat, et in quaestu pro meretrice sedet.
 Quo magis admiror, non, ut torrentibus undis,
 communis vitii te quoque labe trahi.
 Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est.
 Quae, simul intonuit, proxima quaeque fugat.
- 25 En ego, non paucis quondam munitus amicis,
 dum flavit velis aura secunda meis ;
 ut fera nimbose tumuerunt aequora vento,
 in mediis lacera nave relinquer aquis ;
 quumque alii nolint etiam me nosse videri,
 30 vix duo proiecto tresve tulistis opera.
 Quorum tu princeps : neque enim comes esse, sed
 auctor,
 nec petere exemplum, sed dare, dignus eras.
 Te, nihil exacto, nisi nos peccasse fatentem
 sponte sua probitas officiumque iuvat.
- 35 Iudice te mercede caret, per seque petenda est
 externis virtus incommitata bonis.
 Turpe putas abici, quia sit miserandus, amicum ;
 quodque sit infelix, desinere esse tuum.
 Mitius est, lasso digitum supponere mento,
 40 mergere quam liquidis ora natantis aquis.
 Cerne, quid Aeacides post mortem praestet amico :

instar et hanc vitam mortis habere puta.
 Pirithoum Theseus Stygias comitavit ad undas :
 a Stygiis quantum sors mea distat aquis !
 Adfuit insano iuvenis Phoeus Orestae. 45
 Et mea non minimum culpa furoris habet.
 Tu quoque magnorum laudes admitte virorum ;
 utque facis, lapso, quam potes, affer opem.
 Si bene te novi ; si, qui prius esse solebas,
 nunc quoque es, atque animi non cecidere tui ; 50
 quo fortuna magis saevit, magis ipse resistis,
 utque decet, ne te vicerit illa, caves.
 Et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hostis.
 Sic eadem prodest caussa, nocetque mihi.
 Scilicet indignum, iuvenis rarissime, ducis, 55
 te fieri comitem stantis in orbe deae.
 Firmus es ; et quoniam non sunt ea, qualia velles,
 vela regis quassae qualiacunque ratis :
 quaeque ita concussa est, ut iam casura putetur,
 restat adhuc humeris fulta ruina tuis. 60
 Ira quidem primo fuerat tua iusta, nec ipso
 lenior, offensus qui mihi iure fuit :
 quique dolor pectus tetigisset Caesaris alti,
 illum iurabas protinus esse tuum.
 Ut tamen audita est nostrae tibi cladis origo : 65
 diceris erratis ingemuisse meis.
 Tunc tua me primum solari litera coepit,
 et laesum flecti spem dare posse deum.
 Movit amicitiae tum te constantia longae,
 ante tuos ortus quae mihi coepta fuit ; 70
 et quod eras aliis factus, mihi natus amicus :
 quodque tibi in cunis oscula prima dedi ;
 quod, quum vestra domus teneris mihi semper ab
 aunis .

- culta sit, esse vetus nunc tibi cogor onus.
 75 Me tuus ille pater, Latiae facundia linguae,
 quae non inferior nobilitate fuit,
 primus ut auderem committere carmina famae
 impulit: ingenii dux fuit ille mei.
 Nec, quo sit primum nobis a tempore cultus,
 80 contendo fratrem posse referre tuum.
 Te tamen ante omnes ita sum complexus, ut unus
 quolibet in casu gratia nostra foret.
 Ultima me tecum vidit, moestisque cadentes
 excepit lacrimas Italae ora genis:
 85 quum tibi quaerenti, num verus nuntius esset,
 attulerat culpae quem mala fama meae;
 inter confessum medius dubieque negantem
 haerebam, pavidas dante timore notas:
 exemploque nivis, quam mollit aquaticus Auster,
 90 gutta per attonitas ibat oborta genas.
 Haec igitur referens, et quod mea crimina primi
 erroris venia posse latere vides,
 respicis antiquum lapsis in rebus amicum,
 fomentisque iuvas vulnera nostra tuis.
 95 Pro quibus optandi si nobis copia fiat,
 tam bene promerito commoda mille precor.
 Sed si sola mihi dentur tua vota; precabor,
 ut tibi sit salvo Caesare salva parens.
 Haec ego, quum faceres altaria pinguis turo,
 100 te solitum meminisse prima rogare deos.

EPISTOLA IV.

A D A T T I C U M.

(Nec haec Nasonis videtur.)

Accipe colloquium gelido Nasonis ab Istro,
 Attice, iudicio non dubitate meo.

Ecquid adhuc remanes memor infelicis amict?
 deserit an partes languida cura suas?
 Non ita di mihi sunt tristes, ut credere possim 5
 fasque putem, iam te non meminisse mei.
 Ante meos oculos praesto est tua semper imago:
 et videor vultus mentē videre tuos.
 Seria multa mihi tecum collata recordor:
 nec data iucundis tempora pauca iocis. 10
 Saepe citae longis visae sermonibus horae:
 saepe fuit brevior, quam mea verba, dies.
 Saepe tuas venit factum modo carmen ad aures;
 et nova iudicio subdita Musa tuo est.
 Quod tu laudabas, populo placuisse putabam: 15
 hoc pretium curae dulce recentis erat:
 utque meus lima rasmus liber esset amici,
 non semel admonitu facta litura tuo est.
 Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
 nos via, nos iunctis curva theatra locis. 20
 Denique tantus amor nobis, carissime, semper,
 quantus in Aeacide Actorideque fuit.
 Non ego, si biberes securae pocula Lethes,
 excidere haec credam pectore posse tuo.
 Longa dies citior brumali sidere, noxque 25
 tardior hiberna solstitialis erit:
 nec Babylon aestum, nec frigora Pontus habebit,
 calthaque Paestanas vincet odore rosas:
 quam tibi nostrarum veniant obliviae rerum.
 Non ita pars fati candida nulla mei est. 30
 Ne tamen haec dici possit fiducia mendax,
 stultaque credulitas nostra fuisse, cave:
 constantique fide veterem tutare sodalem,
 qua licet et quantum non onerosus ero.

EPISTOLA V.

A D S O L A N U M .

(Non videtur Ovidii.)

- Condita disparibus numeris ego Naso Solano
 praeposita misi verba salute meo :
 quae rata sit cupio , rebusque ut comprobet omen ,
 te precor a salvo possit , amice , legi .
- 5 Candor , in hoc aevo res intermortua paene ,
 exigit , ut faciam talia vota , tuus .
 Nam fuerim quamvis modico tibi iunctus ab usu ,
 diceris exsiliis indoluisse meis :
 missaque ab Euxino legeres quum carmina Ponto :
- 10 illa tuus iuvit qualiacunque favor :
 optastique brevem salvi mihi Caesaris iram ;
 quod tamen optari , si sciat , ipse sinat .
 Moribus ista tuis tam mitia vota dedisti :
 nec minus idcirco sunt ea grata mihi .
- 15 Quoque magis moveare malis , doctissime , nostris ,
 credibile est fieri conditione loci .
 Vix hac invenies totum , mihi crede , per orbem ,
 quae minus Augusta pace fruatur , humum .
 Tu tamen hic structos inter fera proelia versus
- 20 et legis , et lectos ore favente probas :
 ingenioque meo , vena quod paupere manat ,
 plaudis ; et e rivo flumina magna facis .
 Grata quidem sunt haec animo suffragia nostro ;
 vix sibi quum miseros posse placere putes .
- 25 Dum tamen in rebus tentamus carmina parvis ,
 materiae gracili sufficit ingenium .
 Nuper ut huc magni pervenit fama triumphii ;

ausus sum tantae sumere molis opus.	
Obruit audentem rerum gravitasque nitorque: nec potui coepti pondera ferre mei.	30
Illic, quam laudes, erit officiosa voluntas: caetera materia debilitata iacent.	
Quod si forte liber vestras pervenit ad aures; tutelam, mando, sentiat ille tuam.	
Hoc tibi facturo, vel si non ipse rogarem, accedat cumulus gratia nostra levis.	35
Non ego laudandus; sed sunt tua pectora lacte et non calcata candidiora nive:	
mirarisque alios, quum sis mirabilis ipse; nec lateant artes, eloquiumque tuum.	40
Te iuvenum princeps, cui dat Germania nomen, participem studii Caesar habere solet.	
Tu comes antiquus, tu primis iunctus ab annis, ingenio mores aequiperante, places.	
Te dicente prius fit prolinus impetus illi: teque habet, elicias qui sua verba tuis	45
Quum tu desistis, mortaliaque ora quierunt, clausaque non longa conticuere mora;	
surgit Iuleo iuvenis cognomine dignus, qualis ab Eois Lucifer ortus aquis:	50
dumque silens adstat, status est vultusque disertus, spemque decens doctae vocis amictus habet.	
Mox, ubi pulsa mora est, atque os coeleste solutum, hoc Superos iures more solere loqui:	
atque, Haec est, dicas, facundia principe digna: eloquio tantum nobilitatis inest.	55
Huic tu quum placeas, et vertice sidera tangas, scripta tamen profugi vatis habenda putas.	
Scilicet ingeniis aliqua est concordia iunctis, et servat studii foedera quisque sui.	60

- Rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
 rectorem dubiae navita puppis amat.
 Tu quoque Pieridum studio, studiose, teneris:
 ingenioque faves, ingeniose, meo.
- 65 Distat opus nostrum; sed fontibus exit ab isdem:
 artis et ingenuae cultor uterque sumus.
 Thyrsus enim vobis, gestata est laurea nobis;
 sed tamen ambobus debet inesse calor.
 utque meis numeris tua dat facundia nervos;
- 70 sic venit a nobis in tua verba nitor.
 Iure igitur studio confinia carmina vestro,
 et commilitii sacra tuenda putas.
 Pro quibus ut maneat, de quo censeris, amicus,
 comprecor ad vitae tempora summa tuae:
- 75 succedatque tuis orbis moderator habenis.
 Quod mecum populi vota precantur idem.

EPISTOLA VI.

A D G R A E C I N U M .

(Nec haec genuina.)

- Carmine Graecinum, quem praesens voce solebat,
 tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.
 Exsulis haec vox est; praebet mihi litera linguam:
 et, si non liceat scribere, mutus ero.
- 5 Corripis, ut debes, stulti peccata sodalis:
 et mala me meritis ferre minora doces.
 Vera facis, sed sera, meae convicia culpae.
 Aspera confesso verba remitte reo.
 Quam poteram recto transire Ceraunia velo,
- 10 ut fera vitarem saxa, monendus eram.
 Nunc mihi naufragio quid prodest discere facti,
 qua mea debuerit currere cymba via?

Brachia da lasso potius prendenda natanti;
 nec pigeat mento supposuisse manum.
 Idque facis, faciasque precor. Sic mater et uxor, 15
 sic tibi sint fratres, totaque salva domus:
 quodque soles animo semper, quod voce precari,
 omnia Caesaribus sic tua facta probes.
 Turpe erit in miseris veteri tibi rebus amico
 auxilium nulla parte tulisse tuum: 20
 turpe, referre pedem, nec passu stare tenaci:
 turpe, laborantem deseruisse ratem:
 turpe, sequi casum, et fortunae cedere, amicū
 et, nisi sit felix, esse negare suum.
 Non ita vixerunt Strophio atque Agamemnone nati: 25
 non haec Aegidae Pirithoiue fides;
 quos prior est mirata, sequens mirabitur aetas:
 in quorum plausus tota theatra sonant.
 Tu quoque, per durum servato tempus amico,
 dignus es in tantis nomen habere viris: 30
 dignus es: et, quoniam laudem pietate mereris,
 non erit officii gratia surda tui.
 Crede mihi, nostrum si non mortale futurum est
 carmen, in ore frequens posteritatis eris.
 Fac modo perman eas lapso, Graecine, fidelis; 35
 duret et in longas impetus iste moras,
 Quae tu quum praestes, remo tamen utor et aura!
 Nil nocet admisso subdere calcar equo.

EPISTOLA VII.

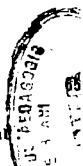
A D A T T I C U M.

(Neque haec Nasonia.)

Esse salutatum vult te mea litera primum
 a male pacatis, Attice, missa Getis.

- Proxima subsequitur, quid agas, audire voluntas,
 et, bene siquid agas, sit tibi cura mei.
- 5 Nec dubito quin sit: sed me timor ipse malorum
 saepe supervacuos cogit habere metus.
 Da veniam, quaeso, nimioque ignosce timori
 Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
 Qui semel est laesus fallaci piscis ab hamo,
 10 omnibus unca cibus aera subesse putat.
 Saepe canem longe visum fugit agna, lupumque
 credit; et ipsa suam nescia vitat opem.
 Membra reformidant mollem quoque saucia tactum:
 vanaque sollicitis incutit umbra metum.
- 15 Sic ego, Fortunae telis confixus iniquis,
 pectore concipio nil nisi triste meo.
 Iam mihi fata liquet, coeptos servantia cursus,
 per sibi consueta semper itura vias.
 Observare deos, ne quid mihi cedat amice,
 20 verbaque Fortunae vix puto posse dari.
 Est illi curae me perdere; quaeque solebat
 esse levis, constans et bene certa nocet.
 Crede mihi, si sum veri tibi cognitus oris,
 nec numerus nostris casibus esse potest;
- 25 Cinyphiae segetis citius numerabis aristas,
 altaque quam multis floreat Hybla thymis:
 et quot aves motis nitantur in aëra pennis:
 quotque natent pisces aequore, certus eris:
 quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
- 30 quos ego sum terra, quos ego passus aqua.
 Nulla Getis toto gens est truculentior orbe:
 sed tamen hi nostris ingemuere malis.
 Quae tibi si memori coner perscribere versu,
 Ilias est fati longa futura mei.
- 35 Non igitur vereor, quod te rear esse verendum,

cuius amor nobis pignora mille dedit :
 sed quia res timida est omnis miser ; et quia longo
 tempore laetitiae ianua clausa meae est.
 Iam dolor in morem venit meus ; utque caducis
 percussu crebro saxa cavantur aquis ; 40
 sic ego continuo Fortunae vulneror ictu :
 vixque habet in nobis iam nova plaga locum.
 Nec magis assiduo vomer tenuatur ab usu,
 nec magis est curvis Appia trita rotis ;
 pectora quam mea sunt serie caecata laborum ; 45
 et nihil inveni , quod mihi ferret opem.
 Artibus ingenuis quaesita est gloria multis :
 infelix perii dotibus ipse meis.
 Vita prior vitio caret , et sine labe peracta est :
 auxilii misero nil tulit illa mihi. 50
 Culpa gravis precibus donatur saepe suorum :
 omnis pro nobis gratia muta fuit.
 Adiuvat in duris aliquos praesentia rebus :
 obruit hoc absens vasta procella caput.
 Quem non obruerit taciti quoque Caesaris ira ? 55
 Addita sunt poenis aspera verba meis.
 Fit fuga temporibus levior : proiectus in aequor
 Arcturum subii Pleiadamque minas.
 Saepe solent hiemem placidam sentire carinae :
 non Ithacae puppi saevior unda fuit. 60
 Recta fides comitum poterat mala nostra levare :
 ditata est spoliis perfida turba meis.
 Mitius exsilium faciunt loca : tristior ista
 terra sub ambobus non iacet ulla polis.
 Est aliquid , patriis vicinum finibus esse :
 ultima me tellus , ultimus orbis habet.
 Praestat et exsulibus pacem tua laurea , Caesar
 Pontica finitimo terra sub hoste iacet.

- Tempus in agrorum cultu consumere dulce est:
 70 non patitur verti barbarus hostis humum.
 Temperie coeli corpusque animusque iuvatur:
 frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
 Est in aqua dulci non invidiosa voluptas:
 aequoreo bibitur cum sale mista palus.
 75 Omnia deficiunt: animus tamen omnia vincit.
 Ille etiam vires corpus habere facit.
 Sustineas ut onus, nitendum vertice recto est;
 aut flecti nervos si patiare, cades.
 Spes quoque, posse mora mitescere principis iram,
 80 vivere ne nolim deficiamque, cavet.
 Nec vos parva datis pauci solatia nobis,
 quorum spectata est per mala nostra fides.
 Coepta tene, quaeso; nec in aequore desere navem:
 meque simul serva, iudiciumque tuum.

EPISTOLA VIII.

A B C O T T A M.

(Et haec imitatoris.)

- Redditus est nobis Caesar cum Caesare nuper,
 quos mihi misisti, Maxime Cotta, deos:
 utque tuum munus numerum, quem debet, haberet,
 est ibi Caesaribus Livia iuncta suis.
 5 Argentum felix, omnique beatius auro,
 quod, fuerat pretium quum rude, numen habet.
 Non mihi divitias dando maiora dedisses,
 coelitibus missis nostra sub ora tribus.
 Est aliquid, spectare deos, et adesse putare:
 10 et quasi cum vero numine posse loqui.
 Quantum ad me, redii, nec me tenet ultima tellus:

utque prius, media sospes in Urbe moror.
 Caesareos video vultus, velut ante videbam.
 Vix huius voti spes fuit ulla mihi.
 Utque salutabam, numen coeleste saluto. 15
 Quod reduci tribuas, nil, puto, maius habes.
 Quid nostris oculis nisi sola Palatia desunt?
 qui locus, ablato Caesare, vilis erit.
 Hunc ego quum spectem, videor mihi cernere Romam.
 Nam patriae faciem sustinet ille stae. 20
 Fallor? an irati mihi sunt in imagine vultus;
 torvaque nescio quid forma minantis habet?
 Parce, vir immenso maior virtutibus orbe,
 iustaque vindictae supprime frena tuae.
 Parce, puer, saechi decus admirabile nostri; 25
 terrarum dominum quem sua cura facit.
 Per patriae numen, quae te tibi carior ipso est;
 per nunquam surdos in tua vota deos;
 perque tori sociam, quae par tibi sola reperta est,
 et cui maiestas non onerosa tua est; 30
 perque tibi similem virtutis imagine natum,
 moribus agnosci qui tuus esse potest;
 perque tuos vel avo dignos vel patre nepotes,
 qui veniunt magno per tua vota gradu;
 parte leva minima, nostras et contrahe poenas; 35
 daque, procul Scythico qui sit ab hoste, locum.
 Et tua, si fas est, a Caesare proxima Caesar
 numina sint precibus non inimica meis:
 sic fera quamprimum pavido Germania vultu
 ante triumphantes serva feratur equos: 40
 sic pater in Pylios, Cumaeos mater in annos
 vivat; et possis filius esse diu.
 Tu quoque, conveniens ingenti nupta marito,
 accipe non dura supplicis aure preces:

- 45 sic tibi vir sospes, sic sint cum prole nepotes,
 cumque bonis nuribus quas peperere nurus :
 sic, quem dira tibi rapuit Germania, Drusus
 pars fuerit partus sola caduca tui :
 sic tibi mature fraterni funeris ultor
- 50 purpureus niveis filius instet equis.
 Annuite o timidis, mitissima numina, votis.
 Praesentes aliquid prosit habere deos.
 Caesaris adventu tuta gladiator arena
 exit; et auxilium non leve vultus habet.
- 55 Nos quoque vestra iuuet quod qua licet ora videmus:
 intrata est Superis quod domus una tribus.
 Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,
 quique deum coram corpora vera vident.
 Quod quoniam nobis invidit inutile fatum ;
- 60 quos dedit ars, vultus effigiemque colo.
 Sic homines novere deos, quos arduus aether
 occulit: et colitur pro Iove forma Iovis.
 Denique, quae mecum est et erit sine fine, cavete,
 ne sit in invisio vestra figura loco.
- 65 Nam caput e nostra citius cervice recedet,
 et patiar fossis lumen abire genis :
 quam caream vobis, o publica numina, raptis.
 Vos eritis nostrae portus et aura fugae.
 Vos ego complectar, Geticis si cingar ab armis :
- 70 vosque meas aquilas, vos mea signa sequar.
 Aut ego me fallo, nimiaque cupidine ludor :
 aut spes exsilii commodioris adest.
 Nam minus et minus est facies in imagine tristis ;
 visaque sunt dictis annuere ora meis.
- 75 Vera precor fiant timidae praesagia mentis :
 iustaque quamvis est, sit minor ira dei.

EPISTOLA IX.

A D C O T Y M.

(Nec haec genuina.)

Regia progenies, cui nobilitatis origo
 nomen in Eumolpi pervenit usque, Coty :
 fama loquax vestras si iam pervenit ad aures,
 me tibi finitimi parte iacere soli ;
 supplicis exaudi, iuvenum mitissime, vocem : 5
 quamque potes profugo (nam potes) affer opem.
 Me Fortuna tibi (de qua quod non queror, hoc est.)
 tradidit, hoc uno non inimica mihi.
 Excipe naufragium non duro littore nostrum,
 ne fuerit terra tutior unda tua. 10
 Regia, crede mihi, res est, succurrere lapsis :
 convenit et tanto, quantus es ipse, viro.
 Fortunam decet hoc istam : quae maxima quum sit,
 esse potest animo vix tamen aequa tuo.
 Conspicitur nunquam meliore potentia caussa, 15
 quam quoties vanas non sinit esse preces.
 Hoc nitor iste tui generis desiderat ; hoc est
 a Superis ortae nobilitatis opus.
 Hoc tibi et Eumolpus, generis clarissimus auctor.
 et prior Eumolpo suadet Erichthonius. 20
 Hoc tecum commune deis : quod utrique rogati
 supplicibus vestris ferre soletis opem.
 Nam quid erit, quare solito dignemur honore
 numina, si demas velle iuvare deos ?
 Iupiter oranti surdas si praebet aures, 25
 victima pro templo cur cadat icta Iovis ?
 Si pacem nullam pontus mihi praestet eunti,
 irrita Neptuno cur ego tura feram ?

- Vana laborantis si fallat vota coloni,
 30 accipiat gravidæ cur suis exta Ceres?
 Nec dabit intonso iugulum caper hostia Baccho,
 musta sub adducto si pede nulla fluant.
 Caesar ut imperii moderetur frena, precamur,
 tam bene quod patriæ consulit ille suæ.
- 25 Utilitas igitur magnos hominesque deosque
 efficit, auxiliis quoque favente suis.
 Tu quoque fac prosis intra tua castra iacenti,
 o Coty, progenies digna parente tuo.
 Conveniens homini est, hominem servare, voluptas,
 40 et melius nulla quaeritur arte favor.
 Quis non Antiphatem Laestrygona devovet? aut quis
 munifici mores improbat Alcinoi?
 Non tibi Cassandreuſ pater est, genitorve Caphareus;
 quive repertorem torruit arte sua :
- 45 sed quam Marte ferox, et vinci nescius armis,
 tam nunquam, facta pace, cruoris amans.
 Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes,
 emollit mores, nec sinit esse feros.
 Nec regum quisquam magis est instructus ab illis,
 50 mitibus aut studiis tempora plura dedit.
 Carmina testantur; quae, si tua nomina demas,
 Threïcium iuvenem composuisse negem.
 Neve sub hoc tractu vates foret unicus Orpheus,
 Bistonis ingenio terra superba tuo est.
- 55 Utque tibi est animus, quum res ita postulat, arma
 sumere, et hostili tingere caede manum;
 atque, ut es, excusso iaculum torquere lacerto,
 collaque velocis flectere doctus equi;
 tempora sic data sunt studiis ubi iusta paternis,
 60 utque suis humeris forte quievit opus;
 ne tua marcescant per inertes otia somnos,

lucida Pieria tendis in astra via.
 Haec quoque res aliquid tecum mihi foederis affert:
 eiusdem sacri cultor uterque sumus.
 Ad vatem vates orantia brachia tendo, 65
 terra sit exiliis ut tua fida meis.
 Non ego caede nocens in Ponti littora veni;
 mistave sunt nostra dira venena manu:
 nec mea subiecta convicta est gemma tabella
 mendacem ceris imposuisse notam. 70
 Nec quidquam, quod lege veter committere, feci:
 et tamen his gravior noxa fatenda mihi.
 Neve roges, quae sit; stultam quam scripsimusArtem,
 innocuas nobis haec vetat esse manus.
 Ecquid praeterea peccarim, quaerere noli, 75
 ut pateat sola culpa sub Arte mea.
 Quidquid id est, habui moderatam vindicis iram:
 qui nisi natalem nil mihi demisit humum.
 Hac quoniam careo; tua nunc vicinia praestet,
 invisio possim tutus ut esse loco. 80

EPISTOLA X.

A D M A C R U M.

Ecquid ab impressae cognoscis imagine cerae,
 haec tibi Nasonem scribere verba, Macer?
 auctorisque sui si non est annulus index,
 cognitane est nostra litera facta manu?
 an tibi notitiam mora temporis eripit horum? 5
 nec repetunt oculi signa vetusta tui?
 Sis licet oblitus pariter gemmaeque manusque,
 exciderit tantum ne tibi cura mei;
 quam tu vel longi debes convictibus aevi,
 OVID. T. III. X

- 10 vel mea quod coniux non aliena tibi est,
 vel studiis, quibus es, quam nos, sapientius usus;
 utque decet, nulla factus es Arte nocens.
 Tu canis, aeterno quidquid restabat Homero,
 ne careant summa Troica bella manu.
- 15 Naso parum prudens, Artem tum tradit amandi,
 doctrinae pretium triste magister habet.
 Sunt tamen inter se communia sacra poetis;
 diversum quamvis quisque sequamur iter:
 quorum te memorem, quamquam procul absumus,
 esse
- 20 suspicor; et casus velle levare meos.
 Te duce magnificas Asiae perspeximus urbes:
 Trinacris est oculis te duce visa meis.
 Vidimus Aetnaeae coelum splendescere flamma;
 suppositus monti quam vomit ore gigas;
- 25 Hennaesosque lacus, et olentia stagna Palici,
 quaque suis Cyanen miscet Anapus aquis.
 Nec procul hinc Nymphas, quae, dum fugit Elidis
 amnem,
 tecta sub aequorea nunc quoque currit aqua.
 Hic mihi labentis pars anni magna peracta est.
- 30 Heu, heu, quam dispar est locus ille Getis!
 Et quota pars haec est rerum, quas vidimus ambo,
 te mihi iucundas efficiente vias;
 seu rate caeruleas picta sulcavimus undas:
 esseda nos agili sive tulere rota.
- 35 Saepe brevis nobis vicibus via visa loquendi est,
 pluraque, si numeres, verba fuere gradu.
 Saepe dies sermone minor fuit; inque loquendo
 tarda per aestivos defuit hora dies.
 Est aliquid, casus pariter timuisse marinos;
- 40 iunctaque ad aequoreos vota tulisse deos:

et modo res egisse simul; modo rursus ab illis,
 quorum non pudeat; posse referre iocos.
 Haec tibi si subeant, hic sim licet, omnibus annis
 ante tuos oculos, ut modo visus, ero.
 Ipse quidem extremi quum sim sub cardine mundi, 45
 qui semper liquidis altior exstat aquis;
 te tamen intueor, quo solo pectore possum:
 et tecum gelido saepe sub axe loquor.
 Hic es, et ignoras: et ades celeberrimus absens:
 inque Getas media missus ab Urbe venis. 50
 Redde vicem: et, quoniam regio felicior ista est,
 Istic me memori pectore semper habe.

EPISTOLA XI.

A D R U F U M.

Hoc tibi, Rufe, brevi properatum tempore mittit
 Naso, parum faustae conditor Artis, opus:
 ut, quamquam longe toto sumus orbe remoti,
 scire tamen possis nos meminisse tui. 5
 Nominis ante mei venient obliviae nobis,
 pectore quam pietas sit tua pulsa meo:
 et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
 quam fiat meriti gratia vana tui.
 Grande voco meritum lacrimas, quibus ora rigabas,
 quum mea coucreto sicca dolore forent. 10
 Grande voco meritum, moestae solatia mentis;
 quum pariter nobis illa tibi que dares.
 Sponte quidem per seque mea est laudabilis uxor;
 admonitu melior fit tamen illa tuo.
 Namque quod Hermiones Castor fuit, Hector Iuli, 15
 hoc ego te laetor coniugis esse meae.

Quae, ne dissimilis tibi sit probitate, laborat;
 seque tui vita sanguinis esse probat.

20 Ergo, quod fuerat stimulis factura sine ullis,
 plenius auctorem te quoque nacta, facit.

Acer, et ad palmae per se cursurus honores,
 si tamen horteris, fortius ibit equus.

Adde, quod absentis cura mandata fideli
 perficis, et nullum ferre gravaris onus.

25 O referant grates, quoniam non possumus ipsi,
 di tibi: qui referent, si pia facta vident:
 sufficiatque diu corpus quoque moribus istis,
 maxima Fundani gloria, Rufe, soli!

EPISTOLARUM

E X P O N T

LIBER TERTIUS.

EPISTOLA I.

A D U X O R E M.

Aequor, Iasonio pulsatum remige primum,
 quaeque nec hoste fero nec nive, terra, cares,
 ecquod erit tempus, quo vos ego Naso relinquam,
 in minus hostilem iussus abire locum?

5 an mihi Barbaria vivendum semper in ista est,

inque Tomitana condar oportet humo?
 Pace tua, (si pax ulla est tua, Pontica tellus,
 finitimus rapido quam terit hostis equo);
 pace tua dixisse velim; tu pessima duro
 pars es in exilio; tu mala nos~~tra~~ gravas. 10
 Tu neque ver sentis cinctum florente corona:
 tu neque messorum corpora nuda vides:
 nec tibi pampineas autumnus porrigit uvas:
 cuncta sed immodicum tempora frigus habent.
 Tu glacie freta vincta tenes: et in aequore piscis 15
 inclusus tecta saepe natavit aqua.
 Nec tibi sunt fontes, laticis nisi paene marini:
 qui potus dubium sistat alatne sitim.
 Rara, neque haec felix, in apertis eminent arvis
 arbor; et in terra est altera forma maris. 20
 Non avis obloquitur; silvis nisi si qua remotis
 aequoreas rauco gutture potat aquas.
 Tristia per vacuos horrent absinthia campos,
 conveniensque suo messis amara loco.
 Adde metus, et quod murus pulsatur ab hoste: 25
 tinctaque mortifera tabe sagitta madet:
 quod procul haec regio est, et ab omni devia cursu:
 nec pede quo quisquam, nec rate, tutus eat.
 Non igitur mirum, finem quaerentibus horum
 altera si nobis usque rogatur humus. 30
 Te magis est mirum non hoc evincere, coniux;
 inque meis lacrimas posse tenere malis.
 Quid facias, quaeris? Quaeras hoc scilicet ipsum;
 invenies, vere si reperire voles.
 Velle parum est: cupias, ut re potiaris, oportet; 35
 et faciat somnos haec tibi cura breves.
 Velle reor multos: quis enim mihi tam sit iniquus,
 optet ut exilium pace carere meum?

- Pectore te toto, cunctisque incumbere nervis;
 40 et niti pro me nocte dieque decet:
 utque iuvent alii, tu debes vincere amicos,
 uxor, et ad partes prima venire tuas.
 Magna tibi imposita est nostris persona libellis
 Coniugis exemplum diceris esse bonae.
 45 Hanc cave degeneres: ut sint praeconia nostra
 vera, vide, famae quo tuearis opus.
 Ut nihil ipse querar, tacito me fama queretur;
 quae debet, fuerit ni tibi cura mei.
 Exposuit memet populo Fortuna videndum,
 50 et plus notitiae, quam fuit ante, dedit.
 Notior est factus Capaneus a fulminis ictu:
 notus humo mersis Amphiaras equis.
 Si minus errasset, notus minus esset Ulixes;
 magna Philoctetae vulnere fama suo est.
 55 Si locus est aliquis tanta inter nomina parvis;
 nos quoque conspicuos nostra ruina facit.
 Nec te nesciri patitur mea pagina; qua non
 inferius Coa Battide nomen habes.
 Quidquid ages igitur, scena spectabere magna
 60 et pia non paucis testibus uxor eris.
 Crede mihi; quoties laudaris carmine nostro,
 qui legit has laudes, an mereare, rogat:
 utque favere reor plures virtutibus istis,
 sic tua non paucae carpere facta volent.
 65 Quare, tu praesta, ne livor dicere possit:
 haec est pro miseri lenta salute viri:
 quumque ego deficiam, nec possim ducere curram,
 fac tu sustineas debile sola iugum.
 Ad medicum specto, venis fugientibus, aeger:
 70 ultima pars animae dum mihi restat, ades.
 Quodque ego praestarem, si te magis ipse valerem,

- id mihi, quum valeas fortius, ipsa refer.
 Exigit hoc socialis amor foedusque maritum :
 moribus hoc, coniux, exigis ipsa tuis.
- Hoc domui debes, de qua censeris, ut illam 75
 non minus officiis, quam probitate, colas.
 Cuncta licet facias ; nisi eris laudabilis, uxor,
 non poterit credi Marcia culta tibi.
- Nec sumus indigni ; nec, si vis vera fateri,
 debetur meritis gratia nulla meis. 80
 Redditur illa quidem grandi cum foenore nobis,
 nec te si cupiat laedere, rumor habet.
- Sed tamen hoc factis adiunge prioribus unum ;
 pro nostris ut sis ambitiosa malis.
- Ut minus infesta iaceam regione, labora ; 85
 clauda nec officii pars erit ulla tui.
- Magna peto, sed non tamen invidiosa roganti.
 Utque ea non teneas, tuta repulsa tua est.
- Nec mihi succense, toties si carmine nostro,
 quod facis, ut facias, teque imitere, rogo. 90
 Fortibus assuevit tubicen prodesse ; suoque
 dux bene pugnantes incitat ore viros.
- Nota tua est probitas, testataque tempus in omne :
 sit virtus etiam non probitate minor.
- Non tibi Amazonia est pro me sumenda securis, 95
 aut excisa levi pelta gerenda manu.
- Numen adorandum est ; non ut mihi fiat amicum,
 sed sit ut iratum, quam fuit ante, minus.
- Gratia si nulla est, lacrimae tibi gratia fient.
- Hac potes, aut nulla, parte movere deos. 100
 Quae tibi ne desint, bene per mala nostra cavetur :
 meque viro flendi copia dives adest.
- Utque meae res sunt ; omni, puto, tempore flebis.
 Has Fortuna tibi nostra ministrat opes.

- 105 Si mea mors redimenda tua (quod abominor) esset:
 Admeti coniux, quam sequereris, erat.
 Aemula Penelopes fieres, si fraude pudica
 instantes velles fallere nupta procos.
 Si comes extincti manes sequerere mariti,
 110 esset dux facti Laodamia tui.
 Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
 corpus in accensos mittere forte rogos.
 Morte nihil opus est, nil Icarotide tela:
 Caesaris est coniux ore precanda tuo:
 115 quae praestat virtute sua, ne prisca vetustas
 laude pudicitiae saecula nostra premat:
 quae Veneris formam, mores Iunonis habendo,
 sola est coelesti digna reperta toro.
 Quid trepidas, et adire times? Non impia Procne
 120 filiae Aeëtae voce movenda tua est:
 nec nurus Aegypti, nec saeva Agamemnonis uxor,
 Scyllave, quae Siculas inguine terret aquas:
 Telegonive parens vertendis nata figuris;
 nexave nodosas angue Medusa comas:
 125 femina sed princeps, in qua Fortuna videre
 se probat, et caecae crimina falsa tulit;
 qua nihil in terris, ad finem Solis ab ortu,
 clarius, excepto Caesare, mundus habet.
 Eligito tempus, captatum saepe, rogandi,
 130 exeat adversa ne tua navis aqua.
 Non semper sacras reddunt oracula sortes;
 ipsaque non omni tempore fana patent.
 Quum status Urbis erit, qualem nunc auguror esse,
 et nullus populi contrahet ora dolor:
 135 quum domus Augusti, Capitoli more colenda,
 laeta, quod est et sit, plenaque pacis erit;
 tunc tibi, di faciant, adeundi copia fiat,

profectura aliquid tunc tua verba putes.
 Si quid aget maius, differ tua coepta; caveque
 spem festinando praecipitare meam. 140
 Nec rursus iubeo, dum sit vacuissima, quaeras.
 Corporis ad cultum vix vacat ille sui.
 Curia quum patribus fuerit stipata verendis;
 per rerum turbam tu quoque oportet eas.
 Quum tibi contigerit vultum Iunonis adire, 145
 fac sis personae, quam tueare, memor.
 Nec factum defende meum: mala caussa silenda est.
 Nil nisi sollicitae sint tua verba preces.
 Tunc lacrimis demenda mora est: submissaque
 terrae
 ad non mortales brachia tende pedes. 150
 Tunc pete nil aliud, saevo nisi ab hoste recedam:
 hostem Fortunam sit satis esse mihi.
 Plura quidem subeunt: sed tu, turbata timore,
 haec quoque vix poteris ore tremante loqui.
 Suspitor hoc damno fore non tibi; sentiet illa 155
 te maiestatem pertimuisse suam.
 Nec, tua si fletu scindentur verba, nocerit.
 Interdum lacrimae pondera vocis habent.
 Lux etiam coeptis facito bona talibus adsit,
 horaque conveniens auspiciumque favens. 160
 Sed prius, imposito sanctis altaribus igne,
 tura fer ad magnos vinaque pura deos.
 E quibus ante omnes Augustum numen adora;
 progeniemque piam, participemque tori.
 Sint utinam mites solito sibi more; tuasque 165
 non duris lacrimas vultibus adspiciant.

EPISTOLA II.

A D C O T T A M.

- Quam legis a nobis missam tibi, Cotta, salutem,
 missa sit ut vere perveniatque precor.
 Namque meis sospes multum cruciatibus aufers,
 utque sit in nobis pars bona salva, facis.
 5 Quumque labent alii, iactataque vela relinquunt;
 tu lacerae remanes ancora sola rati.
 Grata tua est igitur pietas: ignoscimus illis,
 qui cum Fortuna terga dedere fugae.
 Quum feriant unum, non unum fulmina terrent;
 10 iunctaque percusso turba pavere solet:
 quumque dedit paries venturae signa ruinae,
 sollicito vacuus sit locus ille metu.
 Quis non e timidis aegri contagia vitat,
 vicinum metuens ne trahat inde malum?
 15 Me quoque amicorum nimio terrore metuque,
 non odio, quidam destituere, mei.
 Non illis pietas, non officiosa voluntas
 defuit: adversos extimere deos.
 Utque magis cauti possunt timidique videri,
 20 sic appellari non meruere mali.
 At meus excusat caros ita candor amicos;
 utque habeant de me crimina nulla, favet.
 Sint hi contenti venia, signentque licebit,
 purgari factum me quoque teste suum:
 25 pars estis pauci melior, qui rebus in arctis
 ferre mihi nullam turpe putatis opem.
 Tunc igitur meriti morietur gratia vestri,
 quum cinis absumto corpore factus ero.

- Fallor, et illa meae superabit tempora vitae;
 si tamen a memori posteritate legar. 30
- Corpora debentur moestis exsanguia bustis:
 effugiunt structos nomen honorque rogos.
 Occidit et Theseus, et qui comitavit Oresten:
 sed tamen in laudes vivit uterque suas.
- Vos etiam seri laudabunt saepe nepotes; 35
 claraque erit scriptis gloria vestra meis.
- Hic quoque Sauromatae iam vos novere Getaeque:
 et tales animos barbara turba probat.
- Quumque ego de vestra nuper probitate referrem;
 (nam didici Getice Sarmaticeque loqui;) 40
 forte senex quidam, coetu quum staret in illo,
 reddidit ad nostros talia verba sonos:
- Nos quoque amicitiae nomen bene novimus, hospes,
 quos procul a vobis frigidus Ister habet.
- Est locus in Scythia, Tauros dixere priores, 45
 qui Getica longe non ita distat humo.
- Hac ego sum terra (patriae nec poenitet) ortus.
 Consortem Phoebi gens colit illa deam.
- Templa manent hodie vastis innixa columnis;
 perque quater denos itur in illa gradus. 50
- Fama refert, illic signum coeleste fuisse.
 Quoque minus dubites, stat basis orba dea:
 araque, quae fuerat natura candida saxi,
 decolor affuso tincta cruore rubet.
- Femina sacra facit, taedae non nota iugali; 55
 quae superat Scythicas nobilitate nurus.
- Sacrifici genus est, (sic instituere priores);
 advena virgineo caesus ut ense cadat.
- Regna Thoas habuit, Maeotide clarus in ora:
 nec fuit Euxinis notior alter aquis. 60
- Sceptra tenente illo, liquidas fecisse per auras

- nescio quam dicunt Iphigeneian iter :
 quam levibus ventis sub nube per aëra vectam
 creditur his Phoebe deposuisse locis.
- 65 Praefuerat templo multos ea rite per annos,
 invita peragens tristia sacra manu :
 quum duo velifera iuvenes venere carina,
 presseruntque suo littora nostra pede.
 Par fuit his aetas, et amor : quorum alter Orestes,
- 70 alter erat Pylades : Nomina fama tenet.
 Protinus immitem Triviae ducuntur ad aram,
 evincti geminas ad sua terga manus.
 Spargit aqua captos lustrali Graia sacerdos,
 ambiat ut fulvas infula longa comas.
- 75 Dumque parat sacrum, dum velat tempora vittis ;
 dum tardae caussas invenit ipsa morae :
 Non ego crudelis, iuvenes ignoscite, dixit ;
 sacra suo facio barbariora loco.
 Ritus is est gentis. Qua vos tamen urbe venitis ?
- 80 quove parum fausta puppe petistis iter ?
 Dixit : et, audito patriae pia nomine virgo,
 consortes urbis comperit esse suae :
 alter et è vobis inquit, cadat hostia sacris,
 ad patrias sedes nuntius alter eat.
- 85 Ire iubet Pylades carum periturus Orestem.
 Hic negat : inque vicem pugnat uterque mori.
 Exstitit hoc unum, quo non convenerit illis.
 Caetera par concors et sine lite fuit.
 Dum peragunt iuvenes pulchri certamen amoris,
- 90 ad fratrem scriptas exarat illa notas.
 Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
 (humanos casus adspice,) frater erat.
 Nec mora ; de templo rapiunt simulacra Dianae :
 clamque per immensas puppe feruntur aquas.

Mirus amor iuvenum, quamvis abiere tot anni, in Scythia magnum nunc quoque nomen habet.	95
Fabula narrata est postquam vulgaris ab illo; laudarunt omnes facta piamque fidem.	
Scilicet hac etiam qua nulla ferocior ora est, nomen amicitiae barbara corda movet.	100
Quid facere Ausonia geniti debetis in Urbe, quum tangant diros talia facta Getas?	
Adde, quod est animus semper tibi mitis, et altae indicium mores nobilitatis habent;	
quos Volesus patrii cognoscat nominis auctor; quos Numa maternus non neget esse suos:	105
adiectique probent genitiva ad nomina Cottae, si tu non esses, interitura domus.	
Digne vir hac serie, lapsa succurrere amico conveniens istis moribus esse puta.	110

EPISTOLA III.

A D M A X I M U M .

Si vacat exiguum profugo dare tempus amico, o sidus Fabiae, Maxime, gentis, ades, dum tibi, quae vidi, refero; seu corporis umbra, seu veri species, seu fuit ille sopor.	
Nox erat: et bifores intrabat Luna fenestras, mense fere medio quanta nitere solet.	5
Publica me requies curarum somnus habebat, fusaque erant toto languida membra toro; quum subito pennis agitated inhorruit aër; et genuit parvo mota fenestra sono.	10
Territus in cubitum relevo mea membra sinistram, pulsus et e trepido pectore somnus abit.	

- Stabat Amor vultu, non quo prius esse solebat,
 fulcra tenens laeva tristis acerna manu;
 15 nec torquem collo, nec habens crinale capillis;
 nec bene compositas cultus, ut ante, comas.
 Horrida pendebant molles super ora capilli;
 et visa est oculis horrida penna meis,
 qualis in aëriae tergo solet esse columbae,
 20 tractatam multae quam tetigere manus.
 Hunc simul agnovi, (neque enim mihi notior alter,)
 talibus affata est libera lingua sonis:
 O puer, exsiliî decepto caussa magistro,
 quem fuit utilius non docuisse mihi;
 25 huc quoque venisti, pax est ubi tempore nullo,
 et coit adstrictis barbarus Ister aquis?
 Quae tibi caussa viae? nisi uti mala nostra videres?
 quae sunt, si nescis, invidiosa tibi.
 Tu mihi dictasti iuvenilia carmina primus:
 30 apposui senis, te duce, quinque pedes:
 nec me Maeoniq̄ consurgere carmine, nec me
 dicere magnorum passus es acta ducum.
 Forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus et ignis
 ingenii vires comminuere mei.
 35 Namque ego dum canto tua regna, tuaeque parentis,
 in nullum mea mens grande vacavit opus.
 Nec satis hoc fuerat; stultus quoque carmina feci,
 artibus ut posses non rudis esse meis.
 Pro quibus exsilium misero mihi reddita merces:
 40 id quoque in extremis, et sine pace, locis,
 At non Chionides Eumolpus in Orphea talis;
 in Phryga nec Satyrum talis Olympus erat:
 praemia nec Chiron ab Achilli talia cepit,
 Pythagoraeque ferunt non nocuisse Numam.
 Nômina neu referam longum collecta per aevum,

- discipulo perii solus ab ipse meo.
 Dum damus arma tibi, dum te, lascive, docemus,
 haec te discipulo dona magister habet.
- Scis tamen, ut liquido iuratus dicere posses,
 non me legitimos sollicitasse toros. 50
- Scripsimus haec illis, quarum nec vitta pudicos
 contingit crines, nec stola longa pedes.
- Dic, precor, ecquando didicisti fallere nuptas;
 et facere incertum per mea iussa genus?
 an sit ab his omnis rigide submota libellis, 55
 quam lex furtivos arcet habere viros?
- Quid tamen hoc prodest, vetiti si lege severa
 credor adulterii composuisse notas?
- At tu, sic habeas ferientes cuncta sagittas;
 sic nunquam rapido lampades igne vacent; 60
 sic regat imperium, terrasque coerceat omnes
 Caesar, ab Aenea qui tibi fratre nepos;
 effice, sit nobis non implacabilis ira;
 meque loco plecti commodiore velit.
- Haec ego visus eram puero dixisse volucris: 65
 hos visus nobis ille dedisse sonos:
- Per, mea tela, faces, et per, mea tela, sagittas,
 per matrem iuro, Caesareumque caput:
 nil, nisi concessum, nos te didicisse magistro;
 artibus et nullum crimen inesse tuis. 70
- Utque hoc, sic utinam defendere caetera posses!
 Scis aliud, quod te laeserit, esse, magis.
- Quidquid id est, (neque enim debet dolor ille referri,)
 non potes, a culpa, dicere, abesse tua.
- Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres: 75
 non gravior merito vindicis ira fuit.
- Ut tamen adspicerem consolarerque iacentem,
 lapsa per immensas est mea penna vias.

- Haec loca tum primum vidi, quum matre rogante
 80 Phasias est telis fixa puella meis.
 Quae nunc cur iterum post saecula longa revisam,
 tu facis, o castris miles amice meis.
 Pone metus igitur; mitescet Caesaris ira:
 et veniet votis mollior aura tuis.
- 85 Neve moram timeas: tempus, quod quaerimus,
 instat:
 cunctaque laetitiae plena triumphus habet.
 Dum domus, et nati, dum mater Livia gaudet;
 dum gaudes, patriae magne ducisque pater:
 dum tibi gratatur populus, totamque per Urbem
 90 omnis odoratis ignibus ara calet:
 dum praebet faciles aditus venerabile templum;
 sperandum est nostras posse valere preces.
 Dixit; et aut ille est tenues dilapsus in auras,
 coeperunt sensus aut vigilare mei.
- 95 Si dubitem, quin his faveas, o Maxime, dictis,
 Memnonio cygnos esse colore putem.
 Sed neque mutatur nigra pice lacteus humor:
 nec, quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
 Conveniens animo genus est tibi: nobile namque
 100 pectus, et Herculeae simplicitatis habes.
 Livor, iners vitium, mores non exit in altos;
 utque latens ima vipera serpit humo.
 Mens tua sublimis supra genus eminent ipsum:
 grandius ingenio nec tibi nomen inest.
- 105 Ergo alii noceant miseris, optentque timeri;
 linctaque mordaci spicula felle gerant:
 at tua supplicibus domus est assueta iuvandis:
 in quorum numero me precor esse velis.

EPISTOLA IV.

AD RUFINUM.

Haec tibi non vanam portantia verba salutem
 Naso Tomitana mittit ab urbe tuus;
 utque suo faveas mandat, Rufine, Triumpho:
 in vestras venit si tamen ille manus.
 Est opus exiguum, vestrisque paratibus impar. 5
 Quale tamen cunque est, ut tueare, rogo.
 Firma valent per se, nullumque Machaona quae-
 runt:
 ad medicam dubius confugit aeger opem.
 Non opus est magnis placido lectore poetis:
 quamlibet invitum difficilemque tenent. 10
 Nos, quibus ingenium longi minuere labores,
 aut etiam nullum forsitan ante fuit,
 viribus infirmi, vestro candore valemus.
 Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
 Cunctaque quum mea sint propenso nixa favore, 15
 praecipuum veniae ius habet ille liber.
 Spectatum vates alii scripsere triumphum.
 Est aliquid, memori visa notare manu.
 Nos ea vix avidam vulgo captata per aurem
 scripsimus: atque oculi fama fuere mei. 20
 Scilicet affectus similes aut impetus idem
 rebus ab auditis conspicuisque venit?
 Nec, nitor argenti, quem vos vidistis, et auri,
 quod mihi defuerit, purpuraque illa, queror:
 sed loca, sed gentes formatae mille figuris 25
 nutrissent carmen, proeliaque ipsa, meum;
 et regum vultus, certissima pignora mentis,
 OVID. T III. Y

- iuissent aliqua forsitan illud opus.
 Plausibus ex ipsis populi, laetoque favore,
 30 ingenium quodvis incaluisse potest:
 tamque ego sumsissem tali clamore vigorem,
 quam rudis audita miles ad arma tuba.
 Pectora sint nobis nivibus glacieque licebit,
 atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
 35 illa ducis facies, in curru stantis eburno,
 excuteret frigus sensibus omne meis.
 His ego defectus, dubiisque auctoribus usus,
 ad vestri venio iure favoris opem.
 Nec mihi nota ducum, nec sunt mihi nota locorum
 40 nomina: materiam non habuere manus.
 Pars quota de tantis rebus, quam Fama referre,
 aut aliquis nobis scribere posset, erat?
 Quo magis, o lector, debes ignoscere, si quid
 erratum est illic, praeteritumve mihi.
 45 Adde, quod, assidue domini meditata querelas,
 ad laetum carmen vix mea versa lyra est.
 Vix bona post tauro quaerenti verba subibant:
 et gaudere aliquid, res mihi visa nova est.
 Utque reformidant insuetum lumina Solem,
 50 sic ad laetitiam mens mea segnis erat.
 Est quoque cunctarum novitas calidissima rerum:
 gratiaque officio, quod mora tardat, abest.
 Caetera certatim de magno scripta triumpho
 iam pridem populi suspicor ore legi.
 55 Illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus:
 illa recens pota est, nostra tepescit aqua.
 Non ego cessavi, nec fecit inertia serum:
 ultima me vasti sustinet ora freti.
 Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt,
 60 factaque eunt ad vos, annus abisse potest.

- Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
 an sera carpas paene relictâ manu.
- Quid mirum, lectis exhausto floribus horto,
 si duce non facta est digna corona suo?
- Deprecor, haec vatum contra sua carmina ne quis 65
 dicta putet. Pro se Musa locuta mea est.
- Sunt mihi vobiscum communia sacra, poëtae;
 in vestro miseris si licet esse choro;
 magnaue pars animi mecum vixistis, amici.
- Hac ego vos absens nunc quoque parte colo. 70
 Sint igitur vestro mea commendata favore
 carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
- Scripta placent a morte fere: quia laedere vivos
 livor et iniusto carpere dente solet.
- Si genus est mortis, male vivere, terra moratur; 75
 et desunt fatis sola sepulcra meis.
- Denique, opus nostrae culpetur ut undique curae,
 officium nemo qui reprehendat erit.
- Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.
- Hac ego contentos auguror esse deos. 80
 Haec facit, ut veniat pauper quoque gratus ad aras,
 et placeat caeso non minus agna bove.
- Res quoque tanta fuit, quantae subsistere, summo
 Aeneidos vati grande fuisset onus.
- Ferre etiam molles elegi tam vasta triumpho 85
 pondera disparibus non potuere rotis.
- Quo pede nunc utar, dubia est sententia nobis;
 alter enim de te, Rhene, triumphus adest.
- Irrita verorum non sunt praesagia vatum.
- Danda Iovi laurus, dum prior illa viret. 90
 Nec mea verba legis, qui sum submotus ad Istrum,
 non bene pacatis flumina pota Getis:
 ista dei vox est: deus est in pectore nostro.

- Haec duce praedico vaticinorque deo.
 95 Quid cessas currum pompamque parare triumphis,
 Livia? Dant nullas iam tibi bella moras.
 Perfida damnatas Germania proiicit hastas.
 Iam pondus dices omen habere meum.
 Crede, brevique fides aderit; geminabit honorem
 100 filius, et iunctis, ut prius, ibit equis.
 Prome, quod iniicias humeris victoribus, ostrum.
 Ipsa potest solitum nosse corona caput.
 Scuta sed et galeae gemmis radientur et auro,
 stentque super victos iuncta trophaea viros.
 105 Oppida turritis cingantur eburnea muris;
 fictaque res vero more putetur agi.
 Squalidus immittat fracta sub arundine crines
 Rhenus, et infectas sanguine potet aquas.
 Barbara iam capti poscunt insignia reges,
 110 textaque fortuna divitiora sua;
 et quae praeterea virtus invicta tuorum
 saepe parata tibi, saepe paranda facit.
 Di, quorum monitu sumus eventura locuti,
 verba, precor, celeri nostra probate fide.

EPISTOLA V.

AD MAXIMUM COTTAM.

- Quam legis, unde tibi mittatur epistola, quaeris?
 Hinc, ubi caeruleis iungitur Ister aquis.
 Ut regio dicta est, succurrere debet et auctor,
 laesus ab ingenio Naso poeta suo.
 5 Qui tibi, quam mallet praesens afferre salutem,
 mittit ab hirsutis, Maxime Cotta, Getis.
 Legimus, o iuvenis, patrii non degener oris,

dicta tibi pleno verba diserta foro ;
 quae, quamquam lingua mihi sunt properante per
 horas

lecta satis multas, pauca fuisse queror. 10

Plura sed haec feci relegendo saepe ; nec unquam

haec mihi, quam primo, grata fuere minus :

quumque sua toties nihil e dulcedine perdant,

viribus illa suis, non novitate, placent.

Felices, quibus haec ipso cognoscere in actu, 15

et tam facundo contigit ore frui !

Nam quamquam sapor est allata dulcis in unda,

gratius ex ipso fonte bibuntur aquae :

et magis adducto pomum decerpere ramo,

quam de caelata sumere lance iuvat. 20

At nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,

quod legi, tua vox exhibuisset opus :

utque fui solitus, sedissem forsitan unus

de centum iudex in tua verba viris :

maior et implesset praecordia nostra voluptas, 25

dum traherer dictis annueremque tuis.

Quem quoniam fatum, patria vobisque relictis,

inter inhumanos maluit esse Getas :

quod licet, ut videar tecum magis esse legendo,

saepe, precor, studii pignora mitte tui : 30

exemploque meo, nisi dedignaris id ipsum,

utere : quod nobis rectius ipse dares.

Namque ego, qui perii iam pridem, Maxime, vobis,

ingenio nitor non periisse meo.

Redde vicem : nec rara tui monumenta laboris 35

accipiant nostrae, grata futura, manus.

Dic tamen, o iuvenis studiorum plene meorum,

ecquid ab his ipsis admoneare mei ?

[Ecquibus aut recitas factum modo carmen amicis,

- 40 aut, quod saepe soles, exigis ut recitent?
 Interdum queritur tua mens, oblita quid absit?
 Nescio quid certe sentit abesse sui.]
 utque loqui multum de me praesente solebas,
 nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est?
- 45 Ipse quidem Getico peream violatus ab arcu,
 (et sit periuri quam prope poena, vides;)
 te nisi momentis video paene omnibus absens.
 Gratia dis, menti quolibet ire licet.
 Hac ubi perveni, nulli cernendus, in Urbem,
- 50 saepe loquor tecum; saepe loquente fruor.
 Tum, mihi difficile est, quam sit bene, dicere,
 quamque
 candida iudiciis hora sit illa meis.
 Tum me, si qua fides, coelesti sede receptum
 cum fortunatis suspicor esse deis.
- 55 Rursus, ubi huc redii, coelum Superosque relinquo:
 a Styge nec longe Pontica distat humus.
 Unde ego si fato nitor prohibente reverti:
 spem sine profectu, Maxime, tolle mihi.

EPISTOLA VI.

A M I C O R U M C U I D A M.

- Naso suo, posuit nomen cui paene, sodali
 mittit ab Euxinis hoc breve carmen aquis.
 At si cauta parum scripsisset dextra, quis esses,
 forsitan officio parta querela foret.
- 5 Cur tamen, hoc aliis tutum credentibus, unus,
 appellent ne te carmina nostra, rogas?
 Quanta sit in media clementia Caesaris ira,
 si nescis, ex me certior esse potes.

- Huic ego, quam patior, nil possem demere poenae,
 si iudex meriti cogerer esse mei. 10
- Non vetat ille sui quemquam meminisse sodalis :
 nec prohibet tibi me scribere, teque mihi.
- Nec scelus admittas, si consoleris amicum :
 mollibus et verbis aspera fata leves.
- Cur, dum tuta times, facis ut reverentia talis 15
 fiat in Augustos invidiosa deos?
- Fulminis afflatus interdum vivere telis
 vidimus, et refici, non prohibente Iove.
- Nec, quia Neptunus navem lacerarat Ulixis,
 Leucothœe nanti ferre negavit operam. 20
- Crede mihi, miseris cœlestia numina parcunt :
 nec semper laesos, et sine fine, premunt.
- Principe nec nostro deus est moderatior ullus.
 Iustitia vires temperat ille suas.
- Nuper eam Caesar facto de marmore templo, 25
 iam pridem posuit mentis in aede suae.
- Iupiter in multos temeraria fulmina torquet,
 qui poenam culpa non meruere pari.
- Obruerit quum tot saevis deus aequoris undis,
 ex illis mergi pars quota digna fuit? 30
- Quum pereant acie fortissima quaeque, vel ipso
 iudice, delectus Martis iniquus erit.
- At, si forte velis in nos inquirere, nemo est,
 qui se, quod patitur, commeruisse neget.
- Adde, quod extinctos vel aqua, vel Marte, vel igni, 35
 nulla potest iterum restituere dies.
- Restituit multos aut poenae parte levavit
 Caesar; et in multis me velit esse precor.
- An tu, quum tali populus sub principe simus,
 alloquio profugi credis inesse metum? 40
- Forsitan haec domino Busiride iure timeres,

- aut solito clausos urere in aere viros.
 Desine mitem animum vano infamare timore.
 Saeva quid in placidis saxa vereris aquis?
 45 Ipse ego, quod primo scripsi sine nomine vobis,
 vix excusari posse mihi videor.
 Sed pavor attonito rationis ademerat usum :
 cesserat omne novis consiliumque malis ;
 fortunamque meam metuens, non vindicis iram,
 50 terrebar tituli nominis ipse mei.
 Hactenus admonitus memori concede poëtae,
 ponat ut in chartis nomina cara suis.
 Turpe erit ambobus, longo mihi proximus usu
 si nulla libri parte legere mei.
 55 Ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit,
 non ultra, quam vis, officiosus ero ;
 teque tegam, qui sis, nisi quum permiseris ipse.
 Cogetur nemo munus habere meum.
 Tu modo, quem poteras vel aperte tutus amare,
 60 si res est anceps ista, latenter ama.

EPISTOLA VII.

A D A M I C O S.

- Verba mihi desunt eadem tam saepe roganti,
 iamque pudet vanas sine carere preces.
 Taedia consimili fieri de carmine vobis,
 quidque petam, cunctos edidicisse reor :
 5 nostraque quid portet iam nostis epistola, quamvis
 charta sit a vinculis non labefacta suis.
 Ergo mutetur scripti sententia nostri,
 ne toties contra, quam rapit annis, eam.
 Quod bene de vobis speravi, ignoscite, amici :

talia peccandi iam mihi finis erit.	10
Nec gravis uxori dicar: quae scilicet in me, quam proba, tam timida est experiensque parum.	
Haec quoque, Naso, feres: etenim peiora tulisti, Iam tibi sentiri sarcina nulla potest.	
Ductus ab armento taurus detrectat aratrum, subtrahit et duro colla novella iugo.	15
Nos, quibus assuevit fatum crudeliter uti, ad mala iam pridem non sumus ulla rudes.	
Venimus in Geticos fines; moriamur in illis: Parcaque ad extremum, qua mea coepit, eat.	20
Sperni iuvat amplecti; quae non iuvat irrita semper; et fieri cupias si qua, futura putes.	
Proximus huic gradus est, bene desperare salutem, seque semel vera scire perisse fide.	
Curando fieri quaedam maiora videmus vulnera, quae melius non tetigisse fuit.	25
Mitius ille perit, subita qui mergitur unda, quam sua qui tumidis brachia lassat aquis.	
Cur ego concepi, Scythicis me posse carere finibus, et terra prosperiore frui?	30
Cur aliquid de me speravi lenius unquam? An Fortuna mihi sic mea nota fuit?	
Torqueor en gravius: repetitaque forma locorum exsilium renovat triste, recensque facit.	
Est tamen utilius, studium cessasse meorum, quam, quas admorint, non valuisse preces.	35
Magna quidem res est, quam non audetis, amici: sed si quis peteret, qui dare vellet, erat.	
Dummodo non nobis hoc Caesaris ira negarit, fortiter Euxinis immoremur aquis.	40

EPISTOLA VIII.

A D M A X I M U M.

- Quae tibi, quaerebam, memorem testantia curam
 dona Tomitanus mittere posset ager.
 Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro;
 sed te, quum donas, ista iuvare solent.
 5 Nec tamen haec loca sunt ullo pretiosa metallo.
 Hostis ab agricola vix sinit illa sodi.
 Purpura saepe tuos fulgens praetexit amictus:
 sed non Sarmatica tingitur illa manu.
 Vellera dura ferunt pecudes, et Palladis uti
 10 arte Tomitanae non didicere nurus.
 Femina pro lana Cerealia munera frangit:
 suppositoque gravem vertice portat aquam.
 Non hic pampineis amicitur vitibus ulmus:
 nulla premunt ramos pondere pomia suo.
 15 Tristia deformes pariunt absinthia campi,
 terraque de fructu, quam sit amara, docet.
 Nil igitur tota Ponti regione sinistri,
 quod mea sedulitas mittere posset, erat.
 Clausa tamen misi Scythica tibi tela pharetra:
 20 hoste precor fiant illa cruenta tuo.
 Hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos.
 Haec viget in nostris, Maxime, Musa locis.
 Quae quamquam misisse pudet, quia parva vi-
 dentur,
 tu tamen haec, quaeso, consule missa boni.

EPISTOLA IX.

A D B R U T U M.

Quod sit in his eadem sententia, Brute, libellis,
 carmina nescio quem carpere nostra refers :
 nil nisi me terra fruar ut propiore rogare ;
 et, quam sim denso cinctus ab hoste, loqui.
 O quam de multis vitium reprehenditur unum! 3
 Hoc peccat solum si mea Musa, bene est.
 Ipse ego librorum video delicta meorum,
 quum sua plus iusto carmina quisque probet.
 Auctor opus laudat. Sic forsitan Agrius olim
 Thersiten facie dixerit esse bona. 10
 Iudicium tamen hoc nostrum non decipit error ;
 nec, quidquid genui, profanus illud amo.
 Cur igitur, si me videam delinquere, peccem,
 et patiar scripto crimen inesse, rogas?
 Non eadem ratio est, sentire et demere morbos. 15
 Sensus inest cunctis ; tollitur arte malum.
 Saepe aliquod verbum cupiens mutare, reliqui :
 iudicium vires destituuntque meum.
 Saepe piget, (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
 corrigere, et longi ferre laboris onus. 20
 Scribentem iuvat ipse furor, minuitque laborem :
 cumque suo crescens pectore fervet opus.
 Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
 magnus Aristarcho maior Homerus erat.
 Sic animum lento curarum frigore laedit, 25
 ut cupidi cursor frenam retentat equi.
 Atque ita di mites minuant mihi Caesaris iram,
 ossaque pacata nostra tegantur humo :

- ut mihi conanti nonnunquam intendere curas,
 30 fortunae species obstat acerba meae.
 Vixque mihi videor, faciam quod carmina, sanus,
 inque feris curem corrigere illa Getis.
 Nil tamen est scriptis magis excusabile nostris,
 quam sensus cunctis paene quod unus inest.
 35 Laeta fere laetus cecini, cano tristia tristis.
 Conveniens operi tempus utrumque suo est.
 Quid, nisi de vitio scribam regionis amarae?
 utque loco moriar commodiore, precer?
 Quum toties eadem dicam, vix audior ulli:
 40 verbaque profectu dissimulata carent.
 Et tamen haec eadem quum sint, non scribimus
 isdem:
 unaque per plures vox mea tentat opem.
 An, ne bis sensum lector reperiret eundem,
 unus amicorum, Brute, rogandus erat?
 45 Non fuit hoc tanti; confesso ignoscite, docti.
 Vilior est operis fama salute mea.
 Denique materia, quam quis sibi finxerit ipse,
 arbitrio variat multa poëta suo.
 Musa mea est index nimium quoque vera malorum;
 50 atque incorrupti pondera testis habet.
 Nec liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
 litera, propositum curaque nostra fuit.
 Postmodo collectas, utcunque sine ordine, iunxi:
 hoc opus electum ne mihi forte putes.
 55 Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
 caussa, sed utilitas officiumque, fuit.

EPISTOLARUM
EX P O N T O
 LIBER QUARTUS.

EPISTOLA I.

AD SEXTUM POMPEIUM.

Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo,
 debitor est vitae qui tibi, Sexte, suae.
 Qui si non prohibes a me tua nomina poni,
 accedet meritis haec quoque summa tuis.
 Sive trahis vultus; equidem peccasse fatebor. 5
 Delicti tamen est caussa probanda mei.
 Non potuit mea mens, quin esset grata, teneri.
 Sit precor officio non gravis ira pio.
 O quoties ego sum libris mihi visus in istis
 impius, in nullo quod legerere loco! 10
 o quoties, alii vellem quum scribere, nomen
 retulit in ceras inscia dextra tuum!
 Ipse mihi placuit mendis in talibus error;
 et vix invita facta litura manu est.
 Viderit, ad summum dixi. Licet ipse queratur; 15
 hanc pudet offensam non meruisse prius!
 Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen,
 oblitus potero non tamen esse tui.
 Idque sinas oro; nec fastidita repellas
 verba: nec officio crimen inesse putes. 20

- Et levis haec meritis referatur gratia tantis.
 Si minus; invito te quoque gratus ero.
 Nunquam pigra fuit nostris tua gratia rebus:
 nec mihi munificas arca negavit opes.
- 25 Nunc quoque nil subitis clementia territa fatis
 auxilium vitae fertque feretque meae.
 Unde, rogas forsā, fiducia tanta futuri
 sit mihi? Quod fecit, quisque tuetur opus.
 Ut Venus artificis labor est et gloria Coi,
- 30 aequoreo madidas quae premit imbre comas:
 arcis ut Actaeae vel eburna vel aenea custos
 bellica Phidiaca stat dea facta manu:
 vindicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum;
 ut similis verae vacca Myronis opus;
- 35 sic ego sum rerum non ultima, Sexte, tuarum:
 tutelaeque feror manus opusque tuae.

EPISTOLA II.

A D S E V E R U M.

- Quod legis, o vates magnorum maxime regum,
 venit ab intonsis usque, Severe, Getis;
 cuius adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
 si modo permittis dicere vera, pudet.
- 5 Orba tamen numeris cessavit epistola nunquam
 ire per alternas officiosa vices:
 carmina sola tibi memorem testantia curam
 non data sunt. Quid enim, quae facis ipse, darem?
- Quis mel Aristaeo, quis Baccho viria Falerno,
 10 Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
 Fertile pectus habes, interque Heliconae colentes
 uberius nulli provenit ista seges.

Mittere ad hunc carmen, frondes erat addere silvis.
 Haec mihi cunctandi caussa, Severe, fuit.
 Nec tamen ingenium nobis respondet, ut ante: 15
 sed siccum sterili vomere littus aro.
 Scilicet ut limus venas excaecat in undis,
 laesaque suppresso fonte resistit aqua;
 pectora sic mea sunt limo vitiata malorum:
 et carmen vena pauperiore fluit. 20
 Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum;
 esset, crede mihi, factus et ille Getes.
 Da veniam fasso; studiis quoque frena remisi:
 ducitur et digitis litera rara meis.
 Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit, 25
 qui prius in nobis esse solebat, abest.
 Vix venit ad partes, vix sumptae Musa tabellae
 imponit pigras paene coaeta manus:
 parvaeque, ne dicam scribendi nulla voluptas
 est mihi: nec numeris neclere verba iuvat; 30
 sive quod hinc fructus adeo non cepimus ullos,
 principium nostri res sit ut ista mali:
 sive quod in tenebris numerosos ponere gestus,
 quodque legas nulli, scribere carmen, idem est.
 Excitat auditor studium: laudataque virtus 35
 crescit; et immensum gloria calcar habet.
 Hic mea cui recitem nisi flavis scripta Corallis,
 quasque alias gentes barbarus Ister habet?
 Sed quid solus agam? quaque infelicia perdam
 otia materia, surripiamque diem? 40
 Nam quia nec vinum nec me tenet alea fallax,
 per quae clam tacitum tempus abire solet;
 nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret,
 oblectat cultu terra novata suo:
 quid, nisi Pierides, solatia frigida, restant, 45

non bene de nobis quae meruere deae?
 At tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
 utiliter studium quod tibi cedit, ama,
 sacraque Musarum merito cole: quodque legamus,
 50 huc aliquod curae mitte recentis opus.

EPISTOLA III.

AD AMICUM INSTABILEM.

Conquerar? an taceam? Ponam sine nomine crimen?
 an notum, quis sis, omnibus esse velim?
 Nomine non utar, ne commendere querela
 quaeraturque tibi carmine fama meo.
 5 Dum mea puppis erat valida fundata carina,
 qui mecum velles currere, primus eras.
 Nunc, quia contraxit vultum Fortuna, recedis,
 auxilio postquam scis opus esse tuo.
 Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri;
 10 quisque sit, audito nomine, Naso, rogas.
 Ille ego sum, (quamquam non vis audire,) vetusta
 paene puer puero iunctus amicitia:
 ille ego, qui primus tua seria nosse solebam,
 qui tibi iucundis primus adesse iocis:
 15 ille ego victor, densoque domesticus usu:
 ille ego iudiciis unica Musa tuis:
 idem ego sum; qui nunc an vivam, perfide, nescis:
 cura tibi de quo quaerere nulla fuit.
 Sive fui nunquam carus, simulasse fateris:
 20 seu non fingebas, inveniere levis.
 Aut age dic aliquam, quae te mutaverit, iram:
 nam nisi iusta tua est, iusta querela mea est.
 Quae te consimilem res nunc vetat esse priori?

- an crimen, coepi quod miser esse, vocas?
 Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas, 25
 venisset verbis charta notata tribus.
 Vix equidem credo; sed et insultare iacenti
 te mihi, nec verbis parcere, fama refert.
 Quid facis ah demens? cur, si fortuna recedat,
 naufragio lacrimas eripis ipse tuo? 30
 Haec dea non stabili, quam sit levis, orbe fatetur,
 quem summum dubio sub pede semper habet.
 Quolibet est folio, quavis incertior aura.
 Par illi levitas, improbe, sola tua est.
 Omnia sunt hominum tenui pendentia filo, 35
 et subito casu, quae valere, ruunt.
 Divitis audita est cui non opulentia Croesi?
 Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
 Ille Syracosia modo formidatus in urbe,
 vix humili duram repulit arte famem. 40
 Quid fuerat Magno maius? tamen ille rogavit
 submissa fugiens voce clientis opem:
 cuique viro totus terrarum paruit orbis,
 indigus effectus omnibus ipse magis.
 Ille Iugurthino clarus Cimbroque triumpho, 45
 quo victrix toties consule Roma fuit,
 in coeno Marius latuit, cannaque palustri:
 pertulit et tanto multa pudenda viro.
 Ludit in humanis divina potentia rebus:
 et certam praesens vix habet hora fidem. 50
 Littus ad Euxinum, si quis mihi diceret, ibis,
 et metues, arcu ne feriare Getae;
 i, bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
 quidquid et in tota nascitur Anticyra.
 Sum tamen haec passus: nec si mortalia possem, 55
 et summi poteram tela cavere dei.

Tu quoque fac timeas; et, quae tibi laeta videntur,
dum loqueris, fieri tristia posse puta.

EPISTOLA IV.

AD SEXTUM POMPEIUM.

- Nulla dies adeo est australibus humida nimbis,
non intermissis ut fluat imber aquis:
nec sterilis locus ullus ita est, ut non sit in illo
mista fere duris utilis herba rubis:
5 nil adeo Fortuna gravis miserabile fecit,
ut minuant nulla gaudia parte malum.
Ecce, domo patriaque carens oculisque meorum,
nafragus in Getici littoris actus aquas,
qua tamen inveni vultum diffundere caussa
10 possem, Fortunae nec meminisse meae.
Nam mihi, quum fulva tristis spatiarer arena,
visa est a tergo penna dedisse sonum.
Respicio; neque erat corpus, quod cernere possem:
verba tamen sunt haec aure recepta mea:
15 En ego laetarum venio tibi nuntia rerum,
Fama per immensas aëre lapsa vias.
Consule Pompeio, quo non tibi carior alter,
candidus et felix proximus annus erit.
Dixit: et, ut laeto Pontum rumore replevit,
20 ad gentes alias hinc dea vertit iter.
At mihi, dilapsis inter nova gaudia curis,
excidit asperitas huius iniqua loci.
Ergo ubi, Iane biceps, longum reseraveris annum,
pulsus et a sacro mense December erit;
25 purpura Pompeium summi velabit honoris;
ne titulis quidquam debeat ille suis.

Cernere iam videor, rumpi paene atria turba :
 et populum laedi deficiente loco ;
 templaque Tarpeiae primum tibi sedis adiri,
 et fieri faciles in tua vota deos ; 30
 coila boves niveos certae praebere securi,
 quos aluit campis herba Falisca suis.
 Quumque deos omnes, tum quos impensius aequos
 esse tibi cupias, cum Iove Caesar erit.
 Curia te excipiet, Patresque ex more vocati 35
 intendent aures ad tua verba suas.
 Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore :
 utque solet, tulerit prospera verba dies ;
 egeris et meritas Superis cum Caesare grates :
 qui caussam, facias cur ita saepe, dabit : 40
 inde domum repetes toto comitante Senatu,
 officium populi vix capiente domo.
 Me miserum, turba quod non ego cernar in illa :
 nec poterunt istis lumina nostra frui !
 Quod licet, absentem, qua possum, mente videbo : 45
 adspiciet vultus Consulis illa sui.
 Di faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
 nomen ; et, Heu, dicas, quid miser ille facit ?
 Haec tua pertulerit si quis mihi verba, fatebor
 protinus exsilium mollius esse meum. 50

EPISTOLA V.

AD EUNDEM IAM CONSULEM.

Ite, leves elegi, doctas ad Consulis aures ;
 verbaque honorato ferte legenda viro.
 Longa via est ; nec vos pedibus proceditis aequis :
 tectaue brumali sub nive terra latet.

- 5 Quum gelidam Thracen, et opertum nubibus Hæ-
 mum,
 et maris Ionii transieritis aquas;
 luce minus decima dominam venietis in Urbem,
 ut festinatum non faciatis iter.
 Protinus inde domus vobis Pompeia petatur.
- 10 Non est Augusto iunctior ulla Foro.
 Si quis, ut in populo, qui sitis, et unde, requirat:
 nomina decepta quaelibet aure ferat.
 Ut sit enim tutum, sicut reor esse, fateri;
 verba minus certe ficta timoris habent.
- 15 Copia nec vobis ullo prohibente videndi
 consulis, ut limen contigeritis, erit.
 Aut reget ille suos dicendo iura Quirites,
 conspicuum signis quum premet altus ebur;
 aut, populi reditus positam componet ad hastam,
 20 et minui magnæ non sinet urbis opes;
 aut, ubi erunt Patres in Iulia templa vocati,
 de tanto dignis Consule rebus aget;
 aut feret Augusto solitam natoque salutem;
 deque parum noto consulat officio.
- 25 Tempus ab his vacuum Caesar Germanicus omne
 auferet. A magnis hunc colit ille deis.
 Quum tamen a turba rerum requieverit harum,
 ad vos mansuetas porriget ille manus:
 quidque parens ego vester agam, fortasse requiret.
- 30 Talia vos illi reddere verba volo:
 Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
 quam prius a miti Caesare munus habet.
 Te sibi, quum fugeret, memori solet ore referre,
 Barbariæ tutas exhibuisse vias;
- 35 sanguine Bistonium quod non tepfecerit ensem,
 effectum cura pectoris esse tui;

addita praeterea vitae quoque multa tuendae
munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus ut meritis referatur gratia, iurat,
se fore mancipium tempus in omne tuum. 40
Nam prius umbrosa carituros arbore montes,
et freta velivolas non habitura rates,
fluminaque in fontes cursu reditura supino;
gratia quam meriti possit abire tui.
Haec ubi dixeritis, servet sua dona, rogate. 45
Sic fuerit vestrae causa peracta viae.

EPISTOLA VI.

A D B R U T U M.

Quam legis, ex illis tibi venit epistola, Brute,
Nasonem nolles in quibus esse, locis.
Sed, quod tu nolles, voluit miserabile fatum.
Heu mihi, plus illud, quam tua vota, valet!
In Scythia nobis quinquennis Olympias acta. 5
iam tempus lustris transit in alterius.
Perstat enim fortuna tenax, votisque malignum
opponit nostris insidiosa pedem.
Certus eras pro me, Fabiae lux, Maxime, gentis,
numen ad Augustum supplice voce loqui. 10
Occidis ante preces; caussamque ego, Maxime, mortis
(nec fueram tanti) me reor esse tuae.
Iam timeo nostram cuiquam mandare salutem
ipsum morte tua concidit auxilium.
Cooperat Augustus deceptae ignoscere culpa; 15
spem nostram terras deseruitque simul.
Quale tamen potui, de coelite, Brute, recenti
vestra procul positus carmen in ora dedi.

- Quae prosit pietas utinam mihi ; sitque malorum
20 iam modus, et sacrae mitior ira domus !
Te quoque idem liquido possum iurare precari,
o mihi non dubia cognite Brute nota.
Nam quum praestiteris verum mihi semper amorem ;
hic tamen adverso tempore crevit amor :
25 quique tuas pariter lacrimas nostrasque videret,
passuros poenam crederet esse duos.
Lenem te miseris genuit Natura, nec ulli
mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit :
ut, qui, quid valeas, ignoret, Marte forensi ,
30 posse tuo peragi vix putet ore reos.
Scilicet eiusdem est, quamvis pugnare videtur,
supplicibus facilem, sontibus esse truce[m].
Quum tibi suscepta est legis vindicta severae,
verba velut tinctum singula virus habent.
35 Hostibus eveniat, quam sis violentus in armis,
sentire, et linguae tela subire tuae :
quae tibi tam tenui cura limantur, ut omnes
istius ingenium corporis esse negent.
At si quem laedi Fortuna cernis iniqua,
40 mollior est animo femina nulla tuo.
Hoc ego praecipue sensi, quum magna meorum
notitiam pars est inficiata mei.
Immemor illorum, vestri non immemor unquam,
qui mala sollicite nostra levatis, ero :
45 et prius, heu nobis nimium conterminus, Ister
in caput Euxino de mare vertet iter :
utque Thyestae redeant si tempora mensae,
Solis ad Eoas currus agetur aquas :
quam quisquam vestrum, qui me doluistis ademptum,
50 arguat ingratum non meminisse sui.

EPISTOLA VII.

A D V E S T A L E M.

Missus es Euxinas quoniam, Vestalis, ad undas,
 ut positis reddas iura sub axe locis :
 adspicis en, praesens, quali iaceamus in arvo ;
 nec me testis eris falsa solere queri.
 Accedet voci per te non irrita nostrae, 5
 Alpinis iuvenis regibus orte, fides.
 Ipse vides certe glacie concrecere Pontum :
 ipse vides rigido stantia vina gelu :
 ipse vides, onerata ferox ut ducat Iazyx
 per medias Istri plaustra bubulcus aquas. 10
 Adspicis et mitti sub adunco toxica ferro,
 et telum caussas mortis habere duas.
 Atque utinam pars haec tantum spectata fuisset,
 non etiam proprio cognita Marte tibi !
 Tenditis ad primum per densa pericula pilum : 15
 contigit ex merito qui tibi nuper honor.
 Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
 ipsa tamen virtus ordine maior erit.
 Non negat hoc Ister, cuius tua dextera quondam
 puniceam Getico sanguine fecit aquam : 20
 non negat Aegyptos, quae, te subeunte, recepta
 sensit in ingenio nil opis esse loci.
 Nam dubium, positu melius defensa manuve,
 urbs erat in summo nubibus aequa iugo.
 Sithonio regi ferus interceperat illam 25
 hostis, et ereptas victor habebat opes,
 donec fluminea devecta Vitellius unda
 intulit, exposito milite, signa Getis.

- At tibi, progenies alti fortissima Dauni,
 30 venit in adversos impetus ire viros.
 Nec mora; conspicuus longe fulgentibus armis,
 fortia ne possint facta latere, caves:
 ingentique gradu contra ferrumque locumque,
 saxaque brumali grandine plura, subis:
 35 nec te missa super iaculorum turba moratur,
 nec quae vipereo tela cruore madent.
 Spicula cum pictis haerent in casside pennis:
 parsque fere scuti vulnere nulla vacat.
 Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus;
 40 sed minor est acri laudis amore dolor.
 Talis apud Troiam Danais pro navibus Aiax
 dicitur Hectoreas sustinuisse faces.
 Ut propius ventum est, admotaque dextera dextrae,
 resque fero potuit cominus ense geri;
 45 dicere difficile est, quid Mars tuus egerit illic,
 quotque neci dederis, quosque, quibusque modis.
 Ense tuo factos calcabas victor acervos;
 impositoque Getes sub pede multus erat.
 Pugnat ad exemplum Primi minor ordine Pili:
 50 multaue fert miles vulnera, multa facit.
 Sed tantum virtus alios tua praeterit omnes,
 ante citos quantum Pegasus ibat equos.
 Vincitur Aegyptos: testataque tempus in omne
 sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

EPISTOLA VIII.

A D S U I L L I U M.

Litera sera quidem, studiis excolte Suilli,
 huc tua pervenit, sed mihi grata tamen

qua, pia si posset Superos lenire rogando
 gratia, laturum te mihi dicis opem.
 Ut iam nil praestes, animi sum factus amici 5
 debitor; et meritum, velle iuvare, voco.
 Impetus iste tuus longum modo duret in aevum;
 neve malis pietas sit tua lassa meis.
 Ius aliquod faciunt affinia vincula nobis,
 quae semper maneant illabefacta precor. 10
 Nam tibi quae coniux, eadem mihi filia paene est:
 et quae te generum, me vocat illa virum.
 Heu mihi, si lectis vultum tu versibus istis
 ducis, et affinem te pudet esse meum!
 At nihil hic dignum poteris reperire pudore, 15
 praeter Fortunam, quae mihi caeca fuit.
 Seu genus excutias; Equites, ab origine prima,
 usque per innumeros inveniēmur avos:
 sive velis qui sint mores inquirere nostri;
 errorēm misero detrahe, labe carent. 20
 Tu modo si quid agi sperabis posse precando,
 quos colis, exora supplice voce deos.
 Di tibi sunt Caesar iuvenis; tua numina placa.
 Hac certe nulla est notior ara tibi.
 Non sinit illa sui vanas antistitis unquam 25
 esse preces. Nostris hinc pete rebus opem.
 Quamlibet exigua si nos ea iuverit aura,
 obruta de mediis cymba resurget aquis.
 Tunc ego tura feram rapidis sollennia flammis;
 et, valeant quantum numina, testis ero. 30
 Nec tibi de Pario statuam, Germanice, templum
 marmore. Carpsit opes illa ruina meas.
 Tempia domus facient vobis urbesque beatæ:
 Naso, suis opibus, carmine gratus erit.
 Parva quidem fateor pro magnis munera reddi, 35

quum pro concessa verba salute damus.
Sed qui, quam potuit, dat maxima, gratus abunde
est;

et finem pietas contigit illa suum.

Nec, quae de parva dīs pauper libat acerra,
40 tura minus, grandi quam data lance, valent:
agnaque tam lactens, quam gramine pasta Falisco,
victima Tarpeios inficit icta focos.

Nec tamen officio vatum per carmina facto
principibus res est aptior ulla viris.

45 Carmina vestrarum peragunt praeconia laudum:
neve sit actorum fama caduca, cavent.

Carmine fit vivax virtus; expersque sepulchri,
notitiam serae posteritatis habet.

50 Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas;
nullaque res maius tempore robur habet.

Scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti;
et quisquis contra, vel simul arma tulit.

Quis Thebas septemque duces sine carmine nosset,
et quidquid post haec, quidquid et ante fuit?

55 Dī quoque carminibus, si fas est dicere, fiunt:
tantaque maiestas ore canentis eget.

Sic Chaos, ex illa naturae mole prioris,
digestum partes scimus habere suas:

60 sic affectantes coelestia regna Gigantas
ad Styga nimbifero vindicis igne datos.

Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,
Alcides capta traxit ab Oechalia.

Et modo, Caesar, avum, quem virtus addidit astris,
sacrarunt aliqua carmina parte tuum.

65 Si quid adhuc igitur vivi, Germanice, nostro
restat in ingenio, serviet omne tibi.

Non potes officium vatis contemnere vates:

iudicio pretium res habet ista tuo.
 Quod nisi te nomen tantum ad maiora vocasset,
 gloria Pieridum summa futurus eras. 70
 Sed dare materiam nobis, quam carmina, mavis:
 nec tamen ex toto deserere illa potes.
 Nam modo bella geris, numeris modo verba coërces,
 quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.
 Utque nec ad citharam, nec ad arcum segnis Apollo
 est; 75
 sed venit ad sacras nervus uterque manus;
 sic tibi nec doctae desunt nec principis artes:
 mista sed est animo cum Iove Musa tuo.
 Quae quoniam nec nos unda submovit ab illa,
 ungula Gorgonei quam cava fecit equi; 80
 prosit opemque ferat, communia sacra tueri,
 atque isdem studiis imposuisse manum:
 littora pellitis nimium subiecta Corallis
 ut tandem saevos effugiamque Getas,
 clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo, 85
 qui minus Ausonia distet ab Urbe, loco;
 unde tuas possim laudes celebrare recentes,
 magnaue quam minima facta referre mora. —
 Tangat ut hoc votum coelestia, care Suilli,
 numina, pro socero paene precare tuo. 90

EPISTOLA IX.

A D G R A E C I N U M .

Unde licet, non unde iuvat, Graecine, salutem
 mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis.
 missaque di faciant auroram occurrat ad illam,
 bis senos fasces quae tibi prima dabit:

- 5 ut, quoniam sine me tanges Capitolia Consui,
 et fiam turbæ pars ego nulla tuæ,
 in domini subeat partes, et præstet amici
 officium iusso litera nostra die.
 Atque ego si fatis genitus melioribus essem,
 10 et mea sincero curreret axe rota ;
 quo nunc nostra manus per scriptum fungitur, esset
 lingua salutandi munere functa tui :
 gratatusque darem cum dulcibus oscula verbis :
 nec minus ille meus, quam tuus, esset honor
- 15 Illa (confiteor) sic essem luce superbus,
 ut caperet fastus vix domus ulla meos :
 dumque latus sancti cingit tibi turba Senatus,
 consulis ante pedes ire iuberer Eques :
 et quamquam cuperem semper tibi proximus esse,
 20 gauderem lateri non habuisse locum.
 Nec querulus, turba quamvis eliderer, essem :
 sed foret a populo tunc mihi dulce premi.
 Prospicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
 densaque quam longum turba teneret iter.
- 25 Quoque magis noris, quam me vulgaria tangant,
 spectarem, qualis purpura te tegetet.
 Signa quoque in sella nossem formata curuli .
 et totum Numidæ sculptile dentis opus.
 At quum Tarpeias esses deductus in arces,
 30 dum caderet iussu victima sacra tuo ;
 me quoque secreto grates sibi magnus agentem
 audisset, media qui sedet aede, deus :
 turaque mente magis plena, quam lance, dedissem
 ter quater, imperii lætus honore tui.
- 35 Hic ego præsentem inter numerarer amicos ;
 mitia ius Urbis si modo fata darent :
 quæque mihi sola capitur nunc mente voluptas,

tunc oculis etiam percipienda foret. —
 Non ita Coelitibus visum est, et forsitan aequis :
 nam quid me poenae caussa negata iuuet? 40
 Mente tamen, quae sola loco non exulat, utar :
 praetextam fasces adspiciamque tuos.
 Haec modo te populo reddentem iura videbit ;
 et se secretis finget adesse tuis :
 nunc longi reditus hastae supponere lustrum 45
 cernet, et exacta cuncta locare fide :
 nunc facere in medio facundum verba Senatu,
 publica quaerentem quid petat utilitas :
 nunc, pro Caesaribus, Superis decernere grates ;
 albave opimorum colla ferire boum. 50
 Atque utinam, quum iam fueris potiora precatus,
 ut mihi placetur principis ira, roges !
 Surgat ad hanc vocem plena pius ignis ab ara ;
 detque bonum voto lucidus omen apex.
 Interea, qua parte licet, (ne cuncta queramur ;)
 hic quoque te festum Consule tempus agam. 55
 Altera laetitiae, nec cedens caussa priori,
 successor tanti frater honoris, erit.
 Nam tibi finitum summo, Graecine, Decembri
 imperium, Iani suscipit ille die : 60
 quaeque est in vobis pietas, alterna feretis
 gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
 Sic tu bis fueris Consul, bis Consul et ille ;
 inque domo bimus conspicietur honor.
 Qui quamquam est ingens, et nullum Martia summo 65
 altius imperium Consule Roma videt ;
 multiplicat tamen hunc gravitas auctoris honorem :
 et maiestatem res data dantis habet.
 Iudiciis igitur liceat Flaccoque tibi que
 talibus Augusti tempus in omne frui. 70

- Quum tamen a rerum cura propiore vacabit,
 vota precor votis addite vestra meis ;
 et, si quae dabit aura sinum, iactate rudentes :
 exeat e Stygiis ut mea navis aquis.
- 75 Præfuit his, Graecine, locis modo Flaccus ; et illo
 ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
 Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli :
 hic arcu fisos terruit ense Getas.
 Hic captam Trosmine celeri virtute recepit,
 80 infecitque fero sanguine Danubium.
 Quaere loci faciem, Scythicique incommoda coeli :
 et quam vicino terrear hoste, roga ;
 sintne litae tenues serpentis felle sagittae :
 fiat an humanum victima dira caput ;
 85 mentiar, an coëat duratus frigore pontus ;
 et teneat glacies iugera multa freti.
 Haec ubi narrarit, quae sit mea fama, require :
 quoque modo peragam tempora dura, roga.
 Non sumus hic odio, nec scilicet esse meremur :
 90 nec cum Fortuna mens quoque versa mea est.
 Illa quies animi, quam tu laudare solebas,
 ille vetus solito perstat in ore pudor.
 Sic ego sum longe, sic hic, ubi barbarus hostis,
 ut fera plus valeant legibus arma, facit ;
 95 rem queat ut nullam tot iam, Graecine, per annos
 femina de nobis virve puerve queri.
 Hoc facit, ut misero faveant adsintque Tomitae,
 haec quoniam tellus testificanda mihi est.
 Illi me, quia velle vident, discedere malunt :
 100 respectu cupiunt hic tamen esse sui.
 Nec mihi credideris : extant decreta, quibus nos
 laudat et immunes publica cera facit :
 conveniens miseris et quamquam gloria non est.

- proxima dant nobis oppida munus idem.
 Nec pietas ignota mea est: videt hospita terra, 105
 in nostra sacrum Caesaris esse domo.
 Stant pariter natusque pius, coniuxque sacerdos,
 numina iam facto non leviora deo.
 Neu desit pars ulla domus; stat uterque nepotum:
 hic aviae lateri proximus, ille patris. 110
 His ego do toties cum ture precantia verba,
 eoo quoties surgit ab orbe dies.
 Tota, licet quaeras, hoc me non fingere dicet,
 officii testis, Pontica terra, mei.
 Pontica me tellus, quantis hac possumus ora, 115
 natalem ludis scit celebrare dei.
 Nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
 misit in has si quos longa Propontis aquas.
 Is quoque, quo laevus fuerat sub praeside Pontus,
 audierit frater forsitan ista tuus. 120
 Fortuna est impar animo, talique libenter
 exiguas carpo munere pauper opes:
 nec vestris damus haec oculis, procul Urbe remoti:
 contenti tacita sed pietate sumus.
 Et tamen haec tangent aliquando Caesaris aures. 125
 Nil illum, toto quod sit in orbe, latet.
 Tu certe scis haec, Superis adscite, videsque,
 Caesar; ut est oculis subdita terra tuis.
 Tu nostras audis inter convexa locatus
 sidera, sollicito quas damus ore, preces. 130
 Perveniant istuc et carmina forsitan illa,
 quae de te misi coelite facta novo.
 Auguror his igitur flecti tua numina; nec tu
 immerito nomen mite Parentis habes.

EPISTOLA X.

AD ALBINOVANUM.

- Haec mihi Bistonio bis tertia ducitur aestas
 littore, pellitos inter agenda Getas.
 Ecquos tu silices, ecquod, carissime, ferrum
 duritiae confers, Albinovane, meae?
- 5 Gutta cavat lapidem, consumitur annulus usu,
 et teritur pressa vomer aduncus humo.
 Tempus edax igitur, praeter nos, omnia perdet:
 cessat duritia mors quoque victa mea.
 Exemplum est animi nimium patientis Ulixes,
 10 iactatus dubio per duo lustra mari.
 Tempora solliciti sed non tamen omnia fati
 pertulit; et placidae saepe fuere morae.
 An grave, sex annis pulchram fovisse Calypso,
 aequoreaque fuit concubuisse deae?
- 15 Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos,
 curvet ut impulsos utilis aura sinus.
 Nec bene cantantes labor est audisse puellas;
 nec degustanti lotos amara fuit.
 Hos ego, qui patriae faciant obliviam, succos
 20 parte meae vitae, si modo dentur, emam.
 Nec tu contuleris urbem Laestrygonis unquam
 gentibus, obliqua quas obit Ister aqua:
 nec vincet Cyclops saevum feritate Phycen:
 qui quota terroris pars solet esse mei?
- 25 Scylla feris trunco quot latrat ab inguine monstris,
 Heniochae nautis plus nocuere rates.
 Nec potes infestis conferre Charybdin Achaeis.
 ter licet epotet, ter vomat illa fretum.

Qui quamquam dextra regione licentius errant ;
 securum latus hoc non tamen esse sinunt. 30
 Hic agri infrondes, hic spicula tincta venenis :
 hic freta vel pediti pervia reddit hiems :
 ut, qua remus iter pulsus modo fecerat undis,
 siccus contempta nave viator eat.
 Qui veniunt istinc, vix vos ea credere dicunt. 35
 Quam miser est, qui fert asperiora fide !
 Crede tamen : nec te caussas nescire sinemus,
 horrida Sarmaticum cur mare duret hiems.
 Proxima sunt nobis plaustri praebentia formam,
 et quae praecipuum sidera frigus habent. 40
 Hinc oritur Boreas, oraeque domesticus huic est ;
 et sumit vires a propiore loco.
 At Notus, adverso tepidum qui spirat ab axe,
 est procul, et rarus languidiorque venit.
 Adde quod hic clauso miscentur flumina Ponto, 45
 vimque fretum multo perdit ab amne suam.
 Huc Lycus, huc Sagaris Peniusque Hypanisque
 Cratesque
 influit, et crebro vortice tortus Halys :
 Partheniusque rapax, et volvens saxa Cynapes
 labitur ; et nullo tardior amne Tyras : 50
 et tu, femineae Thermodon cognite turmae ;
 et quondam Graiis Phasi petite viris :
 cumque Borysthenio liquidissimus amne Dyraspes,
 et tacite peragens lene Melanthus iter :
 quique duas terras, Asiam Cadmique sororem 55
 separat, et cursus inter utramque facit :
 innumerique alii : quos inter maximus omnes
 cedere Danubius se tibi, Nile, negat.
 Copia tot laticum, quas auget, adulterat undas :
 nec patitur vires aequor habere suas. 60

- Quin etiam stagno similis, pigraeque paludi,
 caeruleus vix est, diluiturque color.
 Innatat unda freto dulcis, leviorque marina est,
 quae proprium misto de sale pondus habet.
 65 Si roget haec aliquis cur sint narrata Pedoni,
 quidve loqui certis iuverit ista modis:
 detinui, dicam, tempus, curasque fefelli.
 Hunc fructum praesens attulit hora mihi.
 Abfuimus solito, dum scribimus ista, dolori:
 70 in mediis nec nos sensimus esse Getis.
 At tu, non dubito, quum Thesea carmine laudes,
 materiae titulos quin tueare tuae;
 quemque refers, imitere virum. Vetat ille profecto
 tranquilli comitem temporis esse fidem.
 75 Qui quamquam est factis ingens, et conditur a te
 vir tanto, quanto debuit ore cani;
 est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
 inque fide Theseus quilibet esse potest.
 Non tibi sunt hostes ferro clavaque domandi,
 80 per quos vix ulli pervius Isthmos erat:
 sed praestandus amor, res non operosa volenti.
 Quis labor est puram non temerasse fidem?
 Haec tibi, qui perstas indeclinatus amico,
 non est quod lingua dicta querente putes.

EPISTOLA XI.

A D G A L L I O N E M.

- Gallio, crimen erit vix excusabile nobis,
 carmine te nomen non habuisse meo.
 Tu quoque enim, memini, coelesti cuspide facta
 fovisti lacrimis vulnera nostra tuis.

Atque utinam, rapti iactura laesus amici, sensisses ultra, quod quererere, nihil!	5
Non ita dis placuit, qui te spoliare pudica coniuge, crudeles non habuere nefas.	
Nuntia nam luctus mihi nuper epistola venit: lectaque cum lacrimis sunt tua damna meis.	10
Sed neque solari prudentem stultior ausim, verbaque doctorum nota referre tibi: finitumque tuum, si non ratione, dolorem ipsa iam pridem suspicor esse mora.	
Dum tua pervenit, dum litera nostra recurrens tot maria ac terras permeat, annus abit.	15
Temporis officium solatia dicere certi est, dum dolor in cursu est, dum petit aeger opem.	
At, quum longa dies sedavit vulnera mentis, intempestive qui movet, illa novat.	20
Adde quod (atque utinam verum tibi venerit omen!) coniugio felix iam potes esse novo.	

EPISTOLA XII.

A D T U T I C A N U M.

Quo minus in nostris ponaris, amice, libellis, nominis efficitur conditione tui.	
Ast ego non alium prius hoc dignarer honore; est aliquis nostrum si modo carmen honor.	
Lex pedis officio fortunaque nominis obstat; quaque meos adeas, est via nulla, modos.	5
Nam pudet in geminos ita nomen scindere versus, desinat ut prior hoc, incipiatque minor: et pudeat, si te, qua syllaba parte moratur, arctius appellem, Tuticanumque vocem.	10

- Et potes in versum Tuticani more venire ;
 fiat ut e longa syllaba prima brevis.
 Aut producat, quae nunc correptius exit ;
 et sit porrecta longa secunda mora.
- 15 His ego si vitiis ausim corrumpere nomen,
 ridear, et merito pectus habere neger.
 Haec mihi caussa fuit dilati muneris huius,
 quod meus adiecto foenore reddet ager :
 teque canam quacunque nota : tibi carmina mittam,
- 20 paene mihi puero cognite paene puer,
 perque tot annorum seriem, quot habemus uterque,
 non mihi, quam fratri frater, amate minus.
 Tu bonus hortator ; tu duxque comesque fuisti,
 quum regerem tenera frena novella manu.
- 25 Saepe ego correxi sub te censore libellos ;
 saepe tibi admonitu facta litura meo est,
 dignam Maeoniis Phaeacida condere chartis
 quum te Pierides perdocuere tuae.
 Hic tenor, haec viridi concordia coepta iuventa
- 30 venit ad albentes illabefacta comas.
 Quae nisi te moveant, duro tibi pectora ferro
 esse, vel invicto clausa adamante putem.
 Sed prius huic desint et bellum et frigora terrae.
 invisus nobis quae duo Pontus habet ;
- 35 et tepidus Boreas, et sit prae frigidus Auster,
 et possit fatum mollius esse meum ;
 quam tua sint lapsa praecordia dura sodali.
 Hic cumulus nostris absit abestque malis.
 Tu modo per Superos (quorum certissimus ille est.
- 40 quo tuus assidue Principe crevit honor ;)
 effice, constanti profugum pietate tuendo,
 ne sperata meam deserat aura ratem.
 Quid mandem, quaeris ? Peream, nisi dicere vix est,

si modo, qui periit, ille perire potest.
 Nec, quid agam, invenio, nec quid nolimve velimve : 45
 nec satis utilitas est mea nota mihi.
 Crede mihi ; miseris prudentia prima relinquit :
 et sensus cum re consiliumque fugit.
 Ipse, precor, quaeras, qua sim tibi parte iuvandus :
 quoque viam facias ad mea vota vado. 50

EPISTOLA XIII.

A D C A R U M.

O mihi non dubios inter memorande sodales,
 quique, quod es, vere, Care, vocaris ; ave.
 Unde saluteris, color hic tibi protinus index
 et structura mei carminis esse potest ;
 non quia mirifica est, sed quod non publica certe : 5
 qualis enim nunquam est, non latet esse meam.
 Ipse quoque, ut titulum chartae de fronte revellas,
 quod sit opus, videor dicere posse, tuum.
 Quamlibet in multis positus noscere libellis ;
 perque observatas inveniere notas. 10
 Prodent auctorem vires, quas Hercule dignas
 novimus, atque illi, quem canis, esse pares.
 Et mea Musa potest, proprio deprensa colore,
 insignis vitis forsitan esse suis.
 Tam mala Thersiten prohibebat forma latere, 15
 quam pulcra Nireus conspiciendus erat.
 Nec te mirari, si sunt vitiosa, decebit.
 carmina, quae faciam paene poeta Getes.
 Ah pudet ! et scripsi Getico sermone libellum :
 structaque sunt nostris barbara verba modis. 20
 Et placui, (gratare mihi) coepique poetae

- inter inhumanos nomen habere Getas.
 Materiam quaeris? Laudes de Caesare dixi.
 Adiuta est novitas numine nostra dei.
- 25 Nam patris Augusti docui mortale fuisse
 corpus; in aetherias numen abisse domos:
 esse parem virtute patri, qui frena rogatus
 saepe recusati ceperit imperii:
 esse pudicarum te Vestam, Livia, matrum,
- 30 ambiguum, nato dignior anne viro:
 esse duos iuvenes, firma adiumenta Parentis,
 qui dederint animi pignora certa sui.
 Haec ubi non patria perlegi scripta Camena,
 venit et ad digitos ultima charta meos;
- 35 et caput et plenas omnes movere pharetras,
 et longum Getico murmur in ore fuit.
 Atque aliquis, Scribas haec quum de Caesare, dixit,
 Caesaris imperio restituendus eras.
 Ille quidem dixit, sed me iam, Care, nivali
- 40 sexta relegatum bruma sub axe videt.
 Carmina nil prosunt; nocuerunt carmina quondam:
 primaque tam miserae caussa fuere fugae.
 At tu per studii communia foedera sacri,
 per non vile tibi nomen amicitiae;
- 45 sic capto Latiis Germanicus hoste catenis
 materiam vestris afferat ingeniis;
 sic valeant pueri, votum commune deorum:
 quos laus formandos est tibi magna datos;
 quanta potes praebere nostrae momenta saluti:
- 50 quae nisi mutato nulla futura loco est.

EPISTOLA XIV.

A D T U T I C A N U M.

Haec tibi mittuntur, quem sum modo carmine
 questus,
 non aptum numeris nomen habere meis:
 in quibus, excepto quod adhuc utcunque valemus,
 nil me praeterea quod iuvet invenies.
 Ipsa quoque est invisā salus: suntque ultima vota, 5
 quolibet ex istis scilicet ire locis.
 Nulla mihi cura est, terra quo mittar ab ista:
 hac quia, quam video, gratior omnis erit.
 In medias Syrtes, mediam mea vela Charybdin
 mittite, praesenti dum careamus humo. 10
 Styx quoque, si quid ea est, bene commutabitur Istro:
 si quid et inferius, quam Styga, mundus habet.
 Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo;
 proxima Marticolis quam loca Naso Getis.
 Talia succensent propter mihi verba Tomitae, 15
 iraque carminibus publica mota meis.
 Ergo ego cessabo nunquam per carmina laedi,
 plectar et incauto semper ab ingenio?
 ergo ego, ne scribam, digitos incidere cunctor;
 telaque adhuc demens, quae nocuere, sequor? 20
 ad veteres scopulos iterum divertor et illas,
 in quibus offendit naufraga puppis, aquas?
 Sed nihil admisi: nulla est mea culpa, Tomitae,
 quos ego, quum loca sim vestra perosus, amo.
 Quilibet excutiat nostri monimenta laboris; 25
 litera de vobis est mea quæsta nihil.
 Frigus, et incursus omni de parte timendos.

- et quod pulsetur murus ab hoste, queror.
 In loca, non homines, verissima crimina dixi.
- 30 Culpatis vestrum vos quoque saepe solum.
 Esset perpetuo sua quam vitabilis Ascra,
 ausa est agricolae Musa docere senis;
 et fuerat terra genitus, qui scripsit, in illa.
 Intumuit vati nec tamen Ascra suo.
- 35 Quis patriam sollerte magis dilexit Ulixæ?
 Hoc tamen asperitas indice nota loci est.
 Non loca, sed mores scriptis vexavit amaris
 Scepsius Ausonios, actaque Roma rea est.
 Falsa tamen passa est aequa convicia mente,
- 40 obfuit auctori nec fera lingua suo.
 At malus interpret populi mihi concitat iram,
 inque novum crimen carmina nostra vocat.
 Tam felix utinam, quam pectore candidus, essem!
 Exstat adhuc nemo saucius ore meo.
- 45 Adde, quod, Illyrica si iam pice nigrior essem,
 non mordenda mihi turba fidelis erat.
 Molliter a vobis mea sors excepta, Tomitæ,
 tam mites Graios indicat esse viros.
 Gens mea Peligni regioque domestica Sulmo
- 50 non potuit nostris lenior esse malis.
 Quem vix incolumi cuiquam salvoque daretis,
 is datus a vobis est mihi nuper honor.
 Solus adhuc ego sum vestris immunis in oris;
 exceptis, si qui munera legis habent.
- 55 Tempora sacra mea sunt velata corona,
 publicus invito quam favor imposuit.
 Quam grata est igitur Latonæ Delia tellus;
 erranti tutum quae dedit una locum;
- 60 tam mihi cara Tomis, patria quae sede fugatis
 tempus ad hoc nobis hospita fida manet.

Di modo fecissent, placidæ spem posset habere
pacis, et a gelido longius axe foret.

EPISTOLA XV.

AD SEXTUM POMPEIUM.

Si quis adhuc usquam nostri non immemor ~~est~~stat,
quidve relegatus Naso, requirit, agam;
Caesaribus vitam, Sexto debere salutem
me sciat. A superis hic mihi primus erit.
Tempora nam miseræ complectar ut omnia vitæ; 5
a meritis eius pars mihi nulla vacat;
quæ numero tot sunt, quot in horto fertilis arvi
Punica sub lento cortice grana rubent:
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos. 10
Confiteor: testere licet: signate Quirites.
Nil opus est legum viribus. ipse loquor.
Inter opes et me, rem parvam, pone paternas.
Pars ego sum census quantulacunque tui.
Quam tua Trinacria est, regnataque terra Philippo; 15
quam domus Augusto continuata Foro;
quam tua, rus oculis domini, Campania, gratum,
quæque relicta tibi, Sexte, vel emta tenes:
tam tuus en ego sum; cuius te munere tristi
non potes in Ponto dicere habere nihil. 20
Atque utinam possis, et detur amicus arvum;
renque tuam ponas in meliore loco!
Quod quoniam in dis est, tenta lenire precando
numina, perpetua quæ pietate colis.
Erroris nam tu, vix est discernere, nostri 25
sis argumentum maius, an auxilium.

- Nec dubitans oro: sed flumine saepe secundo
 augetur remis cursus euntis aquae.
 Et pudet et metuo, semperque eademque precari:
 30 ne subeant animo taedia iusta tuo.
 Verum quid faciam? Res immoderata cupido est.
 Da veniam vitio, mitis amice, meo.
 Scribere saepe aliud cupiens, delabor eodem:
 ipsa locum per se litera nostra rogat.
 35 Seu tamen effectus habitura est gratia; seu me
 dura iubet gelido Parca sub axe mori;
 semper inoblita repetam tua munera mente:
 et mea me tellus audiet esse tuum:
 audiet et coelo posita est quaecunque sub ullo:
 40 transit nostra feros si modo Musa Getas;
 teque meae caussam servatoremque salutis,
 meque tuum libra norit et aere magis.

EPISTOLA XVI.

A D I N V I D U M.

- Invidè, quid laceras Nasonis carmina rapti?
 Non solet ingeniis summa nocere dies:
 famaue post cineres maior venit: et mihi nomen
 tunc quoque, quum vivis annumerarer, erat.
 5 Quum foret et Marsus, magnique Rabirius oris,
 Iliacusque Macer, sidereusque Pedo:
 et, qui Iunonem laesisset in Hercule, Carus;
 Iunonis si iam non gener ille foret:
 quique dedit Latio carmen regale Severus;
 10 et cum subtili Priscus uterque Numa:
 quique vel imparibus numeris, Montane, vel aequis
 sufficis; et gemino carmine nomen habes:

et qui Penelopae rescribere iussit Ulixen,
 errantem saevo per duo lustra mari :
 quique suam Troezena , imperfectumque dierum 15
 deseruit celeri morte Sabinus opus :
 ingenique sui dictus cognomine Largus ,
 Gallica qui Phrygium duxit in arva senem :
 quique canit domitam Camerinus ab Hercule Tro-
 iam ;
 quique sua nomen Phyllide Tuscus habet : 20
 velivolique maris vates , cui credere posses
 carmina caeruleos composuisse deos :
 quique acies Libycas Romanaque proelia dixit ;
 et Marius , scripti dexter in omne genus ,
 Trinacriusque suae Perseidos auctor , et auctor 25
 Tantalidae reducis Tyndaridosque Lupus :
 et qui Maeoniam Phaeacida vertit , et una
 Pindaricae fidicen tu quoque , Rufe , lyrae :
 Musaque Turrani tragicis innixa cothurnis :
 et tua cum socco Musa , Melisse , levis : 30
 quum Varus Gracchusque darent fera dicta tyrannis ;
 Callimachi Proculus molle teneret iter :
 Tityrus antiquas et erat qui pasceret herbas ,
 aptaque venanti Gratius arma daret ;
 Naïdas a Satyris caneret Fontanus amatas , 35
 clauderet imparibus verba Capella modis ;
 quumque forent alii , quorum mihi cuncta referre
 nomina longa mora est , carmina vulgus habet :
 essent et iuvenes , quorum quod inedita cura est ,
 appellandorum nil mihi iuris adest ; 40
 (te tamen in turba non ausim , Cotta , silere ;
 Pieridum lumen , praesidiumque fori ;
 maternos Cottas cui Messalasque paternos
 maxima nobilitas ingeminata dedit :)

- 45 dicere si fas est, claro mea nomine Musa,
atque inter tantos, quae legeretur, erat.
Ergo submotum patria proscindere, livor,
desine, neu cineres sparge, cruenta, meos.
Omnia perdidimus; tantummodo vita relicta est,
50 praebeat ut sensum materiamque malis.
Quid iuvat extinctos ferrum dimittere in artus?
Non habet in nobis iam nova plaga locum.
-
-

P. OVIDII NASONIS

I B I S.

Tempus ad hoc, lustris iam bis mihi quinque
peractis,
omne fuit Musae carmen inerme meae:
nullaque, quae possit, scriptis tot millibus, exstat
litera Nasonis, sanguinolenta legi:
nec quemquam nostri, nisi me, laesere libelli; 5
artificis periit quum caput Arte sua.
Unus (et hoc ipsum est iniuria magna) perennem
candoris titulum non sinit esse mei.
Quisquis is est, (nam nomen adhuc utcunque tacebo,)
cogit inassuetas sumere tela manus. 10
Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
non sinit exsilio delituisse meo;
vulneraque immitis requiem quaerentia vexat:
iactat et in toto nomina nostra foro:
perpetuoque mihi sociatam foedere lecti 15
non patitur miseri funera flere viri:
quumque ego quassa meae complectar membra
carinae,
na ifragii tabulas pugnat habere mei:
et qui debuerat subitas extinguere flammam,
hic praedam medio raptor ab igne petit: 20
nititur, ut profugae desint alimenta senectae.
Heu quanto est nostris dignior ille malis!
Di melius! quorum longe mihi maximus ille est,

- qui nostras inopes noluit esse vias.
- 25 Huic igitur meritas grates, ubicunq̄ue licebit,
 pro tam mansueto pectore semper agam.
 Audiet hoc Pontus; faciet quoque forsitan idem,
 terra sit ut propior testificanda mihi.
 At tibi, calcasti qui me, violente, iacentem,
- 30 quam licet et misero debitus hostis ero.
 Desinet esse prius contrarius ignibus humōr;
 iunctaque cum Luna lumina Solis erunt;
 parsque eadem coeli Zephyros emittet et Euros;
 et tepidus gelido flabit ab axe Notus;
- 35 et nova fraterno veniet concordia fumo;
 quem vetus accensa separat ira pyra;
 et ver autumnō, brumae miscebitur aestas;
 atque eadem regio vesper et ortus erunt:
 quam mihi sit tecum, positis, quae sumsimus, armis,
- 40 gratia, commissis, improbe, rupta tuis.
 [Quam dolor hic unquam spat̄io evanescere possit,
 leniat aut odium tempus et hora meum.]
 Pax erit haec nobis, donec mihi vita manebit,
 cum pecore infirmo quae solet esse lupis.
- 45 Prima quidem coepto committam proelia versu:
 non soleant quamvis hoc pede bella geri:
 utque petit primo plenum flaventis arenae
 nondum calfacti velitis hasta solum,
 sic ego te nondum ferro iaculabor acuto:
- 50 protinus invisum nec petet hasta caput:
 et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello:
 teque brevi, qui sis, dissimulare sinam.
 Postmodo, si perges, in te mihi liber iambus
 tincta Lycambeo sanguine tela dabit.
- 55 Nunc, quo Battiades inimicum devovet Ibin,
 hoc ego devoveo teque tuosque modo:

utque ille, historiis involvam carmina caecis :
 non soleam quamvis hoc genus ipse sequi.
 Illius ambages imitatus in Ibide, dicar
 oblitus moris iudiciiue mei : 60
 et quoniam, qui sis, nondum quaerentibus edo ;
 Ibidis interea tu quoque nomen habe :
 utque mei versus aliquantum noctis habebunt,
 sic vitae series tota sit atra tuae.
 Haec tibi natali faxo Ianique Kalendis 65
 non mentituro quilibet ore legat.
 Di maris et terrae, quique his meliora tenetis
 inter diversos cum Iove regna polos ;
 huc precor , huc vestras omnes advertite mentes,
 et sinite optatis pondus inesse meis : 70
 ipsaque tu , tellus , ipsum cum fluctibus aequor ,
 ipse meas , aether , accipe , summe , preces :
 sideraque , et radiis circumdata Solis imago ;
 Lunaque , quae nunquam , quo prius , orbe micat ;
 Noxque , tenebrarum specie reverenda tuarum ; 75
 quaeque ratum triplici pollice netis opus ;
 quique per infernas horrendo murmure valles
 imperiuratae laberis , amnis , aquae ;
 quasque ferunt torto vittatis angue capillis
 carceris obscuras ante sedere fores ; 80
 vos quoque , plebs Superum , Fauni Satyrique La-
 resque,
 Fluminaque et Nymphae, Semideumque genus ;
 denique ab antiquo divi veteresque novique,
 in nostrum cuncti tempus adeste, Chao.
 Carmina dum capiti malefido dira canuntur, 85
 et peragunt partes ira dolorque suas .
 annuite optatis omnes ex ordine nostris ;
 et sit pars voti nulla caduca mei :

- quaeque precor, fiant: ut non mea dicta, sed illa
 90 Pasiphaësi generi verba fuisse putet.
 Quasque ego transiero poenas, patiatur et illas.
 Plenius ingenio sit miser ille meo.
 Neve minus noceant fictum execrantia nomen
 vota, minus magnos commoveantve deos:
 95 illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin:
 qui se scit factis has meruisse preces.
 Nulla mora est in me: peragam rata vota sacerdos.
 Quisquis ades sacris, ore favete, meis.
 Quisquis ades sacris, lugubria dicite verba:
 100 et fletu madidis Ibin adite genis:
 ominibusque malis, pedibusque occurrite laevis:
 et nigrae vestes corpora vestra tegant.
 Tu quoque, quid dubitas ferales sumere vittas?
 Iam stat, ut ipse vides, funeris ara tui.
 105 Pompa parata tibi est: votis mora tristibus absit.
 Da iugulum cultris, hostia dira, meis.
 Terra tibi fruges, amnis tibi deneget undas:
 deneget afflatus ventus et aura suos.
 Nec tibi Sol clarus, nec sit tibi lucida Phoebe:
 110 destituant oculos sidera clara tuos.
 Nec se Vulcanus, nec se tibi praebeat aër:
 nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
 Exsul, inops erres, alienaque limina lustres:
 exiguumque petas ore tremante cibum.
 115 Nec corpus querulo, nec mens vacet aegra dolore:
 noxque die gravior sit tibi, nocte dies.
 Sisque miser semper: nec sis miserabilis ulli.
 Gaudeat adversis femina virque tuis.
 Accedat lacrimis odium, dignusque puteris,
 120 qui, mala quum tuleris plurima, plura feras.
 Sitque (quod est rarum) solito defecta favore

aerumnae facies invidiosa tuae.
 Caussaque non desit, desit tibi copia mortis.
 Optatam fugiat vita coacta necem.
 Luctatusque diu cruciatos spiritus artus 125
 deserat, et longa torqueat ante mora.
 Evenient. Dedit ipse mihi modo signa futuri
 Phoebus: et a laeva moesta volavit avis.
 Certe ego, quae voveo, Superos motura putabo:
 speque tuae mortis, perfide, semper alar. 130
 Finiet illa dies, quae te mihi subtrahet olim:
 finiet illa dies, quae mihi tarda venit:
 et prius hanc animam, nimium tibi saepe petitam,
 auferet illa dies, quae mihi sera venit;
 quam dolor hic unquam spatio evanescere possit: 135
 leniat aut odium tempus et hora meum.
 Pugnant dum iaculis dum Thraces, lazyges arcu,
 dum tepidus Ganges, frigidus Ister erit:
 robora dum montes, dum pabula mollia campi,
 dum Tiberis flavas Tuscus habebit aquas; 140
 bella geram tecum: nec mors mihi finiet iras;
 saeva sed in manes manibus arma dabit.
 Tum quoque, quum fuero vacuas dilapsus in auras,
 exanimis manes oderit umbra tuos.
 Tum quoque factorum veniam memor umbra
 tuorum: 145
 insequar et vultus ossea larva tuos.
 Sive ego, quod nolim, longis consumtus ab annis:
 sive manu facta morte solutus ero:
 sive per immensas iactabor naufragus undas;
 nostraque longinquus viscera piscis edet: 150
 sive peregrinae carpent mea membra volucres;
 sive meo tingent sanguine rostra lupi:
 sive aliquis dignatus erit supponere terrae,
 OVID. T. III. B b

- aut dare plebeio corpus inane rogo :
 155 quidquid ero, Stygiis erumpere nitar ab oris,
 et tendam gelidas ultor in ora manus.
 Me vigilans cernes : tacitis ego noctis in umbris
 excutiam somnos, visus adesse, tuos.
 Denique quidquid ages, ante os oculosque volabo :
 160 et querar, et nulla sede quietus eris.
 Verbera torta dabunt sonitum; nexaeque colubris
 . conscia fumabunt semper ad ora faces.
 His vivus furiis agitabere; mortuus isdem;
 et brevior poena vita futura tua est.
 165 Nec tibi continget funus lacrimaeque tuorum.
 Indeploratum proiiciere caput :
 carnificisque manu, populo plaudente, traheris,
 infixusque tuis ossibus uncus erit.
 Ipsae te fugient, quae carpunt omnia, flammæ :
 170 respuet invisum iusta cadaver humus.
 Unguibus et rostro tardus trahet ilia vultur;
 et scindent avidae perfida corda canes :
 deque tuo fiet (licet hac sis laude superbus,)
 insatiabilibus corpore rixa lupis.
 175 In loca ab Elysiis diversa fugabere campis;
 quasque tenet sedes noxia turba, coles.
 Sisyphus est illic saxum volvensque petensque;
 quique agitur rapidae vinctus ab orbe rotæ :
 quaeque gerunt humeris perituræ Belides undas,
 180 exulis Aegypti, turba cruenta, nurus.
 Poma pater Pelopis praesentia quaerit, et idem
 semper eget liquidis, semper abundat aquis;
 iugeribusque novem qui summus distat ab imo,
 visceraque assidue debita praebet avi.
 185 Hic tibi de Furiis scindet latus una flagello,
 ut sceleris numeros confiteare tui :

altera Tartareis sectos dabit unguibus artus :
 tertia fumantes incoquet igne genas.
 Noxia mille modis lacerabitur umbra ; tuasque
 Aeacus in poenas ingeniosus erit. 150
 in te transcribet veterum tormenta virorum ;
 manibus antiquis caussa quietis eris.
 Sisyphe, cui tradas revolubile pondus, habebis :
 versabunt celeres nunc nova membra rotae.
 Hic erit, et ramos frustra qui captet et undas : 195
 hic inconsumto viscere pascet aves.
 Nec mortis poenas mors altera finiet huius :
 horaque erit tantis ultima nulla malis.
 Inde ego pauca canam ; frondes ut si quis in Ida,
 aut summam Libyco de mare carpat aquam. 200
 Nam neque, quot flores Sicula nascantur in Hybla,
 quotve ferat, dicam, terra Cilissa crocos :
 nec quum tristis hiems Aquilonis inhorruit alis,
 quam multa fiat grandine canus Athos :
 nec mala voce mea poterunt tua cuncta referri, 205
 ora licet tribuas multiplicata mihi.
 Tot tibi vae misero venient talesque ruinae,
 ut cogi in lacrimas me quoque posse putem.
 Illae me lacrimae facient sine fine beatum :
 dulcior hic risu tunc mihi fletus erit. 210
 Natus es infelix ; ita dī voluere ; nec ulla
 commoda nascenti stella levisve fuit.
 Non Venus affulsit, non illa Iupiter hora :
 Lunaque non apto Solve fuere loco.
 Nec satis utiliter positos tibi praebuit ignes, 215
 quem peperit magno lucida Maia Iovi.
 Te fera, nec quidquam placidum spondentia, Martis
 sidera presserunt, falciferique senis.
 Lux quoque natalis, ne quid, nisi triste, videres,

- 220 turpis et inductis nubibus atra fuit.
Haec est, in Fastis cui dat gravia Allia nomen;
 quaeque dies Ibin, publica damna, tulit:
 qui simul impurae matris prolapsus ab alvo
 Cinyphiam foedo corpore pressit humum,
225 sedit in adverso nocturnus culmine bubo,
 funereoque graves edidit ore sonos.
Protinus Eumenides lavere palustribus ulvis,
 qua cava de Stygiis fluxerat unda vadis;
pectoraque unxerunt Erebeae felle colubrae:
230 terque cruentatas increpuere manus:
gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.
Hic primus pueri venit in ora cibus.
Perbibit inde suae rabiem nutricis alumnus;
 latrat et in toto verba canina foro.
- 235 Membraque vinxerunt tinctis ferrugine pannis,
 a male deserto quos rapuere rogo.
Et, ne non fultum nuda tellure iaceret,
 molle super silices imposuere caput.
Iamque recessurae viridi de stipite factas
240 admorunt oculis usque sub ora faces.
Flebat, ut est infans fumis contactus amaris;
 de tribus est quum sic una locuta soror:
Tempus in immensum lacrimas tibi vovimus istas,
 quae semper caussa sufficiente cadent.
- 245 Dixerat: et Clotho iussit promissa valere:
 nevit et infesta stamina pulla manu.
Et ne longa suo praesagia diceret ore:
 fata canet vates qui tua, dixit, erit.
Ille ego sum vates: ex me tua vulnera disces;
250 dent modo di vires in mea verba suas:
carminibusque meis accedant pondera rerum,
 quae rata per luctus experiere tuos.

- Neve sine exemplis aevi cruciere prioris ;
 sint tua Troianis non leviora malis :
 quantaque clavigeri Poentius Herculis heres, 255
 tanta venenato vulnera crure geras :
 nec levius doleas, quam qui bibit ubera cervae,
 armatusque tulit vulnus, inermis opem :
 quique ab equo praeceps in Aleia decedit arva ;
 exitio facies cui sua paene fuit. 260
- Id, quod Amyntorides, videas; trepidumque ministro
 praetentes baculo, luminis orbis, iter :
 nec plus adspicias, quam quem sua filia rexit,
 expertus scelus est cuius uterque parens :
 qualis erat, postquam est iudex de lite iocosa 265
 sumtus, Apollinea clarus in arte senex :
 qualis et ille fuit, quo praecipiente columba
 est data Palladiae praevia duxque rati :
 quique oculis caruit, per quos male viderat aurum :
 inferias nato quos dedit orba parens ; 270
 pastor ut Aetnaeus, cui casus ante futuros
 Telemus Eurymides vaticinatus erat ;
 ut duo Phinidae, quibus idem lumen ademit,
 qui dedit: ut Thamyrae Demodocique caput.
- Sic aliquis tua membra secet, Saturnus ut illas 275
 subsecuit partes, unde creatus erat.
 Nec tibi sit tumidis melior Neptunus in undis,
 quam cui sunt subitae frater et uxor aves :
 sollertique viro, lacerae quem fracta tenentem
 membra ratis Semeles est miserata soror. 280
- Vel tua, ne poenae genus hoc cognoverit unus,
 viscera diversis scissa ferantur equis :
 vel quae, qui redimi Romano turpe putavit,
 a duce Puniceo pertulit, ipse feras.
 Nec tibi subsidic praesens sit numen ; ut illi, 285

- cui nihil Hercei profuit ara Iovis.
 Utque dedit saltus de summo Thessalus Ossa ;
 tu quoque saxoso praecipitere iugo.
 Aut velut Euryali, qui sceptrum cepit ab illo,
 290 sint artus avidis anguibus esca tui.
 Vel tua maturet, sicut Minoia fata,
 per caput infusae fervidus humor aquae ;
 utque parum mitis, sed non impune, Prometheus,
 aërias volucres sanguine fixus alas.
 295 Ac, velut Etracides, magno ter ab Hercule quintus,
 caesus in immensum proiiciare fretum.
 Aut, ut Amyntiadem, turpi dilectus amore
 oderit, et saevo vulneret ense puer.
 Nec tibi fida magis misceri pocula possint,
 300 quam qui cornigero de Iove natus erat.
 More vel intereas capti suspensus Achaei,
 qui miser aurifera teste pependit aqua.
 Aut ut Achillidae cognato nomine clarum
 opprimat hostili tegula iacta manu.
 305 Nec tua, quam Pyrrhi, felicius ossa quiescant ;
 sparsa per Ambracias quae iacuere vias.
 Nataque ut Aeacidae, iaculis moriaris adactis.
 Non licet hoc Cereri dissimulare nefas :
 utque nepos dicti nostro modo carmine regis,
 310 cantharidum succos dante parente bibas :
 aut pia te caeso dicatur adultera : sicut,
 qua cecidit Leucon vindice, dicta pia est :
 inque pyram tecum carissima corpora mittas ;
 quem finem vitae Sardanapalus habet :
 315 utque Iovis Libyci templum violare parantis,
 acta Noto vultus condant arena tuos :
 utque necatorum Darei fraude secundi,
 sic tua subsidens devoret ora cinis :

- Aut, ut olivifera quondam Sicyone profecto,
 sit frigus mortis caussa famesque tuae : 320
 aut, ut Atarnites, insutus pelle iuveni
 turpiter ad dominum praeda ferare tuum :
 inque tuo thalamo ritu iugulere Pheraei ;
 qui datus est leto coniugis ense suae.
 Quosque putas fidos, ut Larissaeus Alevas, 325
 vulnere non fidos experiare tuo :
 utque Milon, sub quo cruciata est Pisa tyranno,
 vivus in occultas praecipiteris aquas :
 quaeque in Adimantum, Phlasiâ regna tenentem,
 ab Iove venerunt, te quoque tela petant : 330
 aut ut Amastriacis quondam Lenaeus ab oris
 nudus Achillea destituaris humo :
 utque vel Eurydamas ter circum busta Thrasylli
 est Larissaeis raptus ab hoste rotis :
 vel qui, quae fuerat tutatus moenia saepe, 335
 corpore lustravit non diuturna suo :
 utque novum passa genus Hippomeneïde poenae,
 tractus in Actaea fertur adulter humo :
 sic, ubi vita tuos invisâ reliquerit artus,
 ultores rapiant turpe cadaver equi. 340
 Viscera sic aliquis scopulus tua figat ; ut olim
 fixa sub Euboico Graia fuere sinu.
 Utque ferox periit et fulmine et aequore raptor ;
 sic te mersuras adiuvet ignis aquas.
 Mens quoque sic Furiis vecors agitetur, ut illi, 345
 unum cui toto corpore vulnus erat ;
 utque Dryantidae Rhodopeïa regna tenenti,
 in gemino dispar cui pede cultus erat ;
 ut fuit Oetaeo quondam, generoque draconum,
 Tisamenique patri, Callirhoësquo viro. 350
 Nec tibi contingat matrona pudicior illa,

- qua potuit Tydeus erubuisse nuru ;
 quaeque sui Venerem iunxit cum fratre mariti,
 Locris in ancillae dissimulata necem.
- 355 Tam quoque di faciant possis gaudere fideli
 coniuge, quam Talai Tyndareique gener :
 quaeque parare suis letum patruelibus ausae
 Belides assidua colla premuntur aqua.
 Byblidos et Canaces, sicut facit, ardeat igne,
- 360 nec, nisi per crimen, sit tibi nota soror.
 Filia si fuerit ; sit quod Pelopea Thyestae,
 Myrrha suo patri, Nyctimeneque suo.
 Neve magis pia sit capitique parentis amica,
 quam tua vel, Pterela, vel tibi, Nise, fuit,
- 365 infamemque locum sceleris quae nomine fecit,
 pressit et inductis membra paterna rotis.
 Ut iuvenes, pereas, proiecta cadavera quorum
 oraque Pisaeae sustinuerunt fores :
 ut qui perfusam miserorum caede procorum
- 370 ipse suo melius sanguine tinxit humum :
 proditor ut saevi periit auriga tyranni,
 qui nova Myrtoae nomina fecit aquae :
 ut qui velocem frustra petiere puellam ;
 dum facta est pomis tardior illa tribus :
- 375 ut qui tecta, novi formam celantia monstri,
 intrarunt caecae non redeunda domus :
 ut quorum Aeacides misit violentus in altum
 corpora cum senis altera sena rogum :
 ut quos, obscuro victos ambagibus oris,
- 380 legimus infandae Sphingae dedisse neci :
 ut qui Bistoniae templo cecidere Minervae ;
 propter quod facies nunc quoque tecta deae est :
 ut qui Threïcii quondam praesepia regis
 fecerunt dapibus sanguinolenta suis :

- Therodamanteos ut qui sensere leones ; 385
 quique Thoanteae Taurica sacra deae :
 ut quos Scylla vorax, Scyllaeque adversa Charybdis,
 Dulichiae pavidos eripuerunt rati :
 ut quos demisit vastam Polyphemus in alvum :
 aut Laestrygonias qui subiere manus : 390
 ut quos dux Poenus mersit putealibus undis,
 et iacto canas pulvere fecit aquas :
 et velut Icaridos famulae periere procique,
 inque caput domini qui dabat arma procis :
 ut iacet Aonio luctator ab hospite fusus, 395
 qui (mirum) victor, quum cecidisset, erat :
 ut quos Antaei fortes pressere lacerti ;
 quosque ferae morti Lemnia turba dedit :
 ut qui post longum sacri monstrator iniqui
 elicuit pluvias victima caesus aquas : 400
 frater ut Antaei, quo sanguine debuit, aras
 linxit ; et exemplis occidit ipse suis :
 ut qui terribiles pro gramen habentibus herbis
 impius humano viscere pavit equos :
 ut duo diversis sub eodem vindice caesi 405
 temporibus Nessus, Dexamenique gener :
 ut pronepos, Saturne, tuus, quem reddere vitam
 ipse Coronides vidit ab urbe sua :
 ut Sinis, et Sciron, et cum Polypemone natus,
 quique homo parte sui, parte iuvenus erat : 410
 quique trabes pressas ab humo mittebat in auras,
 aequoris adspiciens huius et huius aquas :
 quaeque Ceres vidit laeto pereuntia vultu
 corpora Thesea Cercyonea manu.
 Haec tibi, quem precibus iustis mea devovet ira, 415
 eveniant, aut his non leviora malis.
 Qualis Achaemenides Sicula desertus in Aetna,

- Troica quum vidit vela venire, fuit :
qualis erat nec non fortuna binominis Iri,
420 quique tenent pontem, quae tibi peior erit.
Filius et Cereris frustra tibi semper ametur ;
destituaturque tuas usque petitus opes.
Utque per alternos unda labente recursus
subtrahitur presso mollis arena pedi ;
425 sic tua nescio quo semper fortuna liquescat :
lapsaque per medias effluat usque manus :
utque pater solitae varias mutare figuras
plenus inexstincta conficiare fame :
nec dapis humanae tibi erunt fastidia : quaque
430 parte potes, Tydeus temporis huius eris :
atque aliquid facias, a vespere rursus ad ortus
cur exsternati Solis agantur equi.
Foeda Lycaoniae repetes convivia mensae,
tentabisque cibi fallere fraude Iovem.
435 Teque aliquis posito tentet vim numinis opto :
Tantalides tu sis, Tereidesque puer :
et tua sic latos spargantur membra per agros ;
tanquam quae patrias detinere vias.
Aere Perilleo veros imitere iuencos,
440 ad formam tauri conveniente sono :
utque ferox Phalaris, lingua prius ense resecta,
more bovis, Paphio clausus in aere gemas :
dumque redire voles aevi melioris in annos,
ut vetus Admeti decipiare socer :
445 atque eques in medii mergare voragine coeni,
dummodo sint facti nomina nulla tui.
Atque utinam pereas, veluti de dentibus orti
Sidonia iactis Graia per arva manu :
et quae Penthides fecit, fraterque Medusae,
450 eveniant capiti vota sinistra tuo :

et quibus exiguo volucris devota libello est,
 corpora profecta quae sua purgat aqua :
 vulnera totque feras, quot dicitur ille tulisse,
 cuius ab inferiis culter abesse solet :
 attonitusque seces, ut quos Cybeleia mater 455
 incitat, ad Phrygios, vilia membra, modos :
 deque viro fias nec vir nec femina, ut Attys :
 et quatiâs molli tympana rauca manu :
 inque pecus Magnae subito vertare Parentis :
 victor ut est celeri victaque versa pede : 460
 solaque Limone poenam ne sensefit illam,
 et tua dente fero viscera carpat equus :
 aut, ut Cassandreuâ, domino non mitior illo,
 saucius ingesta contumuleris humo :
 aut, ut Abantiades, aut ut Cygneius heros, 465
 caesus in aequoreas praecipiteris aquas :
 victima vel Phoebâ sacras macteris ad aras,
 quam tulit a saevo Theudotus hoste necem.
 Aut te devoveat certis Abdera diebus,
 saxaque devotum grandine plura petant : 470
 aut Iovis infesti telo feriare trisulco .
 ut satus Hipponoo, Dosithoësque pater :
 ut soror Autoñoës, ut cui matertera Maia est :
 ut temere optatos qui male rexit equos :
 ut ferus Aeolides, ut sanguine natus eodem, 475
 quo genita est, liquidis quae caret Arctos aquis :
 ut Macedo rapidis icta est cum coniuge flammis ;
 sic, precor, aetherii vindicis igne cadas :
 praedaque sis illis, quibus est Latonia Delos
 ante diem raptâ non adeunda Thaso : 480
 quique verecundae speculantem labra Dianae,
 quique Crotopiaden diripuere Linon.
 Neve venenato levius feriaris ab angue,

- quam senis Oeagri Calliopesque nurus .
 485 quam puer Hypsipyles: quam qui cava primus acuta
 cuspide suspecti robora fixit equi
 neve gradus adeas Elpenore cautius altos :
 vimque feras vini, quo tulit ille modo :
 tamque cadas domitus, quam quisquis ad arma
 vocantem
- 490 iuivit inhumanum Thiodamanta Dryops :
 quam ferus ipse suo periit mactatus in antro
 proditus inclusae Cacus ab ore bovis :
 quam qui dona tulit Lernaeco tincta veneno,
 Euboicasque suo sanguine tinxit aquas :
 495 vel de praecipiti venias in Tartara saxo,
 ut qui Socraticum de nece legit opus :
 ut qui Theseae fallacia vela carinae
 vidit: ut Iliaca missus ab arce puer :
 ut teneri nutrix, eadem matertera, Bacchi :
 500 ut cui caussa necis serra reperta fuit :
 Lydia se scopulis ut virgo misit ab altis,
 dixerat invito quae mala verba deo.
 Feta tibi occurrat patrio popularis in arvo,
 sitque Phayllaeae caussa leaena necis.
- 505 Quique Lycurgiden letavit, et arbore natum,
 Idmonaque audacem, te quoque rumpat aper :
 isque vel exanimis faciat tibi vulnus, ut illi,
 ora super fixi quem cecidere suis.
 Atque idem simili pinus quem morte peremit,
 510 Phryx et venator sis Berecyntiades.
 Si tua contigerit Minoas puppis arenas ;
 te Corcyraeum Cressia turba putet :
 Lapsuramque domum subeas, ut sanguis Alevae :
 stella Leoprepidae quum fuit aequa viro.
 515 Utque vel Evenus torrenti flumine mersus,

- nomina des rapidae, vel Tiberinus, aquae.
 Astacidaeque modo defixa cadavere trunco,
 digna feris, homini sit caput esca tuum.
 Quodque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis,
 des tua succensae membra cremanda pyrae : 520
 inclususque necem cavea patiaris, ut ille
 non profecturae conditor historiae.
 Utque repertori nocuit pugnacis iambi,
 sic sit in exitium lingua proterva tuum.
 Utque parum stabili qui carmine laesit Athenas, 525
 invisus pereas deficiente cibo.
 Utve lyrae vates fertur periisse severae;
 caussa sit exitii dextera laesa tui.
 Utque Agamemnonio vulnus dedit anguis Orestae :
 tu quoque de morsu virus habente cadas. 530
 Sit tibi coniugii nox prima novissima vitae.
 Eupolis hoc periit et nova nupta modo.
 Utque cothurnatum cecidisse Lycophrona narrant,
 haereat in fibris fixa sagitta tuis.
 Aut lacer in silvis manibus spargare tuorum : 535
 sparsus ut est Thebis angue creatus avo.
 Perque feros montes tauro rapiente traharis :
 ut tracta est coniux imperiosa Lyci.
 Quodque suae passa est pellex invita sorori,
 excidat ante pedes lingua resecta tuos. 540
 Conditor ut tardae, Blaesus cognomine, Cyrrhae,
 orbis in innumeris inveniare locis.
 Inque tuis opifex, vati quod fecit Achaeo,
 noxia luminibus spicula condat apis.
 Fixus et in duris carparis viscera saxi : 545
 ut cui Pyrrha sui filia fratris erat.
 Ut puer Harpagides referas exempla Thyestae,
 inque tui caesus viscera patris eas.

- Trunca geras saevo mutilatis partibus ense,
 550 qualia Mimnermi membra fuisse ferunt.
 Utve Syracosio praestricta fauce poëtae,
 sic animae laqueo sit via clausa tuae.
 Nudaque direpta pateant tua viscera pelle,
 ut Phrygium cuius nomina flumen habet.
 555 Saxificae videas infelix ora Medusae,
 Cephenum multos quae dedit una neci.
 Potniadum morsus subeas, ut Glaucus, equarum :
 inque maris salias, Glaucus ut alter, aquas.
 Utque duobus idem dictis modo nomen habenti,
 560 praefocent animae Gnosia mella viam.
 Sollicitoque bibas, Anyti doctissimus olim
 imperturbato quod bibit ore reus.
 Nec tibi, si quid amas, felicius Haemone cedat :
 utque sua Macareus, sic potiare tua.
 565 Vel videas, quod iam, quum flammae cuncta tenerent,
 Hectoreus patria vidit ab arce puer.
 Sanguine probra luas, ut avo genitore creatus ;
 per facinus soror est cui sua facta parens.
 Ossibus inque tuis teli genus haereat illud,
 570 traditur Icarii quo cecidisse gener.
 Utque loquax in equo est elisus guttura acerno,
 sic tibi claudatur pollice vocis iter.
 Aut ut Anaxarchus pila minuaris in alta,
 iactaque pro solitis frugibus ossa sonent.
 575 Utque patrem Psamathes, condat te Phoebus in ima
 Tartara ; quod natae fecerat ille suae.
 Inque tuos ea pestis eat, quam dextra Choroebi
 vicit, opem miseris Argolicisque tulit.
 Utque nepos Aethrae, Veneris periturus ob iram,
 580 exsul ab attonitis excutiaris equis.
 Propter opes magnas ut perdidit hospes alumnum ;

- perdat ob exiguas te tuus hospes opes.
 Utque ferunt fratres sex cum Damasichthone caesos:
 intereat tecum sic genus omne tuum.
 Addidit ut fidicen miseris sua funera natis; 585
 sic tibi sint vitae taedia iusta tuae.
 Utve soror Pelopis, saxo dureris oborto,
 et laesus lingua Battus ab ipse sua.
 Aëra si misso vacuum iaculabere disco,
 quo puer Oebalides, ictus ab orbe cadas. 590
 Si qua per alternos pulsabitur unda lacertos,
 amnis Abydena sit tibi peior aqua.
 Comicus ut mediis periit, dum nabat, in undis;
 et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
 Aut ubi ventosum superaris naufragus aequor, 595
 contacta pereas, ut Palinurus, humo.
 Utque cothurnatum vatem tutela Dianae,
 dilaniet vigilum te quoque turba canum.
 Aut ut Trinacrius, salias super ora gigantis,
 plurima qua flammis Sicanis Aetna vomit. 600
 Diripiantque tuos insanis unguibus artus
 Strymoniae matres, Orpheos esse ratae.
 Natus ut Althaeae flammis absentibus arsit,
 sic tuus ardescat stipilis igne rogas.
 It nova Phasiaca comprehensa est nupta corona, 605
 utque pater nuptae, cumque parente domus:
 it cruor Herculeos abiit diffusus in artus;
 corpora pestiferum sic tua virus edat.
 Quae sua Penthiden proles est ulta Lyncurgum,
 haec maneat teli te quoque plaga novi: 610
 atque Milon, robur diducere fissile tentes,
 nec possis captas inde referre manus.
 funeribusque tuis laedaris, ut Icarus; in quem
 intulit armatas ebria turba manus.

- 615 Quodque dolore necis patriæ pia filia fecit,
 vincula per laquei fac tibi guttur eat.
 Obstructoque famem patiaris limine tecti,
 ut legem poenae cui dedit ipsa parens.
 Illius exemplo violes simulacra Dianae,
- 620 Aulidis a portu qui leve vertit iter.
 Naupliadaeve modo ficto pro crimine poenas
 morte luas : nec te non meruisse iuuet.
 Aethalion vita spoliavit ut Isidis hospes,
 quem memor a sacris nunc quoque pellit Ion.
- 625 Utque Melanthea tenebris a caede latentem
 prodidit officio luminis orba parens ;
 sic tua coniectis fodiantur pectora telis ;
 sic, precor, auxiliis impedire tuis.
 Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles,
- 630 acta Phrygi timido est, nox tibi talis eat.
 Nec tu, quam Rhesus, somno meliore quiescas,
 quam comites Rhesi tum necis, ante viae :
 quam quos cum Rutulo morti Rhamneta dederunt
 impiger Hyrtacides, Hyrtacidaeque comes.
- 635 Cliniadaeque modo circumdatus ignibus atris
 membra feras Stygiae semicremata rati.
 Utque Remo muros auso transire recentes,
 noxia sint capiti rustica tela tuo.
 Denique Sarmaticas inter Geticasque sagittas,
- 640 his precor ut vivas, et moriari locis.
 Haec tibi tantisper subito sunt missa libello,
 immemores ne nos esse querare tui.
 Pauca quidem, fateor ; sed dī dent plura rogatis,
 multiplicentque suo vota favore mea.
- 645 Postmodo plura leges, et nomen habentia verum,
 et pede, quo debent acria bella geri.

—, GA

P. OVIDII NASONIS
F R A G M E N T A.

E X M E D E A.

Quintil. lib. VIII. cap. V. *Nam cum sit rectum,
nocere facile est, prodesse difficile, vehementius apud
Ovidium Medea dicit,*

Servare potui : perdere an possim rogas?

Item :

Feror huc illuc, ut plena deo.

Sen. Suasor. III.

E X E P I G R A M M A T I S.

Cur ego non dicam, Furia, te furiam?

Fab. lib. IX. cap. III.

Item :

Ride, si sapis, o puella, ride;

Pelignus, puto, dixerat poëta.

Mart. lib. II. Epigr. XLI

Item :

Larte ferox caeso Cossus opima tulit.

Prisc. lib. V.

E X P H A E N O M E N I S.

Tot numero, talique deus simulacra figura

OVID. T. III.

C c

imposuit coelo : perque atras sparsa tenebras
 clara pruinosaë iussit dare lumina nocti.

Lactant. lib. II. de Orig. Err. cap. V.

Pleiades ante genu septem radiare feruntur.
 Sex tantum apparent : sub opaca septima nube est.

*Probus in Georgica Virgilii, in cuius vulgatis
 libris hi versus depravatissimi leguntur.*

*In Priapeiis quaedam Ovidii exstare, eruditi
 arbitrantur. Ex illo certe, cuius initium, Obscura
 poteram tibi dicere, Seneca Pater lib. I. Contro-
 vers. II. hunc versum adducit,*

Dum timet alterius vulnus inepta loci.

Servius in IV. Georg., ubi agit de Eurydice, citat
 ex Ovidio, *Bis rapitur, vixitque semel.* Quod in
 auctore nostro nunc nusquam comparet.

Scholiastes vetus Horatii ad lib. II. od. V. *Gy-
 ges nomen pueri ex insula Cnido Veneri sacra.
 Huius autem pueri pulchritudinem laudat etiam
 Ovidius. Atqui in iis, quae exstant, laudat nullibi.*

Quintilianus lib. XII. cap. X. *Sed evanescent
 haec atque emoriuntur comparatione meliorum.* Ut
 lana tincta fuco citra purpuram placet. At si con-
 tuleris eam lacernae, conspectu melioris obruatur,
*ut Ovidius ait. Quae nullo negotio in metrum redacta
 lambum tragicum efficient et duos hendecasyllabos,*

Ut lana tincta purpuram citra placet.

At si contuleris eam lacernae,
 conspectu melioris obruatur.

*In Notis enim ad Epist. VII. communem esse ulti-
 mam in contuleris, dederis, credideris, et similibus
 syllabam monemus.*

Seneca Controvers. X. ex Declamatione Ovidii quadam haec producit: Quidquid laboris est; in hoc est, ut uxori virum, et viro uxorem diligere concedas. Necessè est deinde, iurare permittas, si amare permiseris. Quod habuisse nos iusiurandum putas? Tu nobis religiosum nomen fuisti. Si mentiremur, illa sibi iratum patrem invocavit, ego socerum. Parce pater, parce socer: non peieravimus. Ecce obiurgator noster, quam effrenato amore fertur. Quamquam esse filiam preceris. Carum quidem, quod illum ab indulgentia sua avocet. Di boni, quomodo hic amavit uxorem? amat filiam, et abdicat. Dolet periclitatam esse, et ab eo abducit, sine quo negat se posse vivere: queritur periculum eius, qua paene caruit hic, qui amare caute iubet. Facilius in amore finem impetres, quam modum. Tune hos ponis terminos, ut nihil faciant, nisi considerate, nihil promittant, nisi ut ius facturi; omnia verba ratione et fide ponderent. Senes sic amant. Pauca nosti, pater, crimina: et litigavimus aliquando, et decidimus: et fortasse, quod non putas, peieravimus. Quid ad patres pertinet, quod amantes iurent? si vis credere, nec ad Deos pertinet. Non est quod tibi placeas, uxor, tanquam prima peccaveris. Periit aliqua cum viro, periit aliqua pro viro: illas tamen omnis aetas honorabit, omne celebrabit ingenium. Fer, socer, felicitatem tuam. Magnum tibi quam parvo constat exemplum! in reliquum diligentiores facti sumus; errorem nostrum confitemur: exciderat iurantibus, esse tertium, qui magis amaret: sic, Di, sit semper. Persevera, socer: recipe filiam: ego, qui peccavi, poena dignus sum. Qua-

re uxore: necata, socero caussa sim orbitatis? Discedam et civitate: fugiam: exsulabo: utcunque potero, desiderium misera et crudeli patientia perferam. Morerer, si solus moriturus essem.

In codice poëmaticorum veterum longe antiquissimo, quem apud V. cl. Petrum Scriverium vidi, Ovidio hoc epigramma ineditum adscribebatur,

Iam nitidum liquidis Phoebus iubar intulit undis,
emeritam renovans Tethyos amne facem.
Astra subit niveis Phoebe subvecta iuvenis,
mitis et aetherio labitur axe sopor:
alludunt teneri tremulis cum matribus agni,
lacteolasque animas lacteus humor alit.

In eodem codice Argumenta librorum Virgilianorum nostro etiam adscribebantur, ut et in multis aliis exemplaribus vetustis, quae vidi. Sed perperam. Denique in antiquo libro Georgii Fabricii, hoc epigramma de Lucretia Nasonis nomen ostentabat,

Cum foderet ferro castum Lucretia pectus,
sanguinis et torrens egrederetur, ait;
procedant testes, me non placuisse tyranno;
ante virum sanguis, spiritus ante deos.

Sed iam satis. Nam illas ineptissimorum hominum de Pulice, Philomela, et his similes nugas quis Ovidio adscribi patienter aut aequo animo ferat? Carmen etiam Panegyricum ad Pisonem ad aliam castra iure optimo transivit. HEINS.

